

T.C.
MARMARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
GAZETECİLİK ANA BİLİM DALI
YAYINCILIK YÖNETİMİ

**TÜRK BASININDA İSRAİL-FİLİSTİN SORUNU
VE ALGI YÖNETİMİ (1947-2010)**

Yüksek Lisans Tezi

SEMANUR SÖNMEZ YAMAN

İstanbul, 2020

T.C.
MARMARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
GAZETECİLİK ANA BİLİM DALI
YAYINCILIK YÖNETİMİ

**TÜRK BASININDA İSRAİL-FİLİSTİN SORUNU
VE ALGI YÖNETİMİ (1947-2010)**

Yüksek Lisans Tezi

SEMANUR SÖNMEZ YAMAN

Danışmanı: PROF. DR. İRFAN PAÇACI

İstanbul, 2020

GENEL BİLGİLER

Adı Soyadı:	Semanur Sönmez Yaman
Ana Bilim Dalı:	Gazetecilik
Programı:	Yayıncılık Yönetimi
Tez Danışmanı:	Doç. Dr. İrfan Paçacı
Tez türü ve tarihi:	Yüksek Lisans, Haziran 2020
Anahtar Kelimeler:	İsrail, Filistin, Ortadoğu, Türk basını, algı yönetimi, eleştirel söylem analizi, gazete, haber

ÖZ

TÜRK BASININDA İSRAİL-FİLİSTİN SORUNU VE ALGI YÖNETİMİ (1947-2010)

Türkiye'nin Filistin halkı ve İsrailli Yahudilerle ilişkisi, İsrail'in kuruluşundan çok önce başlamıştır. Osmanlı İmparatorluğu, dünyanın dört bir yanından kovulan Yahudilere kucak açmış ancak 400 yıl elinde bulundurduğu Filistin topraklarında bir Yahudi devleti kurulmasını engelleyememiştir. Türkiye Cumhuriyeti hükümetlerinin 1948'de kurulan İsrail'le ilişkileri ise inişli çıkışlı bir seyir izlemiştir. Bu durum Türk basınına, dış politik seyirle paralel şekilde yansımıştır. Bu süreçte Türkiye-İsrail ilişkilerini şekillendiren temel konu, Filistin meselesi olmuştur. 1990'lı yıllarda "stratejik ittifak" denilebilecek düzeye ulaşan Türkiye-İsrail ilişkileri 2000'li yıllarda İsrail'in Filistin politikaları nedeniyle yeniden gerileme sürecine girmiş ve 2010 yılı haziran ayında yaşanan Mavi Marmara krizi ile kopma noktasına gelmiştir. Bu çalışmada, İsrail-Filistin meselesinin, özellikle Türkiye'yi de yakından ilgilendiren olaylar bağlamında Türk basınına nasıl yansıdığı ve bazı çevrelerde sıklıkla iddia edildiği gibi haber söyleminde İsrail lehine bir algı yönetimi yapıp yapılmadığı, Teun A. Van Dijk'ın 'eleştirel söylem analizi' tekniği ile ele alınmıştır.

GENERAL KNOWLEDGE

Name and Surname: Semanur Sönmez Yaman
Field: Journalism
Programme: Publishing Management
Supervisor: Doç. Dr. İrfan Paçacı
Degree Awarded and Date: Master, June 2020
Keywords: Israel, Palestine, Middle East, Turkish Press, perception management, critical discourse analysis, newspaper, news.

ABSTRACT

THE PROBLEM OF ISRAEL-PALESTINE AND PERCEPTION MANAGEMENT IN TURKISH PRESS (1947-2020)

Turkey's relationship with Palestinian people and Israeli Jews started long before the establishment of Israel. Ottoman Empire welcomed the expelled Jews from all over the world, yet could not prevent the establishment of a Jewish state in the lands of Palestine, which the Empire has ruled for 400 years. The relationship of the governments of Turkish Republic with Israel has been full of ups and downs since its establishment dated back to 1948. This case reflected on Turkish press in line with foreign policy outlook. The issue of Palestine was the basic factor shaping the Turkey-Israel relationships. In 1990s Turkey-Israel relationship reached to the level of "strategic alliance", in the years of 2000s started to recess due to Israel's policies towards Palestinians. After the Mavi Marmara crisis of June 2010 the relationship came to the breaking point. In this study, it was discussed that; how Israel-Palestine issue, specifically in the context of Turkey related incidents, has been reflected on Turkish press, and as claimed by some sources, whether a pro-Israel perception management was done, by using the "critical discourse analysis" method of Teun A. Van Dijk. The unit of analysis was determined as news titles and news texts in the newspapers.

İÇİNDEKİLER

Sayfa No

KISALTMALAR.....	V
------------------	---

GİRİŞ	1
-------------	---

BİRİNCİ BÖLÜM İSRAİL-FİLİSTİN SORUNU VE ALGI YÖNETİMİ

I. “ARAP-YAHUDİ” MESELESİNİN ORTAYA ÇIKIŞI VE TÜRKİYE’NİN MESELEYE YAKLAŞIMI	6
A. Tarihi Arka Plan	6
B. Siyonizm’in Doğuşu	9
C. İlk Arap-Yahudi Çatışmaları	12
D. Türkiye’nin İsrail-Filistin Sorunu Karşısında Konumu.....	13
E. Kudüs’ün Statüsü ve Türkiye.....	15
F. Kriz Yılları (2000-2010)	17
II. ALGININ YÖNETİMİ VE DÜNYADA İSRAİL-FİLİSTİN SORUNU ALGISI	20
A. Algı ve Algı Çeşitleri.....	20
B. Algının Yönetimi Nedir?	22
C. Algı Yönetiminin Amacı	24
D. Algı Yönetimi Süreci.....	25
E. Algı Yönetimi Sürecinde Kullanılan Araçlar.....	25
F. Spesifik bir Örnek Olarak İsrail ve Algı Yönetimi	29
G. Eleştirel Söylem Analizi Modeli ve Haber Söyleminde Algı Yönetimi	32
H. “İsrail’le Dizi Krizi” Haberi Örneğinde Eleştirel Söylem Analizi	38

İKİNCİ BÖLÜM TÜRK BASININDA İSRAİL-FİLİSTİN SORUNUNA İLİŞKİN HABERLER

I. TÜRK BASININDA İSRAİL-FİLİSTİN SORUNU VE MEDYADA BU SORUNA YAKLAŞIMI BELİRLEYEN UNSURLAR	45
---	----

II. İSRAİL-FİLİSTİN SORUNUNUN TÜRK BASININA YANSIMALARI	47
---	----

A. Filistin'e Yahudi Göçü ve Siyonizm Ülküsüne İlişkin Türk Basınındaki İlk Haber Örnekleri	47
B. BM Filistin Özel Komisyonu Kararı ve Bölünmeye Giden Yolda Türk Basını.	48
C. 14 Mayıs 1948 Siyasal Siyonizm'den İsrail Devletine.....	64
D. Türkiye'nin İsrail'i Tanınması ve İlk İlişkiler	72
E. Süveyş Krizi ve Devam Eden Süreçte Türkiye'nin Pozisyonu.....	74
F. 5 Haziran 1967, Arap-İsrail Savaşı (6 Gün Savaşı)	78
G. Türkiye-FKÖ ilişkileri.....	82
H. İsrail'in Doğu Kudüs'ü İlhakı ve Kudüs'ü Ebedi Başkent İlan Etmesi ile Bozulan İlişkiler	84
I. 90'lı Yıllarda İsrail-Filistin Meselesi Haberleri	94
J. İkinci İntifada.....	98
K. Erdoğan'ın İsrail Ziyareti	113
L. Türkiye-İsrail İlişkilerinde Gerilim Dönemleri: Dökme Kurşun Operasyonu, One Minute Çıkışı, Dizi Sorunu ve Alçak Koltuk Krizi.	116
M. Kırılma Noktası: Mavi Marmara Saldırısı (Türkiye- İsrail ilişkilerinin 11 Eylül'ü)	125

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

TÜRK BASININA YANSIYAN İSRAİL-FİLİSTİN HABERLERİNDE SÖYLEM

I. İSRAİL'İN RESMEN TANINMASINDAN ÖNCEKİ TABLO	129
A. Yahudilerin Planı	129
B. Alev Makineleri	131
C. Paraşütlü İşgal.....	132
D. Birleşmiş Milletler'in Tarihi Kararı	133
II. 1949-1960 ARASI DÖNEM	136
A. İsrail Devleti'ni Tanıma Kararı	136
B. Türkiye İsrail'i Tanıyor	138
C. Vatandaş Sandık Başına!	139
III. BASINDA ARAP-İSRAİL SAVAŞI.....	139
A. Harp Büyüyor	140
B. İsrail Kuvvetleri Mısır'da İlerliyor	141
C. Yahudi Amazonlar	143
IV. 70'Lİ YILLARDAN 2010'A	144
A. Türkiye, Ortadoğu ve Batı	145
B. Filistinli Sivrisinekler	146
C. Recai Büyüyünce Militan Olacak	150
D. Füzeli Katliam	152
E. Hamas Lideri 4 Eşiyle Öldürüldü	153
F. Davos'ta Kasımpaşa Havası	154
G. Erdoğan'dan Rest, Peres'ten Özür.....	155

SONUÇ	158
EKLER	161
KAYNAKÇA.....	185

KISALTMALAR

AA	Anadolu Ajansı
ABD	Amerika Birleşik Devletleri
AET	Avrupa Ekonomik Topluluğu
AFP	Ajans France Press
AP	Adalet Partisi
AP	Ajans Press
ASALA	Armenian Salvation and Liberation Army (Ermeni Kurtuluş ve Özgürlük Partisi)
BM	Birleşmiş Milletler
CHP	Cumhuriyet Halk Partisi
DSP	Demokratik Sol Parti
FKÖ	Filistin Kurtuluş Örgütü
IAK	If Americans Knew
IMI	M-60 tanklarının modernizasyonu projesini yürüten İsrail firması
M.Ö	Milattan Önce
MHP	Milliyetçi Hareket Partisi
MSP	Milli Selamet Partisi
NATO	North Atlantic Treaty Organization (Kuzey Atlantik Antlaşması Örgütü)
PM	1940-48 arasında New York'ta yayınlanan liberal günlük gazete.
R.	Reuters
s.	Sayfa
TBMM	Türkiye Büyük Millet Meclisi
TRT	Türkiye Radyo Televizyonu

GİRİŞ

İsrail-Filistin sorunu, dünya tarihinin son yüzyılında yaşanan en büyük sorunlardan biridir. Bugüne kadar on binlerce insanın yaşamını yitirmesine, milyonlarca insanın da evsiz yurtsuz kalmasına yol açan bu sorun, sadece bir toprak kavgası olarak nitelenemez. Sorunun, bütün semavi dinler tarafından kutsal sayılan Kudüs ve çevresinde yaşanması, konuyu Ortadoğu'nun problemi olmaktan çıkarıp bütün dünyanın problemi haline getirmiştir. İsrail-Filistin meselesi, bölgedeki din ve toprak savaşı gibi görünmekle birlikte bugün başta ABD olmak üzere dünyanın birçok ülkesinde siyasi ve ekonomik karşılığı olan bir sorundur. Öyle ki siyaset sahnesinde parti politikalarını belirleyen, başkanlık yarışlarında iç dinamiklerden daha etkili, lobi faaliyetleri ile bütçe dengelerini dahi sarsabilen bir olgu olarak bütün dünyanın gündemindedir. Türkiye ise bölgeyle tarihî ve dinî bağının yanı sıra jeopolitik konumu gereği İsrail-Filistin sorununun en çok etkilediği ülkelerin başında gelmektedir.

Siyonizm düşüncesinin ortaya çıktığı ve Siyonizm'in fikir babalarından Theodor Herzl'in "vaat edilmiş topraklarda bir Yahudi devleti kurulması" için ilk büyük adımları attığı 1870'li yıllardan itibaren Osmanlı devleti, kendi topraklarında ortaya çıkan bu sorunla baş etmenin yollarını aramıştır. Dünya Siyonist Kongresi'nin ardından Birinci dünya savaşı ve İngiliz işgaliyle ivme kazanan süreç, 1947'de BM'nin Filistin topraklarını taksimi, 1948 yılında İsrail Devleti'nin resmen ilanı ile devam etmiş, işgaller, sürgünler ve çatışmalarla günümüze kadar süregelmiştir. Osmanlı devleti ve Türkiye Cumhuriyeti hükûmetleri de 400 yıl boyunca Osmanlı'nın elinde tuttuğu bu topraklarda yaşanan sürecin hemen her aşamasıyla etkileşim halinde olmuştur.

Türk basınının İsrail-Filistin sorununa yaklaşımı da dünyanın herhangi bir bölgesindeki savaş ve çatışmalara yaklaşımından farklı bir seyir izlemiştir. Türk basını, İsrail-Filistin sorununa çoğu zaman bir iç mesele gibi yaklaşmış, bölgedeki hemen her olayı, günün iletişim olanakları elverdiğince yakından takip ederek Türkiye kamuoyuna aktarmıştır. Bölgede yaşananların ulusal basına yansması, iletişim teknolojilerindeki gelişmeyle doğru orantılı olarak son 25 yılda ivme kazanmıştır. İsrail-Filistin-Türkiye ilişkilerinin krize dönüşerek medyada zirveye taşındığı dönem ise 2009-2010 yıllarıdır. Prof. Dr. Fahir Armaoğlu “Filistin Meselesi ve Arap-İsrail Savaşları” kitabında konuyu “modern çağın en uzun kavgası” ve “çağımızın bitmemiş senfonisi” olarak ifade etmekte ve sorunun son yüzyılını Osmanlı sonrası yaşanan boşluğun neden olduğu sarsıntılarla açıklamaktadır.¹

Konu

“Türk Basınında İsrail-Filistin sorunu ve Algı yönetimi (1947-2010) adlı çalışmanın konusu, Türk basınının İsrail-Filistin meselesini ve bu bağlamda yaşanan gelişmeleri kamuoyuna nasıl aktardığını ortaya koymak ve haber söyleminde kamuoyunu olumlu/olumsuz etkileyecek bir algı yönetimi çalışması olup olmadığını tespit etmektir.

Çalışmanın Amacı

“Türk basınında İsrail-Filistin sorunu ve algı yönetimi” konulu bu çalışmanın amacı, İsrail-Filistin meselesinin ve bu meselenin taraflarıyla olan ilişkilerinde Türkiye’nin izlediği politikaların, Türk basınına nasıl yansıdığını/yansıtıldığını incelemek ve bu haberlerde algı yönetimine başvurulup başvurulmadığını ortaya çıkarmak şeklinde özetlenebilir. Hedeflenen, kronolojik bir arşiv çalışması yapmak değil, özellikle Türkiye’nin olumlu-olumsuz müdahil olduğu çatışma, diplomatik kriz ve askeri-ekonomik yaklaşma dönemlerinin medyada nasıl yer bulduğunu, haber söyleminde algı yönetimine başvurulup başvurulmadığını analiz etmektir. Tarafsız olması gerektiği varsayılan basının, haber söyleminde taraf olup olmadığı ya da ideolojik, finansal

¹ Prof. Dr. Fahir Armaoğlu, **Filistin Meselesi ve Arap-İsrail Savaşları (1948-1988)**, 4. Baskı, İstanbul: Kronik Kitap, 2017, s.9.

etkilerin; gazetelerin haber söylemine nasıl yansıdığını genel olarak görebilmek de amaçlanmaktadır.

Çalışmanın Önemi

Ortadoğu coğrafyasında süregelen İsrail-Filistin sorunu, hiç kuşkusuz Türkiye'nin yanı başında ve tarihi bağlarının çok güçlü olduğu bir bölgede yaşanmaktadır. Türkiye, bölgedeki gelişmelerle, tarihi bağlarının yanı sıra halkının büyük çoğunluğu Müslüman bir ülke olması hasebiyle “dinî” saiklerle de ilgilenmektedir. Ayrıca bölgedeki olumlu/olumsuz bütün gelişmeler, Türkiye'nin siyasi, politik ve ekonomik dengelerini etkileyebilmektedir. Öncelikle bu denli önemli bir konuya Türk basınının nasıl yaklaştığının ortaya konulması gereklidir ancak konuyla ilgili olay bazlı çalışmalar yapılmakla birlikte, son yüzyılda Türk basınındaki İsrail-Filistin haberlerini ele alan kapsamlı bir çalışma bulunmamaktadır. Bir başka önemli konu, bu haberlerin “tarafı, yanlı, kamuoyunu yönlendirme misyonu yüklenmiş haberler” olduğu iddiasıdır ve bu iddia hem Türkiye’de hem dünyada sıklıkla gündeme taşınmaktadır. Bu da çok ciddi bir iddia olup, gerçekliğinin akademik bir çalışma ile ispatı, elzemdir.

Çalışmanın Varsayımı

Günümüzde bir bütün olarak medya, yazılı basın döneminde ise gazete ve dergiler, İsrail-Filistin meselesini ve bölgede yaşanan siyasi, askeri, toplumsal olayları kamuoyuna aktarma aracı olmuştur. Bu aktarım sırasında, basının, haber dilinden olay seçkisine kadar nasıl bir yol izlediği sıklıkla tartışmalara yol açmıştır. Tartışmalar, basında kullanılan haber dilinin, kamuoyunu ve bağlantılı olarak iç ve dış politikaları etkilediği/etkileyebildiği varsayımına yoğunlaşmış ve bazı basın yayın organlarının, kamuoyunda “İsrail lehine bir algı oluşturmaya” aracılık ettiği öne sürülmüştür. Siyonist yapının, bölgedeki işgalini haklı gösterme çabasında, uluslararası haber ajansları aracılığı ile kamuoyunu yönlendirme formülüne başvurduğu tezi, ABD’li düşünür Noam Chomsky gibi çok sayıda akademisyen ve aktivist tarafından uzun yıllardır dünyada da dillendirilmektedir. Algıya yönelik bu etkileme çabalarının arkasında, İsrail’in, bölgede devam ettirdiği toprak gaspını meşrulaştırma çabasının yanı sıra küresel güçlerin ekonomik, askeri ve siyasi çıkarlarının olduğu da sıklıkla gündeme gelmektedir.

Bu çalışmanın ana varsayımı, Türk basınındaki bazı haber metinlerinin “İsrail lehine bir algı oluşturma amacıyla” kurgulandığıdır.

Haber söylemi, siyasi, ekonomik ve ideolojik güçten bağımsız değildir. Türk basınının İsrail lehine algı oluşturma çabasında, küreselleşme süreci ve sermaye sahiplerinin ideolojik yaklaşımlarının etkisi altında kaldığı varsayılmaktadır. Bu etkinin haber söylemine yansımaları kaçınılmaz olarak beklenmektedir.

Yine bu haberlerde söz konusu “propaganda” değil “algı yönetimi” olduğu için haberlerdeki mesaj, kamuoyuna fark ettirmeden ulaştırılmıştır.

Algı oluşturmaya yönelik haberler özellikle ana akım medyada yer almış ve geniş halk kitlelerine ulaşmak hedeflenmiştir.

Çalışmanın Kapsamı ve Yöntemi

Türk basınının İsrail-Filistin meselesine, özellikle Türkiye’nin rol oynadığı, söz söylediği konularda nasıl yaklaştığı ve bazı gazetelerin iddia edildiği gibi İsrail lehine algı oluşturma amacına aracılık edip etmediği sorusuna, bu çalışmada gazete arşivlerinde yanıt aranmaktadır. Söz konusu süreç 70 yıldan uzun bir dönemi kapsadığı için incelenen gazeteler sabit olmayıp, zorunlu olarak farklı gazeteler referans alınmıştır. Bu gazetelerin temsil ettiği siyasi görüşler, haberlerin farklı perspektiflerden nasıl görüldüğünü ortaya koyması açısından genel çerçeve ile belirtilmektedir. Haberlerin yeterince anlaşılabilmesi için meselelerin tarihi seyrine de özet olarak yer verilmiştir. Tarihsel arka plan, M.Ö. 2 binlere kadar uzansa da İsrail-Filistin sorununun çıkış noktası, bölgede kurulan Yahudi devletidir ve bu devletin temeli de Siyonizm düşüncesiyle atılmıştır. Bölgedeki sorunlu süreç, Siyonizm ülküsüyle eş zamanlı başlamasına rağmen 1800’lü yılların Türk basınına ilişkin yeterli ve sistematik bir arşiv çalışması -maalesef- bulunmamaktadır. Bu nedenle teze konu olan haber incelemesi, BM’nin 1947’de Filistin topraklarının taksimi yönündeki kararıyla birlikte başlatılmıştır. 2010 yılındaki Mavi Marmara baskını ise sorunu, Türk basınında, İsrail-Filistin meselesi olmaktan çıkarıp görünürde İsrail-Türkiye, gerçekte ise evrensel bir insan hakları sorunu haline dönüştürmüştür. Bu nedenle bu dönemin haber söylemi, başlı başına bir araştırma konusu olarak ele alınmalıdır.

Mevcut çalışma 1947-2010 yılları arasında kapsamaktadır. Daha önceki yıllara ilişkin bazı haber örneklerine de yer verilmiştir. Ancak bu döneme ilişkin bütün olay ve

haberlerin bir yüksek lisans tezine sığdırılması mümkün olmayıp, sorunun kilometre taşı sayılabilecek olaylar ve bu olaylara ilişkin haberlerden örnekler ele alınmıştır.

Gazete haber ve makalelerinin incelenmesinde Teun Adrian van Dijk'in “**eleştirel söylem çözümlemesi**” yöntemi kullanılmıştır. İdeolojilerin sosyal, algısal ve söylemsel işlevleri bulunduğunu savunan Van Dijk, bir söylem olarak değerlendirdiği haberi de ‘ideolojiyi yeniden inşa etme sürecinin bir parçası’ olarak görmektedir. Ortaya koyduğu eleştirel söylem çözümlemesi modeli, haberin yapısını ve ideolojik sunumunu tespit etme özelliği ile öne çıkmaktadır. Nicel inceleme modellerinin “algı yönetimi” gibi anlamsal verilere ulaşmada tek başına yetersiz kalacağı bu araştırmada, metnin işaret edebileceği bütün anlamları ortaya koyabilen nitel bir modelin kullanılması elzemdir. Haber söylemine yerleşmiş ideolojik unsurların ortaya çıkarılması da ancak eleştirel bir çözümleme yöntemi ile mümkün olabilmektedir. Van Dijk bu çözümlemeyi “içerik, retorik, semantik ve anlatı” üzerinden yapmaktadır. Metinleri makro (tema, konu) ve mikro (sesler, sözcükler, cümle yapıları, anlam) yapılar olarak ele alır ve gerçek söylemin ortaya çıkması için irdeler. Eleştirel söylem analizi modelinin haber metinlerine nasıl uygulanacağına ilişkin ayrıntılar, konumuza ilişkin haber örneği ile birinci bölümün sonunda ayrıntılı olarak anlatılmaktadır. Türk basınındaki söylem örneklerinin ortaya konulması açısından bazı haberler de kısa çözümlemelerle aktarılacaktır.

Eleştirel söylem analizinde esas olan, örneklemin büyüklüğü değil araştırma konularında cevap verebilecek doğru örneklemin seçimidir. Bununla birlikte, dönemin haber manşetleri hakkında genel bir fikir oluşması için analiz edilmeyen çok sayıda haber ve köşe yazısına da manşet ve kısmi metin olarak yer verilmiştir.

Çalışmada dönemin gazete haberleri, harf inkılabı sonrasında henüz oturmuş yazım kuralları bulunmadığı için günümüz diliyle karşılaştırıldığında çok sayıda yazım hatasını haizdir. Bu yazım hataları, basılı haberlerin orijinalliğini bozmamak için haber metinlerinden yapılan alıntılarda aynen korunmuştur.

Eleştirel söylem analizi yapılan haberlere ilişkin gazete kupürleri, manşet, başlık, fotoğraf ve metinlerin görülebilmesi amacıyla çalışmaya eklenmiştir.

BİRİNCİ BÖLÜM

İSRAİL-FİLİSTİN SORUNU VE ALGI YÖNETİMİ

I. “ARAP-YAHUDİ” MESELESİNİN ORTAYA ÇIKIŞI VE TÜRKİYE’NİN MESELEYE YAKLAŞIMI

A. Tarihi Arka Plan

İsrail-Filistin meselesi her ne kadar bir toprak savaşı gibi görünse de aslında mesele çok daha karmaşıktır ve bu meseleyi anlayabilmek için hem bölge hem de dinler tarihine vakıf olmak gerekir. Yahudilerin bölgedeki varlığında asıl etken, söz konusu toprakların tanrı tarafından kendilerine “vaat edilmiş” olduğu inancıdır ve bu tarih, bazı kaynaklara göre M.Ö. 1700'lere kadar uzanmaktadır. Yahudiler, tarihlerini İbrahim peygambere dayandırmaktadır. Yahudilerin tarihi, kendi kaynaklarına göre milattan önce 17. Yüzyılda İbrahim peygamber, oğlu İshak ve torunu Yakup'la birlikte Kenan diyarında başlar. Tevrat'a göre İbrahim'in babası Tenah; yanına oğlu İbrahim'i, onun karısı Sara'yı ve Sara'nın yeğeni Lut'u alarak Harran (Şanlı Urfa/Türkiye) bölgesine yerleşir. Bir müddet burada yaşadıktan sonra Allah'ın emri ile Kenan bölgesine göç eder. Ülkede

ortaya çıkan kıtlık sebebiyle kısa süreliğine Mısır'a gider. Daha sonra tekrar Kenan bölgesine gelir ve burada Allah onu verimli kılacağını, bölgeye onu ve evlatlarını hâkim kılacağını bildirir.² Bu inanç doğrultusunda Nil'den Fırat'a kadar olan bölgenin İbranilere verildiği kabul edilir.

Kenan beldesinde kıtlık başladığı zaman, İsrail, yani Yakup ve onun 12 oğlu ile aileleri, Mısır'a yerleşirler. Zamanla soyları köleleştirilir. 400 yıl süren kölelik döneminin ardından, halkını Mısır'dan çıkarıp kendilerine vaat edildiğine inandıkları İsrail Toprağına geri götürmek için Tanrı tarafından görevlendirilen Musa, onları Kenan diyarına ulaştırarak hürriyetlerine kavuşturur ve Firavundan kurtarır.³

Sonraki yıllarda İbraniler bu bölgeye hâkim olabilmek için, mevcut yerli halk Filistinliler ve çeşitli halklarla çatışmalara girmiş ve sonunda M.Ö. 1235'li yıllarda bölgeyi ele geçirmişlerdir.

Sina çölünde 40 yıl boyunca amaçsız dolaşan topluluk, sonunda 10 emrin bulunduğu Tevrat'ı alır. İlk Kral Davut (İ.Ö. 1004–965), 12 İsrail kabilesini, başkenti Kudüs olan tek bir krallık halinde birleştirir. Davut'un ardından tahta oturan oğlu Süleyman, krallığı daha da güçlendirir. Süleyman'ın krallık dönemi Yahudi Devleti'nin en parlak dönemidir. Süleyman aynı zamanda ilk Yahudi tapınağını da Kudüs'te inşa eder. Eski Ahit'te Süleyman'ın bu tapınakla ilgili duası yer alır:

*Ya Rab! Karanlık bulutlarda otururum demiştin. Senin için görkemli bir tapınak, sonsuza dek yaşayacağın bir konut yaptım!⁴
...Gözlerin gece gündüz 'Orada bulunacağım!' dediğin bu tapınağın üzerinde olsun. Kulunun buraya yönelerek ettiği duayı işit. Buraya yönelerek dua eden kulunun ve halkın İsrail'in yalvarışına göklerden oturduğun yerden kulak ver, işitince bağışla.⁵*

Tevrat'a göre Allah; Süleyman'ın yakarışı üzerine bu mabedi kutsal kılar. Böylece bu mabet, Yahudi inanç ve sosyal yaşam sisteminin merkezi haline gelir. Öyle ki kutsal kitaplarındaki yeminler bile bu bölge adına edilir. "Ey Yerusâlim, seni unutursam, sağ

² Kitabı Mukaddes, Tekvin: 11-31 <https://incil.info/YC2009/arama/Yaratilis+11:31> (04.04.2020)

³ Ruth Ben-Haim (Ed.), **İsrail Hakkında Gerçekler**, 1. Baskı, Kudüs: Keter Pres, 2008, s.8. https://mfa.gov.il/MFA_Graphics/MFA%20Gallery/Documents%20languages/Turkish/ISRAIL%20HAKKINDA%20GERCEKLER.pdf (02.05.2019)

⁴ Süleyman'ın Halka Verdiği Söylev, Ayet: 12-13, <https://kutsal-kitap.net/bible/tr/index.php?id=313&mc=1&sc=305#12> (18.06.2020)

⁵ Süleyman'ın Duası. Ayet: 29-30, <https://kutsal-kitap.net/bible/tr/index.php?id=313&mc=1&sc=305#12> (18.06.2020)

*elim kurusun. Seni anmaz, Yerus alim'i en büyük sevincimden üstün tutmazsam, dilim damağıma yapışsın!"*⁶

Süleyman'ın 930'da ölümünden sonra çıkan isyanların ardından ülke,  srail ve Yahuda krallığı olarak ikiye bölünür. Biri 200, diğeri 400 yıl sonra Asur ve Babil imparatorlukları tarafından yenilir ve Yahudiler bir kez daha sürgün hayatına mahkûm olur.⁷ Pers, Makedon-Yunan h kimiyetinden sonra bölge Roma egemenliği altına girer.

 sa peygamberin doğumu ve Hristiyan inancına göre çarmıha gerilişi de bu döneme rastlar.  sa peygamberin doğduğu, tebliğ ettiği ve yine Hristiyan inancına göre işkence ile  ld r ld ğu beldeye, Hristiyanlar tarafından da kutsiyet atfedilir. Bu kutsiyet, yaklaşık 1000 yıl sonra başlayacak Haçlı seferlerine gerekçe olur.

Yahudiler, M.S. 66 yılında bir kez daha ayaklanır. Bu ayaklanma sırasında Roma orduları Kudüs'e girerek ikinci tapınağı yıkar.⁸ Yahudiler de bir kez daha sürgün hayatı yaşamaya başlar. Tapınağın ikinci kez yıkılması, diasporadaki Yahudiler için kutsal, birleştirici ve hedef gösterici bir unsur olarak korunur. İkinci sürgün döneminde Yahudiler, deniz yoluyla Akdeniz sahilleri, Kuzey Afrika, Yunanistan,  spanya, Roma ve Doğu Avrupa bölgesine yönelir. Bir kısmı da Arap yarımadasına yerleşir.

Bu dönemde bölgeyi kutsal kabul eden bir başka din daha ortaya çıkar;  slam...

Kudüs,  ncelikli olarak bu yeni dine inananların yani Müslümanların ilk kiblesidir.  slam kaynaklarına göre,  slam peygamberi Muhammed'in Mescid-i Har m'dan " evresi bereketli kılınan" Kudüs'e, bir zamanlar Süleyman Tapınağı'nın bulunduğu yerdeki Mescid-i Aks 'ya gitmesini ve oradan göge yaptığı yolculuğu içeren "miraç" hadisesinin de ilk durağıdır.⁹  slam peygamberinin Mescid-i Aksa ile ilgili emir ve tavsiyeleri üzerine bölge Müslümanlar için de kutsal kabul edilir.¹⁰ Kudüs'e Müslümanların atfettikleri anlam nedeniyle Bizans egemenliğindeki şehir, 637'de, Halife  mer döneminde fethedilir. Bu dönemden itibaren Kudüs her daim    semavi dinin kutsalı olarak "paylaşılamayan şehir" haline gelmiştir.

⁶ Mezmurlar 137: 5 -6. <https://incil.info/kitap/psa/137> (02.05.2019)

⁷ Ruth Ben-Haim (Ed.), ** srail Hakkında Gerçekler**, 1. Baskı, Kudüs: Keter Pres, 2008, s.8.

⁸ Fahir Armaoğlu, **Filistin Meselesi ve Arap- srail Savaşları (1948-1988)**, 4. Baskı,  stanbul: Kronik Kitap, 2017, s.21.

⁹ Kur'an-ı Kerim,  sra suresi: 1.

¹⁰ "Hz. Meymune: Ben bir gün Ras lullah'a bize Beyt-i Makdis hakkında fetva ver, dedim. Ras lullah, orası mahşer yeridir. Oraya ulaşıp namaz kılınız; çünkü orada kılınan namaz başka yerde kılınan bin namaz gibidir, dedi. Ben, eğer oraya gitmeye g   yetiremezsem ne yapayım, dedim. Sen ona zeytinyağı hediye et ki onunla aydınlatılsın, kim bunu yaparsa oraya gitmiş gibidir, dedi." ( bn M ce, Kitabı ikameti's-salati ve's-sünneti fiha, 196.)

1099 yılında Haçlıların aldığı Filistin Bölgesi Müslümanların eline geçene kadar acı günler yaşar ve karışıklıklar hiç eksik olmaz. 1187’de Selahaddin-i Eyyûbî’nin Kudüs’ü alması ile Filistin yeniden İslâmî bir karaktere bürünür. 1291’de Memluklerin eline geçen Filistin, 1516’da, Yavuz Sultan Selim’in Mısır seferi ile Osmanlı hâkimiyetine girer ve 1917 Aralık ayına kadar Osmanlı idaresi altında kalır.¹¹

B. Siyonizm’in Doğuşu

19. Yüzyılın başlarında şekillenmeye başlayan ‘Musevilerin tekrar Filistin’e dönerek kendi ulus devletlerini kurma’ fikri 1880 yılından sonra fiili bir projeye dönüşür. Başta Rusya olmak üzere Doğu Avrupa ülkelerinden Museviler, Filistin’in özellikle verimli arazilerinin bulunduğu kısımlarında koloniler kurularak planlı bir şekilde iskân edilmeye başlanır. Bu faaliyetler başlangıçta Moses Montefiore, Baron Murcie de Hirsch ve Baron de Edmond Rothschild gibi zengin Musevilerin ferdi gayretleri ile yürütülürken 1897 yılında toplanan Birinci Siyonist Kongresi’nden sonra planlı ve örgütlü bir hüviyet kazandı ve açıkça Filistin toprakları üzerinde bir Musevi devletinin kurulmasının hedeflendiği deklare edildi. Bu süreçte değişik Musevi gruplar tarafından arazi alımı ve göçü organize etmek için çok sayıda iktisadi ve siyasi örgüt kuruldu. Buna karşılık Osmanlı Devleti göçün yasaklanması, arazi satışlarının engellenmesi gibi tedbirler alma yoluna gitti. Ancak bütün tedbirlere rağmen hile, rüşvet ve baskı yoluyla Musevilere arazi intikallerinin önüne geçilemedi ve 1914 yılına kadar bütün engelleme gayretlerine rağmen kurulan kolonilerde binlerce Musevi göçmen iskân edildi. Bu şekilde 1948 yılında ilan edilecek olan İsrail devletinin kuruluşunun altyapısı oluşturuldu.¹²

Bu dönemde dünya yeni bir kavramla tanıştı: Siyonizm...

19. yüzyılın ikinci yarısına kadar Osmanlı’nın gündeminde bir Yahudi/Filistin sorunu bulunmuyordu. Osmanlı hâkimiyetindeki Yahudiler, Filistin de dâhil Osmanlı’nın hemen her köşesinde rahat bir hayat sürüyordu. 93 Harbinden sonra Filistin’e yerleşmek isteyen Yahudilerin artmasıyla birlikte ilk Yahudi sorunu başlamış oldu. Aynı dönemde Avrupa’da da antisemitizm yani Yahudi aleyhtarlığı ivme kazandı. Osmanlı, 93 Harbi’nde alınan ağır yenilginin ardından Edirne ve İstanbul’a sığınan binlerce Yahudi’ye

¹¹ Hasan Karaköse, Filistin ve Kudüs Meselesine genel bir bakış (XIX. Yüzyılın ortasından XX yüzyıl ortasına kadar), *Ahi Evran Üniversitesi SBE dergisi*, Cilt 4, No 2, 2018, s.150-165.

¹² Ömer Tellioglu, “Filistin’e Musevi Göçü ve Siyonizm (1880-1914)”, 2. Baskı, İstanbul: Kitabevi Yayınları, 2018, s.7-11.

de yardımda bulunmak zorunda kaldı. Aynı dönemde canlarını kurtarmak için Romanya ve Rusya'dan kaçan yüzlerce Yahudi aile İstanbul'a yerleşti. Benzeri durumlar 1892-1900 arasında da yaşanmış ve İstanbul'a gelen binlerce Romanya ve Rusya kökenli Yahudi ailesi Edirne, Kıbrıs ve Mezopotamya gibi Filistin'e uzak bölgelere yerleştirilmeye çalışılmıştı.¹³

Politik Siyonizm, 19. Yüzyılda ortaya çıkmıştır. ¹⁴ Diasporadaki Yahudilerin geri dönüşünü planlayan isim ise Viyana'da eğitim görmüş Macaristanlı bir Yahudi, Theodor Herzl'dir. 29-31 Ağustos 1897'de İsviçre'nin Basel kentinde toplanan Dünya Siyonist Birliği'ne de örgütlü politik Siyonizm'in kurucusu Theodor Herzl başkanlık etmiştir. Bu toplantı, Filistin'de Yahudi bir devletin kurulması için gerçekleştirilen organize Siyonist faaliyetlerin başlangıcıdır.¹⁵ Dünyanın bu ilk Siyonist kongresinde kararlaştırılan "Basel Programı" ile Filistin'i Yahudi yurdu yapacak yol haritası şöyle çizilir:

- 1) Filistin'de Yahudi çiftçi, esnaf ve tüccarın anlamlı bir şekilde yerleştirilmesine.
- 2) Her ülkenin yöresel yasalarına uygun bir biçimde Musevilerin birleştirilmesi ve örgütlenmesine.
- 3) Yahudi ulusal duygularının ve bilincinin kuvvetlendirilmesine.
- 4) Siyonizm'in amacına erişebilmek yolunda ilgili hükümetlerin onayını almak için hazırlık çabalarına girilmesine karar vermiştir.¹⁶

Bu kongrenin ardından Filistin'de kurulması planlanan Siyonist devlet için yeni somut adımlar atılmaya başlandı. Osmanlı'dan Filistin'de kurulacak Yahudi yurdu için ilk toprak talebi de bu kongrenin hemen ardından yine Herzl tarafından gerçekleştirildi.

Herzl, Siyonist projesini, diplomatik girişimler vasıtasıyla neticelendirme gayretindeydi. Sömürgeci batılı güçlerin elde edebilecekleri menfaatlere ışık tutarak başta Birleşik Krallık olmak üzere öncü ülkelerin bu projeyi sahiplenmelerini istiyordu. Acil ihtiyaç içindeki Osmanlı Devleti'ni cazip tekliflerle, Yahudilere Filistin'de Osmanlı hâkimiyeti altında özerklik tanınması ve Yahudi göçüne kapıları açması yönünde ikna etmeye çalıştı fakat sonuç

¹³ Doç. Dr. Ş. Tufan Bozpınar, **II. Abdülhamid Döneminde Filistin'e Yahudi Göçü Meselesi (1878-1908)**, <https://www.altayli.net/ii-abdulhamid-doneminde-filistine-yahudi-gocu-meselesi-1878-1908.html> (05.11.1919)

¹⁴ Alan R. Taylor, **İsrail'in Doğuşu 1897-1947 Siyonist Diplomasinin Analizi**. 2. Baskı, İstanbul: Pınar Yayınları, 2000, s.13.

¹⁵ Mohsen Moh'd Saleh, **Filistin Meselesi Tarihi Arka Plan ve Güncel Gelişmeler**. 1. Baskı, İstanbul: Yurtdışındaki Filistinli Âlimler Derneği Yayını, 2016, s.37.

¹⁶ Prof. Dr. Muhammet Lütfullah Karaman, **"Tebliğler"**, Uluslararası Yaşayan Filistin Sempozyumu Mayıs 2009" 1. Baskı, İstanbul, İDSB ARGE Yayın Birimi: FORART, sf.184.

alamadı. Sultan 2. Abdülhamid (1876-1909) teklifi reddederek Herzl'in vaatlerine tarihi bir cevap verdi: "Bu konuda sakın bir adım daha atmayın. Ülkemin bir çakıl taşını dahi satmam. Çünkü o benim değil, halkımdır." 17

Basel'deki Dünya Siyonist Kongresi'nde altyapısı hazırlanan "Vaadilmiş topraklarda İsrail Devleti ülküsü" için en büyük dönüm noktalarından biri, 1917 yılıdır. Britanya İmparatorluğu Dışişleri Bakanı Arthur James Balfour, 2 Kasım 1917 günü Siyonist hareketin önde gelen ismi ve İngiltere Siyonist Dernekleri başkanı Lord Rotschild'e, tarihe "Balfour Deklarasyonu" olarak geçen mektubunu¹⁸ göndermiş, bu mektupla Siyonistler, "Filistin'de bir Yahudi devleti kurulması" için ilk adımı atarak önemli bir zafer elde etmişlerdir. Deklarasyon, savaşın galiplerinden ABD tarafından da kabul edilir. Bu kabul, Amerikan Kongresi'nin 21 Eylül 1922 tarihli oturumunda "ABD. Filistin'de Yahudilere millî yurt kurulmasına taraftardır." Kararıyla yer alır.¹⁹

19. yüzyıl sonlarında başlayan ve 1917'deki Balfour Bildirisi'yle ivme kazanan Yahudi göçü, Almanya'da Hitler'in iktidarı ve 'Holokost'la tırmanışa geçer. Filistin topraklarında Yahudi katlanarak artmaya başlar.

Filistin'in ticari hayatını hâkimiyeti altına almaya başlayan Yahudiler karşısında Filistin halkı zayıf kalmış, toprakları üzerindeki etkinliğini kaybetmeye başlamıştır. Bölgedeki dengenin Filistinli Araplar aleyhinde değişim göstermesi huzursuzlukları arttırarak çatışmaları körüklemiştir. İki toplum arasındaki uyumsuzluk 1930'dan itibaren silahlı çatışmaya dönüşmüş, sorun giderek büyüyerek çözüm sağlanamaz bir hal almıştır.²⁰

Bu dönemde Filistin'deki demografik yapı, akınlar halinde gelen Yahudilerle hızlı ve büyük bir değişime uğrar. 1929-39 yılları arasında 250.000 Yahudi, Avrupa'nın değişik bölgelerinden Filistin'e göç eder.

¹⁷ Mohsen Moh'd Saleh, **Filistin Meselesi Tarihi Arka Plan ve Güncel Gelişmeler**. 1. Baskı, İstanbul: Yurtdışındaki Filistinli Alimler Derneği, 2016, s.37.

¹⁸ "Sevgili Lord Rothschild; size Majesteleri Hükümeti adına, Yahudi Siyonist çabaları için kabineye sunulmuş ve onaylanmış olan aşağıdaki sempati açıklamasını bildirmekten dolayı çok sevinçliyim. Filistin'de bulunan Yahudi olmayan toplulukların medeni ve dinsel haklarına ya da Yahudilerin bir başka ülkedeki haklarına ve siyasi statülerine zarar getirebilecek hiçbir gelişmeye yol açmayacağının anlaşılması koşulu ile Majesteleri Hükümeti Filistin'deki Yahudi Halkı için bir ulusal yurt kurulmasını olumlu karşılamakta ve bu amaca erişilmesini kolaylaştırmak için azami gayret sarf edeceğini bildirmektedir. Siyonist Federasyonunu bu açıklamalardan haberdar ederseniz size teşekkür borçlu olurum. Dostunuz; A.W. James Balfour"

¹⁹ Fatma Tunç Yaşar, Sevinç Alkan Özcan, Zahide Tuba Kor, **Siyonizm Düşünden İşgal Gerçeğine Filistin**, Baskı 7, İstanbul: İHH Yayınları. 2010, s.53.

²⁰ Malike Bileydi Koç, **İsrail Devleti'nin Kuruluşu ve Bölgesel Etkileri 1948-2006**, İstanbul: Günizi Yayıncılık, 2006, s.94.

“Beşinci dalga ‘aliya’²¹ 1929’da daha çok Siyonizm dürtüsüyle başladı. Özellikle 1933’de Hitler’in Almanya’da iktidara geçmesi ve izlediği antisemitik politikalar sebebiyle 1933-1936 yılları arasında yaklaşık 160.000 göçmen Filistin’e geldi. Manda yönetiminin kotasına takılan diğerleri ise yasadışı yollarla Filistin topraklarına vardı. O zamana kadar gerçekleşmiş olan en büyük aliya dalgası olduğundan, beşinci aliya Filistin’deki Yahudi nüfusunun artmasında önemli rol oynadı. İkinci Dünya Savaşı’ndan İsrail Devleti’nin kurulmasına kadar geçen süre zarfında özellikle Nazi baskılarından kaçan Yahudilerin çoğu manda yönetiminin kotasına takıldığından Filistin’e yasadışı yollardan gelmeyi denediler. Aliya Bet diye isimlendirilen yasadışı göç ile 1933’ten 1948 yılına kadar yaklaşık 110 bin Yahudi çoğunlukla gemilerle Filistin’e göç ettiler.”²²

C. İlk Arap-Yahudi Çatışmaları

Filistin’e Musevi göçünün oluşturduğu demografik değişiklikler birtakım huzursuzlukları beraberinde getirmiştir. Bu durum bazen Museviler ile Filistinliler arasında fiili çatışmaya kadar varan olayların yaşanmasına sebep olmuştur. Filistin’de Musevi kuruluşlar tarafından inşa edilen kolonilere yerleştirilen göçmenler sahip oldukları araziler ile yetinmeyerek, arazilerini genişletmek için çevrede bulunan Arapların arazilerine tecavüzde bulunmuşlar ve bu da fiili bir karşı karşıya gelme sonucunu doğurmuştur. Musevi göçünden bahsedilirken, bu arazilerin üzerinden süpürülen yerli halk yokmuş gibi davranılır. Sanki Siyonistlerin “Topraksız bir halk için halkız bir toprak” iddiasına zımnen haklılık kazandırılmak istenmektedir. Oysa Filistin’de Museviler tarafından elde edilen her parça arazinin bir sahibi vardır.²³

Birinci Dünya Savaşı’nda Kudüs’ün Osmanlıların elinden çıkmasıyla birlikte (11 Aralık 1917) İngiliz yönetimi şehirde fiilen başlamış oldu. Milletler Cemiyeti Konseyi, 24 Temmuz 1922’de Filistin’deki İngiliz manda yönetimini resmen onayladı. Bu tarihten itibaren Yahudi göçünün artış göstermesi, Yahudiler ile Araplar arasında protesto, silahlı ayaklanma, grev ve boykot eylemlerinin başlamasına yol açmıştır. Devam eden çatışmaları kontrol edemeyen İngiltere, ilerleyecek yol bulamayınca 2 Nisan 1947’de

²¹ Aliya ya da aliyah, Yahudilerin diasporadan vaat edilmiş topraklarına göç etmesini ifade eden terim. Ayrıca “yukarı çıkma” olarak tanımlanan (Kudüs’e çıkma) ve “İsrail topraklarına geçerek yükselme” olarak tanımlanan durum, Siyonizm’in temel ilkelerinden birisidir.

²² Ufuk Ulutaş ve Diğerleri, **İsrail Siyasetini Anlama Kılavuzu**, 1. Basım, Ankara: SETA, 2012, s.20

²³ Ömer Tellioğlu, **“Filistin’e Musevi göçü (1880-1914)”**, Yayınlanmamış Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi SBE, 2014, s.223-238.

çözümü Birleşmiş Milletlere bırakma kararı almıştır. Manda yönetimi başarısızlığa uğrayan İngiltere, bu karar sonrasında bölgeden ayrılmak durumunda kalmıştır.²⁴ İngiltere, manda yönetimi sürecinde bölgenin ne bir Arap ne de bir Yahudi yurdu olmasına sıcak bakmıyor gibi duruyordu. Fakat ilerleyen süreçte İngiltere'nin bölge için düşüncesi, burada bir Yahudi yurdu kurulmasına yönelik olarak değişmiştir. Bu süreç, bölgeye dünyanın her bir yanından Yahudilerin gelmesine olanak sağlanması şeklinde devam etmiştir. Bölgede artık önemli bir nüfus oluşturan Yahudiler, kendi devletlerini kurmak için harekete geçmişlerdir. Bu amaçlarına da 1948'de ulaşmışlardır. Takip eden süreçte Türkiye, İsrail devletini 28 Mart 1949'da resmen tanıyan ilk Müslüman ülke olmuştur. Resmi olarak tanıma ile birlikte diplomatik ilişkiler iki ülke arasında başlamıştır. Diplomatik ilişkilerin seyrini ise İsrail'in Filistin'e yönelik politikaları ile birlikte Türkiye ile olan münasebetleri belirlemiştir.²⁵

D. Türkiye'nin İsrail-Filistin Sorunu Karşısında Konumu

Türkiye'nin İsrail'le ilişkisi, İsrail'i resmen tanıdığı²⁶ 1949'dan itibaren inişli çıkılı bir seyir izlemiştir. İsrail'i tanıyan ilk Müslüman ülke olarak Türkiye'nin Ortadoğu'daki sorunlar karşısında izlediği politika, genelde denge siyaseti olarak görünmekle birlikte meselenin kilometre taşı sayılabilecek (Savaşlar, Gazze'ye yönelik saldırılar, tek taraflı alınan kararlar, Mavi Marmara baskını gibi) önemli olaylarda farklılık göstermiştir. Bu politikaların belirlenmesinde genel olarak Türkiye'nin tarihi, küresel güçlerle ilişkileri ve İsrail'in Filistin halkına yönelik tutumu belirleyici olmuştur.

Ortadoğu coğrafyasının büyük bölümünü yüzyıllarca hâkimiyeti altında tutan Osmanlı Devleti'nin mirası üzerine kurulan Türkiye, Filistin meselesi ile hep yakından ilgilenmiş ve bu sorun söz konusu olduğunda, dış politikada dönemsel etkilerle farklı pozisyonlar üstlenmiştir. Türkiye, bu konuda Arap ülkeleri daha haklı görmekle birlikte, ortaya çıkan sorunlarda bir denge siyaseti izleyerek hem batı ülkeleri ile hem de İsrail'le

²⁴ Malike Bileydi Koç, "İsrail Devleti'nin Kudüs'ü başkenti ilan etme kararının Türk basınında yansımaları", Proceedings of ADVED 2019- 5th International Conference on Advances in Education and Social Sciences 21-23 October 2019- Istanbul, Turkey, OCERINT Uluslararası Akademik Araştırmalar Merkezi, Cilt 5 - Sayı 15 - 14 Ocak 2020, s. 1423-1433.

²⁵ Deniz Gültekin, Kuruluşundan Günümüze İsrail Türkiye, https://www.academia.edu/35576843/KURULUŞUNDAN_GÜNÜMÜZE_İSRAİL-TÜRKİYE (09.12.1019)

²⁶ Ek1: İsrail devletinin resmen tanınmasına yönelik bakanlar kurulu kararı fotokopisi.

ilişkilerini belli bir seviyede tutmaya çalışmıştır. İsrail’le ekonomik ve sosyal ilişkilerini de hemen her alanda sürdürmüştür.²⁷

Türkiye ile İsrail arasında çok sayıda anlaşma da imzalanmıştır. “5 Şubat 1951 tarihinde İsrail ile Hava Ulaştırma Anlaşması, 4 Temmuz 1950’de ise ticaret anlaşması imzalanmıştır.”²⁸

İki ülke arasında 1950 yılında maslahatgüzar, 1952’de ise büyükelçi düzeyinde diplomatik ilişki kurulmuş ancak bu ilişkiler, 1956 yılındaki Süveyş Krizi ile sekteye uğramıştır. Türkiye bu dönemde temsilciliğini maslahatgüzar düzeyine indirmiş ancak bunun “Bağdat Paktı’na bağlı bir stratejik hamle olduğu” bilgisini İsrail’le paylaşmıştır.²⁹ Türkiye’nin de dâhil olduğu on sekiz devletin “Süveyş Kanalı’nı Kullananlar Birliğini” kurması üzerine, Türkiye ile Arap devletleri arasındaki ilişkiler gerilmiştir.³⁰

1960’li yıllarda Türkiye’nin dünya ile ilişkilerini belirleyen faktör, Kıbrıs olmuştur. Türkiye bu milli davasına Arap ülkelerinden destek ararken, Filistin’e destek vermek bu konuda karşılıklı bir destek ilişkisine kapı aralamıştır.³¹ Bu dönemde Türkiye’nin, ekonomik sorunlarına çözüm bulma çabası Ortadoğu politikasına da yansiyacak ve Filistinli mülteciler sorununu sık sık gündeme gelecektir. Buna karşılık, Arap yanlısı tutum İsrail karşıtı bir çizgiye kaymayacak, Arap ülkelerinin İsrail ile ilişkilerin kesilmesi yönündeki istek ve telkinleri Ankara’da kabul görmeyecektir. Nitekim bu dönemde yapılan Arap yanlısı çıkışlarda bile dengeli bir yaklaşımın izleri sürülebilir.³²

1967 Şubat ayında Dışişleri Bakanlığı bütçesi üzerindeki tenkit ve temennileri Hükümet adına cevaplandıran Dışişleri Bakam İhsan Sabri Çağlayangil’in sözleri Türkiye’nin bu konudaki politikasını anlama açısından manidardır.

“Dış politikamız üzerinde cereyan eden müzakerelerde Arap ve İsrail meselelerini çok sıkı bahis konusu ettik. Her şeyden evvel şunu bilmekte fayda vardır. Filistin, asırlarca Osmanlı hâkimiyetinde kalmış bir toprak parçasıdır. O zaman içinde bir

²⁷ Fatma Sariaslan, Filistin Sorunu ve Türkiye: Bir Denge Siyaseti, **Filistin Araştırmaları Dergisi**, No.6 (2019): s.1-32.

²⁸ Veli Sırım, “Türkiye-Orta Doğu Ülkeleri Arasındaki İlişkilerde Filistin Meselesinin Yeri”, **Anemon Muş Alparslan Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**, Cilt 7, Sayı 1 (2019): s. 360.

²⁹ M. Hakan Yavuz, “İkicilik (Duality): Türk-Arap İlişkileri ve Filistin Sorunu”, der. Faruk Sönmezoğlu, **Türk Dış Politikasının Analizi**, 1. Basım, İstanbul: Der Yayınları, 1998, s.571.

³⁰ Malike Bileydi Koç, **İsrail Devleti’nin Kuruluşu ve Bölgesel Etkileri 1948-2006**, İstanbul: Günizi Yayıncılık, 2006, s.302.

³¹ Umut Uzer, “Türkiye-İsrail İlişkilerinde Bunalım”, **Ortadoğu Etütleri**, Cilt 2, Sayı 2, Ocak 2011, s.144.

³² TESEV Dış Politika Programı, **Türkiye-İsrail İlişkilerinde Dönüşüm: Güvenliğin ötesi**, Kasım 2005, s.23-24.

İsrail devleti doğmadı, İsrail devletini de biz icat etmedik. İsrail devleti doğarken bunun bölgede bir huzursuzluk yaratacağını Birleşmiş Milletlerde ifade ettik. Ancak vücut bulduktan sonra tanıdık. Milletlerarası münasebetlerde «benim dostumla dost ol» demek ne kadar doğru ise «benim düşmanımınla dost olma» demek de o kadar mümkün değildir. Türk Hükümetinin siyasetinde bir ipotek yoktur. Türkiye'nin İsrail'le normal münasebetleri vardır ve bu münasebetler hiçbir zaman Arap dostlarımız aleyhinde olmamıştır. Arap dostlarımız başka devletlerle dost olurlarken nasıl şart koşmuşlarsa, Türkiye için de böyle bir teklif ileri sürülmüyor yahut böyle bir teklif Türk Devleti tarafından kabul edilmiyor.³³

80'li yıllarda Türkiye'nin Arap ülkelerine yönelik desteği ve ilişkisi devam eder. Bu ilişkinin arka planında sadece dış politika değil, 12 Eylül darbesi ile Avrupa Ekonomik Topluluğu ülkeleri nezdinde meşruiyeti tartışılır hale gelen hükümetin, kendine dünyada destekçi bulma arayışı da yatmaktadır. Bu dönemde Ankara, ABD, Sovyetler Birliği ve Ortadoğu ülkeleriyle ilişkilerini geliştirmeye çalışır. 24 Ocak 1980'de başlayan “ihracatı özendirme politikaları” ile de Ortadoğu pazarları önem kazanır. Bu eğilim doksanlı yılların başına kadar sürecektir.³⁴

E. Kudüs'ün Statüsü ve Türkiye

İlişkilerde en büyük kırılmalardan biri, Kudüs'ün İsrail tarafından ebedi başkent ilan edilmesiyle birlikte yaşanmıştır. İsrail hükümetinin bu kararını tanımayan Türkiye sert tepki gösterir ve Tel Aviv maslahatgüzarı Üstün Gündoğdu'yu Ankara'ya çağırır. Sonra da Kudüs temsilciliğini kapatır. Dönemin Milli Selamet Partisi MSP, İsrail'e gereken tepkinin verilmediği gerekçesiyle Dışişleri Bakanı Hayrettin Erkmen hakkında gensoru önergesi verir. O önerge 3 Eylül 1980 tarihli TBMM oturumunda tartışılır. MSP grubu adına konuşan Recai Kutan, “İsrail elçiliğinin Türkiye'deki terörün kaynaklarından birisi olduğunu” belirterek, hükümete “İsrail ile siyasi ilişkiler sürdürmekte ne yarar vardır?” sorusunu yöneltir. Dışişleri Bakanı Erkmen, 5 Eylül 1980 günü MSP, CHP ve MHP'nin oylarıyla cumhuriyet tarihinde ilk kez görülen bir biçimde güvensizlik oyuyla düşürülür.³⁵ 12 Eylül darbesinden sonra Genelkurmay Başkanı Kenan Evren başkanlığında oluşturulan Milli Güvenlik Konseyi, 26 Kasım 1980'de İsrail ile ilişkilerini sınırlandırarak karşılıklı temsil düzeyini sınırlar. “İsrail'le ilişkilerin sembolik

³³ T.C. Dışişleri Bakanlığı, Dışişleri Belleteni, Ankara, 1967, Sayı:28, s. 39-40.

³⁴ Mustafa Sönmez, Türkiye Ekonomisinde Bunalım- 12 Eylül ve Sonrasının Ekonomi Politikası, 2. Baskı, İstanbul, Belge, 1986, s. 156 ve s. 161.

³⁵ Cumhuriyet, “Dışişleri Bakanı Düşürüldü,” 6 Eylül 1980.

bir düzeyde tutulmasını” öngören karar uyarınca, Türkiye’nin İsrail’deki bütün görevlileri merkeze çağrılır.³⁶ Karar Arap ülkeleri tarafından “memnuniyetle” karşılanır ve değerli bir hediye” olarak yorumlanır.³⁷

1980’li yıllarda, Türkiye milli davası Kıbrıs meselesinde Arap ülkelerinden beklediği desteği göremez. Bunun üzerine yeniden İsrail ile yakınlaşmaya gider. BU dönemde iki ülke arasında istihbarat ilişkilerinin geliştirilmesi için çalışmalar hız kazanır. İsrail’in 1982 yılında Lübnan’daki ASALA kamplarına ilişkin istihbaratı Türkiye ile paylaşması, ikili ilişkiyi bir süt seviyeye taşırken Türkiye buna mukabil, 1986 yılında Ekrem Güvendiren’i İsrail’e maslahatgüzar olarak atamıştır.³⁸

Türkiye ile İsrail arasında esen soğuk rüzgârlar, 1990’lardan sonra yeniden ılıman bir seyir izlemeye başlamıştır. Türkiye-İsrail ilişkileri güvenlik temelinde hızlı bir gelişme sürecine girmiş, hatta **“stratejik ittifak”** denilebilecek düzeye ulaşmıştır. 1991 yılında Madrid görüşmeleriyle başlayan Orta Doğu Barış süreci, Türkiye ile İsrail arasındaki yakınlaşmayı kolaylaştırırken Türkiye’ye İsrail ile ilişkilerini -tepki çekmeden- geliştirme kapısı aralamıştır. Çünkü Soğuk Savaş sonrası yıllarda uluslararası sahada desteğe ihtiyaç duyan Türkiye’nin bu desteği alacağı ülke, olağanüstü lobicilik faaliyetiyle İsrail’den başkası değildi.³⁹ 1992–94 yılları arasında iki ülke arasındaki ticaret hacmi ikiye katlanır ve Türkiye ile İsrail arasında kültürden savunmaya, ticaretten bilime birçok alanda çok sayıda anlaşma⁴⁰ yapılır.⁴¹

Genelkurmay Başkanı İsmail Hakkı Karadayı, 22 Şubat 1996’da imzalanan Askeri Eğitim ve İş birliği Anlaşmasından hemen sonra İsrail’i ziyaret eden ilk Türk Genelkurmay Başkanı olmuştur. 28 Ağustos 1999 tarihli New York Times gazetesinde Stephen Kinzer imzasıyla yayınlanan makale, iki ülke ilişkilerinin dış dünyadan nasıl görüldüğüne ayna tutmaktadır: “Son birkaç yıldır İsrail ve Türkiye, Orta Doğu siyasetinin çehresini değiştiren stratejik bir ortaklık kurdu. Ticaret ve turizm her iki yönde

³⁶ Sedat Ergin, “İsrail’le İlişkiler Donduruluyor”, *Cumhuriyet*, 2 Aralık 1980

³⁷ “İsrail ile İlgili Kararın Yankıları Sürüyor,” *Cumhuriyet*, 4 Aralık 1980.

³⁸ Süha Bölükbaşı,, **“Behind the Turkish-Israeli Alliance; A Turkish view”**, Journal of Palestine Studies, Cilt. XXIX, No. 1, Sonbahar, 1999.s.30-31. (https://www.orsam.org.tr/d_hbanaliz/6umutUzer.pdf) (12.01.2020)

³⁹ Bezen Balamir Coşkun, **“İran-İsrail Ekseninde, Türk Dış Politikasının Analizi”**, Cüneyt Yenigün, Ertan Efeğil (Ed.), Türkiye’nin Değişen Dış Politikası, İstanbul: Nobel Yayın Dağıtım, 2010, s. 461.

⁴⁰ Bkz. Türkiye Büyük Millet Meclisi Genel Kurul Tutanak, 20. Dönem, 2. Yasama Yılı, 10. Birleşim, 22 Ekim 1996 Salı, https://www.tbmm.gov.tr/develop/owa/tutanak_b_sd.birlesim_baslangic_yazici?P4=138&P5=B&page1=44&page2=44 (11.09.2019)

⁴¹ Sait Erkmén, **“Türkiye-İsrail İlişkileri: Stratejik İşbirliğinden Sorunlu ya da Zorunlu İlişkiye”**, Ankara: USAK Yayınları, 2011, s.112.

de büyümektedir. İsraili pilotlar Türk hava sahasında manevralar yapıyorlar ve İsraili teknisyenler Türk savaş jetlerini modernize ediyorlar. İsrail'in ileri teknoloji becerilerini Türkiye ile paylaşması ve Türkiye'nin bol tatlı suyunu İsrail'e göndermesi planlanıyor. Askeri komutanlar, Bakanlar ve iş dünyası liderleri bu yeni dostluğun her iki taraf için de anlamlı olduğunu kabul ediyorlar. Ancak depremin siyasi olmaktan çok daha fazlası olduğunu ve sıradan insanlar arasında açıkça kök saldiğını göstermek gerekiyordu. Geçtiğimiz İsrail diplomatı Benjamin Krasna, 'Son birkaç yılda iki ülke arasında çok fazla turizm, çok fazla iş ve siyasi temas oldu, İsrail'deki neredeyse herkes Türkiye ile bir tür kişisel bağlantı hissediyor 'dedi. Geçen haftanın büyük kısmı deprem yardım projeleri üzerinde çalışıyor. " Tel Aviv'de 16 sayfalık bir gazete alıyorsunuz ve 6 sayfa depremle ilgili. Bugün Türkiye'nin İsrail için ne anlama geldiğini gösteriyor. İsrail Türkiye'yi komşu, erkek kardeş, ortak olarak görüyor. "42

F. Kriz Yılları (2000-2010)

2000'li yılların başlarında Türkiye-İsrail ilişkileri bir kez daha gerilir. Bu kez neden, İsrail'in Filistin politikalarıdır. Ariel Şaron'un 28 Eylül 2000'de Doğu Kudüs'teki El-Aksa camiine yaptığı çıkartma, El-Aksa intifadasının (2. İntifada) fitilini ateşler. Şaron'un bu baskından sadece 5 ay sonra Başbakan olması ise barış sürecini çıkmaza sokar. Bu dönemde özellikle İsrail'in Filistin'de orantısız güç kullanması, Türkiye'de İsrail'e karşı tepkilere neden olmuştur.⁴³

2000'li yılların başlarında yaşanan bu gerileme, İsrail'in Filistin halkını hedef alan saldırıları ile hızlanmış, Davos ve Alçak Koltuk krizleri ile çöküşe geçmiş, 2010 yılının haziran ayında yaşanan Mavi Marmara Baskını ile tamiri zor bir kırılmaya dönüşmüştür. Yıllar süren gerilimli dönemin ardından İsrail başbakanı Benjamin Netanyahu'nun özür dilemesiyle Türkiye-İsrail ilişkileri yeniden yumuşama sinyalleri vermeye başlamıştır. Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı'nın resmî sitesinde, Türkiye-İsrail siyasi ilişkilerinin karşılıklı çıkarlara dayandığı ancak İsrail'in Ortadoğu'da barış ve istikrarı olumsuz etkileyen politikalarının ilişkilerde zaman zaman sorunlara neden olduğu belirtilmekte ve iki ülke arasındaki ilişkiler süreci şöyle özetlenmektedir. "1950 yılında

⁴² Stephen Kinzer, **Quake Relief Shows Israel Feels Deeply For Turkey**, New York Times, 28 Ağustos1999. <https://www.nytimes.com/1999/08/28/world/quake-relief-shows-israel-feels-deeply-for-turkey.html> (05.11.2019)

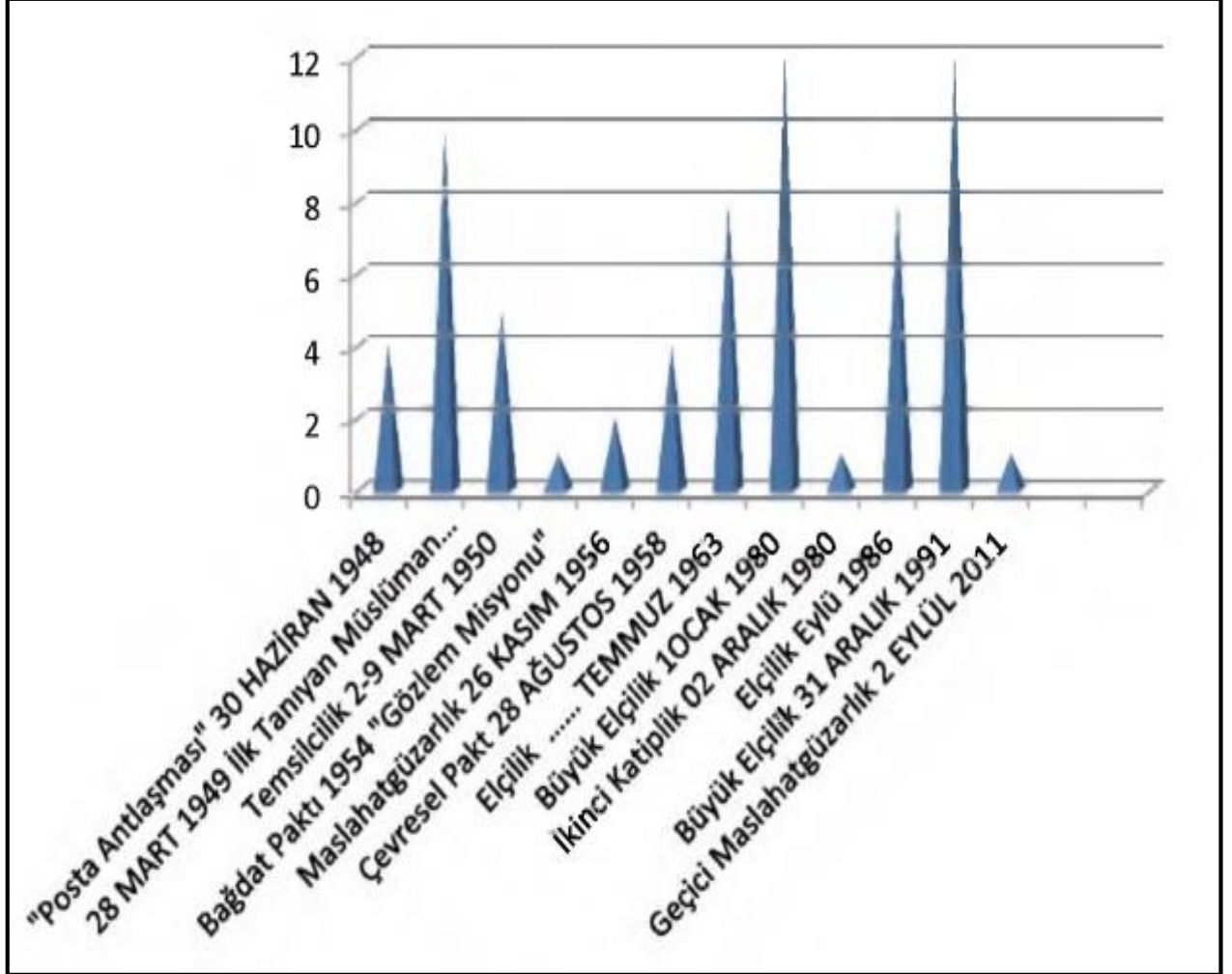
⁴³ Türel Yılmaz, "Türkiye-İsrail İlişkiler: Tarihten Günümüze", Akademik Ortadoğu, Cilt 5, Sayı: 1, 2010, s.19.

Elçilik olarak açılan temsilciliğimiz, Süveyş Kanalı savaşı sonrasında 26 Kasım 1956 tarihinde maslahatgüzarlık seviyesine indirilmiş, bilahare ilişkilerde yaşanan olumlu gelişmelere paralel olarak 1963 Temmuz ayında yeniden Elçilik, 1 Ocak 1980 itibariyle Büyükelçilik seviyesine yükseltilmiştir. Ancak 1980 yılında İsrail'in Doğu Kudüs'ü ilhak ve Kudüs'ü ebedi başkent ilan etmesi üzerine, 30 Kasım 1980 tarihinde temsil seviyesi bu defa İkinci Kâtip seviyesine düşürülmüştür.

1990'ların ilk yarısında İsrail-Filistin sorununda Madrid Konferansıyla oluşmaya başlayan olumlu tablonun da etkisiyle 1991 yılında diplomatik ilişkiler yeniden Büyükelçi seviyesine yükseltilmiştir. Türkiye, İsrail'in komşularıyla barış içinde yaşaması için inisiyatifler almış ancak İsrail'in, sivil toplum örgütleri tarafından Gazze'ye düzenlenen insani yardım konvoyuna 31 Mayıs 2010 tarihinde uluslararası sularda gerçekleştirdiği ve 10 Türk vatandaşının hayatını kaybettiği saldırı, iki ülke ilişkilerini olumsuz etkilemiştir. Saldırı sonrasında Türkiye'nin Tel Aviv Büyükelçisi, merkeze çağırılmıştır. Hâlihazırda Türkiye, İsrail'de “geçici maslahatgüzar” seviyesinde temsil edilmektedir. İsrail'in kendisinden beklenen adımları atmaması, 2011 yılında, Türkiye – İsrail diplomatik ilişkilerinin asgari seviyeye indirilmesi; iki ülke arasındaki tüm askeri anlaşmaların askıya alınması sonucunu doğurmuştur. Türkiye'nin aldığı bu önlemler Musevi camiasına değil, münhasıran İsrail Hükümetinin tutum ve uygulamalarına yönelik olmuştur.”⁴⁴

⁴⁴ T.C. Dışişleri Bakanlığı resmi internet sitesi, **Türkiye-İsrail Siyasi İlişkileri**. <http://www.mfa.gov.tr/turkiye-israil-siyasi-iliskileri.tr.mfa> (03.11.1019)

Türkiye ve İsrail siyasi/diplomatik ilişkilerinin inişli çıkışlı evreleri grafikte açıkça görülmektedir:⁴⁵

Bütün bu bilgiler ışığında Türkiye'nin İsrail-Filistin sorunuyla ilgili izlemiş olduğu politikanın, yıllar içinde karşılıklı çıkar, ticari-askeri kaygılar, küresel güç dengeleri, bölgedeki diğer aktörler ve İsrail'in saldırıları karşısında hak temelli itirazlar çerçevesinde toplandığı görülmektedir. Türkiye'nin İsrail-Filistin sorununa yaklaşımı ve her iki ülke ile ilişkileri, sadece Türkiye ile bu iki ülke arasında kalmamış; özellikle kriz dönemlerinde bütün dünyada gündem olmuştur. Dünya ülkeleri Türkiye'nin İsrail-Filistin

⁴⁵ Demirkollu, Ceyhan. "1948-1983 Dönemi Türkiye-İsrail Siyasi İlişkileri", **Yayınlanmamış Doktora Tezi**. Manisa Celal Bayar Üniversitesi SBE, 2016, s.54.

sorunuyla ilgili izlediği politikayı, kendi perspektiflerinden olumlu ya da olumsuz değerlendirmektedir. Toplumların bu konudaki bakışını ise olaylar ve tarihi gerçekler kadar konuya ilişkin oluşan/oluşturulan/yönetilen algılar şekillendirmektedir. Bazı düşünürlere göre, bu algı operasyonlarına “tarihi gerçekler” dahi aracı kılınmaktadır.⁴⁶

Öyle ki toplumlar sorunu kendilerine açılan pencerelerden izlemekte ve o pencerelerin bütün gerçeği yansıttığına inandırılmaktadır. Peki, bu durum nasıl gerçekleşmektedir? Bu sorunun cevabını bulmak için öncelikle algının yönetilip yönetilmediği ve yönetilebiliyorsa bunun nasıl yapıldığına dair soruların cevap bulması gerekir.

II. ALGININ YÖNETİMİ VE DÜNYADA İSRAİL-FİLİSTİN SORUNU ALGISI

A. Algı ve Algı Çeşitleri

İnsanoğlu yaşamın her anında çevresindeki olay, durum ve benzeri uyaranlara maruz kalmaktadır. Maruz kalınan bu uyaranlar aynı olsa bile, bu uyaranlara bireylerin farklı tepkiler verdiği bir gerçektir. Bu durumun temel nedeni, kişinin gördüğü, duyduğu, okuduğu uyaranları, farklı kişisel deneyimlerinin etkisi altında yorumlamasıdır. Bu yorumlama kişisel etkenlerin dışında, uyaranların bilinçli olarak şekillendirilmesi ile de oluşabilmektedir. “Bir insanın belli yönde eyleme geçebilmesi için ön koşul, amaçlanan yöndeki alternatifin varlığını bilmesi ve algılamasıdır. Bu sebepten dolayı, bireyin belli bir görüşün yanlısı durumuna getirebilmesi için konu ve içeriği hakkında bilgileri algılayabilmesi gerekir.”⁴⁷ Bu süreçte algının ne olduğunu ve nasıl oluşturulduğunu bilmek elzemdir.

Sözlük anlamında **algı**, “*nesnel dünyayı duyular yoluyla öznel bilince aktarmaktır.*”

TDK sözlüğünde “*bir şeye dikkat yönelterek o şeyin bilincine varmak, idrak*” şeklinde açıklanırken bir başka tanımda “*gelen uyarıcıları bireyin duyu organları aracılığıyla ya da hisleriyle almasıyla başlayan ve bu uyarıcıların farkına varılmasını,*

⁴⁶ Siyonizm karşıtı Yahudi Düşünür Jacob Cohen: Holokost, Siyonistlerin Filistin'deki işgallerini haklı çıkarmak için icat ettikleri yeni bir dindir. Yahudi Lobisi, Holokost teriminin Kızılderililer ve zulme uğrayan Afrikalılar için kullanılmasını engelliyor ve bu terimin sadece Yahudilere özel olması için tüm araçları kullanıyor. (Hürriyet gazetesi, 08.01.2019)

⁴⁷ Metin İnceoğlu, **Tutum, Algı, İletişim**, 1. Basım, Ankara: V Yayınları, 1993, s. 41.

tanınmasını, idrak edilmesini sağlayan fiziksel, nörolojik ve bilişsel süreçlerin tamamı” olarak yer alır.

İngiliz Penguin Sözlüğü’ne göre algı, “duyuların çalışmasıyla üretilen bir çevre farkındalığıdır.” Şule Tankut Jobert’e göre ise algılama, “beş duyu organı yoluyla nesnelere ilişkin bilgi edinme sürecidir. Seçme, düzenleme ve yorumlama aşamalarından oluşur.”⁴⁸

Algılama bir süreçtir. Bu süreç geçmişten günümüze bilinç, bilinç dışı, akıl ya da duyularla ilişkilendirilmiştir. Bu alanda otorite kabul edilen Alman düşünürü Leibniz’e göre algı, bilinçdışı bir işlevdir.⁴⁹

Yaşadığımız dünyayı, çevremizdeki sosyal, siyasal ve kültürel gelişmeleri ancak algılarımızla değerlendirebiliriz. Bu değerlendirme kişinin deneyimleri, duyguları ve anlık dış etmenlerle şekillenmektedir. Algılamanın meydana gelebilmesi için öncelikle çevredeki uyarıcıların eşiği geçebilmesi gerekmektedir. Bunun için de “dikkat” en önemli noktalardan birisidir. Algılamayı, elbette ki dış etmenler de etkileyebilmektedir. Ancak algıda seçiciliğin gerçekleşmesi önemli ilk aşamadır. Devamı olan ikinci aşamada ise diğer önemli kısım ve anlamlandırma süreci başlamaktadır.

Algılar gerçektir, çünkü insanlar onlara inanmaktadır.⁵⁰ Yani algılar, yorumlarımız, inancımız ve davranışlarımız sonucu oluşmaktadır. Değer yaratır ya da eksiltirler. Bu yüzden birçok psikolog algılamayı gerçeklik olarak görmektedir. Bu durum bizi, algının ‘dış dünyadan gelen uyarıların fiziksel duyular halinde zihinde birleştirilmesi’ şeklindeki tanımına da götürmektedir.⁵¹

Algı tek çeşit değildir. Simgesel, görsel, duygusal ve seçici algı olarak 4 ana başlıkta değerlendirilmektedir. Algılamada sadece duyu organları değil kişinin duygu, düşünce ve tecrübeleri de önemli rol oynamaktadır.

Simgesel algı, zihnin gördüğü bazı simgeler karşısında oluşturduğu algıdır. Çoğu zaman deneyim ve kültürle şekillenir. Belli bir renge ve desene sahip kumaşın, bir milletin

⁴⁸ Dilhan Apak, **Soğuk Savaş Döneminde Algı Yönetimi ve Haber Propaganda İlişkisi**, 1. Basım, İstanbul: Kriter Yayınları, 2018, s.15.

⁴⁹ Mehmet Akif Özer, **“Bir Modern Yönetim Tekniği Olarak Algılama Yönetimi ve İç Güvenlik Hizmetleri”** Karadeniz Araştırmaları, Bahar 2012, Sayı 33 http://www.karam.org.tr/Makaleler/659211216_012%20ozer.pdf s.150, ((20.02.2020)

⁵⁰ Ali Saydam, **Algılama Yönetimi**, Rota Yayınları., İstanbul, 2005, s.38.

⁵¹ Mehmet Akif Özer, s.148.

tamamı tarafından bayrak olarak algılanmasını buna örmek verebiliriz. Oysa aynı kumaş, bir başka milletin insanı için hiçbir anlam ifade etmeyebilir.

Görsel algı, görme yoluyla elde edilir ancak bunda biyolojik olarak “görmek” tek ve yeterli kriter değildir. Burada da kişinin bilgi birikimi, gördüklerini anlamlandırabilme yeteneği ve duygusal durumu, algının oluşmasını etkilemektedir.

Duygusal algı, kişinin olay, durum ve materyalleri sadece duyu organları ile değil o andaki ve geçmiş yaşamlarındaki duygu durumlarının etkisi altında algılaması anlamına gelir.

Seçici algı ise algının, hedef kişinin içinde bulunduğu sınıf, grup ya da topluma göre algılaması şeklinde tarif edilebilir.

Özetle insanlar için algılama, sadece uyarana maruz kaldığı anda oluşan bir durum değil, kişinin bütün geçmişi, eğitimi, sahip olduğu deneyimler ve inançlar örgüsü altında şekillenmektedir. Bu nedenle de aynı uyarıyı, maruz kalan herkesin farklı algılaması ve yorumlaması mümkündür ama burada toplumsal ortak paydalar, bireylerin de ortak bir algı içine girmesini kolaylaştırıcı olmaktadır. Bazı otoriteler ise algıyı zihinsel ve deneysel olarak ikiye ayırmaktadır ki bu ayırmda da yine kişinin özellikleri belirleyici unsur olarak karşımıza çıkmaktadır.

B. Algının Yönetimi Nedir?

Algının, dış dünyadan gelen uyarıların zihinsel yorumlanma süreci olduğunu belirtmiştik. Algı süreci tek taraflı bir süreç olmayıp, algıladığımız uyaranlara verdiğimiz tepkiler bizim hangi etkiler altında kaldığımızı ortaya koyabilmektedir. İşte bu noktada algı, “yönetilebilir” yahut “şekillendirilebilir” oluşuyla önem kazanmaktadır. Medya söz konusu olduğunda, verilen uyarıcılar, bağlam, tema, dil gibi özellikler algıyı etkileyebilmekte dolayısıyla algılama sonucu oluşan, kişinin inandığı gerçekliği de etkileme gücünü yapısında barındırmaktadır.⁵²

Algı yönetimi kavramı, iletişim, psikoloji, işletme ve siyaset gibi alanlarda sıklıkla karşımıza çıkmaktadır. Özellikle teknolojik gelişmelerin etkileşimi zorunlu ve sınırsız hale getirdiği günümüzde, önemi bir kat da artmıştır. Gerçeği gizlemek çoğu zaman mümkün olmasa da o gerçeği insanların zihinlerine farklı şekillerde yansıtmak ya da

⁵² Dilhan Apak, *Soğuk Savaş Döneminde Algı Yönetimi ve Haber Propaganda İlişkisi*, 1. Basım, İstanbul: Kriter Yayınları, 2018, s.27.

zihnin gerçeği farklı görmesini sağlamak, algı yönetimi sayesinde kolayca gerçekleştirilebilmektedir. Bu konuda yapılan deneyler de algıların yönetilebilir olduğunu açıkta ortaya koymuştur. Bu deneyler sonunda algı yönetiminin farklı amaçlarla kullanılabileceği öngörülmüş, algı yönetimine ilişkin çalışmalar özellikle toplumsal propaganda ve kamu diplomasisi gibi alanlarda yoğunlaşmıştır.

Algı yönetiminin uygulanmasında farklı yöntemler kullanılmaktadır. Öncelikle algı yöneticisi, hedefinin özelliklerini belirlemekte daha sonra hedefinin deneyim ve değerleriyle çatışmayacak mesajları üstü örtülü olarak iletmektedir. Burada amaç, hedefi, algıladığı mesajın “kendi özgür düşüncesi” olduğuna inandırmaktır. Bir yönlendirme operasyonuna maruz kaldığını bilmeyen hedef, algı yöneticisinin istediği durum ya da düşünceye kolaylıkla geçiş yapabilmektedir. Başka bir ifadeyle algı yönetimi gerçekler, yansıtma, yanıltma ve psikolojik operasyonların bir bütünüdür.⁵³

İnsanlar ve devletler, tarih boyunca amaçlarına ulaşmak için, toplum mühendisliği, psikolojik harekât, propaganda gibi yöntemler kullanmışlardır. Bu yöntemler günümüzde kamu diplomasisi, yumuşak güç gibi kavramlarla karşımıza çıkmaktadır. Bu bakımdan algı yönetimi ve manipülasyon bir savaş biçimidir ve psikolojik savaş başlığının altında yer alır.

Kamu diplomasisi ve algı yönetimi, her ikisi de bir propaganda stratejisi olmakla birlikte bu iki kavram arasında önemli farklar da bulunmaktadır. Bu farklardan en önemlisi kamu diplomasisinde dürüst yönlendirme çabası görülürken, algı yönetiminde yönlendirme sürecinde, dürüst yöntemler yerine hile ve aldatma yöntemlerine başvurulmasıdır. Ancak her ikisinde de amaç; hedef kitlenin siyasal, toplumsal olaylara bakışını değiştirip şekillendirmektir. Bir anlamda toplumun yeniden dizaynıdır.

Algı yönetiminde hedef kitlenin çok iyi analiz edilmesi, özelliklerinin tespit edilmesi önem kazanmaktadır. Bu nedenle istihbarat teşkilatları “algılama yönetimi” adı altında farklı yöntemler kullanmaktadır. Hedef kitle öncelikle çok iyi analiz edilmekte, kültürel, dini, etnik, siyasi yapıları göz önünde bulundurularak özel propaganda teknikleri

⁵³ Melike Zeynep Özarslan, “Kitleleri Harekete Geçirme Aracı Olarak Sosyal Algı Yönetimi”, YL Tezi, Eylül2014, <http://acikerisim.ticaret.edu.tr/xmlui/bitstream/handle/11467/2218/59124.pdf?sequence=1&isAllowed=y> s.31, (20.01.2019)

geliştirilmektedir. Bunun için aralarında medyanın da bulunduğu çok sayıda unsurdan hedefi yönlendirme amacıyla yararlanılmaktadır. Söz konusu devletler olduğunda, algının yönetiminde öncelikli amaç, kitleleri devletin çıkarları doğrultusunda etki altına almaktır. Bilgi akışı kontrollü bir şekilde hedef kitleye iletilmekte, çıkarların hilafına olabilecek noktalar ustalıkla gizlenip, hedefe giden yolu kısaltabilecek dezenformasyondan kaçınılmamaktadır. Bu sayede güdülerini kontrol altına alınmış bir destekçi toplum yaratılmaya çalışılmaktadır.⁵⁴ Zira siyasi davranışları kontrol altında tutulan kitleler, karar alma mekanizmalarını harekete geçirme sürecinde belirleyici rol oynayabilmektedir

Algı yönetiminde etki, algının hızı ve hedef kitlenin sınırlarıyla yakından ilişkilidir. Hedefin bilinçli ya da bilinçsiz ön kabulleri, etkinin hızını, gücünü belirleyici bir unsurdur. Bu nedenle mesajın, olabildiğince yavaş ve hedefin direnç göstermeden kabulleneceği sınırlar dâhilinde aktarılması gerekmektedir. Bu sayede sergilenmesi istenen tutum ve davranışlar, hedefin kendi isteği ile ortaya koyulmaktadır.

C. Algı Yönetiminin Amacı

Kitleleri, belirlenen bir hedef doğrultusunda yönlendirmek, egemen güçlerin temel hedefidir. Algı yönetimine başvuran güçler, “meşruiyet kazanmak”, “harekete geçecek gücü elde etmek”, “kamuoyunun sınırsız desteğine sahip olmak” gibi amaçlar güderler.⁵⁵ Bu noktada algı yöneticisinin en temel amacının, istediği gerçekliği algılama sürecine etki eden çeşitli enstrümanları kullanarak hedef kitleye sunması ve bu gerçekliği, hedef kitlenin kendi gerçekliği olarak kabul ettirmesi olduğunu söyleyebiliriz.

Algı yönetiminin başarısı, hedef kitlenin maruz kaldığı ikna operasyonunun farkına varmamasına bağlıdır. Yönlendirildiğinin farkına varamayan kitleler, gerçeği savunacak güce sahip olamaz ve karşıt argümanlar geliştiremez. Algı yöneticisi, bu “farkında olmama” durumunu oluşturmak ve korumak için uzun vadeli planlar yapmak zorundadır. Bunu sağlamanın yolu da sadece manipülatif bilgiler yaymak olamaz. Yani, algı yönetimi sadece çarpıtılmış, gizlenmiş, eklenmiş ve değiştirilmiş

⁵⁴ Mehmet Akif Özer, s.163.

⁵⁵ Ali Atılğan, **Algı Üzerine Kurulu Yönetimsel Bir Anlayış: Algının Yönetimi**, *Idea Studies*, 31.10..2017, sayı:3 <https://pdfs.semanticscholar.org/a071/7ffa46408eea525ee9a075210c139c4ac583.pdf>, s.233. (19.01.2020)

bilgilerin/haberlerin/yorumların yer aldığı bir süreç değildir; daha karmaşık, tedrici, kapsamlı ve uzun vadeli bir organizasyonu gerekli kılabilir.⁵⁶

D. Algı Yönetimi Süreci

Algılamayı etkileyen unsurlar, algı yönetimi uygulamalarında, birinci derecede önemli ve etkilidir. Bu yüzden titiz bir çalışma gerektirir. Etkili bir algı yönetiminin gerçekleştirilebilmesi için bazı adımların izlenmesi gerekir. Bu adımlar,

- *Paydaşların belirlenmesi,*
- *Kişiler üzerinde duygusal etki yaratacak mesajların seçimi,*
- *Farklı iletişim stratejileri kullanılması,*
- *Beklentilerin ve enformasyon ihtiyacının tespiti,*
- *Paydaşlarla eşzamanlı ve uyumlu hareket etmek,*
- *Toplumda etki gücü olan mekanizmaları etki ve baskı altında tutmak olarak sıralanabilir.*⁵⁷

Süreçte en önemli nokta, hedef kitle ile çatışma ortamı oluşturulmamasıdır. Bir kez oluşan çatışma durumunun, algı yöneticisinin isteği doğrultusunda tamiri çok uzun ve meşakkatli bir çalışmayı gerektirebilir. Algı yöneticisi bu süreçte meşru ve gayrimeşru unsurlardan da yararlanabilmektedir ve “algı yönetimine” yönelik etik eleştiriler de bu yöndedir.

Sürecin başarıya ulaşmasında bir başka unsur da algı yönetimine aracı kılınan unsurları doğru ve etkili kullanmaktır. Fereire bu konudaki gözlemlerini şöyle ifade etmektedir: “Başkasına yaşama hakkı tanımayan kültürel aksiyonun karakteristiklerinden biri, bazı problemler üzerinde yoğunlaştırılması, bunların bir bütünün bir boyutu olarak değerlendirilmesine fırsat verilmemesidir. İşin ilginç yanı bu oyunu oynayan profesyonellerin bile yaptıkları işin gerçeklerinden habersiz olmalarıdır.”⁵⁸

E. Algı Yönetimi Sürecinde Kullanılan Araçlar

Toplumsal algıyı yönetme gücünü elinde bulunduranlar, kitlelerin rızasını kazanırken, ortaya koydukları ideolojinin kültürel kuramlarda ve ürünlerde yeniden üretilmesini sağlamaktadır.⁵⁹ Gramsci, ideolojik hegemonya kuramında, “*iktidarı elinde*

⁵⁶ Mücahit Gültekin, *Algı Yönetimi ve Manipülasyon*, 2. Baskı, İstanbul: Pınar Yayınları, 2017, s.16.

⁵⁷ Ali Saydam, *Algılama Yönetimi*, 1. Baskı, İstanbul: Rota Yayınları, 2005, s.90.

⁵⁸ Herbert Schiller, *Zihin Yönlendirenler*, 2. Baskı, İstanbul: Pınar Yayınları, 2018, s.42-44.

⁵⁹ Savaş Çoban, *Hegemonya Aracı ve İdeolojik Aygıt Olarak Medya*, 1. Basım, İstanbul: Parşömen Yayıncılık, 2013, s.131.

bulunduran egemenlerin, kendi felsefelerini, kültürlerini ve etik değerlerini yaymak, zenginliklerini, güçlerini ve konumlarını güçlendirmek ve sürdürmek için kitle iletişim araçlarını kullandıklarını” belirtmektedir. Çünkü devlet yapısı, toplumsal üretimin, toplumun tümünün rızasıyla yapılmasını ve böylece uzun vadede sermayenin ve yönetici sınıfın egemenliğinin sürmesini güvence altına alır. Althusser’in ifade ettiği şekliyle, *“Üretimin yapıldığı tüm aygıtlar, devlet tarafından örgütlenmiş olsun olmasın, Devletin ideolojik aygıtlarıdır. Bu ideolojik aygıtların en önemlilerinden biri de medyadır.”* Medya, seslendiği toplumun ideolojik olarak yeniden yapılanmasını gerçekleştirerek ideolojik hâkimiyeti ve denetimi sağlar.⁶⁰

Algı yönetimi, uzmanlar tarafından “bilgi operasyonları” kavramının altında değerlendirilmektedir. Bu kavramın temeli de bilgi yoluyla hedef kişi yahut kitlenin düşüncelerini, yorumlarını ve kararlarını etkilemektir.

Algı yönetimi, sadece devletler ve egemen güçler tarafından değil, toplumun hemen her kesiminden kişi ve kuruluşlar tarafından da kullanılmaktadır. Savunduğu görüşe destek arayan sıradan vatandaştan, sivil toplum örgütlerine, illegal oluşumlardan ticari kuruluşlara kadar geniş bir yelpazede, başarılı ve başarısız algı yönetimi çalışmaları görülebilmektedir. Bütün bu örnekler arasında en büyük gücün “kitle iletişim araçlarında” olduğunu söylemek mümkündür. Ulaştığı kitlenin genişliği, kullandığı araçların çeşitliliği (gazete, radyo, TV, internet medyası) ve hızı ile medya, toplumu yeniden şekillendirebilecek en önemli oluşumdur. Üstelik hedef kitle, medya ile ilişkisini kendi belirlemekte, hedefi olduğu bu operasyona mutlak rızası ile katılmaktadır.

Medya yayınları, öfkeli kampanyalar yürütme ve örtbas etme; gölgede bırakma ve vurgulama, bağlamı, öncülleri ve genel gündemi seçme konusunda gözlenen model, yerleşik iktidar açısından hayli işlevsel, hükümet ve belli başlı güç gruplarının ihtiyaçlarına cevap verir niteliktedir.⁶¹

Medya yayınları, toplumun yaşam biçimini, siyasi görüşünü, alışkanlıklarını ve inanç değerlerini kolaylıkla olumlu ya da olumsuz yönde etkileyebilmektedir. Algı yönetimi uygulayıcıları da medyanın bu gücünden sıklıkla ve farklı yöntemlerle yararlanarak kitleleri etki altında tutabilmektedir. Bu bağlamda algı yönetimi

⁶⁰ E.Arsan -S.Çoban , **Medya ve İktidar**, 1. Baskı, İstanbul: Evrensel Basım Yayın, 2014, s.11.

⁶¹ Noam Chomsky, **Kader Üçgeni**, İstanbul: İthaki Yayınları, 2017, s.9.

uygulayıcılarına kalan, hedef kitleyi iyi tahlil ederek uygun mesaj, imge ve araçları seçmekten ibarettir.⁶²

Aynı zamanda tarihte yüzyıllardır hedef kitlenin tutum ve davranışlarını istenilen yönde etkileyebilmek için bazen gerçek bazen de gerçek dışı bilgileri yayarak gerçekleştirilen tek yönlü faaliyetlere de “propaganda” denilmektedir. Propaganda çalışmaları, uygulama bakımından algı yönetimi faaliyetleri ile hem benzerlik hem de farklılıklar taşımaktadır. “Propaganda, bir mesajın tek yanlı olarak hedef kitleye dayatıldığı asimetrik iletişim yöntemidir.” Algı yönetimi kavramını literatüre kazandıran ABD Savunma Bakanlığı’na göre algı yönetiminin hedef ve sonuç açısından propaganda ile farkı “*tek yönlü ve direkt bir süreçten ziyade, çok yönlü ve yatay bir süreç*” olmasıdır.

*Propagandanın rolü, toplumu, tarihsel ve ekonomik olgulara ilgisiz hale getirerek uyuşturmak ve gerçekliği gizlemektir. Yalnızca gerçek ve yalan ikiliği değil aynı zamanda gerçeğin çarpıtılması, anlamın saptırılması ve olaylara bakış açısının yönlendirilmesi de gerekmektedir. Fakat kuşkusuz, bu yönlendirme/inandırma çalışması sonucunda nihai amaç, hedef kitlenin rıza göstermesini sağlamaktır. Propaganda teknikleri, etkin bir biçimde Birinci Dünya Savaşı sırasında Walter Lippmann ve Edward Bernays tarafından bilimsel bir şekilde tasarlanarak uygulanmıştır. Bu durum, modern propaganda tekniklerinin de temelini oluşturmaktadır. Lippman ve Bernays, Amerikan kamuoyunu kontrol edebilmek için Almanya karşıtı bir kampanyaya ağırlık vermişlerdir. Propaganda çalışmalarında psikoloji disiplininin de yararlanan Bernays, özellikle grup zihni ve grup davranışı konularında uygulamalar yapmıştır.*⁶³

Algı yönetimini propagandadan farklı kılan, mesajın veriliş şekline değil etkisine odaklanmasıdır. Bu etki medyada bazen bölünme, bazen de odaklama ile sağlanabilir. “Her türlü haberin enformasyon akışının arasına sokuşturulması, vatandaşın bütünü kavrama hususunda zaten sahip bulunduğu yeteneksizliği daha da derinleştirmektedir. Sonuç itibarıyla gerçeklerin gizlenmesi daha bir kolaylaşmaktadır.”⁶⁴ Hitler’in Propaganda Bakanı Joseph Goebbels’in ifade ettiği gibi, “aynı şeyi sık sık ve kuvvetli bir şekilde tekrar ederseniz, yanlış olsa da inanılabilir.”

⁶² Atılğan, s.236.

⁶³ Dilhan Apak, **Soğuk Savaş Döneminde Algı Yönetimi ve Haber Propaganda İlişkisi**, 1. Basım, İstanbul: Kriter Yayınları, 2018, s.27.

⁶⁴ Herbert Schiller, **Zihin Yönlendirenler**, 2. Baskı, İstanbul: Pınar Yayınları, 2018, s.42-44.

“Medya Kaytıyor” başlıklı makalesinde Michael Parenti, haberlerin kasıtlı olarak görmezden gelinmesini, olayların ve kişilerin keyfi olarak sınıflandırılmasını şöyle irdeliyor: Serbest piyasa gibi terimler, ekonomik refahı ve demokrasiyi akla getiren gözde ifadeler. Hâlbuki gerçekte serbest piyasa politikaları yerel üreticilerin pazarını çökertmekte ve zengin azınlıkla yoksul çoğunluk arasındaki farkı derinleştirmektedir.

Medyanın “teknik terimleri” her geçen gün daha fazla kullanması oldukça rahatsız edici bir durum. Teknik terimlerden kastımız bilimsel dil değil. Tam tersi. Bürokratların, editörlerin ve yayıncıların keyfi anlamlar vererek kullandıkları sözcüklerden bahsediyoruz. Buna en iyi güncel örneğe kimyasal, biyolojik ve nükleer silahları tanımlamada kullanılan “kitle imha silahları”. Şunun farkında olmalıyız ki burada asıl söz konusu olan kitlesel imha değil. Her şeyden önce 2. Dünya Savaşı’nda yalnızca bir ülkede 24 milyondan fazla insan öldü; yani geleneksel silahlar da bu işi pekâlâ yapabilir. Medya, kitle imha silahları konusunu cinayetleri dile getirmek için kullanmıyor. Esas dert, kimi üçüncü dünya ülkelerini suçla özleştirerek birer şeytana çevirmek. Eğer basının derdi gerçekten de kitle imha silahlarının tehlikelerini sergilemek olsaydı, bu konuyu çok yalın olarak ele alabilirdi: Bu silahların sahibi kim? Kim bunları kullanıyor? Ne var ki bu açık sözlü kestirme habercilik yaklaşımı ciddi bir tehlike taşıyor: Bu yaklaşımla konu ele alındığında, ABD ve onun müttefiklerinin en önemli tehdit oldukları görülecekti. Her şeyden önce, ABD dünya üzerinde üç grup silaha da sahip olan ve bunların hepsini savaşlarda kullanan tek ülke: Biyolojik silahları Kızılderili savaşları nda, kimyasal silahları 1.Dünya Savaşı’nda ve bildiğiniz üzere nükleer silahları da 2. Dünya Savaşı’nda.⁶⁵

Filozof Voltaire’in “Tarih, üzerinde uzlaşılan bir kurgudur” sözleri, gerçeğe ulaşmanın bu bağlamda ne kadar güç olduğunu açıkça ortaya koymaktadır. Zenginliğin ve gücün, kontrol altındaki bir medya aracılığıyla dünyadaki koşulları ve gelişmeleri kendi lehlerine bir kurguya çevirebildiği artık herkesin kabul ettiği bir gerçektir.

Hangi siyasal sistem altında üretilirse üretilsin, bütün toplumlarda iktidar ilişkileri ve toplumsal meşruiyetin sağlanmasına yönelik olarak rızanın imalatı ve iktidarın egemenlik alanının genişletilmesi çabası, siyasetin merkezini oluşturmaktadır. İktidarın varlığını sürdürmesi otoriter toplumlarda baskı ve şiddet aracılığı ile olurken, çoğulculuğun esas olduğu demokratik rejimlerde geniş toplum kesimlerinin onayını

⁶⁵ Lenora Foerstel, **Medya ve Savaş Yalanları, Gerçekler Nasıl Karartılıyor**, 1. Basım, İstanbul: Yordam Kitap, 2007, s.15-16.

almak için, iktidar daha çok ideolojik araçları kullanarak iletişim kanallarıyla ikna etme sürecinde “gerçeği” yeniden inşa ederek toplumsal desteği sağlamaktadır. Zora ve şiddete başvurmadan, egemen gücün istediği doğrultuda toplumları belirli kalıplara sokarak yönlendirebilmek üzere, gerekirse gerçeğin yeniden imal edilmesi için kitle iletişim araçlarını da aracı kılmaktadır. Egemenlik, tahakkümü de içeren karmaşık ilişkiler ağı olup “tahakküm bir kez kurulduktan sonra kendi momentinde kalmaz.”⁶⁶ Dolayısıyla değişik biçimlere ve uygulamalara evrilerek gerçekleşir. Bu kapsamda rızanın yeniden üretilmesi için uygulanan kamusal senaryo ve yöntemleri, en yaygın uygulamalar arasındadır. Anılan bu kamusal senaryo söylemine ilişkin başlıca yöntemler arasında; gündemi belirleme, kayıtsızlaştırma, bunalımı yaygınlaştırma, bilgisizleştirme, normalleştirme, alternatifsizleştirme, sivil itaatsizliği kırma gibi söylem biçimleri yer almaktadır.

İdeolojik olarak da enformasyon savaşı kapsamında algı yönetimi, toplumsal boyutta gerçekleştirilmektedir. Çeşitli araçlarla yürütülen kamuoyunu etkileme çabaları Radyo ve televizyonun yaygınlaşması sonucunda kitle iletişiminin etkinliğinin artmasıyla medya, algı yönetiminin önemli araçlarından biri niteliğini kazanmıştır.⁶⁷

F. Spesifik bir Örnek Olarak İsrail ve Algı Yönetimi

Roger Garaudy Filistin topraklarında Filistinlilere yönelik şiddet ve cinayetlerin temelinde “Siyonist hareket tarafından Filistinlilerin yok sayılmasının” yattığını ifade etmektedir. “Siyasi Siyonizm, Theodore Herzl’in Yahudi Devleti (1896) hakkındaki kitabından itibaren, Filistin’de bir halkın varlığını hiç dikkate almamıştır. Filistin halkının varlığından ne Herzl’in kitabında tek kelimeyle söz edilir ne de dünya Siyonist hareketinin toplantılarında. O halkın yokluğu, Siyonizm’in temel kabullerinden biridir ve bu ön kabul daha sonraki bütün cinayetlerin kökenini oluşturur.”⁶⁸ Buna rağmen günümüzde Filistin’deki sorunun adı gerek medyada gerekse yayın dünyasında Siyonist sorun olarak değil, yok edilmeye çalışılan bölge halkının adıyla “Filistin sorunu” olarak tanımlanmaktadır.

⁶⁶ J.C. Scott, **Direnış Sanatları**, (Çev. Alev Türker), 2. Basım, İstanbul: Ayrıntı Yayınları, 1995, s. 77.

⁶⁷ İrfan Paçacı, **Küresel İletişim Medya ve Gözetimin Politikası (İletişim Demokrasisi)**, İstanbul, 2019, Doğu Kitabevi: 1. Baskı, s.157.

⁶⁸ Roger Garaudy, **İsrail Sorunu**, 1 Bakı, İstanbul: Türk Edebiyat Vakfı Yayınları, 2017, s.49.

Algıları yönetilen kişi ya da gruplar bazen sorulması gereken en basit soruları soramamaktadırlar. Misal neden İsrail/Siyonizm sorunu yerine Filistin sorunu denilmektedir? Chomsky'ye göre savaşın bahaneleri vardır. Bugün Filistin topraklarında yaşananların adı savaş değil bir işgal ve işgale karşı direniştir.⁶⁹

Bu düşün/ifade değişiminin altında sadece İsrail medyası bulunmamaktadır. Zira işgal altındaki Doğu Kudüs'te yaşayan ve toprakları İsrail istilasına altındaki Filistinliler de, İsrail'in izni ve denetimi ile çıkardıkları gazete ve dergilerinde, Filistin'i Gazze ve Batı Şeria'dan ibaret saymaktadır. İşgali fiilen kabullenmek anlamına gelen bu haberlerle, Filistin halkı, emperyalist Siyonistlerle yapılan barış antlaşmasının hükümlerine göre yeniden eğitilmektedir. Bu, sadece İsrail'i tanımak anlamına gelmiyor. Filistinlilerin hafızasını ve tarihsel haklarını da baltalıyor, özellikle geri dönme haklarını.

If American Knew adlı organizasyon tarafından içerik analizi yöntemi kullanılarak yapılan bir çalışma, New York Times'in Filistinli ölüm ve yaralanmalarını İsrail ile karşılaştırarak sunduğu içeriğin gerçek yüzünü gözler önüne sermeyi amaçlamıştır. Buna göre, 2008-2009 yıllarında İsrail'in Gazze'yi ve Gazze halkını hedef aldığı Dökme Kurşun Operasyonu (Operation Cast Lead) döneminde Filistinliler, İsrailler ile karşılaştırıldığında 106 kat daha fazla hayatlarını kaybetmiş olsa da New York Times, Filistinli ölümlerinin sadece yüzde 3'ünü manşette veya alt başlıkta duyurmuştur. Bu çalışma New York Times'in İsrailli ölümlerinin Filistinliler ile kıyaslandığında 25 kat daha fazla haberleştirildiğini açıkça ortaya koymuştur. Ayrıca Filistinli çocuk ölümlerinin sadece yüzde 17'sinin haberleştirildiği görülmektedir. Medyanın önyargısı/algı yönetimi ile ilgili öne çıkan teoriler; gerçeği bilinçli bir şekilde çarpıtarak yapılan haberler (Çarpıtma yönetimi) veya özellikle politik bir çatışmada her iki tarafa da eşit yönelim yerine bir tarafı destekleyen haberler (içerik yönetimi) olmak üzere 2 konu üzerinde durur. İsrail, yılda yaklaşık 3 milyar dolar ile ABD dış vergi yardımının en büyük alıcısıdır. Bu tutarın Amerikalılara maliyeti Vietnam Savaşı'nın yaklaşık 4 katıdır.⁷⁰

Tarihsel bağlamda Amerika'nın bir politik çatışmada finansal bağlantıları ve "arabulucu rolü" (Camp David, Oslo) incelenirse medyanın bu hususlardaki rolü fazlasıyla önem arz etmektedir. Ayrıca, eğer ABD'nin "İsrail'in güvenliğine ve Orta

⁶⁹ Noam Chomsky, **Kader Üçgeni**, 1.Baskı, İstanbul: İthaki Yayınları, 2017, s.9.

⁷⁰ Alison Weir, *New York Times Distortion Up Close and Personal*, <https://ifamericansknew.org/media/nyt-misrep.html> (05.01.2020)

Doğu'daki askeri üstünlüğüne sıkı sıkıya bağlı olduğunu" kabul edilirse Amerikan gazete okurlarının çatışmanın net ve değiştirilmemiş bir resmini almaları mümkün olabilir. Buna ek olarak 11 Eylül'den sonra Batı medyasının özellikle Filistin/İsrail hususunda önyargının arttığı bir söylem oluşturduğu görülebilir. Danuta Reah'ın çalışması gazetelerdeki metinsel analize dayanmaktadır. Reah'a göre "gazetelere sunulan içeriğin seçimi, okuyucunun dünyaya bakış açısına direkt etkide bulunmaktadır." Editörler bazı zamanlar bazı bilgileri saklama yoluna gitmektedir. Bu yöntem editöryal kaygılar ve reklam verenlerin isteği doğrultusunda olabiliyorken çoğu zaman da politik amaç güdülerek kullanılmaktadır. Okuyucuların "neyin sunulduğu veya sunulmadığı konusunda az kontrol sahibi olmaları ya da hiç kontrol edilmemeleri" söz konusu gazetenin içeriğini yargılayabilecekleri alternatif bilgilere çok az erişimlerinin ya da hiç erişememelerinin bir sonucudur. Times'ın Filistin / İsrail meselesine ilişkin haberlerinde, "okuyucunun bu olaylar hakkındaki gerçek bakış açısının gerçekte ne olduğu konusunda bağımsız bir karar vermesini çok zorlaştıran" editöryal bir sunum görülüyor.

Çoğu ülkede olduğu gibi Amerika'da da medyanın yanlılığı rastgele gerçekleşmemektedir. Aksine tekrar tekrar aynı genel yönde ilerler. Spesifik olarak tercih edilen hususlar ise şirketlerin, şirket eleştirmenlerine yönelik oluşturduğu yönetim, Amerika'nın gelişmekte olan dünya ülkeleri üzerinde egemenliği ve ulusal güvenlik politikalarının ulusal güvenlik eleştirileri üzerine oluşturduğu yanlılıktır/yönetimdir. Önyargıyı yönlendiren egemen ideolojiler nadiren, tercih edilen siyasi gündem veya mülkiyet için rahatsızlığa yol açabilecek eylemlerde bulunur. Medya önyargısı bazı zamanlar kendini dolaylı bir biçimde dışavurur. Bu eylem türü, hangi olayın haberleştirileceği ya da hangi bilgilerin saklanacağı hususunda kendini gösterir. Daha direkt olan yöntem ise bir konuda doğrudan taraflı bir habercilik gerçekleştirilmesidir. Bahsi geçen tanımlar medyanın "politik yaşamın vazgeçilmez bir parçası" olduğunu göstermektedir. Örnek olarak terörizm, Filistinli grupları, hizipleri tanımlamak için kullanılır. Ancak devlet terörü kavramı İsrail hükümeti tarafından alınan kararlar ve eylemleri tanımlamak için yok denecek kadar az kullanılmaktadır. İsrail'in yasadışı faaliyetlerini göz ardı ederek ve tüm muhalifleri teröristler olarak tanımlayarak medya, "İsrail'in bakış açısıyla, Filistinlilerin ifadelerinin, haklarının Amerikan halkına ulaşmasını büyük oranda engelliyor". Aslında Times gazetesi İsrail'in uyguladığı şiddeti, ya "terörizme tepki olarak" yahut "meşru güvenlik gerekçeleri" ile gerçekleştirdiği bilgisi

ile haberleştirmiştir. Medyada kullanılan terimlerin etkisi ile yeniden oluşturulan önyargı ve algı yönetimi, aslında spesifik bir inanç sistemi oluşturmaya hizmet etmektedir.

Etkili bir propaganda “yanlışlama yerine çerçevelemeyi” yapabilen propagandadır. Bu, tarafsızlık görünümünden çok uzaklaşmadan gerçeği manipüle ederek “istenilen izlenimi” yaratmayı mümkün kılmaktadır. Medyanın belirtilen çerçevelemeyi manşetlerden, ilk paragraftan ve fotoğraflarıyla verebilmesi, propagandasını efektif kılar. Stratejik çerçeveleme, söz konusu sorunun kökenine odaklanır ve tercih edilen taraf veya politikayı savunurken, seyircinin/okuyucunun ahlaki yargılarını yönlendirir.

G. Eleştirel Söylem Analizi Modeli ve Haber Söyleminde Algı Yönetimi

Bir durumun nasıl ifade edildiği, o durumla ilgili mevcut ve oluşturulmak istenen algının nasıl olduğu hususunda bir fikir vermektedir. Bir düşünce, ideoloji, din ya da haber söylemi söz konusu olduğunda, seçenekler arasında tercih edilen söylemin “aktarıma şekli ve içeriğinin” algı yönetimiyle ilişkili olduğu söylenebilir. Burada konumuz haber metinleri olduğundan söylem analizini haber metinleri üzerinden irdelemeye çalışacağız.

Medyada yer alan haberlerin içerikleri, haberin sunuluş biçimi, söylem analizi çerçevesinde incelendiğinde, haberin algı yönetimi için araçsallaşıp araçsallaşmadığı hususunda bir fikir edinmek mümkündür. Öncelikle “eleştirel söylem çözümlemesini” tanımlamamız gerekir: Eleştirel Söylem çözümlemesi en basit haliyle, *“yazınsal olan veya olmayan her türlü metnin ideolojik olduğundan yola çıkarak, kapalı ideolojik yapıları açıklamayı ve metni bu şekilde yorumlamayı amaçlayan disiplinler arası bir yöntemdir.”* Eleştirel söylem çözümlemesinin temel işlevi, söyleme gizlenen ideolojileri açıklamaktır.

Teun A. Van Dijk "Eleştirel Söylem Çözümlemesinin ilkeleri" isimli makalesinde, eleştirel söylem çözümlemesinin, “söylemin yol açtığı eşitsizliğin, haksızlığın ve güç/ iktidarın kötüye kullanılmasının söylemsel boyutlarıyla” ilgilendiğini belirtmektedir. Van Dijk'e göre, "egemen söylemin temel işlevi, kesin olarak görüş birliği, rıza ve egemenliğin meşrulaşmasını ortaya koymaktır." Meşru kontrol sistemleri, sosyal düzeni doğallaştırma ve özellikle de eşitsizlik ilişkilerinin söylemsel stratejileri üzerine yoğunlaşmak durumundadır. Van Dijk ideolojilerin işlevlerini algısal, söylemsel ve

sosyal olarak üç başlıkta toplamaktadır. İdeolojiler ise varlıklarını meşrulaştırmayı, sahip oldukları gücü sürdürmeyi ve grup çatışmalarını yönetmeyi hedefler. İdeolojilerin algısal işlevleri vardır ve dış dünyanın nasıl algılanacağı üzerinde etkili olurlar.⁷¹

Bu yöntemin kullanımı son yirmi yıl içerisinde çeşitli yaklaşımlarla yaygınlık kazanmıştır. İngiliz okulunun yaklaşımında, tümcedeki özne, nesne, yüklem gibi birimler arasındaki dil bilgisel ilişkiler, bu birimlerin anlamsal rolleri, tümcedeki söz dizimsel yapılar, sözcük seçimleri ve birimlerin toplumsal işlevleri, söylemin analizinde göz önünde tutulur.

Eleştirel söylem çözümlemesinde bilişsel yaklaşımı benimseyen Hollanda okulundan olan Van Dijk bireysel ve toplumsal bilişsel yapının yine toplumsal ve dilsel yapılarla oluştuğu düşüncesindedir. Çünkü “Egemen konuşmacılar, kamu söylemini kontrol ederler ve dolaylı yoldan kamunun düşüncesini yönetirler.”⁷²

Viyana okulu, diğer okullara kıyasla daha disiplinler arası bir yaklaşımla söylemin işlevsel yanına önem vermektedir. Çoğulcu bir model geliştirilen bu yaklaşımda çözümleme, dilin yapısıyla sınırlı kalmamakta farklı disiplinlerin kuram ve yöntemlerinden de yararlanılmaktadır. Bu modelde söylem bağlamının üç farklı boyuttan oluştuğu belirtilmektedir. Bu boyutların ilkinde, bir söylemin kendinden önceki söylemle ilişkisinden doğan iç bağlam vurgulanmaktadır. Buna göre, bir konuşmacının, kendinden önceki konuşmacının söylemine olumlu ya da olumsuz olarak ürettiği söylem, ideolojik bir boyut taşır. Ve bu bağlam bir yandan dilsel-ideolojik diğer yandan bireysel-psikolojik göstergeler sunmaktadır.

İkinci boyut, söylemin dil dışındaki toplumsal değişkenleri de barındıran bağlamıdır. Yani, söylemi üretenin kültürel, ekonomik, dinsel, etnik, politik konumu, söylemin taşıdığı ideolojinin niteliğiyle bağlantılıdır.

Üçüncü olarak bağlam, söylemler arası göndermelerden oluşan bir boyuta sahiptir. Bu da söylemi oluşturanın kapalı ya da açık biçimde kendi ideolojisini yansıtan söylemlere göndermelerden oluşan bağlamıdır. Bu göndermeler bireyin değerlerini ortaya koymaktadır.

⁷¹ Yusuf Devran, **Haber Söylem İdeoloji**, 1. Baskı, İstanbul: Başlık Yayın grubu, 2010, s.18.

⁷² Ömer Özer, “İletişim”, **Gazi Üniversitesi İletişim Fakültesi Akademik Dergisi**, Kış 99/1, Ankara: G.Ü. İletişim Fakültesi Basımevi, 1999. s.129.

Sözü edilenler çerçevesinde söylemin eleştirel çözümlemeyle incelenmesi, söylemin anlamını, mesajını değil “neden öyle bir anlam oluşturduğunu” ortaya çıkarmayı amaçlar. Böylece, eleştirel söylem çözümlemesi, cinsler arasındaki konumsal farklılıklar, etnik, ulusal ya da ırkçı yaklaşımlar, kurumsal ya da bireysel güç ve yaptırım, toplumsal değerlerin bilinç kontrolündeki rolü, toplumsal koşullanma gibi konularda, medya, politika gibi birçok alanın söylemini incelemektedir.

Geniş bir uygulama alanı olan eleştirel söylem çözümlemesi, toplumsal ideolojinin, dil, davranış ve düşünce biçimleri üzerindeki etkilerini, sunumundaki özellikleri, *söylemi üretenin rolünü de dikkate alarak* inceleme olanağı yaratır.⁷³

Sonuç olarak toplumsal etkileşimi anlamaya çalışmak disiplinler arası bir yaklaşımı ve bakış açısını gerektirir çünkü sosyal olgular tek bir açıdan bakılıp çözümlenemeyecek kadar karışıktır. Ancak bilişsel ruhbilimdeki gelişmeler, toplumbilimin kazanımları ve tarihsel boyutta değindiğimiz öteki açılımlar, iletinin içeriğinin salt dil düzeneği ile sınırlı tutulmayacağını gösteriyor. Gerçekten, “dinleyin, okuyorum” gibi gündelik bir sözcüğü anlamak için bile, dinlemek ve okumak sözcüklerin düz anlamlarının ötesinde birçok ögeyi göz önünde bulundurmak gerekmektedir. Sözcüğü kimin, nerede, niçin, nasıl, kime yönelik olarak söylediği bilinmediği sürece anlaşılması zor görünmektedir. (Sözcüğün bir öğretmen, bir yargıç, bir arkadaş tarafından değişik zamanlarda, değişik konumlarda söylendiğini düşleyin ve içeriği anlamları bir gözünüzün önüne getirin). Bunun ötesinde dinleyeni de yakından tanımak (dünya görüşü, beklentileri, varsayımları, konuşanla ilişkileri, vb.) gerekir.

İletişim fiilinin bütünlüğünü anlamamız için dil, bağlam, işlev, amaç, bağıntı kavramlarından soyutlanmaması gerekmektedir. Bu bileşenlerin farklı vurgu ve şekillerde ele alınmalarından kaynaklanan farklı söylem arayışları ortaya çıkabilmiştir.

İki tür bağlamdan söz edilebilir. Birincisi, dilbilimsel bağlamdır ve çözümlenen bir parça söylemi çevreleyen dil ile ilgilenir. İkincisi ise, söylemin oluştuğu dilbilim dışı bağlamdır. Bu tür incelemede ifade şekilleri (şaka, hikâye, selamlama, konuşma), konu (mahkeme savunması, haber sunumu), konum, konuşmanın amacı, yer, zaman, fiziksel ortam, iletişime katılanlar (kadın, erkek, genç, yaşlı) ve birbirleriyle hangi rol ve statüde ilişki kurdukları (öğretmen, öğrenci, patron, işçi, arkadaş), iletişimin kültürel ve

⁷³ Yusuf Yüksel, *İletişim Araştırma Metotları*, Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi, 2004, s.9.

toplumsal boyutu, iletişim fiilini gerçekleştirenlerin düşünceleri, yargıları, dünya görüşleri, beklentileri, geçmiş deneyimleri ve bilgileri bu bağlamın bileşenleridir ve söylem çözümlemesinin bağlam açısından böyle geniş çerçevede ele alınması gerekmektedir.⁷⁴

Bu örnekten de anlaşıldığı üzere, sözcüklerin yorumlanmasında “bağlam” önemlidir. Öncesi ve sonrası bilinmeyen bir hikâyenin tam ortasında kullanılan ifadeler, hikâyenin bağlamından bağımsız ele alınırsa çok farklı, hatta yanlış anlaşılabilir. Konuyla ilgisiz gibi görünebilir. Medyadaki haberlerde de bu durum böyledir. Özellikle bu çalışmaya konu olan İsrail-Filistin sorununa ilişkin haberlerde, bağlamın ve bölge tarihinin bilinmemesi yahut kasıtlı olarak aktarılmaması, hedef kitlenin olayları yanlış anlamasına, değerlendirmesine neden olabilmektedir.

Medya üzerinden uygulanan bu sistemli propaganda, egemen seçkinlerin çıkarına hizmet etmektedir. Medyanın yaptığı seçimleri, nelere önem verip, neleri ihmal ettiğini en iyi biçimde anlamak ve olayın iç yüzünü bütün açıklığı ile görmek, sağlıklı ve detaylı bir söylem çözümlemesi ile mümkün olmaktadır.⁷⁵

Van Dijk, haber çözümlemesinde 4 ana başlığa odaklanır. Bunlar metnin içeriği, retorik (belagati), anlatısı ve semantiğidir. Çözümleme yaparken makro ve mikro yapı ayrı ayrı ele alınır. Mikro yapı incelemesinde metinde yer alan sesler, sözcükler, cümle yapıları ve anlamlar irdelenir. Makro yapı incelemesinde ise metindeki tematik yapı ve konu, kısaca bütün boyutları ile söylem irdelenir.

Makro yapı incelemesinde haberin manşeti, başlığı ve metni oluşturan paragraflar, önce birer cümle halinde sonra bu cümlelerin birleşiminden doğan ana fikir halinde ifade edilir.

Mikro yapı incelemesinde ise haber metninin cümle, ses, sözcük yapısı ve bu sözcüklerin anlamları üzerinde durulur. Belli sözcüklerin özellikle tercih edilmesi yazarın niyetinin ve ideolojisinin ne olduğunu açıkça ortaya koymaktadır. Örneğin, “mücadeleci” yerine “hırçın”, “dindar” yerine “dinci” denilmesi gibi.⁷⁶

⁷⁴ Yusuf Yüksel, İletişim Araştırma Metodları, *Yayınlanmamış Doktora Tezi*, Ankara Üniversitesi SBE, 2004) s.11.

⁷⁵ Necla Mora, *Medya Çalışmaları Medya Pedagojisi ve Küresel İletişim*, İstanbul: Alt Kitap, 2008, s.17.

⁷⁶ Yusuf Devran, *Haber Söylem İdeoloji*, 1. Baskı, İstanbul: Başlık Yayın grubu, 2010, s.34.

Bizim konumuzda ise bu ifade farklılıkları karşımıza Yahudi-Siyonist, şehit-ölü, terör saldırısı-intihar eylemi, katletmek-öldürmek, ayaklanma-intifada, yerleşimci-işgalci gibi kelimelerle çıkmaktadır.

Haber söyleminde retorik belirleyen unsurlar en çok “tekrar etme, karşılaştırma, örnek gösterme, tanık kullanma, uzman görüşüne başvurma, metafor kullanma, ironi yapma, tanımlama” olarak sıralanabilir. Retorik ne kadar güçlüyse, söylemin mesajı da hedef kitleye o kadar net ve kolay ulaşır.

Yıllar içinde farklı gazetelerde yer almış bütün metinlere uygulamak mümkün olmamakla birlikte, bir haber metninde “söyleme ulaşmayı” kolaylaştıracak bir analiz şablonu oluşturulabilir. Bunun için haber metninin hangi yöntemlerle oluşturulmuş olabileceğini bilmek gerekir.

Haber metninde, hedef kitlenin algılarını değiştirmeye/yönlendirmeye yönelik bir söylemde, genel olarak şu yöntemlerin biri ya da birkaçı bir arada bulunur.

- Olumsuz algı oluşturma
- İroni, mecaz, metafor kullanma
- Yanıltıcı, yönlendirici dil kullanma
- Hatalı/eksik bilgi aktarımı
- Düşmanlık öğeleri içeren ifadeler kullanma
- Din ve ırk ile olumlama/reddetme
- Kötüleme, aşağılama, etiketleme (yaftalama)
- Destekleme
- Savunma
- Görmezden gelme/öne çıkarma
- Yüceltme
- Ahlaki değerleri kullanma
- Mağduriyet oluşturma
- Çerçeveleme
- Asparagas haber

Bu bilgiler ışığında detaylı söylem analizi yapılmış bir haber metninde, neyin, hangi amaçla, hangi hedefe, nasıl aktarıldığını belirlemek çok zor olmayacaktır. Yazılı bir haber metninin makro ve mikro incelemesinde kesin kurallar olmamakla birlikte,

makro yapıdan başlanarak aşağıdaki sıralamaya göre söylem incelemesi gerçekleştirilebilir.

MAKRO YAPI

1-Tematik

Başlıklar (ana, alt ya da yan başlıklar)
Haber girişi, ilk paragraflar

2-Şematik

Durum:

- Ana Olayın Sunumu, anlatım dili.*
- Ardalan Bilgisi*
- Bağlam Bilgisi*

Yorum:

- Haber Kaynakları*
- Olay taraflarının olayla ilgili ifadeleri*

MİKRO YAPI:

1-Sentaktik (Sözdizinsel)

- Cümle yapılarının aktif ya da pasif olması*
- Cümle yapılarının basit ya da karmaşık olması*

2-Kelimeler Arası Bölgesel Uyum

- Ardarda gelen cümlelerin nedensel ilişkisi*
- İşlevsel ilişkisi*
- Referansal İlişkisi*

3.Kelimelerin Seçimi

- *Sözcüklerin ideolojik yaklaşım hakkında ipucu içermesi*

4-Retorik

- Fotoğraf*
- İnandırıcı Bilgiler*
- Görgü tanıklarının ifadeleri* ⁷⁷

⁷⁷ Eleştirel Söylem Çözümlemesi Bağlamında Haber Metinlerinin İncelenmesi: Pippa Bacca Cinayeti Örneği, **Erciyes İletişim Dergisi**, Ocak 2019, Cilt 6, Sayı/Number 1, 137-148

H. “İsrail’le Dizi Krizi” Haberi Örneğinde Eleştirel Söylem Analizi

Türkiye Cumhuriyeti devletinin TV kanalı TRT 1’de yayınlanan ve İsrail şiddetinin konu edildiği Ayrılık adlı dizinin iki ülke arasında neden olduğu krize ilişkin 17 Ekim 2009 tarihli Hürriyet gazetesi haberi⁷⁸ “Eleştirel söylem analizi” yöntemi ile analiz edilmiştir.

Dizinin konusu: Haberlere konu olan Türk televizyon dizisi Ayrılık’ta hikâye, İsrail’in Gazze’ye yönelik Dökme Kurşun harekâtı sırasında, İsrail ablukası altındaki Gazze’de geçmektedir. Dökme Kurşun Harekâtı sırasında yaşanan gerçek olaylardan esinlenilen dizide, işgal altındaki Filistin topraklarında yaşayan halkın, acı hikâyeleri canlandırılmıştır. Özellikle kadınların yürek yaraları, anne babalarını kaybeden çocukların dramı, genç kızların yavuklularını bir daha görememe korkusu, zengin oyuncu kadrosuyla ve etkili bir dille işlenmiştir.

Krizin nedeni: Ayrılık adlı dizinin 15 Ekim 2009’da yayınlanan “Aşkta ve Savaşta Filistin” adlı bölümünde, İsrail askerlerinin, Filistinli bir babanın başının üzerine kaldırdığı bebeği öldürmesi ve bir kız çocuğunu kurşuna dizerek katletmesi canlandırılmıştır. Dizideki bu sahneler İsrail’i rahatsız etmiş ve duyulan bu rahatsızlık, önce *Tel Aviv Büyükelçiliği Maslahatgüzarı Ceylan Özen’e, ardından Ankara’da Dışişleri Bakanlığına iletilmiştir*. İsrail Dışişleri Bakanı Lieberman, diziyi ilgili olarak “Bu, ciddi bir provokasyondur” ifadelerini kullanmıştır.

Haber: Yaşanan kriz, Türk basınında bomba etkisi yapmış, 16 Ekim 2009 tarihli Hürriyet gazetesinde “İsrail’le Ayrılık” manşetiyle haber olmuştur. Gazete dizi krizine en büyük yeri, ertesi gün 17 Ekim 2009 tarihinde vermiş, ilk sayfanın yarısından fazlası 25. Sayfanın da yarısı krize ilişkin habere ayrılmıştır.

Haber Çözümlemesi:

Makro Yapı Tematik İnceleme

Manşet: “Reyting 0.8, Kriz %100”

Başlık 1: TRT’de yayınlanan İsrail askerlerinin Gazze’de uyguladıkları şiddeti yansıtan Ayrılık dizisi, yüzde 0.8 reytingine karşılık, İsrail’le Türkiye arasında yüzde 100’lük bir kriz yarattı.

⁷⁸ Bkz. Ek:22

Alt başlık 1: Netahyahu: Dizi tam düş kırıklığı. (Kırmızı zemin üzerine dişi yazı)

Alt başlık 2: Davutoğlu: Türkiye sessiz kalamaz. (Kırmızı zemin üzerine dişi yazı)

Alt başlık 3: Gül: İlişkilerin özüne zarar vermez. (Kırmızı zemin üzerine dişi yazı)

25. Sayfa haber devamı:

Üst Başlık: İşte İsrail'in sert notası:

Başlık: Eli kanlı denilen askerler, 1999'da yardımımıza koştu.

Spot 1. Türk diplomasisinin yönü soru işareti. (Kırmızı zemin üzerine dişi yazı)

Haber girişi: İsrail, TRT'de yayına giren "Ayrılık" dizisinden duydukları rahatsızlığı dün Dışişleri Bakanlığına çağrılan Türkiye'nin Kudüs maslahatgüzarı Ceylan Özen'e iletti. Görüşmede, Türkiye ile ilişkilere büyük önem verse de İsrail'in bu tür bariz kışkırtmalara karşı tepkisiz kalamayacağı mesajı verildi ve "Dizide soğukkanlı katiller olarak gösterilen İsrail askerlerinin bir kısmı 1999 depremi sonrasında Türk halkının yardımına koştu" denildi.

Haberin ilk sayfadaki manşeti, konuyu bilmeyen okuyucu için tek başına bir anlam ifade etmemektedir. Manşet, İsrail ile Türkiye arasındaki dizi krizinden ziyade, krize konu olan dizinin eleştirisi gibidir. Dizinin yüzde 0.8 gibi düşük bir reytingi olmasına vurgu yapılmış, 'TV izleyicisinin izlemeye değer bulmadığı' bu dizinin yüzde 100'lük bir krize neden olduğu belirtilmiştir. Bu haliyle habere konu olan krizi anlatmaktan uzak, diziyi suçlayan, aşağılayan ve öznel bir manşettir.

Haberin konusu, manşetin hemen altında yer alan spot cümlesinde aktarılmaktadır. Spot cümlesinde krizin nedenine ilişkin bilgi verilmekte ancak burada da dizinin mahiyetinden çok izlenme oranına vurgu yapılmaktadır.

Alt başlıklarda her iki ülke yetkililerinin konuyla ilgili görüşlerine yer verilmiş ancak bu açıklamalar hiyerarşik bir şekilde sıralanmamıştır. Önce dönemin İsrail başbakanı, sonra dönemin Türkiye dışişleri bakanı, son olarak da dönemin Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanının sözleri aktarılmıştır. Açıklamasına yer verilen ilk ismin Netanyahu olması, Türkiye'de yayınlanan bir gazeteden beklenmemektedir ancak gazete Netanyahu'nun sözlerini ilk sırada aktarmakla kalmamış, duygusal bir dille İsrail başbakanının yaşadığı "düş kırıklığına" vurgu yapmıştır.

Haber manşetinin yanında, diziden alınmış küçük bir fotoğraf karesi verilmiş, sözleri aktarılan devlet temsilcilerinin de yüzlerini gösteren fotoğrafları alt başlıkların yanına eklenmiştir.

25. sayfadaki manşet, üst başlık ve giriş cümlelerinde olayın aktarılması bir yana, Gazze’de imza attıkları katliamlar nedeniyle olaya konu olan askerleri temize çıkarma çabası net bir şekilde görülmektedir. Başlıkta askerlerin ‘eli kanlı’ olmadığı, hatta zor zamanında Türkiye’nin yardımına koşup hayat kurtardığı belirtilmiştir. Üst başlıkta bu manşete atıfta bulunan “sert nota” ifadesi ile ironi yapılmış, İsrail’in sert notasının bile aslında ne kadar insani ve duygusal olduğu mesajı verilmiştir.

Aynı sayfadaki fotoğraf karesinde ise 1999 depremi sonrasında Türkiye’deki bir enkazda çalışma yapan İsrail askerlerine yer verilmiştir. Bu fotoğraf, başlıkta, girişte ve manşette verilen “İyi İsrail askerleri!” mesajını güçlendirmek için ideal bir araçtır.

Başlığın hemen yanına yerleştirilmiş dalgalanan İsrail bayrağıyla birlikte haberin tamamı, İsrail lehine devasa bir mesaja dönüştürülmüştür.

Makro Yapı Şematik İnceleme

Gazetenin ilk sayfa haberinde ana olayın sunuş biçimi, haberciliğin temel kurallarıyla bağdaşmamaktadır. Ana konu, “gerçek olayları yansıtan bir dizinin İsrail yönetimini rahatsız etmesi” olmasına rağmen, konu sanki dizinin Türkiye’deki izlenme oranıymış gibi bir algı oluşturulmuştur.

Haberde ardalın bilgisi olarak sadece dizinin, “İsrail askerlerinin Gazze’de uyguladıkları şiddeti yansıttığı” bilgisi verilmiş, üzerinden henüz çok kısa bir süre geçmiş olmasına rağmen dizinin asıl konusuna “İsrail’in Gazze’deki Dökme Kurşun Operasyonu’na ve bu operasyonda öldürülen çok sayıda Filistinliye” ilişkin herhangi bir bilgi aktarılmamıştır. Böylece dizi krizi bağlamından koparılmış, devam edegelen sorunların bir sonucu değil de başlı başına bir kriz nedeniymiş gibi yansıtılmıştır.

25. sayfada ise haberin sunumu bambaşka bir hal almış, bu kez okuyucuya, İsrail’e ve İsrail askerlerine güzelleme yapılan bir metinle seslenilmiştir. “Eli kanlı denilen askerler” ifadesi ile dönemin başbakanı Recep Tayyip Erdoğan’ın sıklıkla kullandığı ifadeye gönderme yapılmış, bu ifadenin yanlış/yalan olduğu, İsrail askerlerinin kanlı katiller değil hayat kurtaran, hatta Türklerin de hayatını kurtaran bireyler olarak Marmara Depremi sonrasında kendilerini ispatladıkları anlatılmıştır.

Fotoğraf altında kırmızı zemin üzerine dişi yazı ile verilen spot cümlesinde ise İsrail başbakanının Türk diplomasisini sorguladığı ifade ön plana çıkartılmış, bu sözler Netanyahu’nun görüyü değil de nesnel ve doğru bir tespit gibi aktarılmıştır.

Aynı aktarım üslubu haberin giriş cümlesinde de sürdürülmüş, “İsrail’in bu tür bariz kışkırtmalara tepkisiz kalmayacağı” yönündeki İsrail açıklaması, tırnak içine alınmadan, objektif bir değerlendirmenin ya da herkesin kabullendiği bir gerçeğin ifadesiymiş gibi okuyucuya iletilmiştir.

Haberin manşet, başlık ve spotlarında büyük bir mağduriyet tablosu çizilmeye çabalanmış, bu krizin bütün sorumlusunun TRT’de yayınlanan, reytingi düşük Ayrılık dizisi olduğu, İsrail’in ve İsrail askerlerinin bu dizi nedeniyle haksızlığa uğradığı algısı oluşturulmak istenmiştir.

Kaynağa ilişkin herhangi bir bilgi verilmeyen haberlerin tamamı “dış haberler” imzası ile aktarılmıştır.

İlk sayfadaki dizi krizi haberinin hemen altında “BM: İsrail de Hamas da suçlu” başlıklı bir haber göze çarpmaktadır. İlk bakışta konunun bir parçası gibi görünen haberde BM İnsan Hakları Konseyi’nin, “İsrail’i ve Hamas’ı, aralık-ocak aylarındaki çatışmada savaş suçu işlemekle suçlayan Goldston Raporunu” onayladığı ve kararın İsrail için büyük şok olduğu belirtilmektedir. Öncelikle, bu raporun dizi kriziyle doğrudan ilişkisi yoktur. Ancak haberler okuyucuya aynı sayfada alt alta sunulduğu için sanki krizle ilgili Filistin tarafı da suçluymuş ve bu durum BM tarafından onaylanmış gibi algılanmaktadır. Bu başlıktan çıkabilecek bir başka anlam ise “Filistin’de yaşanan olaylarda temel sorumlunun bu toprakları işgal eden İsrail olmadığı, her iki tarafın da eşit oranda suçlu sayıldığı” yönündedir. Çünkü başlıkta, raporun hangi olayla ilgili olduğu belirtilmemiş, sanki Ortadoğu’daki İsrail-Filistin sorununun bütününe ilişkin bir karar verilmiş gibi yansıtılmıştır.

25. sayfadaki haberin ilk paragrafı, habere konu olayın aktarılmasından ziyade Türkiye’ye ve diziyeye yönelik eleştiriler manzumesi gibidir. Bu paragrafta İsrail askerlerinin ekranda çocuk öldürmekten zevk alan üstün ırkın mensupları olarak yansıtıldığı, İsrail ajanlarının da bölgeye hâkim olma çabasının ise “en karanlık etnik klişe” olduğu öne sürülmektedir.

Yine ilk sayfada krize ilişkin dünya basınından tepkiler aktarılmış ancak bu tepkilerin tamamı Türkiye’yi ve diziyi hedef alan ABD ve İsrail gazetelerinden seçilmiştir.

Bu sayfada konunun devamı niteliğindeki bir gelişme de “İkinci protesto” başlıklı küçük bir haberle aktarılmıştır. Uğur Ergan imzalı bu haberin dili de, gazetenin konuya

bakış açısını tek başına yansıtmaktadır. İsrail'in Ankara büyükelçisi Gabby Levy'nin Türkiye Dışişleri bakanlığına giderek Ortadoğu dairesi genel müdürü ile yaptığı görüşmenin aktarıldığı haberde Levy'nin diplomatik protestosunu sözlü olarak iletği belirtilmiş, yine Levy'nin, Ayrılık dizisinde 'gerçekle bağdaşmayan görüntüleri' korkunç ve tahrik edici bulduğunu "vurguladığı" ifade edilmiştir.

Buradaki "vurgulama" kelimesi, muhabirin ya da editörün olaya hangi açıdan baktıklarını göstermesi açısından manidardır. (Mikro yapı-sözcük seçimi)

Sayfada, İsrail'in haklılığı algısı yaratan mesajlar bu kadarla kalmamış, 'Fiziki saldırıya dönebilir' ve 'Neo Osmanlı Hevesi' gibi mini başlıklarla, diziye ve destekçilerine karşı İsrail yanlısı bir duruş sergilenmiştir.

Mikro Yapı Sentaktik Çözümleme

Haberde öncelikle pasif değil aktif bir dil kullanılmış, filler, kriz yaratmakla suçlanan dizinin aleyhinde seçilmiştir. Dizinin suçlandığı cümlelerde etken fiillerin kullanılması, karşı tarafı, yani dizinin eleştirdiği İsrail askerlerini meşrulaştırma çabası olarak görülmektedir.

Cümle yapıları genellikle basittir. Yapılan açıklamalar, diplomatik dilin ağırlığını hafifletmek için konuşma dilinde aktarılmaya çalışılmıştır. Bu durum, haberin hedef kitlesinin dizi izleyen ya da dizi izleme potansiyeli bulunan sıradan TV izleyicisi olmasından kaynaklanmaktadır. Hürriyet gazetesi zaten ana akım bir gazete olup, okuyucu kitlesi "ortalama eğitim ve kültür seviyesine" sahip insanlardan oluşmaktadır.

Seçilen kelimeler belirli bir imaj oluşturmak için titizlikle habere yerleştirilmiş izlenimi vermektedir. İsrailli yetkililer için "vurguladı", "söyledi", "mesaj verdi", "altını çizdi" ifadeleri kullanılmıştır. Kurgusal bir eğlence aracı olan dizinin olayları aktarma şeklinin "bölge ve dünya barışına hizmet etmediği" cümlesi ise Ortadoğu'yu abluka, işgal, ilhak ve saldırılarla kana bulayan bir ülke temsilcisi tarafından dile getirilmesi ise haberi hazırlayanlar tarafından böyle bir amaç güdülmemesine rağmen gerçekten ironiktir. Bu ifadeler gazetenin söyleminin ardındaki ideolojik yapılanmayı ortaya koymaktadır. Haberin ilk sayfa manşetinde ve satır arasında verilen izlenme oranlarına ilişkin sayısal bilgi, rakamlarla inandırıcılığı artırma ve nicel verileri ön plana çıkararak haberin doğru olduğu algısını pekiştirmeye zemin hazırlamaktadır. İnandırıcılığın

desteklenmesi için askerlerin dizideki ve deprem bölgesindeki imajları karşılaştırılmış, zıtlıklara vurgu yapılarak dizide oluşturulan imajın hatalı olduğu mesajı verilmiştir.

Gazete, dizi krizine ilişkin değerlendirmelere ertesi gün köşe yazarları aracılığıyla devam etmiş, köşe yazarlarından Oktay Ekşi, 29. Sayfadaki “Oyun Kuralım Derken” başlıklı yazısında, Başbakan Erdoğan’ı eleştirmek için Siyonist İsrail ile ABD’deki Musevi cemaatini şu sözlerle aynı kefeye koymuştur: "Gerçekten Türkiye ile İsrail arasındaki ilişkileri özellikle İsrail’in geçen yıl aralık ayında yaptığı Gazze saldırısı nedeniyle gerginleştirmek gerekiyor idiyse, Başbakan Erdoğan’ın birkaç hafta önce New York’taki Musevi örgütleriyle “can ciğer kuzu sarması” olması neyin nesiydi?"

Konu, 19 Ekim 2009 tarihli Hürriyet gazetesinin 25. sayfasına ise Nuray Mert tarafından taşınmıştır. Mert, İsrail Krizi başlıklı yazısında “Uluslararası siyasetin bir büyük krizinin göbeğinde, Türkiye’nin hareket esnekliği ve daha fazla inisiyatif arayışında olan yeni dış politika çizgisinin, **“Midnight Express”** kıvamında diziler, ucu nereye varacağı düşünülmeyen edilmiş savruk beyan ve tavırlara kurban edilmemesi gerekirdi.” ifadesiyle diziyi eleştirmekte ve yazısının devamında şu sözlerle antisemitizm tehlikesine dikkat çekmektedir: “Müslüman dünyada İsrail’in kuruluşuna tepki, zaman içinde antisemitizm veya daha doğrusu anti Yahudiliğe evrilmiştir. Bunu inkâr etmenin anlamı yok. Bu inkâr, antisemitizm kadar endişe verici bir tutumdur.” Nuray Mert, konuyu ele aldığı yazıda İsrail halkına ve Yahudilere yönelik potansiyel tehlikeye ısrarla vurgu yaparken, Filistin halkının maruz kaldığı “gerçek” saldırı ve katliamlara tek kelimeyle bile değinmemiştir.

Söz konusu yazı Roger Garaudy’nin İsrail ve Siyonizm eleştirilerinin neredeyse tamamının antisemitizmle suçlanma ile sonuçlandığı yönündeki sözlerini de doğrular niteliktedir. Garaudy, İsrail sorunu kitabında “Bugün İsrail halkının yöneticilerini, Siyonist İsrail devletinin politikasını kim kınasa ‘antisemit’ damgasını yer.” Tespitinde bulunmaktadır.⁷⁹

19 Ekim tarihli gazetede yazan Fatih Çekirge ise İsrail ile ilişkileri değerlendirdiği köşe yazısında “İsrail askerlerini bir katil gibi gösteren Ayrılık dizisi devlet televizyonu TRT’de yayına alındı...” ifadesi ile “İsrail askerleri aslında katil değildir ancak TRT

⁷⁹ Roger Garaudy, **İsrail Sorunu**, 1. Basım, İstanbul: Türk Edebiyat Vak. Yayınları, 2017, s.34.

televizyonu bu iyi niyetli yardımsever askerleri katil gibi göstermektedir” mesajı vermiştir okuyucusuna.

Hürriyet gazetesinde yayınlanan haber ve köşe yazılarından çıkan genel sonuç, gazetenin bu kriz vesilesiyle çok güçlü bir retorik ile önemli bir algı yönetimi çabasına girdiğini göstermektedir. Ancak gazete -muhtemelen- kamuoyunun tepkisini çekmemek için itidalli görünerek -tam da bir algı yönetimi çalışmasında olması gerektiği gibi- hedef kitleye hissettirmeden bir algı operasyonu yapmaya çalışmıştır. Herhangi bir olay, haberleştirilirken birden fazla söylemle ifade edilebilir. Gazetecinin söylem biçimleri arasında tercih yapması mümkündür ancak bu konuda Hürriyet gazetesi, şiddeti anlatan bir dizinin neden olduğu krizde, gerçek hayatta sistematik bir şekilde orantısız şiddete uğrayan/katledilen halkın değil şiddetin uygulayıcısının “mağdur” olarak gösterildiği sorunlu bir habercilik örneği sergilemiştir. Bu algı yönetimi çabasının altında yatan nedenin ise Doğan Medya Grubunun Yahudi sermayedarlarla ekonomik ilişkileri ve dönemin Ak Parti hükümetine muhalif tutumu olması kuvvetle muhtemeldir.

İKİNCİ BÖLÜM

TÜRK BASININDA İSRAİL-FİLİSTİN SORUNUNA İLİŞKİN HABERLER

I. TÜRK BASININDA İSRAİL-FİLİSTİN SORUNU VE MEDYADA BU SORUNA YAKLAŞIMI BELİRLEYEN UNSURLAR

Türk basınında İsrail-Filistin sorunun yansımalarını anlamak için, dönemin olaylarının, Türkiye hükümetleri ve Türk halkı nezdinde nasıl karşılık bulduğunu ve dönemin basınının Ortadoğu'ya hangi perspektiften baktığını bilmek gerekmektedir. Zira dönemin basını, Ortadoğu'daki bütün sorunlara, olay bazında değil, medya kuruluşunun temsil ettiği siyasi ideolojiler, Türkiye'nin ve taraf devletlerin izlediği dış politika ile medya patronlarının ekonomik ilişkilerinin etkisi altında yaklaşmıştır. Tarihi bağlarımız çok yakın bir geçmişte kopmasına rağmen, bölgeyle zihinsel mesafemizin çok uzak olması da gazetelerin meseleye yönelik haberlerinde etkileyici bir unsur olarak karşımıza çıkmaktadır. İdeolojik amaçların güdüldüğü dış habercilik, manipülasyon ve sübjektiflik benzeri etik sorunlara yol açmaktadır. Bu durum Ortadoğu gibi kaynayan bir kazan ve İsrail gibi küresel güç dengelerini etkileyen bir ülke söz konusu olduğunda, daha sıklıkla görülebilmektedir. Ortadoğu'daki sorunlar, Türk basınında “ideolojik yeniden üretimin” hâkim olduğu alanlar arasındadır. Jean Baudrillard'ın ifadesiyle medya, kendi gerçekliğini yaratmaya ve “gerçekten daha gerçek” bir çerçeve sunmaya başlamıştır.

“Buradaki eleştirelilik, medyanın, liberal medya teorilerinde ortaya konduğu gibi, gerçeği ve hatta hakikati temsil etmesi gereken, misyoner “dördüncü kuvvet” olarak anlaşılmasına dönük bir sorgulamayı da beraberinde getirmektedir.”⁸⁰

Türk basınında dış haberciliği etkileyen birçok faktör vardır. Bunlar, haber kaynağı ile ilişki, habere konu mekâna yakınlık, ideolojik ve siyasi angajmanlar, teknik yeterlilik, bilgi eksikliği ile reyting/tiraj kaygısı olarak sıralanabilir. Haberleri çoğunlukla yabancı ajanslardan alan Türk basını, Ortadoğu’daki gelişmeleri de çoğu zaman bu yöntemle takip etmiştir. Bölgede özellikle de krizlerin dinmek bilmediği 1945-1985 yılları arasında, ofisi olan ya da sürekli eleman bulunduran basın kuruluşu yok denecek kadar azdır. Gazetecilerin bölgedeki fiili çalışması genellikle kısa süreli ziyaretler ve röportajlarla sınırlı kalmıştır. Bu durum Türk basınında yer alan dış haberlere ilişkin araştırmaya şu ifadelerle yansımaktadır:

“Türk basınının muhtemelen Türkiye’nin Batıcı içsel ve dışsal yöneliminin de etkisiyle kullanılan yabancı haber kaynaklarının çok büyük bir kısmının Batılı kaynaklar (Uluslararası haber ajansları) olduğu da dikkat çekmektedir. Irak’taki gelişmeler, İsrail-Filistin sorunu ve İran nükleer krizi gibi konularda yapılacak haberlerin “siyasi” yani durulan yere ve bakış açısına göre farklılaşmaması düşünülemez. Özellikle tarafların somut olarak belli olduğu bu gibi sorunlarda iki tarafın görüşüne yakın olanlar dâhil, mümkün olduğunca fazla kaynaktan ve bakış açısından yararlanılması gerektiği açıktır. Yine, özellikle yakın coğrafyasında yaşanan gelişmeleri bile sırasında yabancı ajanslara dayanarak haberleştiren Türk basınının çok kaynaktan beslenme ilkesine uygun bir şekilde kendi imkânlarını da kullanması gerektiği açıktır.”⁸¹

Türk basını Ortadoğu’da 1947 yılına kadar yaşanan sorunları “Yahudi” meselesi, 1947 sonrasındaki olayları “Ortadoğu Buhranı” ya da “Ortaşark Meselesi” olarak adlandırmıştır. Çatışmanın tarafları ise haber metinlerinde uzun yıllar boyunca Yahudi-Arap olarak nitelenmiştir. Bu durum zaman içinde kurulan İsrail devletini Türkiye’nin tanınması, Arap devletlerinin bölgedeki Yahudi işgaline karşı ortak tavır alma süreçlerindeki farklılaşma ile birlikte uluslararası haber ajanslarının kullandığı dilin de

⁸⁰ M. Mücahit Küçükıylmaz, Hakan Çopur, “**Türk Basınında Dış Habercilik**”, Ankara, SETA: 2013, s.23. http://file.setav.org/Files/Pdf/20130118130054_turk_basininda_dis_habercilik_2_baski_web_low_res.pdf (05.12.2018)

⁸¹ Erdem Denk, Ankara Üniversitesi, SBF, Uluslararası İlişkiler Bölümü, **Akademik ORTADOĞU**, Cilt 4, Sayı 1, 2009, s.14. http://www.akademikortadogu.com/belge/ortadogu7%20makale/erdem_denk.pdf (08.11.2019)

etkisiyle bir süre için “Filistin sorunu” ilerleyen yıllarda ise “İsrail-Filistin” sorunu olarak adlandırılmaya başlanmıştır.

II. İSRAİL-FİLİSTİN SORUNUNUN TÜRK BASININA YANSIMALARI

A. Filistin’e Yahudi Göçü ve Siyonizm Ülküsüne İlişkin Türk Basınındaki İlk Haber Örnekleri

Türk basını siyasi/politik gelişmelerden etkilenmekle birlikte bu etkenlerden bağımsız bir şekilde, kamuoyunun ilgisi doğrultusunda İsrail-Filistin meselesi ile her zaman yakından alakadar olmuştur. Bu sorunun basına yansımaları İsrail’in kuruluşundan çok önce, 1800’lü yılların son çeyreğinde başlamaktadır. Siyonist hareketin dünya Yahudilerini, Yahudi inancına göre kendilerine Tanrı tarafından vadedilmiş topraklara, yani Filistin’e yerleşmeye teşvik etmesinin ardından başlayan göçler ve Osmanlı’nın bu göçleri kontrol altında tutma çabaları, dönemin gazete ve dergilerinde yer almıştır. Ancak bu gazetelerin, arşivlere yeterince taşınamaması nedeniyle günümüze ulaşan örnekler yok denecek kadar azdır. Birinci Dünya Savaşı’ndaki İngiliz işgali, bölgede günümüze kadar devam eden gerilimin fitilini ateşlemiştir. Ancak Kudüs’ün düştüğü 9 Aralık 1917 tarihi dahi, basılı neşriyatın savaş şartları nedeniyle kesintiye uğradığı yıllarda Türk basınında hak ettiği yeri bulamamıştır. Sonraki yıllarda Yahudi göçü hızlanmış, özellikle 2. Dünya Savaşı yıllarında Avrupa’da yükselen Yahudi düşmanlığı ile bu göç, kitlesel bir akına dönüşmüştür. Osmanlı hükümetinin Musevilere toprak tahsisine ilişkin bazı gazete haberleri şu şekildedir:

- **5 Mart 1900, İkdâm Gazetesi.** *Romanya'dan hicret idecek 500 hane Musevinin Konya vilayeti dâhilinde kain (bulunan) arazi-i haliyede (boş arazilerde) iskanlarına muhacirin komisyon-ı alisince karar verilmiştir.*
- **13 Nisan 1900, Tercüman-ı Hakikat.** *Bu sene Kuds-i Şerîfi (Kudüs'ü) ziyârete gelen züvvâr (ziyaretçiler) mikdârı 6460 Rus olmak üzre 7900 raddesinde olup bundan sonra daha beş bin kadar züvvârın vürûduna (gelmesine) intizâr edilmekte (beklenmekte) olduğu iş'ârât-ı mahalliyedendir (mahallinden bildirilmektedir). Züvvârın sinîn-i mâziyeye (geçmiş senelere) nisbeten kesîrû'l-mikdâr (çok miktarda) olmasından husûsî hâneler (özel konutlar) ile Kuds-i Şerîf yakınındaki mekteb şimdiden tutulmuştur.”*

- **1 Kânunusani 1934, Akşam Gazetesi:** Almanyadan gelen musevi muhacirlerin iskânından dolayı Filistin arapları ile İngiliz askerleri ve polisleri arasında kanlı müsademeler olmuştur. İngiltere hükümeti muhacereti tahdit etmiştir.
- **28 Ağustos 1935, Akşam:** Romanya'da Yahudi Düşmanlığı. Bükreş, AA. Pr. Cuza, demiştir ki: "Basarabya Yahudilerin tehdidi altındadır. Bunların tesirine karşı mücadele etmek ve Versailles andlaşması mucibince Romanyaya bahşedilmiş olan hakları Yahudilere de veren temel yasanın 133'üncü maddesini iptale uğraşmak ödevimizdir."
- **26 Aralık 1935, Halkın Sesi gazetesi:** Polonya Yahudilerine Tedbir. Varşova, Havas ajansı. Lavof üniversitesinde Yahudi talebe ile Leh talebenin arasındaki münaferetin kabarmasına meydan vermemek için Yahudilere ayrı bir surette ders verilmesine ve fenni tecrübeler yaptırılmasına karar verilmiş. Bu karar liberal gazeteleri tarafından protesto edilmiştir.
- **10 Kasım 1928, Kurun:** Filistin meselesi bir konferansla haledilecek. Londra, 9 (A.A.) Bugün öğleden sonra neşrolunan beyaz kitapta İngilterenin Filistini ikiya ayırmaktan vazgeçtiği ve Filistin Arapları ile Yahudilerini ve aynı zamanda komşu hükümetler mümessillerini de bir konferansa davet edecekleri bildirildi.

Örneklerde görüldüğü gibi, Filistin, Avrupa'daki Yahudiler ve Filistin'e Yahudi göçü gibi konularda Türk basını kamuoyunu bilgilendirme görevini yerine getirmiştir. Siyasi ve askeri konuların dışında, Kudüs'ün kutsiyetine ilişkin haberlere de gazete ve dergilerde yer verilmiştir. Ancak özellikle 2. Dünya Savaşı yıllarında bu haberler gazetelerin iç sayfalarında ve küçük haberler şeklinde kendilerine yer bulabilmiştir.

B. BM Filistin Özel Komisyonu Kararı ve Bölünmeye Giden Yolda Türk Basını

Filistin meselesinin küresel bir soruna dönüştüğü yıllarda, Türk basınının hemen her gün Filistin konusunda haberler yayınladığını görmekteyiz. Özellikle İsrail devletinin ilanına giden süreçte, 'Ortaşark'taki bu kriz, Birleşmiş Milletler'in öncelikli

gündemlerinden biri haline gelmiş, BM Genel Kurulu, 15 Mayıs 1947 günü “*BM Filistin Özel Komisyonu*” adıyla bir çalışma grubu kurulmasına karar vermiştir. Türk basını da gelişmeleri gün be gün okuyucuya aktarmayı görev bilmiştir. Gazeteler gibi dönemin siyasetçileri de Filistin’le ‘kaybedilmiş bir toprak parçası’ gibi değil, bağrından koparılıp alınmış bir evlat gibi yakından ilgilenmişlerdir. Politikacıların bu ilgisi, doğru orantılı olarak basına da yansımıştır.

- 2 Ocak 1947, Cumhuriyet: *Yahudilerin Planı. Londra 1 (A.P.) Resmi bir İngiliz kaynağından bildirildiğine göre, 25 ocakta toplanacak olan Filistin konferansında Yahudiler, Filistinde müstakil bir Yahudi devletinin kurulması için bir plan teklif edecek olurlarsa, İngiltere bu planı dikkat ve ciddiyetle inceleyecektir, Bu kaynak şunları ilave etmektedir: “Mamañih, İngilterinin Filistinde bağımsız bir Yahudi devletinin kurulacağını garanti ederek, konferansın neticesi hakkında şimdiden mütaaalalar yürüteceğı son derece zayıf bir ihtimaldir. Bale’de toplanan Yahudi Siyonist kongresi İngilterenin böyle bir garanti vermediğı taktirde Yahudilerin bu konferansa iştirak etmiyeceklerini kararlaştırmış bulunuyor.”*
- 3 Ocak 1947, Cumhuriyet: *Filistinde Sıkıyönetim İlan edilecek. Londra2 (A.P.) Hükûmete mensub bir kaynağın bugün açıkladığına göre, İngiltere ya Filistin meselesine derhal kat’i bir hal çaresi bulmak veya tedhiş hareketlerine sahne olan bu memleket üzerindeki hâkimiyetlerini idame için tamamiyle askeri bir idare tesis etmek zorundadır. Kaynak, ezcümle şunları söylemiştir: “-Şayed ‘Irgun’ dünkü radyo yayınında tehdid ettiğı gibi, İngiliz askeri kuvvetlerine karşı yeni bir ‘taaruza’ geçerse, memleketin bazı bölgelerinde sıkıyönetim ilan etmek icab edecektir. İngilterede Yahudi Tedhişçilere Mukabele. Londra 2 (A.A.) Meçhul şahıslar dün Staffordshire’de Longton’da zengin bir antikacı olan Yahudi İsaac’ın dükkanını talan etmişler ve giriş kapısının üstüne aşağıdaki ihtarı asmışlardır: “Eğer yahudiler İngilizleri kırbaçlıyor ve üzerlerine ateş edebiliyorlarsa bizler de onlara aynen mukabele*

edeceğiz. Bugünkü misalimiz bir başlangıçtır. Bizler yahudi stren çetesi değiliz. ‘İntikam’ teşkilatıyız. Gizli teşekkülümüz sayesinde gün geçtikçe kuvvetlenmiş olacağız. Bu şehrin polisini iz’ac etmek istemeyiz, Fakat artık bıktık usandık.” Polis, mağazayı nezaret ve tarassud altına almaya karar vermiştir.

5 Ocak 1947 tarihli Cumhuriyet gazetesinin “Siyasi İcmal” adlı köşesinde “Filistin’de tedhiş faaliyetleri” başlığıyla yer alan değerlendirme yazısında bölgedeki durum şöyle yorumlanmaktadır:

Muhakkak olan nokta, tethiş⁸² siyasetinin ergeç iflasa mahkûm olduğudur. Bahusus Siyonist tethişinin hedefi, bir milleti uluorta yurdundan söküp atarak onun yerine zorla yerleşmek olduğu için böyle bir hadisenin vuku bulabileceğini sanmak bile beyhudedir. Bu, böyle olduğu için tethiş faaliyetlerinin siyonistliğe bir şey kazandırması, bahis mevzuu olamaz. Bilakis bu faaliyetler, Siyonistlik davasını destekliyenleri dahi soğutacak, bu müzaheretini kaybettirecek, bu davayı belki temelinden sarsacaktır”

- 7 Ocak 1947, Cumhuriyet: Filistinde durum. Yahudiler İngilizlere karşı alev makineleri kullanıyorlar. Kudüs 6 (A.P.) İrgun Zvei Luimi adlı tedhiş teşkilatının gizli radyosu İngilizlere karşı yapılan mücadelelerde alev makineleri kullanıldığını bildirmiştir. Bu alev makineleri İngilizlerin meyva ağaçlarına ilaç sıkmak için kullandıkları püskürtme aletlerinin tadili suretile yapılmıştır. Radyo, bir gün zarfında bir İngiliz erinin öldürüldüğünü ve 20 İngiliz eri ile 6 polisin yaralandığını iftiharla anlatmıştır.

1947 yılı boyunca Filistin’deki durum, gündemlerden hiç düşmedi. Konuyla çok yakından ilgilenen Cumhuriyet gazetesi, gelişmeleri ayrıntılarıyla, çoğu zaman ilk sayfadan Türkiye kamuoyuna aktardı. Gazetede, BM kararı öncesinde onlarca farklı

⁸² Tedhişçilik: Bir siyasi davayı zorla kabul ettirmek için karşı tarafa korku salacak, cana ve mala kıyacak davranışlarda bulunma, terörcülük, terörizm.

haber yer aldı. Okuyucu, tarihi karara giden süreci aylar boyunca Cumhuriyet Gazetesi'nin haber başlıklarından takip edebildi:

- 28 Ocak: *Filistin konferansı toplandı. Kudüste tethişçiler gemi aزیya aldılar, sıkıyönetim ilanı bekleniyor.*
- 1 Şubat: *“İngiliz aileleri Filistin’i terk ediyorlar”*
- 6 Şubat: *“Filistin Davası Çıkmaza girdi”*
- 7 Şubat. *“Filistin meselesi hâd bir safhaya girdi. Meselenin halli için İngiltere’nin sunacağı son teklifler merakla bekleniyor.” Aynı haberin sonunda, dönemin İngiltere Dışışleri Bakanı Ernest Bevin’in Londra’daki Filistin konferansı oturumunda, Filistin’de savaş çıkma ihtimalini hatırlatan Arap delegeye verdiği cevap yer alıyor: “Her aptal bir harp çıkarabilir fakat barışı sağlamak içindir ki akıllı bir adama ihtiyaç vardır.”*
- 11 Şubat: *Filistin davası feci bir buhrana doğru ilerliyor. Kudüs müftisinin beyanatı: Meseleyi halletmek için kanlı bir ihtilalden başka çıkar yol kalmamıştır.*
- 12 Şubat: *Filistinde durum vahamet kesbetti. Üç Yahudi tedhişçisi idama mahkum edildi, Hayfa limanındaki gemilere bombalar kondu.*
- 27 Şubat: *Filistin davası ve Birleşik Amerika. Bevin’in Filistin görüşmelerinin muvaffakiyetsizliğini Truman’a atfetmesi Amerikada mühim tefsirlere yol açtı.*
- 6 Mart: *Filistin’de Endişe, Telaviv’de bütün bankalar kapatıldı.*
- 10 Mart: *Filistin’de çarpışmalar şiddetlendi, Tedhişçiler İngiliz karargâhına hücum ettiler.*
- 11 Mart: *Filistin’de tedhiş, Sıkıyönetim bölgesinde tedhişçi grupu yaylım ateş açtı, 5 ölü, 20 yaralı var.*
- 15 Nisan: *Filistin ve Arablar, Kudüs müftüsü Arab aleminin kararını bildiriyor. “Gayet geniş topraklara malik olan Birleşik Amerika ile Büyük Britanyanın buralara Avrupadan hicret edecek Yahudileri kabul etmeleri lazımdır”*

- 29 Nisan: Filistin davası, Birleşmiş Milletler Genel Kurulu dün davayı tetkike başladı. Başkan nutkunda, Birleşmiş Milletlerin bu meseleyi mutlaka bir hal çaresine bağlaması lazım geldiğini söyledi.
- 2 Mayıs 1947, Vatan Gazetesi: Türk Heyeti reisi Nazım Poroy gazetecilere verdiği beyanatta demiştir ki: “Türk milletinin hissiyatı Filistin Araplarının hissiyatına uygundur. Türk milleti Filistin Araplarıyla beraberdir.” Bu beyanatın üzerine Filistin Yüksek Arap Komitesi azasından Muin Elmadi Nazım Poroy’un beyanatı ile ilgili şunları söylemiştir: “Nazım Poroy’un Mısır gazetelerinde çıkan beyanatı Filistin Komitesini çok memnun etmiştir. Türk delegelerinin fikirleri, Türk milletinin fikri demek olduğuna göre, Araplarla Türkler arasında iyi münasebetlerin başladığına artık muhakkak nazarı ile bakabiliriz.”

Dönemin ilginç haberlerinden biri 4 Mayıs 1947 tarihli Cumhuriyet gazetesinde **“Filistine paraşütle Yahudi gençleri indirilecekmış”** başlığıyla yer almıştır. Ajans Press mahreçli ve New York merkezli haber, ABD’de yayınlanan PM gazetesindeki bir ilana atıfla yapılmıştır. Haber metni şöyledir:

“New-York’ta çıkan PM gazetesinin bugünkü sayısında bir sahife tutan bir ilan neşredilmiştir. Bu ilanda Filistin hareketleri için kurulan komitelerin Filistine paraşütle binlerce Yahudi gencini indirmek istemekte oldukları söylenmektedir. İlanda şöyle söylenmektedir: “18 ile 35 yaş arasında bulunan binlerce Yahudi erkeği ve kızı halen Avrupada yetiştirilmekte ve pek yakında Filistine paraşütle indirilmeğe hazırlanmaktadır. İngiliz hükümeti tarafından asılan her Yahudiye mukabil, Filistin’e 1000 yahudi göndereceğiz” İlan masrafı 144 dolar tutmuştur. Filistin hakkında siyasi harekete geçme komitesi, Filistine muhacereti sağlamak için para toplayan bir Amerikan teşekkülüdür.”

7 Mayıs 1947 tarihli Cumhuriyet gazetesi haberi, Filistin meselesinin Türkiye tarafından ne denli benimsendiğini göstermesi açısından önemlidir. BM Genel Kurul

oturumunun değerlendirildiği haberde “*Birleşmiş Milletlerin dünkü oturumunda Türkiye ve Efganistanın Arab milletleri lehinde hareketi bilhassa dikkati çekmiştir. Arablar İran ve Hindistan’ın kendi davalarında müstenkif kalmalarından meyyus olmuşlardır*” denilmektedir.

- 8 Mayıs 1947, Cumhuriyet: *Birleşmiş Milletler Asamblesi dünkü toplantısında Arab heyetinin de siyasi komitede dinlenmesine karar verdi. Filistin Arab komitesinin siyasi komisyonda dinlenmesi hakkındaki teklif, 5 muhalif reye karşı 28 reyle kabul edildi.*

15 Mayıs 1947 tarihli Cumhuriyet gazetesinin 1-3. Sayfasındaki “Filistin davasında Türk görüşü” başlıklı haberde, Türkiye’nin Washington büyükelçisi Hüseyin Ragıp Baydur’un BM Genel Kurulunda yaptığı konuşma şöyle aktarılmıştır:

171 numaralı karar suretini müzakere ettiğimiz şu sırada oyumu nasıl kullanacağımı izah eden birkaç kelime söylemek isterim. Ortaçağ’da bazı Avrupa memleketlerinden çıkarılan Yahudiler kendilerine Türkiye’de melce aramışlardı. O zamandan beri büyük bir Yahudi cemaati refah içerisinde Türkiye’de yaşamaktaydı. San Francisco Konferansı esnasında, Filistin Yahudi idaresinin bir temsilcisi gelip beni gördü. Bazı Avrupa memleketlerinin zulmüne kurban olan Yahudilere Türkiye Cumhuriyeti tarafından yapılan yardım ve insani muameleden dolayı Yahudi idaresinin takdirlerini beyan etti. Bu misal, Türklerin Yahudilere karşı olan hareket hatlarını belirtmeye kâfidir. Diğer taraftan Yüksek Arap Komitesi temsilcisinin söylediği gibi Türk Milletinin Araplarla müşterek uzun bir tarihi vardır... Türk milleti yeni Arap devletlerini mesut ve refah içinde görmeyi samimiyetle arzu eder...

- 23 Temmuz 1947, Cumhuriyet: *Türkiye ve Arab âlemi. Türkiye varlığını tehdid eden her tehlike Arabları da tehdid etmektedir.*

16 Ekim 1947 tarihli Vatan gazetesinde “Arap Aleminde Buhran” başlığı ile yazan Mümtaz Faik Fenik, bölgedeki durumu şu sözlerle anlatmıştır.

- *Filistin'in taksim meselesi ortaya atıldıktan sonra Arap âleminde büyük bir kaynaşma yaşanmıştır. Arap liderlerinin evvela Beyrut'ta sonra Amman'da yaptıkları toplantılarla dava çok geniş ve pürüzlü bir manzara almıştır. Arap liderleri Filistin'in sadece bir Arap devleti halinde kurulmasını ve Yahudilerin, eğer kalırsa, bu devlet içinde azınlık halinde bulunmasını istemektedirler. Araplara göre, bunun dışında Filistin için bulunacak herhangi bir formül Orta Şark'ın huzur ve rahatını kaçırarak, belki bu bölgeyi kan ve ateşe boyayacaktır. Onun için Birleşmiş Milletler Tahkik Komisyonu'nun Filistin'de yaptığı tetkiklerden sonra hazırlamış olduğu rapor, bütün Arap dünyasında büyük bir teessürle karşılanmıştır. Araplar, herhangi bir oldubittiye önleyebilmek için, Filistin'e karşı kuvvetle harekete geçmek kararını almışlardır. Beyrut'ta yapılan ilk toplantıda ileri sürülen görüş şudur: Eğer Filistin ikiye taksim olunur ve İngilizler buradan işgal kuvvetlerini çekecek olurlarsa, Filistin Arapları, Yahudilerin zulümleriyle ve tedhiş hareketleriyle karşılaşacaklar ve ezileceklerdir. Buna karşı Arap kuvvetlerini toplamak ve Arap kardeşleri kurtarmak lazımdır. İngiltere birçok defalar Filistin'den çekileceğini bildirmişse de bu kararın tatbikatını daima geri bırakmıştır. Buna sebep olarak da dünya barışının henüz olgun bir hale gelmediği, Orta Şark'ta çıkabilecek her türlü karışıklıkların İngiltere'nin menfaatlerini ve İmparatorluk emniyetini bozabileceğini ileri sürmüştür... Hâlbuki İngilizlerin Orta Şark'tan çekilmesini isteyenler Yahudilerdir. Hatta bütün tedhiş hareketleri, İngilizlere karşı yapılmıştır. Şimdi İngiltere'nin, Yahudiler için hazırlanan bir hareketi önlemek kaygısıyla Arap âlemine karşı vaziyet alması cidden dikkate şayandır.*

-
- *13 Kasım 1947, Cumhuriyet, Ömer Rıza Doğrul: Orta Şark harb için açıkça hazırlanıyor. Filistin'i taksim projesinin Birleşmiş Milletlerce kabulü ve bu projenin tatbikine girişilmesi üzerine Orta Şark'ta savaş çıkacağı şüphe götürmez bir mahiyet almıştır. Araplar*

ve Siyonistler, bütün siyasi konuşmaların, tartışmaların ve kararların sonunda savaşmaktan başka bir netice vermeyeceğine inandıkları için iki taraf da durmadan silahlanmaktadır.

Haberlerde de görüldüğü üzere, Türkiye kamuoyu ve dönemin hükümeti, Filistin'deki Yahudi meselesini yakından takip etmiş ve günün şartları gereği bu meselede açıkça Siyonist Yahudilerden değil Filistinli Araplardan yana tavır sergilemiştir.

*Türk kamuoyu Filistin sorununa duyarlı oldukça, bu durum Türk dış politikasının şekillenmesini etkilemiştir. Filistin sorununda birinci eşik, İsrail devletinin kurulmasıdır. İsrail Devleti kurulmadan önce BM Örgütü nezdinde yaşanan gelişmelere CHP hükümetlerinin nasıl tepki verdiğine bakılacak olursa, BM Genel Kurul'u BM Filistin Özel Komitesi'nin kurulması kararı alırken, Türkiye oylamada ret oyu vermiştir. Türkiye böylelikle ilk defa bir uluslararası ortamda Filistin sorunu hakkında görüş beyan etmiştir. BM Genel Kurulu Siyasi Komisyonu'ndaki Türkiye Temsilcisi Hüseyin Ragıp Baydur; "Türkiye, Arap komşularının arzusunu ve doğal hassasiyetini paylaşmakta ve Filistin'in çok yakın gelecekte bağımsızlığını kazandığını görmeyi arzu etmektedir" ifadeleriyle açıkça Filistinlileri desteklemiştir. Ancak Baydur, bu görüşleri dile getirirken Türkiye'nin Yahudi topluluğu ile ilişkilerinin hoşgörü ilkesine dayandığına da değinmiştir. Dolayısıyla bu dönemde Türkiye, bir Yahudi devletinin kurulmasına karşı gelmekle birlikte Arap tezlerini desteklemektedir."*⁸³

İsrail'in kuruluşunda en önemli uluslararası adım, 29 Kasım 1947'de Birleşmiş Milletler tarafından atılmış ve Filistin toprakları bölgedeki Araplar ile Filistin'e yerleşen Yahudiler arasında bölüştürülmüştür.⁸⁴

⁸³ Erhan Yazar, **Tarihsel Dönüşüm: Filistin Sorunu Temelinde Türk Dış Politikası ve İsrail Devletini Tanıma Süreci**, Ankara: Siyasal Kitabevi, 2006, ss. 199-202.

⁸⁴ Ayşe Tekdal Fildiş, **"Birleşmiş Milletler'in Taksim Kararı ve İsrail Devleti'nin Yaratılışı"**, Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, Haziran 2012, Cilt 14, Sayı 1, s.337.

<https://arastirmax.com/tr/system/files/dergiler/309/makaleler/14/1/arastirmax-birlesmis-milletler-taksim-karari-israil-devleti-nin-yaratilisi.pdf> (Erişim tarihi: 25.08.2018)

Türkiye, Filistin'in taksimini ve İsrail Devleti'nin kurulmasını öngören teklife karşı ret oyu vermiştir. Teklif, Türkiye'nin de aralarında bulunduğu 13 ülkenin ret oyuna karşı, 10 çekimser ve 33 kabul oyuyla Genel Kurulda kabul edilmiştir. Kudüs'e ise uluslararası statü verilmiştir.

Bu oylama Türk basınında büyük yer bulmuştur. Musevi Türk vatandaşları tarafından çıkarılan Şalom gazetesi dışında basındaki haberlerin tamamı, Türkiye'nin siyasi tavrını onaylayan bir yaklaşım sergilemiştir.

30 Kasım 1947 tarihli Ulus gazetesi, BM oylamasını ilk sayfadan “SON DAKİKA” duyurusu ve “*Filistin'in taksimi planı kabul edildi. İleri sürülen bütün uzlaşma teklifleri reddedildi*” başlığıyla verdi. Haberde, oylama detaylarıyla şöyle yer almaktadır:

(Londra, 30, sabaha karşı) Birleşmiş Milletler Genel Kurulu Filistin'in taksimi plânını 13'e karşı 33 oyla kabul etmiştir. 10 devlet müstenkif kalmış, bir devlet de toplantıda bulunmamıştır. Plân oya konulmazdan önce Lübnan delegesi yeni bir arap teklifini kurula sunmuştur. Bu plâna göre 1948 senesi Ağustosunun birine kadar müstakil bir federal Filistin devletinin tesisi ve bu devletin biri Yahudi ve diğeri Arap olmak üzere iki kantondan tereküp etmesi teklif ediliyordu. Bu plânı ileri sürmezden evvel Lübnan delegesi şu veya bu şekilde bir uzlaşma sağlamak gayesi ile Genel Kurulun bütün toplantıları boyunca hiçbir arap devletine müracaat edilmemiş olmasından şikayet etmiştir. Bundan başka Lübnan delegesi, Arapların bu gibi teklifleri nazarı itibare almağa ve müzakere etmeğe evvelce de şimdi de hazır olduklarını beyan etmiştir. Birleşik Amerika delegesi, bu Arap planını reddetmiş ve ilk taksim planının derhal oya konulmasını talep etmiştir. Bunun üzerine başkan, taksim planının ortaya koymazdan önce daha iki kişiye söz vereceğini söylemiştir. İlk söz alan İran delegesi, bütün taraflarca kabul edilebilecek bir hal çaresinin bulunabilmesi için toplantının âzami iki hafta tehir edilmesini teklif etmiştir. Ondan sonra söz alan Suriye delegesi de bir uzlaşma gayretinde

bulunulmasını istemiştir. Bunu müteakip taksim planı oya konmuş ve kabul edilmiştir.

Arap kurmaylarının toplantısı Bağdat, 29 a.a. — Filistin'in taksimi plânı yürürlüğe konduğu takdirde girişilecek harekâta dair Arap Birliği memleketlerini temsil eden kurmay subayları arasında gizlice cereyan eden görüşmelerin dün nihayet bulunduğu anlaşılmaktadır. Görüşmelerin bilhassa silâh nakliyatı ve kuvvetlerin ibkasiyle ilgili olduğu sanılmaktadır. Arap orduları için müşterek bir kurmay başkanı seçildiği de söylenmektedir.

- *30 Kasım 1947, Akşam: Filistin'in ikiye ayrılması kararlaştırıldı. Yahudiler Kudüs ve Telâviv sokaklarında şarkı söyleyerek tezahüratta bulundular. Arap delegeleri bazı büyük devletlerin tazyik yapmalarını protesto ettiler ve salondan çıktılar. NevYork 30, (R.)- Birleşmiş Milletler Genel Kurulu, dün gece yaptığı toplantıda Filistin'in Araplarla Yahudiler arasında ikiye taksim edilmesine karar vermiştir. Bir gün evvel reye müracaat edilecekken vaziyet karışık görüldüğünden bunun 24 saat geciktirilmesi muvafık görülmüştü. Dün geceki toplantıda derhal reye başvurulmuş, 13 aleyhte oya karşı 33 reyle taksim kararı verilmiştir. Büyük devletlerden Amerika, Fransa, Rusya taksim lehinde karar vermiştir. İngiltere ve Çin müstenkif kalmıştır. Yugoslavya hariç bütün slav bloku taksim lehinde karar vermiştir. Lehte oy verenler arasında Belçika, Danimarka, İzlanda, Lüksemburg, Hollanda, İsveç vardır. Yunanistan aleyhte oy vermiştir. Güney Amerika devletlerinden 12'si taksim lehinde, Küba aleyhte oy vermiş, 6 devlet müstenkif kalmıştır. İngiliz dominyonlarından Avustralya, Kanada, güney Afrika lehte, Hindistan ve Pakistan aleyhte oy vermişlerdir. Hayti, Liberya, Filipin taksim lehinde oy vermişler, Habeşistan müstenkif kalmıştır. Siyam delegesi toplantıda bulunmamıştır. Oy neticesi bildirildikten sonra Arap devletleri ve Pakistan temsilcileri kürsüye çıkarak verilen kararı doğru telâkki etmediklerini, istikbalde lüzum gördükleri şekilde hareket etmek için bazı büyük devletlerin tazyikte*

bulunduklarını söylemişlerdir. Bunlar çoğunluk temini için bazı büyük devletlerin tazyikte bulunmalarını birer birer protesto etmişler ve Arap delegeleri salondan ayrılmışlardır. Taksim projesini yürürlüğe koyacak komisyon seçilmiştir. Komisyon Bolivya, Çekoslovakya, Danimarka, Panama, Filipin delegelerinden mürekkep olacaktır. Komisyon için 2 milyon dolarlık tahsisat kabul edilmiştir. İngiliz delegesi Cadogan, İngilterenin kararın tatbikini temin için elinden gelen her şeyi yapacağını, fakat Filistini tahliye edeceği zamana kadar komisyonun düzenini bozacak mahiyette hareketine müsaade etmeyeceğini söylemiştir. Dün oya müracat edilmezden evvel Lübnan delegesi Filistinde İsviçre gibi federal bir devlet kurulmasını teklif etmiştir. Amerika ve Rusya, bu teklifi derhal reddetmişlerdir.

Yahudilerin sevinci. Londra 30 (R.)- Birleşmiş Milletlerin kararı malûm olunca, Yahudiler Kudüs ve Telâviv sokaklarında şarkı söyleyerek sevinç tezahürlerinde bulunmuşlardır. Bunlar verilen kararın Yahudi tarihinde bir dönüm noktası olacağını söylüyorlar.

- 1 Aralık 1947, Ulus: Filistin'in taksimi kararından sonra Arap Memleketlerinde yer yer nümayişler yapılıyor. Suriye Komünist Partisi merkezine hücum edildi, Hükümet partiyi feshetti. Kudüs, 30 a.a.-(Afp) Yüksek Arap Komitesi durumu incelemek üzere bu sabah Kudüste toplanmıştır. Derhal bir tebliğ yayınlanması beklenmektedir. Bu arada birçok yerlerde Arapların nümayişlerde bulundukları bildirilmektedir. Yafa'da gençlerden müteşekkil gruplar sokaklarda dolaşarak "kahrolsun İngilizler, kahrolsun yahudiler" diye bağırılmışlardır. Genel bir grev ilan edilmesi muhtemeldir. Fakat yüksek komiteden talimat beklenmektedir. Nablus'ta da nümayişler yapılmıştır.

Azzam Paşa'nın demeci. Kahire 30 a.a.- Arap Birliği Genel Sekreteri Azzam Paşa, B.B.C. muhabirine demeçte bulunarak Arap devletlerinin Filistinin taksimi aleyhinde mücadele etmek için para ve insan yardımından kaçınmıyacağını belirterek şöyle demiştir.

“Bu mücadele senelerce sürebilir. Araplarla birlikte savaşmak üzere Filistine gitmek arzusunu gösterecek herkes bir gönüllü diye addedilecektir. Daha şimdiden binlerce kimse Filistin’de savaşmak için gönüllü yazılmıştır.”

Azzam Paşa, arapların İngilizler Filistin’i terketmeden önce harekete geçecekleri kanaatinde değildir. Fakat, Araplar, taksim planını Birleşmiş Milletler tarafından gönderilse dahi tahakkuk ettirmeye çalışacak herhangi bir teşkile karşı koymak niyetindedirler. Sözcü şunları ilave etmiştir. “Birleşmiş Milletler teşkilatının kararı, Orta Doğuyu ateşe verecektir. Fakat Filistin’in mukadderatı Filistin’in içinde tayin edilecektir.”

Suriye’de Koministlere Hücum. Şam, 30 a.a.- Karışıklıkların devam etmekte olduğu Şam’da komünist partisinin Genel Merkezi nümayişçilerin yaptıkları bir hücum sırasında iki kişi ölmüş ve 2si ağır olmak üzere 5 kişi de yaralanmıştır. Sokaklarda devriyeler gezmektedir. Fransız ve Amerikan Elçiliklerine hücum edilmiş ve elçiliklerin camları kırılarak bayrakları indirilmiş ve Amerikan bayrağı yırtılmıştır.

Önemli polis kuvvetleri Filistin’in taksimi lehinde oy vermiş olan memleketlerin elçilik ve konsolosluklarını muhafaza etmektedir. Diğer taraftan talebeler, yaptıkları bir nümayişten sonra Suriye Cumhurbaşkanı tarafından kabul edilmişlerdir.

- 1 Aralık 1947, Vakit (Yeni Gazete): Arap Memleketlerinde Büyük Nümayişler. Suriyede elçilik binalarına hücum edildi, Amerikan bayrağı yırtıldı. Londra 1 (R.)- Birleşmiş milletlerin Filistin’in Araplar ve Yahudiler arasında taksimine karar vermesi Arap âleminde büyük bir heyecan ve asabiyet uyandırmıştır.

Filistin şehirlerinde Araplarla Yahudiler arasında çarpışmalar vukua gelmektedir. Son 24 saat içinde 6 yahudi öldürülmüştür. Filistin Arap yüksek icra komitesi dün neşrettiği bir beyannamede Birleşmiş Milletlerin filistin hakkındaki kararının hükümsüz olduğunu ilân etmiştir. Aynı beyannamede bütün Araplar Yahudileri

boykot etmeye davet edilmektedir. Ayrıca, bütün Araplar Salı gününden itibaren 3 günlük umumî bir greve başlayacaklardır. Mısırdaki, Irakta, Suriyede nümayişler yapılmaktadır. Irak hükümeti halkı itidalini muhafazaya davet etmiştir. Şamda yapılan büyük nümayişlerde iki kişi ölmüş 17 kişi yaralanmıştır. Halk komünist partisi merkezi ile Sovyet kültür bürosuna, Fransız ve Amerikan elçilik binalarına hücum etmişler, camları kırmışlardır. Amerika bayrağı yırtılmıştır. Mısır üniversiteleri talebeleri de nümayiş yapmaktadırlar.

- 1 Aralık 1947 Akşam: Filistin Taksimine Karşı Arap Şehrinde Şiddetli Nümayişler Devam Ediyor. Şam'da Amerikan ve Fransız sefarethanelerine hücum edildi. Sovyet kültür bürosu tahrip edildi, Filistin'de çarpışmalar oldu. Londra 1 (R.) Filistin iki bölünmesi için Birleşmiş Milletler Genel Kurulu tarafından verilen karar arap âleminde şiddetli itiraz ve nümayişlere sebebiyet vermeye devam ediyor. Filistin Yüksek Arap İcra Komitesi neşrettiği beyannamede yarından itibaren Arapları 3 günlük bir grev yapmağa davet etmekte; Arapları müşkülâtla dolu günleri karşılamağa hazır bulunmağa Yahudilere karşı boykot ilân etmeğe davet eylemektedir. Irak hükümeti neşrettiği beyannamede Irak halkını itidalini muhafazaya davet etmekte, Irakın Filistin Araplarına olan taahhütlerini yerine getireceğini belirtmektedir. Irak âyan ve mebusları dün gizli bir toplantı yapmışlardır. Irak kabinesi de dün toplanarak Filistin meselesiyle üç saat meşgul olmuştur. Bağdat şehrinde Birleşmiş Milletlerin taksim kararı aleyhinde nümayişler yapılmıştır. Şamdan gelen habere göre Şam şehrinde de şiddetli nümayişler vuku bulmuş; Amerikan ve Fransız sefarethanelerine karşı hücumlar yapılmış, Rus Kültür bürosu tamamiyle tahribedilmiş; Suriye komünistleri ile nümayişçiler arasında vuku bulan çarpışmalarda bir komünist ve iki öğrenci öldürülmüştür. Suriye İçişleri Bakanı Komünist partisinin lâğvı ve komünist lideri aleyhinde takibat yapılması hakkındaki emri imza etmiştir.

Amman'la Filistin'in bazı şehirlerinde de karışıklıklar çıkmış; çarpışmalar olmuş, 6 Yahudi öldürülmüştür. Londradaki Arap ofisi neşrettiği bir demeçte, Amerika hükümetinin hareketini acı acı tenkidetmekte ve Vaşington hükümetinin taksim lehinde oy vermek için küçük devletler üzerinde baskı yaptığını da iddia etmektedir. Tebliğde İngilterenin de menfi hareketi tenkidedilmekte, Arapların taksim kararını asla tanımayacakları belirtilmektedir. Vaşington ve Newyorktaki Arap ofisleri kapanacaktır. Diğer şehirlerdeki arap ofisleri de ya kapanacak yahut da faaliyetlerini tahdidedeceklerdir. Dünyanın her tarafında Yahudiler çılgın bir sevinç içindedirler. Yahudi ajansı neşrettiği beyannamede, yeni Yahudi devletinin Yahudi milletini sulha kavuşturacağını ve Orta Doğuda terakkiye önayak olacağını beyan etmektedir.

Arap Yüksek İcra Komitesinin bir talebi. Kudüs 1 (A.P.)- Arap Yüksek İcra komitesi, Filistindeki İngiliz yüksek komiseri Sir Alan Cunnigham'a bir muhtıra göndererek Filistin'in, Araplara teslimini istemiş, Birleşmiş Milletler Kurumu âzasına da birer telgraf çekerek, Filistin'in taksimi hakkındaki kararı kabul edenlere teşekkürlerini, reddedenlere de teşekkürlerini bildirmiştir.

Yahudi bölgelerinde Arap muhacereti başladı. New-York (R. International News) Ajansının Filistindeki muhabirinin verdiği bir habere göre, taksim yüzünden Yahudilerin elinde kalan bölgelerden Arap aileleri şimdiden taşınmaya başlamışlardır.

Hagana Yahudileri askere alacak. Londra 1 (R.) Yahudi ordusunu teşkilâtlandırmış olan Hagana dün neşretmiş olduğu bir beyannamede, 17-25 yaş aralarında bütün Yahudi erkeklerinin silâh altına alınacaklarını ilân etmiştir. Tethişçilerin teşkilâtı olan İrgun Zvel Leumi de dün gece bir beyanname neşretmiştir. Bu beyannamesinde İrgun Zvel Leumi "Bütün Filistin toprakları Yahudilere verilinceye kadar dövüşeceğini" ilân etmektedir.

Yahudi Devletinin Merkezi. Kudüs 1 (A.P.) – Yeni Yahudi hükümetinin merkezi olması muhtemel bulunan Tel Aviv şehrinde

Filistin'in taksimi kararı büyük şenliklerle kutlanmıştır. Bu arada hastanelerde hastaların, yataklarından fırlayarak dansettikleri, sokaklarda ahalinin "Horra horra" dedikleri, milli Yahudi raksını oynadıkları görülmüştür. "Vaad Leumi" (Yahudi devleti) başlığı altında bir beyanname neşretmiştir. Bunda, taksim lehindeki reylerinden dolayı Amerika ve Rusyaya teşekkür edilmekte ve bu Rus Amerikan müsterek hareketini bütün dünyaya şamil yeni bir işbirliğine işaret sayılabileceği belirtilmektedir. - 2 Aralık 1947, Ulus: Arap Dünyası Cephe Alıyor. Kudüs'te karışıklıklar çıktı, Azzam Paşa savaş yakındır dedi. Londra 1 (a.a.) – Orta-doğu'daki İngiliz muhabirlerinden gelen haberlerden anlaşıldığına göre Birleşmiş Milletler tarafından alınan karar hususunda Arapların duyduğu infial ve hiddet süratle artmaktadır.

- 3 Aralık 1947, Vakıf: Kudüste Karışıklık. Araplarla Yahudiler birbirine girdi. İki taraf birbirlerine ait binaları ateşe verdiler. El-Ezher üniversitesi, Arap milletlerini Filistin için savaşa çağırdı. Londra 3 (R.) Orta Şarkın birbirinden uzak arap başkentlerinde birleşmiş milletlerin Filistin hakkında almış olduğu karara karşı nümayişler yapılmaktadır. Kudüs şehrinde Araplarla Yahudiler birbirine girmişler ve İngiliz askerî makamları sokağa çıkma yasağı ilân etmişlerdir. Bu karışıklıklar dün sabah güneş doğarken başlamıştır. Araplar sokaklardan geçerken Yahudilere ait dükkânların camlarını indirmişler ve bazılarını da ateşe vermişlerdir. Mukabelede bulunan Yahudiler de Araplara ait kahvehaneler ile sinemaları ateşe vermişlerdir. İngiliz polisinin şu anda vaziyete hâkim olduğu bildirilmektedir. Bir gün içinde Arapların ve Yahudilerin uğramış oldukları kayıplar ağırdı. Liste şöylece tanzim edilebilir: Araplar tarafında, ölü: 2, yaralı: 10. Yahudiler tarafından; ölü 3, yaralı 23.

Karar, Türkiye'de Ladino (Yahudi İspanyolcası) dilinde çıkan ve her sayının ilk sayfasında Türkçe bir makale yayınlayan haftalık Yahudi gazetesi Şalom'un 4 Aralık

1947 tarihli sayısında, Sami A. Kasuto'nun yazdığı "Birleşmiş Milletlerin Tarihi Kararı" başlıklı makaleyle şöyle duyurulmuştur.

Yahudilerin elde ettikleri şüphesiz ki hak ettiklerinden azdır. Arapların bu karar karşısında fevran etmeleri ve bunun üzerine eski manevralarını kullanmaya, gülünç tehditlerini savunmaya başlamaları daima beklenen manasız hareketlerdendir. Fakat yaşamak için çarpışan ve ihtirasla çalışan bu ölümden kurtulmuş insanlara boş tehditler, korku değil azim verir kanaatindeyiz... Filistin Arapları da Yahudilerden memnundur, çünkü Arapları suya kavuşturdu. Onlara icabında bunlara sürülerini otlatacak çayırılar yetiştirdi, onları sıtmadan kurtardı ve insanlık kapılarını açtı. Fakir Arap köylüsü, sefil meskeninden Yahudi kolonilerine hayret ve gıpta ile bakar fakat Yahudi onu gurur ve kinle süzmez, onu sayar, çünkü asırlarca ızdırabı tanımıştır... Filistinde bugüne kadar Arap ve Yahudi münafaretini uyandırmış faktörlerin biri de Arap ağalarıdır. Bu zengin ve vasi arazi sahipleri, kendi menfaatlerini düşünerek her türlü propaganda vasıtasına müracaat eder ve bir ayrılık yaratır... Bir diğer garip nokta da şudur: Komşu Arapların Filistin Araplarını müdafaaya kalkışmaları. Acaba onların Filistin Araplarına şimdiye kadar ne faydası olmuştur...

4 Aralık 1947 tarihli Şalom gazetesinin ilk sayfasında yer verilen bir okuyucu mektubu da Türkiye'deki Musevilerin olaya bakışını göstermektedir:

Ne gariptir ki... Mezmurlardan bir parça: "Gelin onları telef edelim, millet olmasınlar. Ta ki İsrail'in ismi artık anılmasın dediler." Tarihin ilk çağlarını yaşayan Edom, İsraililer, Moap, Haciriler, Gebal, Ammon ve Amialek aşiretlerinin Yahudiler hakkındaki fikirleri bu idi. Ne gariptir ki aradan binlerce yıl geçtiği halde ve insan fikrinin, güneş, ay ve yıldızlar ile mücadele edecek kadar tekemmül ettiği bu devirde, Arap dünyasının mantığı, bu ilk insanlar gibi Yahudilerin bir millet olmasına tahammül edemiyor. Yine ne gariptir ki; Arap alemi kahir bir çoğunlukla kabul edilen bir kararı tanımıyor ve Birleşmiş Milletler Kurulunu fırtına karşısında

tornistan yapan bir kaptana benzetmek gafletine düşüyor ve kararını geri alacak zannile zoraki nümayişler tertip ediyor. Ve yine ne gariptir ki bu Arap alemi demokrasinin ve hakkın hamisi Amerikanın bayrağını yırtacak kadar ona layık olmıyan şerefsiz bir cesaret gösteriyor. Ve nihayet ne gariptir ki Arap aleminin bütün bu muhalefetine ve gayretine rağmen şimdi Filistin'de hür ve müstakil Yahudi bayrağı dalgalanıyor. İzidor Levi.

11 Aralık 1947 Şalom gazetesinin ilk sayfasında İzak Yaeş imzasıyla yayınlanan Türk Musevileri ve Filistin davası adlı makale:

Bu hadiseler karşısında Türk Musevilerin takındığı tavır hareket nedir? Bu suale vereceğimiz cevapla birçok kimseleri tatmin edebileceksek ne mutlu bize. İkinci cihan harbindeki dünya Yahudilerinin uğradığı felaket karşısında Filistin'e akın etmeleri, oraya yerleşmeleri ve Birleşmiş Milletlerin kararını alkışlamaları gayet tabiidir. Bize. mes'ut ve bahtiyar Türk Musevilerine gelince, dindaşlarımızın bir müstakil devlet kurulmaları, çekilen ızdıraplar karşısında yüzlerinin gülmesi bizi memnun etmedi desek hakikati gizlemiş oluruz. Şimdiye kadar ağlıyan, kan döken bir milleti istiklaline kavuşur görmek elbet ki dünya medeniyetini de müftehir eder. Fakat biz Türk Musevilerinin her zaman gibi yaşadığımız büyüdüğümüz bu vatana canla başla bağlı kalacağımız muhakkaktır. Demokrat Türk Cumhuriyetinin bütün vatandaşlarına eşit haklar tanıyan bir devlet olması ve biz Türk Musevileri bu devletin tebasından olmamız bizim için büyük bir nimettir. Bu nimeti daima takdir ettik ve edeceğiz. Filistin meselesile alâkadar olmamız da gayet tabiidir. Çünkü bütün dünya bu mesele ile alakadar oluyor. Aynı zamanda muzdarıp dindaşlarımızın rahata kavuşmasını görmek huzur ve sulh içinde yaşayan bir Yahudi kardeşleri memnun eder.

C. 14 Mayıs 1948 Siyasal Siyonizm'den İsrail Devletine

Filistin'in taksimini öngören 25 Kasım 1947 tarih ve 181 (II) sayılı BM kararının ardından dünyanın resmen tanıdığı bir İsrail devletinin kurulması için atılan adımlar

hızlandı. Karar, bölgedeki Arapları ayaklandırdı. İngilizler'in ateş çemberine aldıkları Ortadoğu'dan çekilme kararı, 14 Mayıs 1948'de Yahudi Lider Ben Gurion Başkanlığında toplanan Musevi Ulusal Konseyi'nin İsrail Devleti'ni ilan ile son buldu. Bu devleti ilk tanıyan devlet ABD oldu. Arap ülkelerinin hiç biri İsrail Devleti'ni tanımazken, Suriye, Mısır, Ürdün, Lübnan ve Irak orduları İsrail Devleti'nin ilanı ile birlikte bu devleti ortadan kaldırma kararı almışlardır. Bu tarih itibariyle İsrail ile Arap devletleri arasında yıllarca sürecek savaşların fitili ateşlenmişti.⁸⁵

Türk basını, İsrail devletinin kuruluşuna giden süreci gün be gün okuyucusuna aktardı. Bölgede yükselen tansiyon, hemen her gazetenin ilk sayfasında ayrıntılarıyla yer aldı. Nihayetinde İsrail Devleti'nin ilan edildiği haberi, Türk basınında bomba etkisi yaptı. 1948 yılının mayıs ayı boyunca, Filistin haberleri, Türkiye gündemini gölgede bıraktı.

- *1 Mayıs 1948, Hürriyet: Ürdün ve Irak orduları Filistin'e girdi.*
- *1 Mayıs 1948, Vatan Gazetesi: Gazeteci Mümtaz Faik Fenik, "Filistin'de Çarpışan Menfaatler" başlıklı yazısında Arap-Yahudi davasını günün şartlarında yorumlamıştır. "Filistin hadiseleri gün geçtikçe dünya barışını tehdit eden korkunç bir mahiyet almaktadır. Gerçi dava, esasında, Arap – Yahudi davasıdır. Fakat bunun altında çok daha geniş siyasi gayeler gizlidir. Mücadelenin alacağı şekil, elbette ki çok kısa zamanda bu gayeleri açığa vuracak o zaman Arap davasının hakikatte ne olduğu, Yahudilerin bir vatan kurmak için çalışırlarken hangi tehlikelerin içine düştükleri daha çok anlaşılacaktır. Filistin hadiselerinin bugünkü şekline bakacak olursak, Arap devletleri arasında bir tesanüt olduğunu görürüz. Fakat bu tesanütün hakiki olduğunu iddia etmek çok güçtür. Haşimi Ürdünle Suudi Arabistan'ı müşterek bir Arap ideali uğrunda birleştirmeye imkân var mıdır? Nihayet Ürdün Kralı Abdullah'ın Suriye, Lübnan ve Filistin'i de içine alacak büyük Suriye davası peşinde koştuğu bilinmez miydi? Arap devletleri arasında sadece Suudi Arabistan'la Mısır arasındaki münasebetlerde hafif bir iyilik*

⁸⁵ Malike Bileydi Koç, **İsrail Devleti'nin Kuruluşu ve Bölgesel Etkileri 1948-2006**, İstanbul: Günizi Yayıncılık, 2006, s.109.

vardır. Onun dışındaki münasebetler arapsaçıdır. Filistin meselesine gelince; burada İngilizler Arap davasını tutmaktadırlar. Yahudilere Rusların yardım ettikleri söylenmektedir. Yahudilerin tarafında Rus Subayların bulunduğu açığa vurulmuştur. Demek Arapların arkasında İngilizler, Yahudilerin arkasında Ruslar vardır. Bu arada Amerika'nın Yakındoğu petrollerine karşı duyduğu alakayı ihmal etmemek lazımdır. Orta Şark'taki ihtilalin Rusya'nın menfaatlerine hizmet etmesine müsaade edilecek midir? Bu takdirde komünizm, Orta Şark'ın en mühim stratejik noktasını ele geçirmiş olacaktır. Filistin komünistleştiği takdirde, Rus baskısı yukarıdan aşağıya değil, aşağıdan yukarıya doğru, Türkiye'ye de tevcih edilmiş olacaktır... Görülüyor ki Filistin meselesi, uzaktan görüldüğünden daha karışık, daha içinden çıkılmaz bir davadır. Onun içindir ki, şimdiye kadar akla gelebilen hal çareleri arasında hiçbir derde deva olamamış, bilakis çare diye ileri sürülen tedbirler, bu işi büsbütün karıştırmıştır.”

- 2 Mayıs 1948, Tasvir: Kudüs Yağma Ediliyor. İki taraf da soygun hareketine başladı. Yahudiler Kudüs'te Füze şeklinde silahlar kullanıyorlar. Yahudiler Kudüs'ü işgal için bir plan hazırladılar.
- 3 Mayıs 1948, Tasvir: Harp Tehlikesi Karşısında İngilizler Tekrar Filistin'e dönüyor.
- 14 Mayıs 1948, Son Saat: Filistinde Yahudi Devleti bu gece yarısı ilan edilecek.
- 14 Mayıs 1948, Tasvir: Bu gece yarısından sonra Filistin harbi başlayacak. Arap orduları saat 24,05de Filistin sınırlarını aşarak istilâ hareketine girişecek. Aynı saatte Yahudi devleti de 2000 yıllık bir fasıla ile ilan edilecek Yahudi kuvvetlerine hazrol emri verildi. Türkiye ile arap devletleri arasında temaslar cereyan ediyor Yafa resmen yahudilere teslim oldu. Hususi surette Filistine hareket eden hususi muhabirimiz bildiriyor. Halep, 13 (Hususi surette Filistine gönderdiğimiz muhabirimiz Yusuf Ayhandan telefonla aldığım haberlere göre Filistin meselesi ile alakalı olarak bütün Arap

devletlerinin politika adamları ve kurtuluş ordusu komutanları Şamda toplanmaktadırlar. 15 Mayıs gece yarısından sonra Şamda Cihadı ekber ilan edilerek Arap ordularının ciddi bir savaşla Filistin üzerine yürümeğe karar verdikleri söylenmektedir. Dışişleri Bakanlığında yapılan toplantıda Azzam paşa ile Arap orduları yeni komutanı Nurettin Mahmur paşa da hazır bulunmuş, bu mühim toplantı hakkında hiçbir haber sızmamıştır. Ammanda yapılmakta olan hazırlıklara muvazi olarak Şamda yapılan bu toplantılar Filistin'in tahliyesini müteakip başlanacak hareketi hedef tutmaktadır.

Logonun hemen sol tarafında fotoğraflı duyuru: Tasvir muhabiri Filistinde. Arkadaşımız Yusuf Ayhan'ı Filistin'e gönderdik. Halepten gönderdiği ilk haberleri bugün okuyunuz.

- 15 Mayıs 1948, Yeni Sabah: Arab Orduları Filistine girdi. Göğüs göğüse kanlı harp devam ediyor.
- 15 Mayıs 1948, Tasvir. Arap Kuvvetleri Filistine girdi. Mandanın son ermesi üzerine Yahudiler "İsrail" Devletini kurdular. Bazı bölgelerde göğüs göğüse çarpışmalar oluyor. Truman bir tebliğ yayınlarak Amerikanın yeni Yahudi devletini tanıdığını bildirdi. Şehrimizdeki Yahud havralarında bu gece sabaha kadar dua edildi. Arap halkı da camilerde Tanrıdan niyazda bulundu. Kahire, 14 (A.A.) Hükümet organı Al Assas gazetesi tarafından neşredilen bir ilavede bildirildiğine göre Mısır kuvvetleri El Oga İstikametinde ve Rafah hudut şehrine 5 kilometre mesafede Filistin topraklarına girmişlerdir. Kahire, 14 (A.A.) Mısır ordusunun hareketini hiçbir harp muhabiri takip edemeyecektir. Harekat hakkındaki haberler Savunma Bakanlığı tarafından verilecektir. Arap Orduları Komutanlığının Telbiği. Şem 14, AA. Arap orduları yüksek komutanlığı tebliği: Kuvvetlerimiz Tolkem-Tura-Kafarsabra-Kalkilya hatları üzerine düşman tarafından yapılan taarruzları tard etmişlerdir. Düşman insan ve malzemece ağır kayıplara uğramıştır. Muharebe devam etmektedir.

- 15 Mayıs 1948, Cumhuriyet: Arab Orduları Dün Gece Filistine Girdiler. Mısır ordusu iki kasabayı ele geçirdi, ileri harekat devam ediyor. Amerika, yeni kurulan Yahudi devletini dün resmen tanıdı.
- 15 Mayıs 1948, Ulus: Filistin’de manda idaresi sona erdi. Gazetede yer alan Sabah Can imzalı “Manda Vefat Ederken...” başlıklı yazı da konuyla ilgilidir: “Meşhur İngiliz mandası Filistin’e teşrif ettiğinde o zamanki propagandalara göre Manda o sihir ve hayırlı idare usulüdür ki geri milletlerde kendi haklarına sahip olmak alışkanlığını uyandırır. Böyle bir gelişme görüldükten sonra Manda sahibi hükümet, yerli halktaki tekâmüle göre, onu ya Büyük Britanya dominyonlarından birisi olmak şerefine müstahak görür yahut doğrudan doğruya istiklale kavuşturur. İşin garibi Filistin’deki Manda bu memleketi ikisine de değil, tedhişçi Siyonistlerle kesif bir Yahudi kütlesine kavuşturdu. Önceleri fahiş fiyatlarla muhacir Yahudilere arazi satmaktan pek hoşlanan Arap dostlarımızın da aklı ancak memleket elden gitmek üzereyken başına geldi. Yahudi dostlarımızın hayat haklarını asla inkâra imkân yoktur; fakat bu, başka bir milletin vatanını Yahudilere vermenin doğruluğuna ve zaruriliğine delalet etmez.”
- 15 Mayıs 1948, Akşam: Filistin’de Arap Taarruzu Başladı. Mısır kuvvetleri ve Suudi Arabistan tankları Filistine girdiler. Bu kuvvetler, 25 kilometrelik bir cephede 2 kol üzerinden ilerliyorlar. Kudüste, Telaviv yolunda ve Akka’da kanlı savaşlar oluyor. Amerika ve Guatamala, Yahudi hükümetini tanıdılar.
- 15 Mayıs 1948, Vatan: Filistin, bir cehennem halini aldı.
- 15 Mayıs 1948, Vakit (Yeni Gazete): Filistinde Yahudi devleti kuruldu. Arap orduları birkaç koldan taarruza geçtiler. Mısır orduları iki koldan Filistine girerek iki kasabayı işgal ettiler. Bütün Arap ordularına Ürdün Kralı Abdullah kumanda edecek.
- 16 Mayıs 1948, Ulus: Filistin Çıkmazı.
- 16 Mayıs 1948, Hürriyet: Filistin’de Kan Gövdeyi Götürüyor. Yahudiler 3 koldan tazyik ediliyor.

- 16 Mayıs 1948, *Yeni Sabah*: Yahudilerin teslim olması istendi
- 16 Mayıs 1948, *Cumhuriyet*, Abidin Daver “*Kan ve Ateş İçinde Doğan Bir Devlet...*”: “Filistin’de iki bin yıl sonra, yeni bir devlet doğuyor. Bu Yahudi İsrail Devleti’dir. Fakat İsrail Devleti daha doğarken bir sürü İsrail ile karşılaşılıyor; Yani Filistin’de kızıl kıyamet kopuyor. 14 –15 Mayıs gece yarısında Filistin üzerindeki 27 yıllık İngiliz mandası bitmiş, Filistin Siyonistleri, Arzı Mevud veya Mukaddes’te, Yahudi Devleti’nin istiklalini ilan etmişler; Aynı zamanda Arap devletleri birliğinin orduları üç koldan Yahudi İsrail Devleti’ni yok etmek üzere, Filistin topraklarına girmişlerdir... Amerika, Yahudi İsrail Devleti’ni tanımakta hiç tereddüt etmemişse de Amerika’nın tanınmasıyla bu devletin mutlaka yaşayabileceği kabul edilemez. Bu kanlı doğumla dünyaya gelen devletin yaşayabilmesi, Arap Birliği ordularının yapmaya başladıkları hamleye bağlıdır. Araplar, Yahudileri mağlup ederlerse, İsrail Devleti 2000 yıl evvelki yine ortadan kalkar; harbi Yahudiler kazanırsa o zaman, bu devlet yaşar.”
- 17 Mayıs 1948, *Akşam*: Filistin’de Arab-Yahudi Harbi, Ürdün ordusu Kudüse bir saat mesafeye geldi.
- 19 Mayıs 1948, *Son Saat*: Kudüs Kuşatıldı, Mukaddes şehirde kanlı çarpışmalar... Kudüs etrafında mahalleler elden ele geçiyor. İsânın çarmıhdan indirilip toprağa gömüldüğü yerde şimdi makineli tüfekler konuşuyor.
- 21 Mayıs 1948, *Akşam*: Kudüs muharebesi bitiyor. Araplar, küçük bir kısmı hariç Kudüsü işgal ettiler. Bazı yerlerde mahsur kalan Yahudilere teslim olmak için ultiatom verildi.
- 31 Mayıs 1948, *Son Saat*: Arap-İngiliz tecavüzüne son vermek için Yahudiler Rusya’dan yardım istiyorlar.

Mayıs ayı boyunca Türk basınında yer alan bu haberlerin tamamı manşetten verilmiş, gazeteler Filistin’de yaşananları ve İsrail devletinin kuruluşunu kamuoyuna gün be gün aktarmıştır. Fotoğraf, harita ve krokiler, bölgedeki son durumu anlatmak için destekleyici unsurlar olarak yine ilk sayfada kendilerine yer bulmuştur. Dönemin

haberleri, durumu objektif olarak aktarmakla birlikte, Türkiye'nin o güne kadar bölgede bağımsız bir Arap devleti kurulmasından yana olduğunu, kullanılan haber dilinden anlayabilmekteyiz. Bununla beraber haberlerde, günümüzdeki "antisemitizm" anlamında "Yahudi karşıtlığı" yapılmamış, zaman zaman dini mekânların kutsiyeti vurgulanmıştır. İsrail'in ilanına farklı yaklaşan tek gazete, Şalom olmuştur. O dönemde perşembe günleri haftalık yayınlanan Şalom'un 20 Mayıs 1948 tarihli sayısında Eli Şaul imzasıyla yayınlanan makale:

Çoktan beri sabırsızlıkla beklemekte olduğumuz bu büyük ve mesut gün gelmiştir. 15 Mayıs 1948 de Yahudi devleti kurulmuştur. Hayırlısı olsun. Uzun ömürlü olmasını Allahtan niyaz ederiz. 15 Mayıs Filistin Yahudi milleti ve bütün Yahudi ırkı için en büyük bayramdır. Biz Filistin'in haricinde bulunan Yahudiler, bulunduğumuz memleketlerin sadık ve mesut vatandaşlarıyız, fakat inkâr etmemeliyiz ki ırk ve din rabitaları ile ve müşterek bir tarihle bağlı olduğumuz Filistin Yahudilerinin bayramı bizim için de bir bayramdır... Sevininiz Yahudiler sevininiz, büyük bayram yapınız. Zira 15 Mayıs günü hakikatin yalana, hakkın haksızlığa, serbestinin taacuba, vatan aşkının yabancı istilasına ve nihayet demokrasinin istibdada galip geldiği gündür. Dünya milletleri 29-11-1947 de bir Yahudi devletinin Filistin'de kurulmasını hak olarak tanımıştı. Bu yüksek hak 15 Mayıs 1948 de bir hakikat olmuştur... Evet, henüz her şey bitmemiştir Filistin'de daha harp vardır. Bütün Arap âlemi bir avuç kahramana saldırmaktadır... Harp henüz devam ediyor. Yahudiler için iyi haberler geldiği gibi kötü haberler de gelebilir. Harp bu, biz her şeye hazırlanmalıyız. Yahudiler birçok muharebeleri kaybedebilir fakat son muharebeyi ve binaenaleyh harbi Yahudiler kazanacaktır... Dünyanın en büyük demokrasisi olan Amerika'nın Yahudi Devletini tanınması büyük bir hadise olup diğer demokrat memleketler için bir misal teşkil edebilir. Amerika Yahudileri tanımakla onlara silâh verebilecektir. Fakat bizce Amerika ve B. M. K.'ya düşen en büyük vazife Filistin'de harbin devam etmesine bir an evvel mâni olmaktır, Zira Yahudi devleti

*kurulmuş ve tanınmıştır, artık harp beyhudedir, Yahudi Devleti, Yahudi ırkına, beşeriyete ve bütün dünyaya hayırlı olsun...*⁸⁶

İsrail Devletinin ilanı, bölgedeki çatışma ortamına rağmen Yahudi göçüne ivme kazandırmıştır. Avrupa'daki Yahudiler daha gördükleri baskıdan kaçmak için bölgeye giderken, Anadolu'da yaşayan Yahudiler kendilerini bu yeni devletin bir parçası hissettikleri için gruplar halinde harekete geçmiştir. 23 Ekim 1948 tarihli Hürriyet gazetesi, bu göç dalgasını “*Bayramdan beri 1200 Yahudi Filistin için pasaport aldı. Bursa ve Ankara’dan da gitmek isteyen var. Bu toplu hicret arzusu Amerika’nın İsrail devletini tanıması ile alakalı görülüyor.*” Cümleleriyle aktarırken; 15 Şubat 1949 tarihli Cumhuriyet gazetesi ise “*İstanbul’dan Filistin’e Musevi akını*” başlığı ile yayınladığı haberde “*Şimdiye kadar 10 bin Yahudi gitti, 30 bin kişinin daha gideceği anlaşıyor.*” İfadelerine yer vermiştir. Musevi göçü, Türk basınında aralıklarla haber olmaya devam etmiştir.

Görüldüğü üzere, İsrail’in kuruluşuna giden ve ilanı ile tamamlanan süreç, Türk basınında geniş yer bulmuştur.

*İngiltere’nin bölgedeki manda sistemine son vermesinden sonra bölgede gerekli önlemlerin alınmamasından dolayı Arap- Yahudi çatışmalarının daha da artması gündeme getirilmiş ve Birleşmiş Milletlerin bu konuda aldığı tedbirler yetersiz görülerek, İsrail Devleti ve Güvenlik Konseyi kararları eleştirilmiştir. Ayrıca Birleşmiş Milletler’in Filistin konusundaki tavrı sıkça gündeme taşınarak bölgede yeterli güvenlik önlemlerinin alınmaması nedeniyle bölgenin çatışma alanı haline getirildiği ve bu durumun ileride büyük çatışmalara sebep olabileceği belirtilmiştir. Sonuç olarak, Türk basını bu dönemi yakından takip edip değerlendirmiş ve basının önemli kalemleri bu konudaki görüşlerini ve bölge izlenimlerini aktarmışlardır. Türk basınının bu konudaki genel kanaati, Filistin topraklarının bölünmemesi yönünde olup, taksimin büyük savaflara yol açacağı tespit edilmiştir ki bu tespit on yıllardır devam eden çatışmalarla doğrulanmıştır. 1948 yılında İsrail Devleti’nin kurulmasıyla başlayan Arap – İsrail Savaşları ve bu savaşların bölge halkı üzerindeki etkisi günümüzde de devam etmektedir.*⁸⁷

⁸⁶ Eli Şaul, *Şalom Gazetesi*, 20.05.1948.s.1.

⁸⁷ Turgay Murat, “İsrail Devletinin Kuruluşu ve Türk Basınına Yansımaları”, Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, Cilt:29, Sayı:2 (Temmuz 2019), s.468.

D. Türkiye'nin İsrail'i Tanıması ve İlk İlişkiler

İsrail devletinin kurulmasına başından beri karşı çıkan Türkiye'nin, ilan edilen bu yeni devletle resmi ilişkilere başlaması şaşırtıcı bir hızla gerçekleşmiştir.

Türkiye, içinde bulunduğu dönemsal siyasi ve politik ortamın da etkisi ile 28 Mart 1949 tarihinde İsrail'i tanıyan ilk Müslüman ülke (43. ülke) olmuştur.⁸⁸ “Türkiye başlangıçtaki tedbirli yaklaşımlarını sonradan yumuşatmış ve 28 Mart 1949'da İsrail'i tanıma yoluna gitmiştir. Bu tanıma ile Arap ülkeleri ile soğukluk başlamıştır. Araplar ile köprüler atılmasa da kapatılmış oluyordu. Türkiye'nin siyasi tutum değişikliğine gitmesinin başında ABD'nin İsrail'e olan desteği ve İsrail'in Batı kampında yer aldığını belirten ifadeleri olmuştur. Böylece Türkiye'nin İsrail'e olan kuşkuları dağılmıştır. Ayrıca buna BM Filistin Uzlaştırma Komisyonu üyesi Hüseyin Cahit Yalçın'ın İsrail gezisi ve İsrail Başbakanı David Ben Gurion'la yaptığı görüşme sonrası olumlu açıklamalarını da ilave etmek gerekmektedir. Öte yandan Türkiye'nin siyasetine o dönem yön veren egemen elitlerin Osmanlı Devleti'ne isyan eden Araplar ile ilgili olumsuz düşüncelerinin de bu kararda etkili olduğunu söylemeliyiz. Türkiye, İsrail Devleti'ni 28 Mart 1949'da tanıırken İsrail'le de karşılıklı çıkarlar temelinde ikili ilişkiler kurmuştur. Bununla birlikte İsrail'in Ortadoğu'da barış ve istikrarı olumsuz etkileyen politikaları iki ülke arasında dalgalanmalara neden olmuştur.”⁸⁹ Türkiye'nin ilk Maslahatgüzarı Seyfullah Esin, 7 Ocak 1950'de Cumhurbaşkanı Haim Weisman'a güven mektubunu sunmuştur.”⁹⁰

Türkiye'nin İsrail'i tanıma kararı, Türk basınındaki Filistin haberlerinin perspektifinde de değişikliğe yol açmıştır. O güne kadar bölgeye ilişkin haberlerde kullanılan Arap yanlısı dil, yerini, Türkiye'nin siyasi-politik çıkarlarına göre değişkenlik gösteren bir dile bırakmaya başlamıştır. Türkiye tarihinin bir dönüm noktası sayılabilecek tanıma kararını gazeteler yine ilk sayfadan aktarmıştır.

- 29 Mart 1949, *Akşam* (AA): *Türkiye İsrail devletini tanıyor. Rodosta yapılmakta olan Ürdün-İsrail görüşmeleri bitmek üzere.*

⁸⁸ İsrail Devleti'nin Türkiye tarafından tanınmasına dair resmî gazetede yayınlanan 8942 sayılı karar: İsrail Devleti'nin derhal tanınması Dışişleri Bakanlığının 25/3/1949 tarihli ve 35970/155 sayılı yazısı üzerine Bakanlar Kurulunun 24/8/1949 tarihli toplantısında kararlaştırılmıştır. (28 MART 1949) Bkz. Ek1, Ek 2.

⁸⁹ Çağrı Erhan. “Türkiye'nin İsrail ile İlişkileri (1948-2001)”, **Türkler Ansiklopedisi**, Cilt 17, Ankara: Yeni Türkiye Yay. 2002, s. 252.

⁹⁰ İsrail Hakkında Gerçekler, Türkiye Cumhuriyeti Telaviv Büyükelçiliği Resmi internet sitesi, 2020. <http://telaviv.be.mfa.gov.tr/Mission/MissionChiefHistory> (25.01.2020)

- 29 Mart 1949, Cumhuriyet gazetesi: *İsrail Devletini resmen tanımaya karar verdik. Hükümetimizin İsraili tanımak hususunda şimdiye kadar gecikmesi, Arab aleminin hislerine karşı müstesna bir teveccüh teşkil eylemektedir.*

Konu diğer gazetelerde de detaylı olarak haberleştirilmiştir:

- 29 Mart 1949, Hürriyet: *Türkiye İsrail devletini tanımağa karar verdi. İki hükûmet yakında siyasi temsilciler teati edecekler.*
- 30 Mart 1949, Tasvir: *İsrail devletini tanımamız geniş alaka ile karşılandı. Ticari sahada, İsrail ile Türkiye arasında inkişaf ümit ediliyor. Ürdün ve Lübnan elçileri, tanımayı teessürle karşıladılar.*

Türkiye hükûmetinin İsrail'i tanınması, Şalom gazetesi için sadece sıradan bir haber olmakla kalmadı. Gazete, 1 yıl sonra seçim döneminde, Avram Leyon'un ilk sayfada yayınlanan “*VATANDAŞ SANDIK BAŞINA!*” başlıklı makalesi ile okurlarını, İsrail'i tanıyan CHP için oy vermeye çağırdı:

“... Müslüman devleti olarak İsrail'i ilk tanıyan ve onunla siyasi ve iktisadi bağlar kuran Türkiye olmuştur, birçok Müslüman Devletleri Türkiye'ye örnek telakki ederek İsrail'i tanıdılar bugün İran İsrail'i tanımıştır, yakında Pakistan devleti de İsrail'i tanıyacaktır, belki de Türkiye'nin tavasutu ile Arap Devletleri ile İsrail arasında sulh andlaşmaları yapılacaktır, çünkü Türkiye bugün Arap devletleri arasında bir agabey mevkiindedir, şuna eminiz ki Türkiye tavasutta bulunursa Arap devletleri onun arzusunu yerine getirmemezlik edemezler, bütün bunlar C.H.P. hükûmeti tarafından yapılmış ve yapılacağına kanaatindeyiz. Böylece dünyanın bu parçası bir barut fıçısı olmaktan kurtulur ve Türkiye'nin sayesinde rahata kavuşur. Vatandaşlarımıza daha yukarıda da izah ettiğimiz veçhile, reynizi kullanmadan evvel iyice düşünüp hangi partilere rey vereceğinize dikkat ediniz.”⁹¹

⁹¹ Şalom gazetesi, 10 Mayıs 1950.

Cumhurbaşkanı İsmet İnönü, 1 Kasım 1949'da TBMM'nin açış nutkunda İsrail konusunda şunları söylüyordu: *“Yeni doğan İsrail devleti ile siyasî münasebetler açılmıştır. Bu devletin Yakın Doğu'da bir barış ve istikrar unsuru olacağını ümit ediyoruz.”*⁹²

Türkiye ile İsrail arasında resmen başlayan ilişkiler, karşılıklı atılan adımlarla devam etti. Mart 1950'de iki ülkede karşılıklı ilk maslahatgözarlar göreve başladı. Bu ilk adımı, iki ülke arasında imzalanan “Ticaret ve Ödeme Antlaşması” ile “Hava Ulaştırma Anlaşması” takip etti. Eylül 1952'de Dünya Yahudi Kongresi başkanı Dr. Perlzweig Türkiye'yi ziyaret ederek Dışişleri Bakanı Fuad Köprülü ile görüştü. 1953 yılında bazı İsrail üniversitelerinde “Türklerin İstanbul'u Fethinin 500. Yılı” adı altında konferanslar düzenlendi. 1954 yılında Türkiye ile Irak arasında yapılan ikili görüşmeler İsrail'de rahatsızlığa yol açtı. Bir sonraki yıl Türkiye ile Irak arasında imzalanan “Bağdat Paketi” ittifak antlaşması bu rahatsızlığı körükledi. Mart 1955'te İsrail hükümeti Türkiye'ye bir nota vererek “Türkiye'nin politikasında bir değişiklik olup olmadığının açıklığa kavuşturulmasını” istedi. Bunun üzerine Türkiye, İsrail'in Türkiye misyonunu bir gözlem misyonu haline dönüştürdü.

E. Süveyş Krizi ve Devam Eden Süreçte Türkiye'nin Pozisyonu

Bir süre inişli çıkışlı devam eden Türkiye-İsrail ilişkileri, 1956 yılında peş peşe yaşanan olaylarla tamamen bozuldu. Türkiye, 19 Ocak 1956 tarihli BM Güvenlik Konseyi toplantısında, Suriye ve Mısırlılara yönelik şiddet eylemleri nedeniyle İsrail'i kınayan grupta yer aldı. (ABD, İngiltere, Fransa, SSCB, Belçika ve Yeni Zelanda ile birlikte) Yıl ortasında Süveyş Savaşı (İkinci Arap-İsrail savaşı) patlak verdi. “Mısır Devlet Başkanı Cemal Abdünnasır'ın, 28 Temmuz 1956'da Süveyş Kanalı'nın uluslararası trafiğe açık olmakla birlikte, Mısır'a ait olduğu için millileştirildiğini açıklaması üzerine, İsrail, saldırmak için beklediği fırsatı elde etmiştir. İngiltere ve Fransa bu kararı tanımadıklarını bildirerek Mısır'dan Süveyş Kanalı'nın kendilerine bırakılmasını istemiştir, ancak Mısır bunu reddetmiştir. Londra'da toplanan konferanslardan da bir sonuç çıkmayınca, üç ülkenin daha önce uzlaştığı gizli ittifak uyarınca, İngiltere ve Fransa hava saldırılarıyla Mısır'ın bütün havaalanlarını ve askerî

⁹² Kazım Öztürk, *Cumhurbaşkanlarının Türkiye Büyük Millet Meclisini Açış Nutukları*, İstanbul: Ak Yayınları, 1969, s.415.

bölgelerini imha ederken, İsrail de 29 Ekim'den itibaren karadan Gazze ve Sina'yı işgal etmiştir. Bu saldırılar sonucunda Mısır, 7 Kasım'da ateşkesi kabul etmek zorunda kalmıştır. BM Genel Kurulu'nda alınan kararla Süveyş Kanalı'na barış gücü yerleştirilmiş; SSCB'nin tehdidi ve ABD'nin baskısıyla Aralık 1956-Mart 1957'de İngiltere, Fransa ve İsrail, Mısır topraklarından geri çekilmek zorunda kalmıştır.”⁹³

Süveyş krizindeki pozisyonu, Türkiye'nin bölgedeki Batı politikasına bağlılığını göstermesi bakımından önemlidir. Türkiye'nin, “Süveyş Kanalı'nı Kullananlar Birliği”ne katılarak Batı'nın yanında yer alması hem Arapların hem de Bağlantısızlar Hareketi'nin gözünde bu ülkenin Batıcı kimliğini pekiştirmiştir.”⁹⁴

26 Temmuz'daki Süveyş Krizi sonunda Türkiye-İsrail arasında baş gösteren gerginlik, 23 Kasım günü büyükelçilerin geri çağrılmasına kadar büyüdü. İsrail ile diplomatik ilişkileri “maslahatgüzar” seviyesine indirildi. Dışişleri Bakanlığı'nın bu konudaki açıklaması 27 Kasım 1956 tarihli Milliyet Gazetesine şöyle yansdı:

*“Türkiye hükümeti, Filistin meselesinin Birleşmiş Milletler Asamblesinin kararları dairesinde halledilmesini öteden beri desteklemiş ve bu yolda gerek Birleşmiş Milletler teşkilâtı içinde gerek dışında devamlı gayretler sarfetmiştir. Yakın Şarkta çok esaslı bir huzursuzluk ve tehlike unsuru olmakta devam eden bu meselenin elan halledilmemiş olmasını esefle kaydeden Türkiye hükümeti, Filistin işi âdilâne ve nihaî surette bir hâl şekline raptedilinceye kadar vazifesi başına avdet etmemek üzere, Telâviv'deki elçisini geri çağırmağa karar vermiştir.”*⁹⁵

19 Aralık 1956'da İsrail'in Ankara'daki Büyükelçisi Tel-Aviv'e geri çağrıldı.”⁹⁶ Süveyş Krizi ve Türkiye-İsrail ilişkilerindeki iniş çıkışlı seyir de dönemin gazetelerinde ayrıntılarıyla yer almıştır.

⁹³ İHH İnsani Yardım Vakfı. **Filistin, Ortadoğu'da bitmeyen varoluş mücadelesi**. İstanbul: İhh Yayınları, 2006. s.69.

⁹⁴ Serbest, M. Bürkan. “Süveyş Kanalı'nın Ulusallaştırılması Sorunu ve Süveyş Bunalımı”, [Electronic Version] MANAS Sosyal Araştırmalar Dergisi. 2017, Cilt. 6, Sayı.4, s.705-706. <http://journals.manas.edu.kg/mjsr/myimages/6294.pdf> (24.01.2020).

⁹⁵ Filistin Meselesi, Milliyet Gazetesi, 27 Kasım 1956.

⁹⁶ Demirkollu, Ceyhan. “1948-1983 Dönemi Türkiye-İsrail Siyasi İlişkileri”, Yayınlanmamış Doktora Tezi. Celal Bayar Üniversitesi SBE, 2016. S.218.

- 28 Temmuz 1956, Milliyet: Batı dünyasında bomba tesiri bırakan haber: Mısır Süveyş Kanalına el koydu. Abdünnasır bu kararı sert bir nutukla bildirdi. İskenderiye’de örfî idare ilan edildi. Orduya hazırol emri verildi.
- 30 Ekim 1956, Hürriyet: 25 kilometre kadar Mısır topraklarından içeriye giren İsrail ordu birlikleri Süveyş kanal bölgesine doğru ilerliyor. Ani tecavüz haberi Amerikada büyük infial yarattı.
- 6 Kasım 1956, Milliyet: Yeni bir dünya harbine doğru... Rusya, İngiltere ve Fransaya açık bir harb tehdidi taşıyan notalar verdi.
- 7 Kasım 1956, Milliyet: Orta-Doğu’da ateş kesildi. Muharip kuvvetler oldukları yerde durdu. Kanal bölgesi b. Milletler polis kuvveti tarafından işgal edilecek.
- 9 Kasım 1956, Milliyet: İsrail birlikleri geri çekiliyor.
- 13 Kasım 1956, Milliyet: Ortaşark’ta durum tehlikeli. İsrail’deki Elçiliğimiz Türk vatandaşlarını yurda göndermek için Hükûmetimizden bir gemi istedi. Suriye’nin İsrail’e hücumu bekleniyor.
- 17 Kasım 1956, Milliyet: İsrail, Gazze’den çekilmek istemiyor. Başvekil Menderes, Orta-Doğu buhranını görüşmek için Bağdat’a gidiyor... Başvekil Adnan Menderes, Bağdat’a giderek orada Türkiye, Irak ve Pakistan arasında yapılacak Ortadoğu buhranı ile ilgili görüşmelere katılacaktır.
- 24 Kasım 1956, Milliyet: İsrail Elçimizi çekiyoruz. Hükümetimizin bu karara Bağdad’da yapılan toplantılardan sonra vardığı bildiriliyor.
- 27 Kasım 1956, Milliyet: İsrail Elçimizi geri çağırdık. Hariciye vekaleti şayiaları resmen teyit etti. Yayınlanan tebliğde Filistin meselesinin halline kadar Elçimizin geri dönmiyeceği açıklanıyor.

İki ülke arasında kopma noktasına gelen ilişkiler, yaklaşık 2 yıl sonra, 28 Ağustos 1958 günü gizemli bir ziyaretle yeniden başladı. İsrail Başbakan'ı Ben-Gurion, Dışışleri Bakanı Golda Meir, Dışışleri Müsteşarı Şimon Peres ve Genel Kurmay Başkanı Zvi Zur'dan oluşan heyet, Ankara'da gizlice Başbakan Adnan Menderes ile görüştü. Görüşme kamuoyundan gizlendi, İsrail heyetini taşıyan uçağın, motorundaki küçük bir arıza nedeniyle Türkiye'ye zorunlu iniş yaptığı deklare edildi. O gün gizli kalan bu görüşme, yıllar sonra ortaya çıktı. 01.03.1977 tarihli Milliyet gazetesinin 7. Sayfasında bu gizli görüşmeyi anlatan kitaptan alıntılar yer aldı:

Ben Gurion'la Golda Meir, Adnan Menderes ve Dışışleri Bakanı Fatin Rüştü Zorlu ile görüşürken İsrail ve bütün dünya onun İsrail ordusunun manevralarını izlemekte olduğunu sanıyordu. Ben Gurion, toplantıya üniforma ile katılmış ve gece yarısından sonra Tel Aviv dışındaki Sharon oteline gelince manevralardan döndüğünü söylemiştir."

Bu görüşmenin ardından Türkiye-İsrail ilişkilerinde birkaç yıl devam edecek ılımlı bir süreç başladı.

Gazeteci Güneri Civaoglu, bu haberden 40 yıl sonra, 20 Aralık 2017 tarihli yazısında 1958-1960 yıllarında gerçekleşen bir dizi görüşme ve mektubu "iki ülke arasındaki gizli bir anlaşmanın" varlığına delil olarak köşesine taşıdı.

Yıl 1958...İsrail'in efsane Dışışleri Bakanı Golda Meir Türkiye'de... Dönemin Dışışleri Bakanı Fatin Rüştü Zorlu'yla esrar perdesi hâlâ kalkmamış bir görüşme yapıyor. Görüşme yerinin bir özel "yat" olması bile düşündürücü... Neden başkent Ankara'da değil... Neden denizde? Neden "özel" bir yatta? Belli ki "sızma" olmamasına büyük özen gösterilmiş. Daha önce bir yıl boyunca Türkiye ve İsrailli devlet yetkilileri sessiz ve derinden toplantılarla bu "yatta görüşmenin" zemin taşlarını döşemişler... Ve 29 Ağustos 1958... İsrail Başbakanı Ben Gurion Ankara'ya geliyor. Resmi bir ziyaret. Dönemin Başbakanı Adnan Menderes-Ben Gurion görüşmeleri sürerken, Genelkurmay Başkanı Org. Fevzi Mengüç'ün de "olumlu görüşü" alınıyor. Demek "yaklaşımın" askeri "boyutu" da var. Sürece ABD Başkanı Eisenhower'ın da dahil olduğuna, bütün bu adı geçenlerle arasında "özel mektupların" teati edilmiş olduğuna da işaret edeyim. Bütün bunlardan sonra bir "anlaşma", bir "ortak görüş" açıklaması? Hayır... Ne var ki... 1964-1966 yılları arasında Genelkurmay Başkanlığı

İstihbarat Başkanlığı yapmış bulunan Amiral Sezai Orkunt'a ait olduğu söylenen bir söylemde önemli "kenar notu..." "Türkiye-İsrail arasında sadece 10 sivil ve askerin haberdar olduğu bir anlaşma olduğu!.." İki Dışişleri Bakanı'nın denizde devletin Savarona yatı varken -özel bir yatta, hiçbir sızıntı olmayan uzay sessizliğindeki buluşmaları... Hiçbir -dişe dokunan- resmi bildirisi olmayan iki Başbakan'ın buluşması... ABD Başkanı'yla hepsinin bu görüşmelerle ilgili "Yakınlaşmalıyız" özel mektupları. Bütün bunlardan sonra "asker, sivil sadece 10 kişinin bildiği bir gizli anlaşmanın varlığı" iddiası çok da "komplo teorisi" gibi görünmüyor.⁹⁷

1960'lı yılların başında Türk basını, dikkatini, iç sorunların da etkisiyle İsrail-Filistin meselesinden çevirdi. Ta ki 5 Haziran 1967'de patlak veren 6 Gün Savaşı'na kadar.

F. 5 Haziran 1967, Arap-İsrail Savaşı (6 Gün Savaşı)

Mısır ve İsrail'in karşılıklı hamleleriyle ısınan bölgede 5 Haziran 1967 tarihinde yeni bir savaş başladı. 6 gün sürdüğü için tarihe **6 Gün Savaşı** olarak da geçen bu Arap-İsrail savaşı, Orta Doğu'da dengeleri tamamen değiştirdi. Yakın gelecekteki varlığı tartışılan İsrail devleti, Ürdün, Suriye ve Mısır topraklarının bir kısmını işgal ederek topraklarını 4'e katladı. Bununla da kalmadı ve işgal ettiği Kudüs'ün İsrail'in yeni başkenti olduğunu dünyaya duyurdu. Bu savaş Filistin tarihine ikinci "nakba" olarak geçti. Bu savaş, Filistin/Arap-İsrail sorununda önemli değişimlere de yol açtı. Arap Devletleri kaybettikleri toprakların peşine düşerken Filistinliler de Filistin sorununda etkinliği ele geçirerek politik ve askeri alanda Filistin'in savunuculuğunu üstlenmeye başladılar.⁹⁸

6 gün süren Arap-İsrail savaşını Türk hükümeti ve tabi Türk basını yakından takip etti. Savaşın patlak vermesinin hemen ardından Türkiye tarafsız kalacağını deklare etti. Gelişmeler gün be gün gazetelerde yer aldı.

- 6 Haziran 1967, *Hürriyet: Türkiye'deki Amerikan üslerinin kullanılmasına izin vermeyeceğiz. Başbakan Süleyman Demirel dün Meclisteki odasında Meclis Grup Başkan Vekilleri Aydın Yalçın ve Osman Avcı ile bazı Yönetim Kurulu üyelerinin*

⁹⁷ Güneri Cıvaoglu, Arka Plan, **Milliyet gazetesi**, 20 Aralık 2017.

⁹⁸ Kemal İnat, Burhanettin Duran, Muhittin Ataman, **Dünya Çatışmaları Çatışma Bölgeleri ve Konuları**, 3. Baskı, Ankara: Nobel Yayın Dağıtım, 2010, s.113.

iştirakiyle yapılan bir toplantıda Orta-Doğu buhranı hakkında bilgi verirken, “Türkiye bu silahlı çatışmada daha önce de olduğu gibi tarafsız kalmak gayretlerine devam edecektir” demiştir.

- 6 Haziran 1967, Akşam: Harp Büyüyor. Türkiye fevkalade tedbirler almıyor. Kahire ve Telaviv bombalandı. İsrail ve Arap orduları üç cephede çarpışıyor.
- 6 Haziran 1967, Cumhuriyet: Ortadoğu’da Savaş, Tel Aviv, Hayfa, Kahire, Amman ve Şam bombalandı.
- 6 Haziran 1967, Tercüman: Arapların “Tel Aviv’de buluşalım, intikam saati geldi. Savaşın ilk kurşununu İsrail sıktı. 70 İsrail uçağını düşürdük.” sözlerine karşılık İsrail, “Tel Aviv İsrail’indir. Necef’te Mısır kuvvetleri geriliyor. Mısır’ın yaptığı ani hücum İsrail’i gafil avlayamadı. 150 Mısır uçağını düşürdük.” diye karşılık verdi.
- 7 Haziran 1967, Akşam: İsrail kuvvetleri Mısır’da ilerliyor. Türk asıllı İsraillilerde can kaybı yok.
- 7 Haziran 1967, Milliyet: İsrail, Gazze’yi ve Kudüs’ü aldı.
- 7 Haziran 1967, Tercüman: Kanlı savaş: binlerce ölü ve yaralı var.
- 8 Haziran 1967, Cumhuriyet: İsrail Savunma Bakanı General Moşe Dayan dün eski Kudüs’teki ağlama duvarı önünde yaptığı bir konuşmada “bugün buraya döndük, bir daha ayrılmayacağız” demiştir. İsrail radyolarında konuşan Kara Kuvvetler Komutanı Korgeneral Hayim Hertzong, titrek bir sesle, “Eski Kudüs Ürdünlülerden alındı. Yahudilerin 2.000 yıllık rüyası gerçekleşti” demiştir.
- 12 Haziran 1967, Cumhuriyet: İsrail 1949 Sınırını Hükümsüz Sayıyor.
- 12 Haziran 1967, Hürriyet: Ateş/kesten sonra İsrail’in Barış şartları: 1. Kudüs şehrinin tamamı, 2. Süveyş’ten serbest geçiş, 3. Akabe Körfezinden istifade.

- 12 Haziran 1967, Milliyet: İsrail Türk tezine karşı susuyor. Çağlayangil'in "Kazanılan bölgelerin ilhakına karşı olduğumuzu" açıklaması üzerine İsrail çevreleri hiçbir yorumda bulunmuyor.

Said Arif Terzioğlu'nun 21 Haziran 1967 tarihli Cumhuriyet gazetesinde yayınlanan "Gazze'de Katliam, Kudüs'te Yağma" başlıklı izlenim yazısı, 6 günlük savaşın ardından yaşananları sivil bir gözle aktardı:

İsrail askerleri savaştıkları kadar katliam, savaştıkları kadar yağma yaptılar. Yağma, Ürdün şehirlerinde, eski Kudüs'te yapıldı. Katliam Gazze'nin işgalinde uygulandı... Sokaklarda henüz gömülmemiş insan leşleri bulunuyordu. Yakıcı güneş altında ağır bir koku neşrediyorlardı. ...Öteden beri tartışma konusu olan Gazze'nin alınması için yapılan birkaç saatlik savaşta İsrailliler, ellerine geçirdikleri sivil ve asker, bütün Arapları arkadan vurmak suretiyle yok etmişlerdi. Bunun için de şehirde ağır bir işgal havası esmekteydi. Sivil halktan hayatta kalanlar korkularından şehrin dışına kaçmış, gizlenmişlerdi." Gazze'deki bu korkunç görüntülere rağmen, yazar, İsrail halkının Türkiye sevgisini dile getirerek şöyle bitiriyor izlenim notlarını: "Kudüs'ün Ürdün kesiminden geçerken, Gazze sokaklarında, Nablus yollarında karşılaştığım İsrail askerleri arabamdaki Türk bayrağını gördükçe yaşaa Türkiye, çok yaşa diye bağırıp tezahürat yapıyorlardı.

23 Haziran 1967, Cumhuriyet: Çağlayangil Genel Kurul'da konuştu: "İsrail, geri çekilmeli"

Aynı gün Cumhuriyet gazetesinin 4. sahifesindeki haberde ise İsrail ordusuna ilişkin ilginç bir haber yer aldı. Yahudi Amazonlar başlıklı haberde İsrail ordusundaki kadınlar, bu ilginç ifadelerle aktarılmıştır:

İsrail ordusunda silah, aşk ve kadın aynı safta yürüyordu. Arap-İsrail savaşında kadın askerlere büyük görevler yüklenmişti. Kadın askerler bekar kaldıkları sürece kıta hizmetine veya yardımcı hizmete çağrılıyordu. Evlenen kadın asker derhal terhis ediliyordu. Böylece nüfusun artışı çabası içinde bulunan İsrail'de evlenmeye

büyük önem veriliyordu... Evli askerlerin geceleri, eğer birlikleri yakınsa evlerine gitmelerine müsaade olunmaktadır. Bu gidişler sırasında askerler ve subaylar silahlarını birlikte götürmekte, sabahleyin yine silahı ve cephanesile kıtasına dönmektedir. Bundan dolayıdır ki sırtında bir otomatik silah taşıyan asker plajda, yolda, pastahanede eşile, sevgiliyle başbaşadır. Çok zaman geceleri Tel Aviv yakınlarındaki kumsalda silahları kucaklarında genç asker ve kızların kucak kucağa seviştiklerini görürsünüz. Onları kimse rahatsız etmez.

Örneklerde de görüldüğü üzere dönemin gazeteleri 6 gün savaşları ve sonrasında yaşanan süreci genellikle tarafsız ifadelerle aktarmıştır okuyucuya. Bunda en büyük etken, Türkiye'nin Arap ülkeleri ve İsrail'le ilişkisinde tutturmaya çalıştığı eşit ve dengeli politikaydı.

Genel hatları ile bakıldığında 1960-1983 arasındaki dönemdeki Türkiye-İsrail ilişkilerine, Türkiye'nin Arap ülkeleri ve İsrail'e "*eşit ve dengeli*" bir politika uygulamaya özen gösterdiğini söylemek yanlış olmaz. Çünkü bu dönemde artık Ortadoğu'daki aktörler arasına Filistin sorunu da dâhil olmaya başlamıştır. Filistin sorununa Türkiye Filistin tezi istikametinde yaklaşmıştır.⁹⁹

1964 yılından itibaren Türk-Arap, Türk-İsrail ilişkileri bu son gelişmeler bağlamında biçimlendirilmiştir.

Bütün bunlardan sonra Arap ülkeleri ile ilişkileri sağlamlaştırma çabaları sürdürülürken İsrail'den tamamen uzaklaşmamıştır. Artık Türk Dış politikasını belirleyenler İsrail-Arap çatışmasında mesafeli olmak gerektiğini öğrenmişlerdir. Böylece Türkiye'nin bölgedeki rolü daha esnek bir hale gelirken öte yandan özellikle Batılı bir oyuncu olarak görünmekten de kaçınmıştır. Bu strateji bağlamında en başarılı tutum 1967 Arap-İsrail savaşı sırasında sergilenmiştir. Bu savaş sırasında Amerika'nın Adana üssünü kullanarak İsrail'e yardım etmesine izin vermediği gibi, İsrail'in 1967-1973 Arap İsrail savaşlarında Arapların topraklarını işgal etmesine karşı olduğunu deklere etmiştir. Dönemin Dışişleri Bakanı İhsan Sabri Çağlayangil '*Türkiye'deki askeri üsler oldu bitti yoluyla Araplara karşı kullanılmayacaktır.*' Şeklindeki ifadesi ile Araplara güvence

⁹⁹ Demirkollu, s.90.

vermiştir. Bununla birlikte Rabat'taki İslam konferansındaki İsrail ile bütün ilişkilerin kesilmesi kararına da katılmamıştır.¹⁰⁰

Bu dönemde bölgede yaşanan önemli bir saldırı, Türkiye'nin bu olay üzerine kurulan İslam Konferansı Örgütü'ne dâhil olmasıyla sonuçlanmıştır. İslam aleminin kutsalı Mescid-i Aksa, 21 Ağustos 1969 tarihinde Avustralyalı radikal bir Yahudi tarafından kundaklanmıştır. Bu saldırı üzerine 22–25 Eylül 1969 tarihlerinde Rabat'ta İslam Zirve Konferansı kurulmuş, örgütün ismi 2011 yılında İslam İş Birliği Teşkilatı (İİT) olarak değiştirilmiştir.¹⁰¹

G. Türkiye-FKÖ ilişkileri

1967 Arap-İsrail savaşında Arap devletlerinin yenilmesi, Filistin halkının “örgütlü direniş” talebini artırdı. Bu talebin ortaya çıkardığı çok sayıda grup içinde adını en çok duyuran ve bölge tarihine damga vuran örgüt Filistin Kurtuluş Örgütü, kısa adıyla FKÖ oldu. Sorunlarını Arap ülkelerinin desteği ile çözüm bulamayan Filistin halkının örgütlenme ihtiyacı sürgünde kurulan örgütün liderliğini Ebu Ammar olarak bilinen Yaser Arafat üstlendi. FKÖ kısa süre içinde Filistin davasının siyasi temsilcisi haline geldi.¹⁰²

Yaser Arafat liderliğindeki FKÖ, Filistin Halkının desteğini almakla kalmadı, 1973 yılından itibaren diplomasi ataklarıyla örgüte “sürgün hükümeti” vasfı kazandırdı. 1974 yılına gelindiğinde FKÖ; BM tarafından Filistinlilerin tek meşru temsilcisi olarak tanınıyordu. Arafat'ın aynı yıl BM kürsüsünde yaptığı tarihi konuşmada dünyaya böyle sesleniyordu: “*Elimde bir zeytin dalı ve bir özgürlük savaşçısının silahını taşıyorum. Zeytin dalının elimden düşmesine izin vermeyin.*”¹⁰³

1967-1987 dönemi Filistin ulusal kimliğin belirginleşmesi, FKÖ'nün Filistinli fraksiyonlara önderlik etmesi ve BM'de gözlemci statüsü elde ederek kendini Filistin halkının yegâne meşru temsilcisi olarak kabul ettirmesiyle öne çıktı. Söz konusu dönemde işgal altındaki Filistin'in komşu ülkeleri, sınırlarını Filistin direniş faaliyetlerine kapattı. Bazı Arap ülkeleri ile İsrail resmi savaş halini

¹⁰⁰ Bedriye Poyraz, “Küreselleşme ve Bölgeselleşme Çerçevesinde Türkiye-İsrail İlişkilerinin Türkiye'deki Basına Yansıması”, (Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi SBE, 2001), s.148.

¹⁰¹ İslam İş Birliği Teşkilatı (İİT), Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı resmi sitesi, <http://www.mfa.gov.tr/islam-isbirligi-teskilati.tr.mfa> (07.02.2020)

¹⁰² İHH İnsani Yardım Vakfı, Filistin, Ortadoğu'da bitmeyen varoluş mücadelesi. İstanbul:İhh Yayınları, 2006. s.185-188.

¹⁰³ Turgut Alp Boyraz, Filistin davasının sembol ismi 'Yasir Arafat', Anadolu Ajansı, 2017.

<https://www.aa.com.tr/tr/dunya/filistin-davasinin-sembol-ismi-yasir-arafat/962446> (08.02.2020)

filen bitirdi ve Mısır ile İsrail arasında barış antlaşması yapıldı. Dolayısıyla Filistin meselesinin Arap boyutu gittikçe azaldı.¹⁰⁴

Filistin'in örgütlü direniş yıllarında Türkiye'nin, direniş gruplarıyla ilk temasları da başlamış oldu.¹⁰⁵ FKÖ, 1975 yılında resmi davetli olarak Türkiye'ye ziyarette bulundu. Bu ziyaret 18 Ağustos 1975 tarihli ve "Filistin Kuruluş Örgütü ile masaya oturuyoruz" başlıklı Hürriyet Gazetesi haberinde ayrıntıları ile yer aldı: "Dışişleri Bakanlığı'nın resmi konuğu olarak İstanbul'da bulunan Filistin Kurtuluş Örgütü Merkez Komite üyesi Faruk Esat Kaddumi, asistanı ve örgütün Siyasi İşler Müdür Yardımcısı Saeed Kamal ile sözcü Abdul Muhsin Abu Mayzar, dün Tarabya otelinde Siyasi İşler Genel Müdürü Büyükelçi Necdet Tezel ile 2 saati aşan bir görüşme yapmışlardır. Toplantıdan sonra Filistin Kurtuluş Örgütü sözcüsü Abu Mayzar 'Amerikan üslerini kapattınız, çok iyi ettiniz. Şimdi sizinle işi ilişkiler kurmak istiyoruz. Ankara'da bir büro açacağız. Daha sonra ise İstanbul'da açmayı düşünüyoruz.' demiştir."

FKÖ'nün bir sonraki ziyareti, Ekim 1979'da başkanlık düzeyinde gerçekleşti ve Filistin Kurtuluş Örgütü lideri Yaser Arafat, Ankara'da başbakan Ecevit ile görüştü. Ecevit, Arafat'ı "Hoş geldin Filistinli kardeşim" diyerek sevgiyle kucakladı. İkilinin kucaklaştığı fotoğraf karesi, ertesi gün gazetelerde yer aldı. 06 Ekim 1979 tarihli Günaydın gazetesi bu görüşmeyi Arafat'ın cümlesinden alıntıladığı "Türkiye sayesinde zafere ulaşacağız" başlığıyla verdi. Haberin devamında *"Türkiye'yi ziyaret eden Arafat, 'Kahraman ve fedakâr Başbakan Ecevit'in önderliğindeki Türk halkı, Filistin halkının ve hakkının tek sahibidir" şeklinde konuştu. Ecevit de yaptığı konuşmada 'Kardeş Filistin halkının kendi devletini kurma dâhil bütün ulusal haklarını sonuna kadar destekleme kararındayız' dedi. Ankara yabancı gazetecilerin istilasına uğradı. İzdihamdan birçok yabancı gazeteci Arafat'ın Ecevit ile görüşürken fotoğrafını çekemedi."* ifadeleri yer aldı.

Tarihi buluşma 6 Ekim 1979 tarihli Milliyet gazetesinde ilk sayfadan duyuruldu. Gazete haberinde Arafat'ın açıklamaları ayrıntılarıyla yayınlandı: *"Filistin halkı, Siyonizm'in ilk girişimlerine karşı duran ve toprak isteklerini reddeden Osmanlılar olduğunu asla unutmayacaktır. Aramızdaki kan birliği, din birliği, tarihi, medeni ve*

¹⁰⁴ Saleh, s.90.

¹⁰⁵ Kemal Karpat, *Ortadoğu'da Osmanlı Mirası ve Ulusçuluk*, 1. Baskı, İstanbul: İmge Kitabevi Yayınları, 1990. s.195.

komşuluk ilişkileri yanında gelecekteki ilişkilerimizin çok daha geniş ve önemli olacağına inanıyorum. Filistin bugüne kadar çok feci olaylara maruz kaldı, çok güçlü bir düşmanla karşı karşıyayız. Bize en modern silahlarla saldırıyorlar, çocuklarımızı, kadınlarımızı öldürüyorlar. Sadece Filistinlilere değil, Güney Lübnan halkına da aynı muamele, aynı saldırılar yapıyor... Halkımız her türlü gerici baskıya, ırkçı ayırımlara, Siyonizm'e, emperyalizme ve yeni faşizme karşı gelecektir. Ülkesinin tarihini ıslık ve ateşle yazacaktır."

Türkiye, İsrail ile ilişkilerini zaman zaman görülen dalgalanmalara rağmen, belirli çizgide sürdürmeye devam etmiştir. Aynı zamanda Türkiye Arap ülkeleriyle de ilişkilerini olumlu düzeyde tutmaya çalışmıştır.¹⁰⁶

FKÖ lideri Yaser Arafat'ın Ankara'yı ziyaret ederek Ecevit ile görüştüğü 1979 yılında Filistinli gerillaların görevli iki Türk polisini öldürmesi ve sonrasında Ankara'daki Mısır Büyükelçiliği'ni işgal etmesi büyük tepki toplasa da Türkiye'deki FKÖ temsilciliği faaliyetlerine fiilen devam etti. Aynı 1967'deki gibi 1973'teki Üçüncü Arap- İsrail savaşında Türkiye yine İncirlik Üssü'nü kullanıma açmadı. Ancak Sovyetler Birliği'nin Türkiye hava sahasını kullanarak Arap ülkelere silah yardımı yapmasını kabul ederek duruşundaki değişimi ortaya koydu. 1980 yılına gelindiğinde ilişkiler gergin başladı¹⁰⁷

H. İsrail'in Doğu Kudüs'ü İlhakı ve Kudüs'ü Ebedi Başkent İlan Etmesi ile Bozulan İlişkiler

Türkiye-İsrail ilişkileri, 1900'lerin sonuna doğru, çıkışların yerini inişlere bıraktığı bir sürece girmiştir. 1980'li yıllarda Türkiye-İsrail arasında ipler gerilmiş, hızlı bir düşüş başlamıştır. İsrail, 1967 savaşında işgal ettiği Doğu Kudüs'ü Temmuz 1980'de ilhak ederek bütün Kudüs'ün "birleşik ve ebedi" başkenti olduğunu duyurmuştur. Bu ilan Türkiye'de büyük tepkiye yol açmıştır. Ağustos 1980'de Kudüs'teki başkonsolosluğunu

¹⁰⁶ Karpat, s.195.

¹⁰⁷ Mensur Akgün, Sabiha Şenyücel Gündoğar, Aybars Görgülü, "Zor Zamanda Siyaset: İsrail-Türkiye İlişkileri", TESEV Dış Politika Programı, s.2. <https://www.tesev.org.tr/tr/research/zor-zamanda-siyaset-israil-turkiye-iliskileri/> (9.02.2020)

kapatan Türkiye, Aralık 1980’de 1956 yılından beri maslahatgüzarlık düzeyinde temsil edildiği Tel Aviv’le ilişkilerini ikinci kâtip düzeyine indirgemıştır.¹⁰⁸

İsrail’in Doğu Kudüs’ü ilhakı ve Kudüs’ü başkent ilan etmesi, dönemin gazetelerinde ilk sayfadan duyuruldu. Sonrasında temsilcilik düzeyinin düşürülmesi de yine gün be gün okuyucuya aktarıldı.

- 25 Temmuz 1980, *Hürriyet*: *İsrail Kudüs ’ü başkent yaptı.*
- 25 Temmuz 1980, *Tercüman*: *Bakanlar Kurulu İsrail’in Kudüs ’ü başkent yapmasını şiddetle kınadı.*
- 26 Temmuz 1980, *Hürriyet*: *Aklı başında İsrailliler bile ayağa kalktı: Kutsal Kudüs İsrail’in başkenti olamaz.*
- 27 Temmuz 1980, *Hürriyet*: *Moşe Dayan da Kudüs ’ün başkent yapılmasına karşı çıktı. 27 Temmuz 1980, Tercüman*: *Erbakan, “İsrail ile siyasi ilişkiler derhal kesilmeli”.*
- 27 Temmuz 1980, *Cumhuriyet*: *Red cephesinin büyükelçileri, Mısırlılar çağırıldı diye Erbakan ’ın yemeğini terk ettiler.*
- 27 Temmuz 1980, *Cumhuriyet*: *Gazete yazarı Ali Sirmen’in “Kudüs-Ankara” başlıklı köşe yazısı: “Demirel kuru bir protesto ile yetinecektir. Böylesi bir protesto İsrail’i etkilemeyecektir. Açık ve tutarlı bir dış politika izlenmesi halinde Ankara’nın İsrail ile ilişkilerini kesmesi gerekmektedir. Demirel batı finans çevrelerine el açmış durumdadır. Onlardan izin almadan yapamaz. Ancak MSP’nin tepkisi de batı kulüpçü Demirel’inkinden pek değişik olmayacak, yine lafta kalacaktır.”*
- 29 Temmuz 1980, *Tercüman*: *Müslüman ülkelerin misyon şefleri Demirel’i ziyaret ederek hükümetin Kudüs konusundaki tutumuna teşekkür edecek.*
- 29 Temmuz 1980, *Cumhuriyet*: *MSP İsrail ile ilişkilerin kesilmesini hükümetten isteyecek.*

¹⁰⁸ Şule Kut, *Ortadoğu Sorunları ve Türkiye (Filistin Sorunu ve Türkiye)*, Ankara: Türkiye Sosyal Ekonomik Siyasal Araştırmalar Vakfı Yayınları, 1991, s.23.

- 30 Temmuz 1980, Tercüman: İslam ülkeleri temsilcileri Demirel'e Kudüs konusundaki tutumu için teşekkür ettiler.
- 30 Temmuz 1980, Cumhuriyet: İslam diplomatları, Demirel'den İsrail ile ilişkinin kesilmesini istedi. MSP Erkmen için gensoru verdi. Erbakan gensoru gerekçesi olarak İs ile ilişkilerin kesilmesi gereğini gösterdi. TRT'nin İslam diplomatlarına ilişkin yayını büyük tepki yarattı.
- 31 Temmuz 1980, Hürriyet: İsrail dünyaya meydan okuyor.
- 31 Temmuz 1980, Tercüman: İsrail Parlamentosu Kudüs'ün başşehir olmasını onayladı.
- 31 Temmuz 1980, Cumhuriyet: Kudüs'ün İsrail'in başkenti yapılması kesinleşti.
- 1 Ağustos 1980, Hürriyet: İsrail Hükümeti Kudüs'e taşıyor.
- 3 Ağustos 1980, Hürriyet: Kudüs için Güvenlik Konseyi toplantıya çağırıldı.
- 3 Ağustos 1980, Cumhuriyet: Kudüs sorunu hafta boyunca Ankara'daki diplomatik kulislere çalkantı yarattı.
- 4 Ağustos 1980, Tercüman: Dışışleri Bakanı Hayrettin Erkmen'in Tercüman'a özel demeci; "Dış Politikamızda değişiklik yok. Kudüs'ün statüsünü İsrail değiştiremez".
- 4 Ağustos 1980, Cumhuriyet: Erkmen: "Kudüs'ün ilhaki yersiz, haksız bir teşebbüs". (Dışışleri Bakanı Hayrettin Erkmen röportajı).
- 5 Ağustos 1980, Hürriyet: İsrail Kudüs'te cami yıkıyor.
- 6 Ağustos 1980, Hürriyet: Müslüman ülkeler İsrail'e ambargo konulması için harekete geçiyor.
- 15 Ağustos 1980, Hürriyet: Fahd, İsrail'e cihad istedi. Suudi Arabistan geleneksel ılımlı siyasetine son veriyor.
- 15 Ağustos 1980, Cumhuriyet: Suudi Arabistan İsrail'e karşı cihad çağrısı yaptı.
- 19 Ağustos 1980, Hürriyet-Kudüs'teki elçilikler birer birer Tel-Aviv'e taşıyor.

- 22 Ağustos 1980, Cumhuriyet: BM Güvenlik Konseyi, İsrail'i kınadı, tüm devletleri elçiliklerini Kudüs'ten taşımaya davet etti.
- 29 Ağustos 1980, Tercüman: İsrail'in kararına tepki olarak Kudüs Başkonsolosluğumuzu kapattık.
- 31 Ağustos 1980, Cumhuriyet: MSP, Konya'da Kudüs'ü kurtarma mitingi yapacak.
- 3 Aralık 1980, Milliyet: Türkiye, İsrail'le ilişkilerini "asgari" düzeye indiriyor. Türkiye'nin Tel Aviv'deki temsilciliğinde, sadece konsolosluk işleri için bir ikinci kâtip kalacak. Aynı işi, İsrail de Türkiye'de uygulayacak.
- 8 Aralık 1980, Milliyet: Son günlerde yer alan, İsrail ile Ankara'nın diplomatik ilişkilerinin asgariye indirilmesi kararı, dünya kamuoyunda da bazı sorular yaratmıştır. Türkiye, acaba petrole ya da başka tecimsel pazarlıklara dayalı olarak, dış politikasındaki temel bir ilkedden ayrılmakta mıdır? Oysa Başbakan Uhusu'nun son basın toplantısı da, dış politikamızda bir ilke değişikliği olmadığını belirlemiştir. Orta Doğu'da Birleşmiş Milletler kararlarını 1967'den beri destekleyen Ankara, İsrail'e ilişkin son tutkumu ile barışçı zorlama yollarından birine başvurmuştur. Türkiye. Arap ülkeleri ile dostluğa tabii ki önem vermektedir. Ama İsrail, barışın şartlarına uyduğu anda bu ülke ile Türkiye'nin tam ilişkili bir dostu olmaya devam edecektir. Herkesin bilmesi gereken gerçek. Türk dış politikasında asla maceraya yer olmadığıdır!
- 24 Aralık 1980, Tercüman: İngiliz "Mahrem Raporu"na göre Türkiye'nin İsrail'le ilişkilerini asgari düzeye indirışı "ustaca bir diplomatik girişim"

Türkiye'nin, İsrail'e karşı attığı adımlar, gazete haberlerinde nesnel olarak verilmekle birlikte, köşe yazılarında yapılan bazı yorumlar, İngiliz gizli raporuna dayandırılan bu haber gibi 'Türkiye'nin petrol ve benzeri çıkarları için Arap ülkeleriyle aynı safta yer aldığı' yönündedir. Gazetelerin benzer tutumu, 1882 yılında İsrail karşıtı boykot çağrısına Türkiye'nin çekimser kaldığı oylamaya kadar devam etmiştir.

- 7 Şubat 1982, Günaydın: İsrail'e ekonomik ve diplomatik boykot öngören Birleşmiş Milletler kararına çekimser kaldık. Tavsiye kararı 21'e karşı 86 oyla kabul edildi. Türkiye ise karara çekimser oy verdi.

1980 darbesinin ardından iç çalkantıların yaşandığı bu dönemde İsrail ile farklı ilişki alanları da oluşmuştur. İsrail, Ermeni terör örgütü ASALA'nın Lübnan'daki FKÖ kamplarında üstlenip destek gördüğü yönündeki bilgileri Türkiye ile paylaşmıştır. FKÖ'nün Türkiye karşıtı terör örgütlerine destek olduğu ve sol görüşlü gençlerin FKÖ kamplarında eğitim aldığı yönündeki bilgiler, dönemin gazetelerine de yansımıştır.

- 2 Temmuz 1982, Milliyet, 3. sayfa: İsrail'in Ankara Maslahatgüzarı: "FKÖ ile ASALA içiçedir" İsrail'in Ankara Maslahatgüzarı Alon Liel, THA'na yaptığı açıklamada, FKÖ kamplarında Ermeni tedhiş örgütü ASALA'ya ait önemli arşiv ve dokümanların ele geçtiğini bildirmiştir. Liel açıklamasında, Türkiye'nin talep etmesi halinde tüm belgeleri vermeye hazır olduklarını belirtmiştir.

Konuyla ilgili geniş bir yorum yazısı, 20 Mart 1983 tarihli Milliyet gazetesinde Örsen Öymen'in Politika Kazanı adlı köşesinde şöyle yer almıştır:

İsrail saldırısından sonra Lübnan FKÖ savaşçılarından arındırıldı. Ama İsrail işgal kuvvetleri denetimindeki Lübnan ASALA üssü olmaya devam ediyor. Demek ki ASALA adlı bu uluslararası terör örgütüne bir dokunulmazlık tanınıyor. Acaba Lübnan kasabı Ariel Şaron kliği ile yerli işbirlikçileri Hristiyan Falanjistler ASALA'ya kanat mı germekte? Uluslararası terör dalında yoğun araştırmaları ile dikkati çeken "Executive intelligence Review" adlı Amerikan kuruluşu ASALA konulu bir araştırmasında bu noktaya da parmak basıyor. İsrail gizli servisi içindeki bir kliğin Ariel Şaron ve Rafi Eytan'la birlikte mafya ilişkilerine değiniyor. Kanıtları ne derece sağlıklıdır bilemiyoruz ama ASALA'nın Lübnan kaynaklı eroin mafyası ile iç içe çalıştığı yolunda ilginç bulgular var.

İddialar, 1985 yılında gazeteci Mehmet Ali Birand'ın Yaser Arafat'la yaptığı röportajda da gündeme gelir. Birand, yaptığı röportajı, 20 Aralık 1985 tarihli Milliyet gazetesinde Arafat'ın sözünden alıntılıdığı **“Filistin de bir Türk sorunudur”** başlığıyla haberleştirir:

Arafat bazen Türk gençliğinin frekanslarında eğitim görmesinin hükümette yarattığı duyarlılıkla ilgili sorunuzu yanıtlarken de son derece açık konuştu: Taif'teki İslam Zirve Konferansı'nda Kudüs'ün kurtarılması için ve Cihat başlatılması için bir karar alındı. Aynı kararda FKÖ'nün, nereden gelirse gelsin, tüm mücahitlere kapılarını açması gerektiği vurgulanıyordu. Saflarımıza Türk gençleri de geldi ve bunlara kapılarımızı mücahit oldukları için açtık. Konferansın kararı da zaten ortadaydı. Hatta bazıları İsrail'e karşı savaşıırken bizimle birlikte oldu. Bazılarıysa geri döndü. Hala bazı İslam ülkelerinden gruplar halinde geliyorlar ve bizimle savaşıyorlar. Bu gelenlere ben nasıl hayır diyebilirim? Kudüs, sadece benim başkentim değil ki, tüm Müslümanların hatta Hristiyanların da başkenti. Geri dönenleri de durduramam, hareketlerini kontrol edemem. Taif Konferansı'nda -FKÖ saflarına katılacak olanlar hükümetler tarafından yönlendirilecek- denseydi, belki daha iyi olabilirdi... Arafat, Türkiye ile FKÖ arasındaki ilişkilerin son derece iyi olduğunu vurguladığı konuşmasında, örgütünün içinde Ermeni, Kürt grupların da eğitildiği yolundaki soruları da şöyle yanıtladı. “Bu gruplarda ilişkimiz olmadı diyemem, Beyrut'taki Ermenilerin Lübnanlı olduklarını unutmayın. Parlamentoda bile varlar. Ermeniler, Kürtler dahil savaş sırasında birçok gruplarda ilişkimiz oldu. Savaş bu. Ancak, bunlar terörist midirler, değil midirler, kimse bilemez. Lübnan vatandaşıydılar ve bizimle birlikte mücadeleye katılmak istiyorlardı. Katıldılar. O kadar.”

Türkiye ile İsrail arasındaki iniş çıkışlı ve düşük seyirli ilişkiler 80'li yıllar boyunca devam etti. İsrail'in Sabra ve Şatilla katliamları, Golan Tepelerinin işgali,

Filistin devletinin ilanı, Arap zirvesi ve bölgedeki diğer gelişmeler dönemselsel olarak az ya da çok Türk basınında kendine yer buldu.

- 9 Ekim 1981, *İstanbul Bayram gazetesi*: *İsrail Konsolosu Ev Bulamıyor. Eşi ile iki buçuk aydan beri Sheraton Oteli'nde yaşayan başkonsolos Azner Arazi, "Dünyada en fena şey evsiz kalmak. Kaç zamandır başvurmadığımız emlakçı yok. İki defa istediğimiz nitelikte ev bulduk. İkisinde de evsahipleri apartmandaki diğer kat sahiplerinin baskısı yüzünden ödediğimiz kira parasını geri verdi. Bize sadece kiralama olanağı tanınıyor. İsrail-Türkiye ilişkilerinin ev bulmayı etkilemesi gerçekten üzücü"* diyor.
- 24 Temmuz 1981, *Milliyet*: *İsrail Başbakanı'nın "Bir Türk'ü öldür rahat et"* şeklinde söz söylemediği açıklandı.
- 26 Şubat 1981, *Milliyet*: *İsrail ile diplomatik personeli en alt düzeye indirdik.*
- 7 Ocak 1982, *Hürriyet*: *Kaddafi: "Araplar İsrail'i yok etmezse kendileri yok olur"*
- 17 Haziran 1982, *Milliyet*: *Özal: "İsrail saldırısı insanlık için kara bir lekedir" Libya'da bulunan başbakan yardımcısı ve devlet bakanı Turgut Özal, İsrail'in giriştiği saldırıyı sert bir dille kınamıştır.*
- 20 Eylül 1982, *Hürriyet*: *Beyrut katliamı lanetlendi... Utanç tablosu. Sokak ortasında cesetler, işte insanlığın yüzkarası tablolardan biri daha. İsrail ve onların maşası Falanjistlerin vahşice katlettikleri Filistinlilere ait cesetler. Sokaklar ceset kokuyor. Ölüm ve ceset kokusu sarmış her yanı... Bir Haçlı seferi, bir Nazi imhası sonrasına benziyor. Acımadan, insan olduğunu düşünmeden vuran ellerin sergilediği uçun yıllar unutulmayacak bir utanç tablosudur bu. İsrail'in önceki gün anlaşmaları çiğneyerek giriştiği insanlık dışı saldırıya karşı tepkiler sürüyor. REAGAN: Katliam haberinden dehşete kapıldım. SOVYET TASS AJANSI: İsrail ve israil'in Hiristiyen*

uşakları suçludur. *THATCHER: Sadece barbarlıktır... Başka bir şey diyemem... ALMAN TV'Sİ: Filistinlilere ait hayvanlar bile öldürüldü.*

- 21 Eylül 1982, *Günaydın: Evren "Katliamdan İsrail sorumludur". Devlet Başkanı Orgeneral Kenan Evren" Batı Beyrut'a giren kuvvetlerin vahşiyane saldırısını tüylerimiz ürpererek televizyondan seyrettik. Bu saldırıyı her kim yapmış olursa olsun, bu vahşice ve barbarca bir saldırdır. Bu saldırının oluşmasında bölgeyi kontrolleri altında bulunduran işgal kuvvetlerinin ve genel olarak İsrail devletinin büyük sorumluluğu vardı."*
- 12 Eylül 1984, *Milliyet: Özal, "Leopard" için kardeşini görevlendirdi. İsrail lobisinin, Araplara satılacağı endişesiyle Türkiye'de tank yapımını önleme girişimleri etkisiz bırakılıyor.*
- 14 Eylül 1984, *Günaydın: Mescid-i Aksa'ya İsrail el uzatırsa karşısında Türkiye'yi bulur" Devlet Bakanı Kazım Oksay, "Umarız Mecid-i Aksa'yı Sinagog yapma fikri İsrail hükümetinin resmi fikri değil birtakım fanatiklerindir" dedi.*
- 3 Ekim 1985, *Milliyet: Barış katledildi. Dünya İsrail'in yarattığı devlet terörünü kınıyor.*
- 13 Şubat 1986, *Milliyet: İsrail Türk teknesine ateş açtı. Dur ihtarına uymayan Türk teknesinin kaptanı vuruldu. İsrail işgali altındaki Gazze kıyı şeridinde devriye geçen hücumbot "Laros" teknesine ateş açıp el koydu.*

İsrail-Filistin meselesi, Türkiye'de zaman zaman iç siyaset noktasında da etkili olmuştur. 12 milletvekilinin Ekim 1986'da yapacağı İsrail gezisi, ANAP'lı vekillerin itirazı ile son anda iptal edilmiştir.

- 28 Ekim 1986, *Milliyet: ANAP'lılar son anda vazgeçti, İsrail gezisi ertelendi. 12 parlamenterin İsrail'e yapacakları gezi, dün ilginç bir biçimde ertelendi. Partilerin ihraç edilmeyi bile göze alarak son dakikaya kadar İsrail'e gitme yanlısı olduklarını söyleşen ANAP'lı Cengiz Cansızoğlu ve Şaban Küçükkoğlu, dün*

aynı gezi için davet alan SHP'li ve bağımsız parlamenterlerle görüşerek geziden vazgeçme kararı aldılar.

- *18 Aralık 1987, Cumhuriyet: İsrail'den gövde gösterisi. İşgal altındaki Gazze'ye özel eğitilmiş birlikler gönderildi.*
- *24 Aralık 1987, Cumhuriyet: İsrail'i ABD de kınadı. BM Güvenlik Konseyi, Tel Aviv'i sert biçimde eleştirdi.*
- *25 Aralık 1987, Cumhuriyet: İsrail, ABD'ye gücendi. BM Güvenlik Konseyi'nin İsrail'i kınayan kararını ABD'nin veto etmemiş olması Tel Aviv'de hayal kırıklığı yarattı.*

8 Aralık 1987'de bir Yahudi yerleşimcinin 4 Filistinli'yi kamyonla kasten ezerek öldürmesinin ardından bölge tarihinin en önemli direniş hareketlerinden biri “Birinci intifada” başladı. İsrail'in bu vahşeti protesto eden Filistinlilere ateş açmasıyla olaylar tırmanışa geçti. Protesto gösterileri dalga dalga yayılırken, İsrail askerlerinin Filistinli bir çocuğun kollarını taşlarla vurarak kırdığı görüntüler, dünya basınında bomba etkisi yaptı. Çok sayıda Filistinli gencin elleri ve kolları, dönemin İsrail Savunma Bakanı İsak Rabin'in talimatıyla benzer şekilde taşlarla ezildi. Dünyanın gözü bir anda Ortadoğu'daki bu yangın yerine çevrildi.¹⁰⁹ İlerleyen yıllarda, özellikle Ürdün'ün de Batı Şeria ile ilişkisini kesmesinden sonra “iki devletli çözüm” önerileri gündeme gelmeye başlamış, Filistin direnişi de (İsrail'i yok ederek) tüm Filistin'in kurtarılmasından, 1967 sınırlarında bağımsız bir devlet kurulmasına evrilmiştir.

1980'lerin sonunda FKÖ iki devletli çözüme göz kırpmaya başlamıştır. Bu çözüm, 1988'de Cezayir'de yapılan Filistin Ulusal Konseyi toplantısında alınan karara dayanılarak, Kasım 1988'de, Filistin Kurtuluş Örgütü'nün bağımsızlık bildirgesinde, siyasi hedef olarak ilan edilmiştir.¹¹⁰ Aynı yıl Arafat, BM Genel Kurulu'nda yaptığı konuşma ile İsrail'in var olma hakkını tanıdığını açıklamıştır.¹¹¹ Hemen ardından 12-15 Kasım 1988'de Cezayir'de toplanan Filistin Ulusal Konseyi, başkenti Kudüs olan sürgünde bağımsız bir Filistin Devleti kurduklarını ilan etmiştir.¹¹² Türkiye, bu devleti ilk

¹⁰⁹ **Filistin Direniş Tarihi: Birinci İntifada**, <http://bdsturkiye.org/filistin/filistin-direnis-tarihi-birinci-intifada/> (12 Şubat 2020)

¹¹⁰ Bora Bayraktar, “**Bir Barış Süreci Örneği Olarak Oslo**”, (Yayınlanmamış Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi Ortadoğu Araştırmaları Enstitüsü, 2012) s.40-41.

¹¹¹ Yaşar, s. 149.

¹¹² Erkan Ertosun, “Türkiye'nin Filistin Politikası 1979-2009”, (Yayınlanmamış Doktora Tezi. Ankara Üniversitesi SBE, 2012) s.61.

gün tanıyan ülkeler arasında yer almıştır. 1990'ların ilk yarısında İsrail-Filistin sorununda Madrid Konferansıyla oluşmaya başlayan olumlu tablonun da etkisiyle 1991 yılında İsrail ile diplomatik ilişkiler yeniden Büyükelçi seviyesine yükseltilmiştir.¹¹³

Bağımsız Filistin'in ilanı ve Türkiye'nin yeni kurulan Filistin devletini tanınması, Türk basınında gazetelerin ilk sayfasında haber olmuştur.

- 15.11.1988, *Milliyet*: *Bağımsız Filistin, Filistin Ulusal Konseyi'nin Cezayir'deki olağanüstü toplantısı sırasında alınan kararlardan sonra basına açıklama yapan FKÖ sözcüsü Abdurrahman, bağımsız devlet ilanının çok kısa sürece gerçekleşeceğini belirten, "Bu, ulusal bir bayramdır" dedi.*
- 15.11.1988, *Cumhuriyet*: *Ve Bağımsız Filistin Devleti.*
- 16.11.1988, *Milliyet*, s.1: *Arafat'ın zafer günü, Filistin devletini Türkiye ile altı ülke tanıdı. Özal: Filistin devleti hayırlı olsun. Başbakan Özal, bağımsız Filistin devletinin kuruluşunu memnurlukla karşıladığını bildirdi. Özal, "FKÖ'nün kararının destekliyor, bölge barışı için hayırlı olmasını diliyoruz" dedi.*
- 16.11.1988, *Milliyet*, s.4: *Gazze'de, Şeria'da Bayram, İsrail, bölgeye takviye birlikler sevk etti. İsrail savaş uçakları mülteci kampları üzerinde alçaktan gürültülü uçuşlar yaparken, "Filistin" diye tempo tutan Araplar, Arafat'ın posterlerini ellerinden düşürmediler. Birbirlerine sarılarak, ellerindeki Filistin bayraklarını dalgalandırarak gösterilere katılan yaşlı, genç on binlerce Filistinlinin sabah kahvelerini de içki kadehi tokuşturur gibi kahve fincanları tokuşturarak yudumladıkları da görüldü.*
- 16 Kasım 1988, *Zaman*: *Mübarek Olsun! Ayaklanmanın Zaferi: Filistin Devleti 40 yıl sonra kuruldu. Yeni devleti ilk olarak Cezayir'in tanınmasından sonra Irak, Malezya, Ürdün, Tunus, Türkiye, K. Yemen ve Endonezya da tanıdıklarını bildirdiler.*

¹¹³ Türkiye-İsrail Siyasi İlişkileri, <http://www.mfa.gov.tr/turkiye-israil-siyasi-iliskileri.tr.mfa> (13.02.2020)

- 17.11.1988, Milliyet, Sf. 4: *Diplomatik Terbiyesizlik, Türkiye'nin İsrail Maslahatgüzarı, Bakanlığa çağrıldı. İsrail, Filistin devletinin ilanından sonra diplomatik bir savaş başlatırken, Türkiye'nin İsrail Maslahatgüzarı Ekrem Esat Güvendiren'i Dışişleri Bakanlığı'na çağırarak, Türk hükümetinin tanıma kararı karşısında düş kırıklığına uğradıklarını belirterek üzüntülerini bildirdi. Güvendiren, açıklamasında "bilgi vermeye yetkili değilim. Ancak, bugün İsrail Dışişleri Bakanlığı'na çağrılacağımın bir gece evvel İsrail televizyonunda haber olarak verilmesi, bir diplomatik terbiyesizliktir" dedi.*

I. 90'lı Yıllarda İsrail-Filistin Meselesi Haberleri

90'lı yıllarda Türk basınına yansıyan haberler, Türkiye'nin İsrail-Filistin meselesine ilişkin politikasının İsrail lehine bir değişime girdiğini göstermektedir. Yüzyılın son 10 yılında, İsrail-Türkiye ilişkilerinde hızlı bir artış kaydedilir. Bu ilişki, sadece diplomatik ilişkiler alanında değil, ticari, askeri ve istihbarî ilişkiler alanında da İsrail ve Türkiye tarihinin en üst seviyesinde seyreder. 1991 yılındaki II. Körfez Savaşı'ndan sonra Türkiye Cumhurbaşkanı Turgut Özal, Türkiye'de uluslararası bir barış konferansı düzenlenmesini ister. Madrid'de yapılan bu konferansın ardından Türkiye, İsrail ile ilişkilerini geliştirir çünkü Türkiye'yi İsrail ile olan ilişkilerinden dolayı eleştiren Araplar dahi bu konferansta İsrail ile masaya oturmuştur.¹¹⁴

1990 yılında Tel Aviv'de bulunan diplomatik temsilciliğimizin seviyesi tekrar Büyükelçilik düzeyine yükseltilmiştir. 31 Aralık 1991 tarihinde ise İsrail ve Filistin temsilcilikleri aynı anda büyükelçilik düzeyine çıkmasının ardından Türkiye 1992'de yıllardır kapalı bulunan Kudüs Başkonsolosluğu'nu hizmete açmıştır. Cumhurbaşkanı Turgut Özal, İsrailli gazetecilere yaptığı açıklamada *"İsrail'in sınırları güvenlik içinde olmalıdır. Herkes İsrail'i tanımalı ondan sonra barış masasına oturulmalıdır"* derken Başbakan Süleyman Demirel, Birleşmiş Milletler Genel Kurulu'nda görüşülen *"Siyonizm'in bir tür ırkçılık olduğu"* yönündeki kararın iptali görüşmelerinde çekimser

¹¹⁴ Rajab El-Basel, *"Filistin Sorununda Türkiye'nin Rolü: 2002-2010 Dönemi"*, Değişen Ortadoğu'da Kültür ve Siyaset, Ankara: SDE Yayınları, 10-12 Aralık 2010, s.384.

oy vererek İsrail'i memnun etmiştir.¹¹⁵ Nisan 1993'te İsrail Dışışleri Bakanı Şimon Peres Cumhurbaşkanı Özal'ın cenazesine katılır. Başbakan Tansu Çiller'in Kasım 1994'de gerçekleştirdiği İsrail ziyareti ile ikili ilişkiler ivme kazanır. Çünkü 3-5 Kasım 1994 tarihlerinde gerçekleşen bu geziyle, ilk kez bir Türk başbakan İsrail'i ziyaret etmiştir. Bunu Cumhurbaşkanı Demirel'in ziyareti izler. Demirel, Mart 1996'daki ziyaretinde Arafat'la da görüşür. İkili ilişkiler, İsrail Devlet Başkanı Weizman'ın iade-i ziyaretiyle güçlenir. Birçok alanda işbirliği anlaşmaları imzalanır.¹¹⁶ İki ülke arasındaki iş birliği Askeri Alanda imzalanan anlaşmalarla 2000'li yıllara kadar yoğun bir şekilde devam eder.

90'lı yıllarda iki ülke arasında pekiştirilen bu dostluk, 1999'da büyük yıkıma neden olan 7.4'lük Marmara depremi sonrası daha da ilerledi. İsrail, deprem bölgesinde kurtarma çalışmalarına katıldı, sağlık ekibi gönderdi. Gazeteler, İsrail'in yaptığı yardımlara özel yer ayırdı.

- 30.10.1991, *Milliyet: İsrail' e Büyükelçilik Gündemde, Madrid'de bugün toplanacak olan Ortadoğu Barış Konferansı ile Arap-İsrail sorununa çözüm yolları aranırken, Türkiye İsrail'le diplomatik ilişkileri normalleştirmeye hazırlanıyor.*
- 29.07.1993, *Milliyet, Yalçın Doğan, "Kudüs'e asıl şimdi gölge düştü": Dışışleri bakanı Hikmet Çetin, Amman'dan Cumhurbaşkanı Demirel ile Başbakan Çiller'i arıyor. İsrail'in Hizbullah'ı bombaladığı bir sırada İsrail gezisinin ziyan olabileceğini belirtiyor. Ayrıca İsrail'in bombardımanına tavır almak gerektiğini ekliyor. Demirel ve Çiller de bu görüşü destekliyor ve hep birlikte bir yanlısın içine düşülerek Kudüs ziyareti erteleniyor. Türkiye'nin PKK'ya yapamadığını, İsrail, Hizbullah yapıyor. Bu İslami terör örgütünün saldırılarına anında bomba ile karşılık veriyor. İsrail, bunu hep yapıyor verdiği ilk karşılık değil ki... Buna rağmen Dışışleri Bakanı*

¹¹⁵ Alptekin Dursunoğlu, **Stratejik ittifak: Türkiye-İsrail ilişkilerinin öyküsü**, 4. Baskı, İstanbul: Anka yayınevi, 2005, s.50.

¹¹⁶ Gencer Özcan, **Türkiye İsrail İlişkilerinde Dönüşüm: Güvenliğin Ötesi**, 1. Baskı, İstanbul: TESEV Dış Politika Yayınları, 2005,s.49-50.

Hikmet Çetin, “Araplar ne der kaygısıyla” Kudüs gezisini son dakikada erteliyor.

- 25.01.1994. *Milliyet: Türkiye-İsrail mutabakatı, İsrail Cumhurbaşkanı Ezer Weizman’ın Türkiye ziyareti sırasında yapılan görüşmelerde, ticaret, sanayi, turizm, tarım, savunma ve güvenlik alanlarında iki ülke arasındaki iş birliğinin geliştirilmesi konusunda ilke anlaşmasına varıldı. İsrail Cumhurbaşkanı Ezer Weizman’ın Süleyman Demirel’e hediye ettiği portatif iletişim uydusu ilgiyle karşılandı.*
- 03.11.1994, *Milliyet: İsrail, Türkiye’den yardım istiyor. Çiller, 100’e yakın işadami ve bürokratla birlikte İsrail’e gidiyor, İsrail, yeni barıştığı Ortadoğu ve Orta Asya ülkeleriyle ilişkilerinde Türkiye’nin kılavuzluk yapmasını istiyor. Karşılığında Latin Amerika ve Çin pazarlarına açılmada yardımcı olacak. Başbakan Tansu Çiller’in bugün başlayan iki günlük İsrail gezisinde taraflar birbirlerine mal satmaktan çok, özellikle Ortadoğu pazarında hangi ortak işleri yapacaklarını tartışacaklar.*
- 07.11.1994, *Milliyet, s.26, Coşkun Kırca, “Türkiye, Ortadoğu ve Batı”: Sayın Tansu Çiller, İsrail’i ziyaret eden ilk Türk Başbakanı olmuştur. Bu resmi ziyaret, İsrail’le Filistin Kurtuluş Örgütü arasında bir barış antlaşmasının imzalanması sayesinde mümkün olmuştur. Fakat gerçekleştirilmesi gereği çok daha öncelerden beri vardı. Türkiye’nin İsrail’le ilişkilerinin önemini anlaşılabilmek için ülkemizin Ortadoğu’daki stratejik konumunu ve bu konunun Batı’yla olan ilişkilerimizdeki rolünü iyi tahlil etmek lazımdır.*
- 29.04.1996, *Milliyet: Hariri’den Demirel’e sitem. Yaklaşık 16 gün ülkesindeki sivillere ölüm kusan İsrail bombardımanı*

altında kalan Lübnan Başbakanı Refik Hariri, önceki gün sağlanan ateşkesin ardından ilk özel söyleşisini, uluslararası medya kuruluşları arasında Milliyet'e verdi. Lübnan Başbakanı Refik Hariri, Milliyet'e verdiği demeçte, Türkiye'nin İsrail ile yaptığı askeri anlaşmadan duydukları rahatsızlığı dile getirdi ve Cumhurbaşkanı Demirel'in kendilerini hayal kırıklığına uğrattığını vurguladı... Hiç şüphesiz Türkiye'nin yaptığı bu askeri anlaşma, İsrail'in bize yönelik tehdidini ve saldırganlığını sürdürmesi konusundaki cesaretini artırmıştır. İsrail'in günlerdir bize yaptıklarını gördünüz. Bu yüzden İsrail kendisini bu anlaşma sayesinde askeri yönden çok rahat bir konumda hissediyor. Anlaşmayla Türkiye, İsrail'i bölgedeki stratejik ve hassas siyasi, askeri dengelen bakımından Araplara karşı çok daha avantajlı bir duruma geçmesini sağlamıştır. Bu iş birliği, Türkiye'nin Ortadoğu'daki çıkarlarını olumsuz yönde etkileyecektir.

- 07.05.1997, Milliyet: Kritik tatbikat. ABD-İsrail ve Türkiye, Doğu Akdeniz'de ilk kez ortak tatbikat düzenliyor. Araplar Ayakta.
- 14.05.1997, Milliyet: İsrail'le tatbikat ertelendi. Başbakan Erbakan, partisiyle askerlere arasındaki gerilimin nedenlerinden birisi olan ve İslam ülkelerini de rahatsız eden, haziran ayında yapılacak Türkiye, ABD ve İsrail arasındaki tatbikatın önümüzdeki yıllara ertelendiğini açıkladı.
- 09.12.1998, Milliyet: Şaron: Türkiye Ortadoğu'nun köşetaşı. İsrail Dışişleri Bakanı Ariel Şaron, "Türkiye, bölgemizdeki her gelişmede köşetaşı olacak çok önemli bir ülkedir" dedi.
- 28.08.1999, Sabah: Hoş geldin bebek. İsrailli doktor ve 100 hemşire can kurtarıyor, yeni canlar dünyaya getiriyor.

Adapazarı'na yardıma ilk koşanlardan biri de İsrail ekibiydi. Biryandan enkaz altındakileri kurtarmaya çalışırken, bir yandan da kurtulanlara ilk müdahaleyi yapan Sahra Hastaneleri'ni kurdular. Bugüne kadar 200 kişiyi tedavi ettiler. İsrailli doktorlar, 2'si sezaryen 3'ü normal 5 doğum da gerçekleştirdi. Dört ağır yaralı da ameliyat edilerek kurtarıldı. Türk doktorlarla büyük uyum içinde çalışan İsrail ekibine, çalışması için Gölcük'te de yeni bölgeler verildi.

J. İkinci İntifada

Türkiye ile İsrail arasındaki ilişkilerin düzelmeye başladığı bu dönemde, bölgede sular yeniden ısınmaya başlamıştı. 2000 yılının ilkbaharında İsrail Batı Şeria ve Gazze'de yeni yerleşim birimleri inşa etti ve bu bölgelere fanatik Yahudileri yerleştirmeye hız verdi. Bölgeyi ateşe veren hamle ise 28 Eylül 2000'de "Beyrut Kasabı" lakaplı İsrail Dışişleri bakanı Ariel Şaron'dan geldi. Muhalefetteki Likud partisi başkanı Ariel Şaron, beraberindeki bir grup fanatik Yahudi ile birlikte -Yahudilerin girmesi yasak olduğu halde- Müslümanların kutsal mekânı Harem-i Şerif'e girdi.¹¹⁷ Şaron'un Mescid-i Aksa'daki bu gövde gösterisi, 5 yıl sürecek İkinci İntifadayı başlattı. Bu süreçte 3307 Filistinli ve 972 İsrailli hayatını kaybetti.¹¹⁸

İkinci intifadanın sembol görüntüsü, 30 Eylül 2000'de Gazze'de kaydedildi. Dünya, 12 yaşındaki Muhammed Durra'nın babası Cemal Durra ile sığındıkları varilin arkasında, İsrail askerleri tarafından vurularak öldürülüşünü izledi. Franc2 TV çalışanı Talal Abu Rahma tarafından çekilen görüntüler hafızalara kazındı.¹¹⁹

El-Aksa intifadası sırasında Yaser Arafat Ramallah'taki karargâhında iki buçuk yıl kuşatma altında tutuldu ve 11 Kasım 2004 tarihinde, soru işaretleri bırakan bir biçimde

¹¹⁷ Sümeyra Yıldız, **İsrail'in UNESCO Kararı Tepkisi: "Mescid-i Aksa" Mescid-i Aksa Değildir**, https://setav.org/assets/uploads/2016/12/153_Prspktif_.pdf (18.02.2020)

¹¹⁸ İslam Asalya, **"Aksa İntifadası: Bir Halk Ayaklanmasının Muhasebesi"**, İstanbul: İNSAMER, 2019. S.3. https://insamer.com/rsm/icerik/dosya/dosya_2401.pdf (18.02.2020)

¹¹⁹ Bkz. Muhammed Durra: Babasının kucağına düşen şehit, <https://www.youtube.com/watch?v=I7oLqff2Qxc> (18.02.2020)

hayatını kaybetti.¹²⁰ Hamas'ın kurucusu ve Ruhani lideri konumundaki Şeyh Ahmed Yasin'in 22 Mart 2004'te öldürülmesi Hamas'a büyük bir darbe indirdi.¹²¹

İntifada sürecinin, Türk basınında hak ettiği ilgiyi görebildiğini söylemek mümkün değildir. 28 Şubat sürecinin ziyadesiyle gerdiği ülkede hemen her medya kuruluşu, bulunduğu pozisyona göre memleketin iç sorunlarına eğilmeyi tercih etmiştir. Toplumun Filistin-İsrail meselesine bakışı da o dönemdeki siyasi konjonktüre göre şekillenmiş, Filistin davası farklı saiklerle genel olarak sol ve İslamcı grupların ilgi odağında kalmışsa da bu çalkantılı dönemde rağmen ikinci intifadanın önemli olayları, gazete sütunlarında kendine yer bulmayı başarmıştır. Özellikle dönemin hükümetinin ve yöneticilerinin açıklamalarıyla müdahil olduğu konular daha ağırlıklı olarak basında yer almıştır. Bu haberlerde, hükümetin intifadaya yaklaşımının ve Türkiye'nin Ortadoğu politikasının izlerini görmek mümkündür. Ayrıca, İsrail saldırılarında hedef alınan çocuklara yönelik haberlerin de basında daha çok yer aldığı görülmektedir. Yazılı basındaki ilginin düşmesine rağmen bu intifada döneminde önceki intifadadan farklı olarak iletişim araçlarının çoğalması ve yaygınlaşması nedeniyle toplum, özellikle TV haberleri aracılığı ile daha çok görsel materyale ulaşabilmektedir. Medyadaki intifada haberlerinin büyük bölümü TV'lerde Kanal 7, yazılı basında ise Yeni Şafak gazetesi tarafından ayrıntılı olarak verilmiştir.

- 4 Ekim 2000, *Radikal*: İsrail kana doymuyor. İsrail'in, şahıs siyasetçisi Şaron'un kışkırtmasının ardından ordusuyla kana buladığı kutsal topraklara ateşkes dayanmıyor. Dün iki Filistinliyi vuran İsrail Gazze'yi yine havadan taradı. Öldürmeye ayarlılar. Kutsal topraklardaki şiddet manzaraları 1987-93 intifada dönemindekini geride bırakırken, İsrail askerlerinin aşırı dozda şiddete başvurmalarının gerisindeki kıstaslar anlaşılamadı. Çünkü İsrail Savunma Kuvvetleri (IDF), bu kıstasları gizli tutuyor. Örneğin IDF'nin gizli birimlerinin intifada sırasında toplu infazlara giriştiği ortaya çıkarılmıştı.

¹²⁰ Kasım 2012'de Arafat'ın mezarı açılarak kemiklerinden örnek alındı. Yapılan inceleme sonucunda İsviçreli bilim insanları, Arafat'ın kemiklerinde ölümcül seviyenin 20 katı radyoaktif polonium-210 maddesine rastladı. Bilim insanları, bu sonuçlar doğrultusunda Filistinli liderin yüzde 83 ihtimalle polonyum ile zehirlendiğini belirledi. (BBC 2004) https://www.bbc.com/turkce/haberler/2012/11/121127_arafat_exhumed (11.12.2019)

¹²¹ Saleh, s.131.

İnsan Hakları İzleme Örgütü 1993 raporunda bu birimlerin protestocular arasına karışıp 120 Filistinliyi öldürdüğünü bildirmişti.

- 5 Ekim 2000, Cumhuriyet: Arafat: Barbarca saldırı dursun.
- 11 Ekim 2000, Yeni Şafak, Fehmi Kuru: Türk dış politikasının işlevsizliği ve ideolojik vesayeti yüzünden milli çıkarları zedeler bir biçim aldığı iyice sırtmaya başladı. 28 Şubat, içeride baskıcılığı sağlamak için, psikolojik savaş yöntemi olarak koyu bir Arap düşmanlığı zerk etti topluma; kendi topraklarında ‘iç düşman’ barındıran İsrail’in strateji konseptini aynen benimsemekte de tereddüt etmedi. Bu ilkesel beraberlik, dıştan bakanlar gözünde, Türkiye’yi İsrail’in yanı başına yerleştiriyor. Cumhurbaşkanı Sezer, Başbakan Ecevit, Dışişleri Bakanı Cem ve bütün ilgililer, anlamsız telefon trafiğine son verip Filistin’deki trajediyi sona erdirmek için kolları gerçekten sıvamalıdır.
- 12 Ekim 2000, Yeni Şafak, Nazif Gürdoğan: İsrail tank ve toplarla kuşattığı Filistin bölgelerinde bir yandan silahlı çocukları öldürürken, bir yandan da gösterilerin durdurulması için ateşkes öneriyor. Oysa ateş kesecek olan Filistinliler değil, İsrailliler. Çünkü Filistinli göstericilerin elinde taştan başka silah yok.
- 14 Ekim 2000, Hürriyet: Çankaya Köşklü, Başbakanlık ve Dışişleri bakanlığı arasındaki görüşmelerde, Türkiye’nin taraflar arasında bir zirveye av sahipliği yapabileceği görüşü ağır bastı. Ankara’ya ayrıca dolaylı yollardan, ABD ile BM genel sekreteri Kofi Annan’ın Türkiye’nin ev sahipliğine olumlu baktığına dair mesajlar da geldi.
- 14 Ekim 2000, Yeni Şafak: Filistinli direniş gruplarından Hamas, önemli binaları İsrail saldırılarına karşı korumak için bu binaların etrafında insan zinciri oluşturulması çağrısında bulundu. Hamas açıklamasında, “Halkımızı Siyonist

bombardımanına karşı meydan okumak ve ulusal tesisleri korumak için sokaklara dökülmeye çağırıyoruz” denildi. Arapların ve Müslümanların İsrail saldırılarına karşı gösteri yapması gerektiği belirtilen açıklamada, ‘Cesur halkımız kutsal yerleri ve şerefini koruyacaktır ve roket, tank ya da düşmanın nükleer gücünden korkmayacaktır’ ifadesi kullanıldı. Açıklamada, Filistin Yönetimi’ne, ‘kutsal yerleri ve Filistin topraklarını savunmak için silah taşıyabilecek herkese silah dağıtması’ çağrısı da yapıldı. Hamas, ‘İsrail’in Filistin halkına yönelik saldırganlığına’ karşılık olarak Arap ve Müslüman ülkelerin İsrail’deki büyükelçilik ve temsilciliklerini kapatmasını da istedi.

- 17 Ekim 2000, Hürriyet: Vurulduğu an. Ramallah’ta her gün Davut ve Golyat efsanesi yaşanıyor. Filistinliler, İsrail askerlerine taşlarla saldırıyor.
- 14 Kasım 2000, Hürriyet: Türkiye ve Mısır’ın başı çektiği bir grup ılımlı İslam ülkesinin çabaları sonucu, İslam Konferansı Örgütü zirvesinden İsrail ile ilişkilerin topyekûn kesilmesine neden bir kararın çıkması engellendi. Sert bir boykot kararı yerine Müslüman ülkelerden İsrail ile ilişkileri kesmesini isteyen ve bağlayıcı olmayan nispeten yumuşak bir karar çıktı. 56 üyesi bulunan İKÖ’de benimsenen kararla büyükelçiliklerini Kudüs’e taşıyacak ya da Kudüs’ü İsrail’in başkenti olarak tanıyacak her ülke ile ilişkilerin kesilmesindeki kararlılıklarını teyit ettiler.
- 21 Aralık 2000, Cumhuriyet: ABD Başkanı Bill Clinton, Filistin ve İsrail barış sürecini yeniden canlandırmak için son şansını denerken Gazze’de şiddetli çatışmalar çıktı. Çatışmalarda, İsrail ateşiyle vurulan 10 yaşındaki bir çocuk öldürüldü. Hastane kaynaklarından alınan bilgiye göre, Gazze Şeridindeki Refah mülteci kampında çıkan çatışmalarda, 10 yaşındaki Hani Sufi adlı Filistinli çocuk başından vuruldu. Sufi’nin, mülteci

kampındaki evinin önünde arkadaşlarıyla birlikte oynarken vurulduğu kaydedildi.

- 15 Şubat 2001, Hürriyet, Hadi Uluengin: Filistin halkı 1948'den beri mağdur durumdadır. Ya kendi yurdunda parya konumundadır ya da sürgünün acıları ve öfkeleri içindedir. Kutsal topraklar üzerinde devlet kurmak ve hür yaşamak, en az Davudi yıldızlı ülke ahalisinininki kadar, o toprakların yerlisi olan Filistinlilerin de meşru hakkıdır. Bunu tartışmak bile abestir.
- 28 Şubat 2001, Yeni Şafak: İsrail başbakanı Ariel Şaron'un özel temsilcisi Meir Rosenne, Ortadoğu barış sürecinin tekrar başlayabilmesi için şiddetin durmasının şart olduğunu söyledi. Şaron'un özel mesajını Türk yetkililere iletmek üzere önceki gün Ankara'ya gelen Rosenne, dün İsrail'in Ankara Büyükelçiliği'nde bir basın toplantısı düzenledi. Şaron'un mesajının Türkiye'nin yanı sıra ABD, Almanya, Fransa, Belçika, Ürdün ve Mısır gibi birçok ülkeye gönderildiğini, bunun İsrail'in Türkiye'ye verdiği önemin göstergesi olduğunu ifade etti
- 20 Mart 2001, Hürriyet: Avrupa Konseyi, İsrail ile Filistin arasındaki barış sürecine katkı sağlamak amacıyla bölgeye altı kişilik bir parlamenter heyeti gönderiyor. Bugün İsrail'e giderek temaslarına başlayacak heyette FP'li Abdullah Gül de bulunuyor. İsrail'deki temaslarının ardından Filistin'e geçecek heyet, Filistin Devlet Başkanı Yaser Arafat ve İsrail Dışişleri Bakanı Şimon Peres'in yanı sıra, Meclis Başkanı Avraham Burg, Filistin Meclis Başkanı Ahmet Kuri ve Kudüs Müftüsü ile görüşecekler.
- 29 Mayıs 2001, Yeni Şafak: Katar'da yapılan İKÖ dışişleri bakanları olağanüstü toplantısında İsrail'e siyasi ilişkilerin kesilmesi kararı alınırken Türkiye bu karara rezerv koydu.
- 2 Haziran 2001, Sabah: İsrail'de terör dehşeti. Tel Aviv'deki intihar saldırısında 17 kişi öldü, 70 kişi yaralandı. Sahil kesiminde bir gece kulübü önünde üzerine sarılı patlayıcıyı

ateşleyen canlı bomba, plajı kana buladı. Saldırıyı aşırı dinci terör örgütü İslami Cihat üstlendi.

- *4 Haziran 2001, Cumhuriyet: İsrail'in Ankara Büyükelçisi Uri Bar-Ner gelişmeleri Cumhuriyet'e değerlendirdi. İsrail elçisinden 'Arafat'a ikna edin' çağrısı, Ankara'nın gerilimin turmanmaması için yürüttüğü çabayı olumlu karşıladıklarını kaydeden Bar-Ner, 'Türkiye'nin bugün yapabileceği bir şey var. O da Arafat'ı teröre son vererek ateşkesi uygulamaya geçirmesi için ikna etmek' diye konuştu.*
- *08 Tem 2001, Yeni Şafak, Yusuf Kaplan: Türkiye, Şaron'u sigaya çekmeli. Ve nihayet, İsrail'in gerçekleştirdiği "devlet terörünün en insanlık dışı örneklerine imza atan ve "Lübnan kasabı" lakabıyla tüm dünyada ün salan Ariel Şaron da Türkiye'de. Şaron'un "kanlı elleri ve ayaklarıyla Türkiye'ye ayak basması, her bakımdan onur kırıcı bir şeydir. Masum, günahsız, suçsuz, eli kolu bağlı insanları, kadınları, çocukları, çiçeği burnunda gençleri gözünü kırpmadan bir kasap gibi doğrayan bu kişi hem kamuoyu tarafından hem de elitler tarafından mutlaka sigaya çekilmeli ve protesto edilmelidir. İsrail'in bölgenin dengelerini alt üst eden, istikrarını bozan politika ve stratejilerinden vazgeçebilmesini sağlayabilmenin en etkin yollarından biri, Şaron gibi "eli kanlı" birinin devlet adamı gibi karşılanmasından değil; aksine hem kamuoyu hem de elitler tarafından sigaya çekilmesinden geçiyor. Oysa Türkiye, İsrail'e karşı son derece pasif ve teslimiyetçi bir politika izliyor. Fakat bu teslimiyetçi tavır, Türkiye'yi İsrail'in kucağına itmekle sonuçlanmıştır: İsrail ve İsrail dışındaki Yahudi lobisi ve diplomasisi Türkiye'nin sivil ve sivil olmayan bürokrasisini ve diplomasisini son üç dört yıldan bu yana tam anlamıyla etki ve nüfuz çemberi altına almış durumdadır.*
- *13 Temmuz 2001, Hürriyet, Ferai Tınç (İsrail'in yeni Türkiye Büyükelçisi David Sultan'ın verdiği röportajdan alıntılar*

yayınladığı yazısı) “Dostlarımıza, İran’ın nükleer silah geliştirmekteki hızlı ilerlemesinden duyduğumuz endişeyi ve düşüncelerimizi anlattık. Bu tehdide karşı alınacak önlemlerde Türkiye’nin de yerini alması gerektiğini söyledik.” ... “Her ülke, kendisini savunma hakkına sahiptir. Türkiye ile İsrail’in yaptığı her şey sadece kendileri için. Kimseye karşı değil. Bizim Türkiye’ye sorun yaratma gibi bir niyetimiz yok. Her iki tarafın da kendileri için olumlu v yararlı gördükleri bir şeyi yapıyoruz. İsrail ile Türkiye arasındaki ilişkiler hiçbir zaman üçüncü bir ülkeyi hedef almadı.”

- 10 Ağustos 2001, Yeni Şafak: Türk-İsrail ilişkileri tehlikede. Şaron’un Ankara’daki tavrı İsrail’de şiddetle eleştirildi. Türk-İsrail ilişkileri için tehlike çanlarının çaldığını belirten İsrail basını, Şaron’un Kudüs konusunda sarfettiği sözlerin Türkler’i şok ettiğini yazdı. İsrail Başbakanı Ariel Şaron’un Ankara ziyareti, İsrail basınında geniş yankı buldu. Gazeteler, Şaron’u, Ankara’daki sert tutumu nedeniyle eleştirirken, Türk-İsrail ilişkileri için tehlike çanlarının çaldığı uyarısında bulundu.
- 17 Ağustos 2001, Milliyet, s20: İsrail: İntifada 2006’da bitecek. İsrail Genelkurmay başkanlığı, intifada (Filistin ayaklanması) hareketinin 2006’ya kadar sürmesinin beklendiğini ve bunun bir bölgesel çatışmaya yol açma riski taşıdığını bildirdi.
- 4 Aralık 2001, Star: Ortadoğu’da 26 İsraillinin öldüğü intihar saldırılarının ardından gerilim tırmandı. İsrail dün Filistin’e saldırdı. Arafat’ın evi, karargâhı ve helikopteri füzelerle vuruldu. Ecevit, Arafat’la görüştü. Başbakan Ecevit ise dün akşam yaptığı açıklamada, kaygı verici gelişmeler olduğunu, Şaron’un savaştan söz ettiğini söyledi. Ecevit, “Sayın Arafat’la telefonda görüştüm. Masaya oturmaya hazır” dedi. Şaron’la da görüşmek istediğini belirten Başbakan, “Bakanlar Kurulu’nda olduğu için görüşemedik. Yarın(bugün) imkân olursa görüşeceğim” diye konuştu.

- 22 Ocak 2002, Cumhuriyet (s.11): Filistinlilere yönelik sistematik yıkım siyaseti uluslararası toplumu çileden çıkarsa da İsrail yıkımlara devam diyor. Tulkarim kentine İsrail bayrakları çekildi, ordu Filistinli avını sürdürüyor.
- 24 Ocak 2002, Milliyet, Sami Kohen, s.12: Felaket Oyunu... Artık gün geçmiyor ki, Filistin militanlarının İsraililere karşı bir saldırısı olmasın ve İsrail askeri güçlerinin Filistinlilere karşı bir misillemesi gerçekleşmesin... Bugün İsrail ve Filistin toplumlarında marjinal duruma gelmesi gereken militan veya aşırı unsurların seslerini daha çok yükselttikleri, halk kitlelerinin de onları desteklediği görülüyor. Bu, geçen yıl bu ölçüde tehlikeli bir noktada değildi. Eğer bugün de bu gidişat durdurulamazsa, bu “felaket oyununun sonu gelmeyeceği gibi bunun acısını iki taraf ile birlikte, bütün dünya çekecektir.
- 29 Ocak 2002, Star: İmdat Türkiye, Filistin lideri Arafat, İsrail’in baskı ve saldırıları artınca, Cumhurbaşkanı Sezer, Başbakan Ecevit ve Fransa Cumhurbaşkanı Chirac’a “imdat” çağrısı gönderdi.
- 9 Şubat 2002, Hürriyet: Arafat İsrail’in Maariv Gazetesine verdiği mülakatta. İsrail hükümetiyle 1 yıl önce kesilen temelli barış temaslarının yeniden başlamasına hazır olduklarını belirtti ve Şaron’a sıcak bir mesaj yolladı. Arafat, Şaron’a hitaben, “Şaron’u affediyorum. Şaron’a kalpten selam... Sayın Şaron, lütfen geliniz, masaya birlikte oturalım” dedi.
- 15 Mart 2002, Cumhuriyet: Ortadoğu barışına katkıda bulunmak üzere Başbakan Bülent Ecevit’in İsrail ve Filistin liderlerine gönderdiği mesajı ileten Dışişleri Bakanlığı Müsteşar Yardımcısı Büyükelçi Ali Tuygan, Ramallah’ta Filistin lideri Yaser Arafat ile görüştü. Tuygan, mesajın Türkiye’nin kaygılarını taraflarla paylaşma amacına yönelik olduğunu söyledi.

- 31 Mart 2002, Hürriyet: Şaron cinneti. Çığ gibi büyüyen tepkilere aldırış etmeyen İsrail Başbakanı Şaron, Filistinli polisleri kurşuna dizip 15-50 yaşlarındaki tüm erkekleri topluyor. İsrail usulü gözaltı. Ramallah sokaklarında dehşet saçan İsrail tankları, sivilleri böyle yere yatırıp gözaltına alınıyor. Tanklar, insanlar önde yatarken binalara ateş etmeye devam ediyor. Medya merkezini basan İsrail askerleri, 5 Filistin polisini kurşuna dizdi. Ramallah'taki Filistin'in Sesi radyosu da susturuldu.
- 1 Nisan 2002, Milliyet: Canlı bomba lokantada: Ramallah'ı yasak kent ilan edip 100 tankla Kalkiliya kentine giren İsrail ordusu, canlı bombaların önüne geçemiyor. Dün Hayfa'da bir lokantaya düzenlenen intihar saldırısında 16 kişi öldü, 40 kişi yaralandı. Saldırının sorumluluğunu Hamas örgütü üstlendi.
- 1 Nisan 2002, Milliyet: Sonuçları ağır olur! Ankara hem ABD Büyükelçisi Pearson aracılığıyla Washington'a ham da İsrail Dışişleri Bakanı Peres'e aynı mesajı yolladı: "Arafat ortadan kaldırılsa ya da bu zorlu şartlarda ölümcül sağlık sorunu yaşarsa bunun sonuçları çok ağır olur. Türkiye dâhil bölge ülkelerinin tavrı çok fazla etkilenir.
- 1 Nisan 2002, Milliyet, Fikret Bila: Bir süredir ABD'yi harekete geçirmeye ve İsrail'in dizginlenmesini sağlamaya çalışan Ankara, bu talebini Arafat'ın yaşamıyla ilgili olarak yoğunlaştırmış görünüyor. Bu koşullarda başta Arap dünyası olmak üzere bütün ülkelerin ABD'ye ve İsrail'e baskı yapması gerekli. Aksi takdirde Arafat'ın ortadan kalkmasıyla doğacak atmosferde bütün Ortadoğu'nun ateş çemberine dönüşmesi riski büyük.
- 1 Nisan 2002, Cumhuriyet, Necati Doğru: Sanki bedenine bomba sarıp bir kenti cehenneme çevirebilen Filistinli gence Arafat söz geçirebiliyormuş da onu durdurmuyormuş gibi düşünüyorlar. Oysa bu genç ve onun gibi yüz binlercesi o kadar

büyük bir nefretle dolu ki, Arafat, uzlaşmacı bir tavır aldığında onu da 'hain... Siyonizme satılmış... AB emperyalizminin uşağı...' ilan edebiliyor.

- 3 Nisan 2002, Cumhuriyet, Mümtaz Soysal: *Filistinlilerin, bütün kişisel özverilerine karşın bugünkü ezilişleri, kendilerini askeri güç kullanarak kollayacak bir dış koruyucudan yoksun oluşlarından kaynaklanıyor. Herkes seyirci.*
- 5 Nisan 2002, Milliyet: *Başbakan Ecevit "Filistin halkına dünyanın gözleri önünde soykırım uygulanıyor" dedi.*
- 6 Nisan 2002, Cumhuriyet: *Cumhurbaşkanlığı basın merkezinden yapılan açıklamada, Sezer'in Bush ile telefonda görüştü kaydedildi. Açıklamaya göre, Sezer, görüşmede Ortadoğu'da yaşanan gelişmelerden duyduğu kaygı ve üzüntüyü dile getirdi. Bosch'un 4 Nisan'da yaptığı konuşmada ortaya koyduğu barış önerisinin Filistin tarafınca koşulsuz kabul edilmesinin umut verici olduğunu, İsrail'in de işgale ve şiddet kullanımına hemen son vererek barış girişimlerinin önünü açması gerektiğini vurguladı. Cumhurbaşkanı, Dışişleri Bakanı Powell'in bölgeye yapacağı ziyarette taraftar üzerindeki ağırlığını kullanmasını beklediğini söyledi.*
- 4 Nisan 2002, Cumhuriyet; Ecevit: *Soykırım var. Başbakan, bası Arap ülkelerinin Filistin devletini istemediğini söyledi. İsrail'in Filistin halkına karşı dünyanın gözü önüne "soykırım" suçu işlediğini belirten Ecevit, Ariel Şaron'un Filistin devletini ortadan kaldırmayı amaçladığını söyledi.*
- 6 Nisan 2002, Hürriyet: *İsrail ile 'soykırım' krizi!*
- 8 Nisan 2002, Cumhuriyet, Mümtaz Soysal: *Anlaşıldı ki Filistin'den söz ederken "soykırım" deyimini kullanmak en azından tartışmalı, uluslararası ilişkiler açısından rizikolu, Türkiye'nin dış dünyadaki dertleri açısından ta tehlikeliymiş. Basında sürüp giden yazılar, dışta Türk yanlısı Musevi*

lobisinden gelen tepki, Başbakan'ın düzeltme çabaları, bunu gösteriyor.

- 10 Nisan 2002, Hürriyet, Oktay Ekşi: Evet, Ecevit'in bu vahim tablodan söz ederken kullandığı "soykırım" sözcüğü çok yanlış, yersizdir ama bunu büyütüp Türkiye ile Musevi dünyası arasındaki ilişkileri mahvetmeye çalışmanın da akıllıca olmadığı ortadadır.
- 11 Nisan 2002, Cumhuriyet, Yalçın Doğan: Filistin eylemi devletten bağımsız olmasına rağmen aziz devletimiz de Filistin eylemini hararetle destekliyor. TRT yayını bunun açık göstergesi. Devletin haberi olmadan, tek bir adım atamayan TRT, yedi dakikalık cesareti nereden buluyor? Basit, Ecevit'ten! Ecevit'in İsrail-Filistin savaşını yorumlayan "soykırım" sözcüğünden.
- 13 Nisan 2002, Milliyet: İsrail: Yüzlerce Filistinli öldürdük. Batı Şeria'daki Cenin mülteci kampında 250 Filistinlinin öldürüldüğü İsrail tarafından açıklanırken, Filistinliler bu sayının en az 700 olduğunu öne sürüyorlar. Adını vermeyen bir üst düzey askeri yetkili, Filistin kayıplarının en az 250 olduğunu ve çatışmalarda 23 İsrail askerinin öldüğünü söyledi. Askerlerin çelişkili açıklamaları, İsrail'in gerçekleri gizlemeye çalıştığı yolunda yorumlara neden oldu.
- 14 Nisan 2002, Cumhuriyet: Filistin Devlet Başkanı Arafat, ABD Dışişleri Bakanı Powell'in kendisiyle görüşmek için öne sürdüğü koşulu yerine getirdi. Arafat, Kudüs'te önceki gün düzenlenen intihar saldırısını kınadı. İsrail Başbakanı Şaron, hiçbir ülkenin baskısını kabul etmeyeceğini ve Arafat'la barış yapmanın olanaksız olduğunu belirtti.
- 30 Haziran 2002, Hürriyet: İsrail kuşatması altında olan El Halil'deki Filistin karargâhında teslim olmayı reddeden ve ateş etmeyi sürdüren Filistinli 15 militanın akıbetlerinin ne olduğu anlaşılamadı. İsrail Ordu Radyosu, askeri yetkililere

dayandırarak 15 militanın patlama sırasında içeride olduğunu sanıldığını duyurdu. Filistinli yetkililer de aynı görüşü savundular. Karargâhın yerle bir olmasının ardından İsraili askerler enkazda ceset arama çalışmasına başladılar.

- 24 Temmuz 2002, Yeni Şafak: Türk Dışişleri Bakanlığı, İsrail'in Gazze Şeridi'nde önceki gün düzenlediği operasyonun, aralarında çocukların da bulunduğu çok sayıda sivilin hayatına kal olmasının esefle karşılandığını bildirdi.
- 24 Temmuz 2002, Cumhuriyet: İzzettin El Kassam Tugayları, bugüne kadarki en sert açıklamasını yaparak "Her restoranda, her durakta, her otobüste Siyonistlerin bedenlerini paramparça edeceğiz" dedi. Saldırıdan birkaç saat önce, İsrail'in operasyonlarını durdurması halinde kendilerinin de saldırılara son vereceğini açıklayan Hamas'ın dini lideri Şeyh Ahmet Yasin, saldırıyı. Filistin halkının hedef alındığı bir katliam olarak nitelendirdi ve misillemelerine evlerindeki İsrailiilerin bile hedef olacağını açıkladı. Yasin, "Bu kasaplıktan sonra İsrail'e sözlerle yanıt vermenin olanağı kalmadı. Artık eylem konuşacak" diye konuştu. Al Aksa Şehitleri Tugayları, "İsrailileri her yerde vuracağız, çocuklarını bile vuracağız" dedi.
- 29 Temmuz 2002, Cumhuriyet: El Aksa Şehitleri Tugaylarının bir militanı, bir büfeye girdikten sonra bombayı patlattı. İsrail radyosu, patlamanın çok sıkı güvenlik önlemlerinin alındığı Kudüs'ün merkezinde meydana geldiğine dikkat çekti. İsrail, saldırıyla ilgili olarak Filistin'i suçlarken hükümet sözcüsü, intihar eylemcisinin Beytüllahim kentinden olduğunu açıkladı. El Aksa şehitleri Tugayları militanları dün Nablus kenti yakınlarında 2 Yahudi yerleşimcisini de öldürdü. Batı Şeria'da Yahudi yerleşim birimi Itamaria'ya sızarak bir kişiyi bıçakla yaralayan Filistinli, İsrail askerlerince vurularak öldürüldü.
- 7 Eylül 2002, Yeni Şafak: İsrail helikopterleri, Gazze şeridinin han Yunus kentindeki Filistin polis karargâhına füze saldırısı

yaptı. Görgü tanıkları, helikopterlerin karargâha en az 4 füze attığını kaydettiler. Füzelerin polis karargâhı yakınlarındaki dökümhaneyi vurduğu bildirildi. Görgü tanıkları, en az 3 füzenin isabet ettiği dökümhanede yangın çıktığını ve binanın çatısının çöktüğünü kaydettiler. Bu arada İsrail askerleri, Batı Şeria'nın Cenin kentinde iki Filistinliyi şehit ettiler.

- 24 Eylül 2002, Cumhuriyet: Türkiye, ABD ve İsrail makamlarıyla temasa geçiyor. Arafat'ın karargâhındaki kuşatmanın kaldırılmasını isteyen Türkiye, taraflar arasında çözüm bulunmasına ilişkin toplantılara ev sahipliği yapabileceğini bir kez daha yineledi. Ecevit, bir mektup yazarak ABD başkanı George Bush'tan konuyla ilgilenmesini isteyecek.
- 27 Eylül 2002, Yeni Şafak, Fehmi Kuru: Türkiye, Filistin'e ilk saldırılar sırasında 688 milyon dolarlık tank yenileme siparişini İsrail'e bağışlamıştı; bugünlerde de alacak hanesine yazılması gereken 27 milyon doları daha İsrail'e bırakıyor. Bu utanç bize yeter.
- 18 Mart 2003, Sabah: İsrail buldozerleri Rachel'i ezdi geçti. Rachel, dün Gazze'de evleri yıkacak buldozerin önüne dikildi, durdurdu. İsrail askeri üstüne sürüp ezdi geçti. Geri gelip bir daha... İsrail ordu buldozeri Amerikalı barış eylemcisi genç kadını ezerek öldürdü. 23 yaşındaki Rachel Corrie, Gazze'de İsrail ordu buldozerlerinin bir Filistinli fizikçinin evini yıkmalarını önlemeye çalışıyordu. Yanında arkadaşları da vardı. İsrailli asker, buldozeri genç kadının üzerine sürdü. Bu sırada Rachel düştü. Arkadaşları "Dur" diye bağırarak sürücüyü uyardı. Ancak görgü tanıklarının anlattığına göre, uyarılarına aldırmayan buldozer önce Rachel'in üzerinden geçti, sonra tekrar geri geri gelerek bir kez daha genç kadını ezdi.
- 05.06.2003, Milliyet: Ortadoğu'da uygun adım barış Bush, Filistin lideri Arafat'ın dışlandığı ilk Ortadoğu barış zirvesinde, İsrail ve Filistin başbakanları Şaron ve Abbas ile yol haritasını

görüştü. Abbas, Filistinlileri intifadaya son vermeye çağırırken, Şaron Filistin devletine şartlı destek verdi... Sertlik yanlıları öfkeli. Akabe'deki zirvenin ardından yapılan açıklamalara en olumsuz tepkiler aşırı dinci silahlı Filistinli örgütler ve Yahudi yerleşimcilerden geldi. HAMAS, İslami Cihad ve Filistin Halk Kurtuluş Cephesi, İsrail'e karşı silahlı mücadeleyi sürdürececeklerini duyururken, Yahudi yerleşimciler de İsrail Başbakanı Ariel Şaron'un yasadışı yerleşim birimlerinin boşaltılacağı yönündeki açıklamasına karşı çıkacaklarını vurguladı.

- *24.02.2004, Milliyet: Duvar savaşları. Filistinliler, duvarı, önünde toplanarak protesto ettiler Filistin temsilcisi El Kidva, Adalet Divanı'na bilgi verdi. İsrailliler, canlı bombaların kurbanlarını sergilediler Lahey'deki Uluslararası Adalet Divarı, İsrail'in Batı Şeria'da Filistinli teröristlere karşı inşa ettiği 'güvenlik duvarını' tartışmak üzere toplanırken, propaganda savaşı zirveye çıktı.*
- *20 Mayıs 2004, Star: Soykırım, İsrail Filistin'de çoluk çocuk katlediyor. Dünya Irak'taki işkence rezaletiyle ilgilenirken İsrail yine Filistinlileri yok etme operasyonuna girişti. Filistinlileri tutukladılar. Evlerini yıktılar, göçe zorladılar. Kalanların üzerine dün ölüm yağdırdılar. Ölenlerin çoğu çocuk. Dünya ise seyretti.*
- *21 Mayıs 2004, Cumhuriyet: Erdoğan Devlet Terörü Dedi.*
- *22 Mayıs 2004, Tercüman: Çekilirken bile yıktılar. İsrail'in Filistin'e karşı giriştiği soykırıma dünya sessiz kalıyor. Günlerdir İsrail saldırısı altında yerle bir olan Refah'ta, silah ve yıkım sesleri yerini sessiz hıçkırıklara bıraktı. Askerler girerken harabeye çevirdikleri yerlerden çekilirken de yine aynı eylemlerini sürdürdü.*
- *26 Mayıs 2004, Hürriyet: İsrailli Bakana Erdoğan Şoku. İsrail Altyapı Bakanı Joseph Paritzky ile görüşmesi sırasında Erdoğan*

“Filistin’de yaşananlardan bir Müslüman olarak değil, bir insan, bir sorumlu Başbakan ve bir baba olarak büyük üzüntü duyduğunu” söyledi.

- 7 Haziran 2004, Milliyet: *Onlar bizi öldürüyor, boğazlarını kesmeliyiz. Zengin çocukları da kin ve nefret dolu.*
- 27 Ekim 2004, Vatan: *İsrail Gazze’den çekiliyor. İsrail parlamentosu tarihinin en önemli kararlarından birini aldı. Başbakan Ariel Şaron, bir dönem mimarlık ettiği Gazze’deki Yahudi yerleşkelerinden çekilmek için siyasi geleceğini ortaya koydu. Kendi partisi içindeki isyana rağmen onayı aldı. Ancak hükümet tehlikede. Gazze planında Türkiye anahtar rol oynayabilir.*
- 12 Kasım 2004, Milliyet: *Bir gün Kudüs’e... Arafat, bir ömür uğruna savaştığı bağımsız Filistin’i göremeden öldü. Ağla sevgili Filistin... Arafat’ın ölümü duyulunca Gazze Şeridi’nde Filistinliler, sokaklarda “babamız öldü” diyerek birbirlerine sarıldı. Arafat’ın “generallerim” dediği Filistinli çocuklar, sokaklarda lastikler yakarak gökyüzünü siyah dumanlara boğdu. İsrail Adalet Bakanı, Arafat’ın ölümüne sevindiğini söylerken, Arafat’la Nobel Barış Ödülü’nü paylaşan Şimon Peres, Filistin yönetimini arayarak başsağlığı diledi.*
- 29 Aralık 2004, Milliyet: *İsrail’e Abdullah Gül güvencesi. Başbakan Erdoğan’ın ‘devlet terörü’ suçlamasının güven bunalımına yol açtığı İsrail’de Gül ‘İlişkiler sağlam’ mesajı verecek.*
- 9 Şubat 2005, Milliyet: *5 yıldır akan kana son. Mısır’daki tarihi zirvede buluşan İsrail Başbakanı Ariel Şaron ve Filistin Devlet Başkanı Mahmud Abbas, şiddete karşılıklı olarak son verdiklerini açıkladılar.*

İsrail ve Filistin arasındaki çatışmalar 8 Şubat 2005’te Filistin Ulusal Yönetimi Başkanı Mahmud Abbas ile İsrail Başbakanı Ariel Sharon’un Sharm El Sheikh’te gerçekleştirdikleri zirve ile

sona erdi. Zirve ve sonuçları Türkiye tarafından memnuniyetle karşılandı. Dışışleri Bakanlığı zirveyle ilgili bir açıklamada bulundu.¹²²

K. Erdoğan'ın İsrail Ziyareti

Çok değil 3 ay sonra Türkiye başbakanı Recep Tayyip Erdoğan, ilk İsrail-Filistin gezisine çıktı. Erdoğan'a bu ziyarette eşi Emine Erdoğan, Bakanlar Beşir Atalay, Vecdi Gönül, Ali Coşkun, Hilmi Güler, Sami Güçlü ve bir grup milletvekili eşlik etti.

- 29.01.2005, *Milliyet*: Erdoğan, İsrail ve Filistin'e gidiyor Başbakan Recep Tayyip Erdoğan, Filistin'e yönelik tutumlarından dolayı Ankara'da tepki olsun diye randevu vermediği İsrail Başbakan Yardımcısı Ehud Olmert'e dün Davos'ta önce randevu vardı, daha sonra “zaman darlığı” nedeniyle iptal etti. Son dakika değişiklik yapan Erdoğan, İsrail Dışışleri Bakanı Silvan Şalom'la görüşmeyi kabul etti. Şalom, Erdoğan'a “siz hem Filistin ile hem de bizimle ilişki içerisindesiniz. Süreçte büyük katkınız olabilir” dedi. Erdoğan ise Şalom'a “Mahmud Abbas'ın Filistin'de seçilmesi yeni bir süreç başlatıyor. Bu süreci siz de iyi değerlendirin” yanıtını verdi. Erdoğan, görüşmenin ardından, Türkiye'nin İsrail ve Filistin'le ilişkileri açısından bir sorun yaşanmadığını belirterek, yakın bir gelecekte iki ülkeyi ziyaret edeceğini söyledi. Başbakanın gezisi, Türk-İsrail ilişkilerinde önemli bir dönemeç oldu. Özellikle, savunma iş birliği ve askeri alımlarda yeni dönemin kapısı aralandı. Türkiye, HARPİ-2 adı verilen hava kuvvetlerinin ihtiyacı olan “bombalı insansız hava araçlarını” da bu ülkeden alma kararı verdi.¹²³

¹²² Filistin Ulusal Yönetimi Başkanı Mahmoud Abbas ile İsrail Başbakanı Ariel Sharon'un Sharm El Sheikh'de Gerçekleştirdikleri; Zirve Hk., http://www.mfa.gov.tr/no_18---8-subat-2005_-_filistin-ulusal-yonetimi-baskani-mahmoud-abbas-ile-israil-basbakani-ariel-sharon_un-sharm-el-sheikh_de-gerceklestirdikleri_zirve-hk_tr.mfa (20.02.2020)

¹²³ *Milliyet Gazetesi*, 3.05.2005.

Başbakan Erdoğan'ın bu ziyaretinde iki ülke arasında yeni anlaşmalar imzalanırken M-60 tanklarının modernizasyonu projesinin zamanında tamamlanamaması nedeniyle yaşanan kriz çözülmüş, proje yeniden İsrail'e verilmiştir. Görüşmelerde bölge barışına yönelik bir gelişme ise kaydedilememiştir.¹²⁴ Bu ziyaret dönemin bütün gazeteleri tarafından yakından takip edilmiştir.

- *1 Mayıs 2005, Milliyet: Filistin'e tapu jesti. Başbakan Recep Tayyip Erdoğan'ın İsrail ve Filistin'i kapsayan 2 günlük Ortadoğu gezisi öncesinde Türkiye. Filistin'e yönelik tarihi bir jest yaptı. Osmanlı döneminde Filistin topraklarının son sahiplerini gösteren tapu kayıtları Filistinlilere verildi.*
- *2 Mayıs 2005, Cumhuriyet: İsrail'le 'özel hat'.*
- *02.05.2005, Hürriyet: Başbakan Erdoğan, Filistin'de Ulusal Yönetimin Başkanı Mahmud Abbas ve Başbakan Ahmed Kurey'le görüştü. Taraflar iş birliğinin devam edeceğini vurguladı.*
- *2 Mayıs 2005, Yeni Şafak: Ortadoğu barışı için arabuluculuğa hazırız.*
- *2 Mayıs 2005 Milliyet: Kippa yerine takke. Erdoğan, Yad Vašem Soykırım Müzesi'nde, 2. Dünya Savaşı'nda ölen 6 milyon Yahudinin anısına sürekli yanan "ebedi" ateşi yaktı, mozoleye çelenk koydu. Erdoğan, Yad Vašem Soykırım Müzesi'ni gezen yabancı ziyaretçilerin taktığı. Yahudilerin dini sembolü "kippa"yı girişte kendisine uzatılmasına rağmen reddetti.*
- *3 Mayıs 2005, Radikal: Erdoğan dengeyi yeniden kurdu.*
- *3 Mayıs 2005, Milliyet: İsrail'le askeri iş birliği zirvede. Silah anlaşmalarının bedeli 1 milyar doları aşıyor. Türkiye, casus uçaklardan sonra bomba uçakları da İsrail'den alıyor. Uçaklar için ihaleye çıkılmayacak.*

¹²⁴ İsrail 2005, Türkiye, s.14. https://ormer.sakarya.edu.tr/uploads/files/06_israil_2005.pdf (20.02.2002)

- 5 Mayıs 2005, Radikal: Ziyaret tam zamanında

Manşetlerde ve haberlerde bu yönüyle çok hissedilmese de Erdoğan'ın İsrail gezisi ve İsrail'de ziyaret ettiği mekânlar Türkiye'de büyük ilgiyle izlendi. Özellikle de müze ziyareti.¹²⁵ Sabah gazetesi yazarlarından Erdal Şafak, "Tarihe geçecek gezi" başlıklı yazısında geziyi değerlendirdi:

*"Öyle ya; geçen yıl bu zamanlar, Hamas lideri Şeyh Yasin'in öldürülmesinden sonra İsrail'i "Devlet terörü uygulamakla suçlayan, tepki olarak Tel-Aviv'deki büyükelçiyi çekip Filistin'deki temsilciliği başkonsolosluktan büyükelçiliğe çıkarmaya karar veren, İsrail havayolları El-Al'ın seferlerine güçlük çıkarmaya başlayan, iki ülke arasındaki birçok anlaşmayı askıya alan, Başbakan Ariel Şaron'un gerilimi düşürmek için Ankara'ya gönderdiği yardımcısı Ehud Olmert'le görüşmeyi reddeden Erdoğan'a o günlerde "Siz bir yıla kalmadan İsrail'e gideceksiniz" denilse, yanıtı herhalde pek de nazik olmazdı. Neyse. Zamanın en iyi tedavi edici olduğu bir kez daha görüldü. Tabii birçok etkenin de katkısıyla."*¹²⁶

Bir başka gazeteci, Aslı Aydıntaşbaş o günkü atmosferi Sabah gazetesinde şöyle anlattı.

Erdoğan, dünkü Milli gazetesinin "Şaron'un kanlı elini nasıl sıkacaksınız?" manşetine rağmen İsrail'e gidiyor. İki taraf da bu gezinin "başarılı" olması için çok hevesli. İsrail açısından, Erdoğan'ın varlığı ikili ilişkilerde "soğuk rüzgârların estiği" bir dönemin geride kaldığı anlamına geliyor. Peki, gezinin AK Parti hükümetine faydası ne? Birçok yorumcuya göre, hükümetin Abdullah Gül'ün Ocak gezisiyle başlayan "İsrail'le barışma" siyaseti, aslında Türk-Amerikan ilişkilerinde kaybolan balansı yakalamayı amaçlıyor. Hem İsrail hem de Washington'daki Musevi lobisi, Türkiye'nin uluslararası destekçilerinin başında geliyor. Bu yüzden de Cengiz Çandar, AK Parti'nin, İsrail'i Washington'un kapısını açmaya yarayacak bir "maymuncuk" olarak gördüğünü söylemekte tamamen haksız sayılmaz. Hükümet ayrıca artan bir biçimde Türk dış politikasının geleneksel "Batı yanlısı" rotasını değiştirdiği eleştirisiyle karşı karşıya. Avrupa Birliği'nden vazgeçmiş görüntüsü, Afrika Yılı ya da "Şangay Beşlisi'ne katılalım" gibi yeni inisiyatiflerin farklı stratejik arayışlar olarak algılanması, dış politikayla ilgili fazlasıyla soru işareti yarattı. O kadar ki, Başbakan'ın danışmanlarından birinin NATO'dan çıkmayı teklif ettiği yolunda bir söylenti bile, aslı astarı olmamasına karşın, inandırıcı görülebiliyor. İşte bu yüzden İsrail gezisi Türkiye'nin

¹²⁵ Erdoğan Yad Vaşem Soykırım Müzesi'ni gezdi, 1 Mayıs 2005, <http://arsiv.sabah.com.tr/2005/05/01/gnd92.html> (01.02.2020)

¹²⁶ https://www.sabah.com.tr/yazarlar/safak/2005/05/01/tarihe_gececek_gezi (01.02.2020)

"devlet politikası" olarak nereye ve hangi eksene ait olduğunun ve bunun AK Parti tarafından benimsendiğinin önemli bir hatırlatması."¹²⁷

Bir yıl sonra, 2006'da İsrail Dışişleri Bakanı, Türkiye-İsrail ilişkilerini "mükemmel" olarak tanımladı. İsrail Cumhurbaşkanı Şimon Peres, Türkiye için "Orta Doğu'da önemli bir oyuncu" ifadesini kullandı. Türkiye Cumhurbaşkanı Abdullah Gül, Hamas'ın esir aldığı 3 İsrailli askerin serbest bırakılması için İsrail'e yardım etme sözü verdi.¹²⁸ Ancak Türkiye-İsrail ilişkilerindeki bu iyileşme süreci, İsrail'in önce Filistin halkına, sonrasında gelişen olaylar nedeniyle de Türkiye'ye yönelen askeri-politik saldırılarıyla büyük bir kırılma yaşadı. Dökme Kurşun operasyonu, bu bağlamda bir dönüm noktası oldu.¹²⁹

L. Türkiye-İsrail İlişkilerinde Gerilim Dönemleri: Dökme Kurşun Operasyonu, One Minute Çıkışı, Dizi Sorunu ve Alçak Koltuk Krizi.

İsrail'in 27 Aralık 2008'de Gazze Şeridi'ni hedef aldığı "Dökme Kurşun Operasyonu" Adalet ve Kalkınma Partisi iktidarındaki ilk gerilim konusu olmuştur. 1391 Filistinlinin can verdiği 4000'den fazlasının yaralandığı operasyon sırasında dönemin Başbakanı Erdoğan, İsrail'i 'terör devleti' olarak tanımlamıştır. Hamas, "Furkan Savaşı" adı altında misillemede bulunmuştur.¹³⁰ Hemen sonra gelen Davos, Dizi, Alçak Koltuk ve Mavi Marmara saldırıları iki ülke ilişkilerini derinden sarsmıştır.¹³¹

- *1 Ocak 2009, Akşam: Gazze Katliamı YouTube'da. İsrail ordusunun Gazze bombardımanı görüntüleri YouTube'da yayımlanıyor. Yüzlerce ton bombayla 400 kişiyi öldüren İsrail, bu görüntüleri dünyaya mesajlarını iletmek için yayımladıklarını açıkladı.*

¹²⁷ Sabah Gazetesi, 1.05.2005.

¹²⁸ Boşa Geçen Yıllar, <https://www.ogunhaber.com/siyaset/bosa-gecen-yillar-693928h.html> (20.02.2020)

¹²⁹ Şaban Kardaş, "Türk-İsrail Krizi: Moral Politikadan Çatışmaya", Görüş dergisi, Sayı.70, Ekim 2011, ss.12-17

¹³⁰ Anadolu Ajansı, "İsrail'in üç büyük operasyonunda 1679 kişi öldü", 10.07.2014,

<https://www.aa.com.tr/tr/dunya/israilin-uc-buyuk-operasyonunda-1679-kisi-oldu/142698> (09.02.2020)

¹³¹ Veysel Çakmak, "Uluslararası İletişim Ve Ötekilikler Bağlamında Tarihsel, Düşünsel Ve Pratik Unsurlarıyla Türkiye-İsrail İlişkileri Ve Krizleri", Aksaray Üniversitesi İletişim Fakültesi Aksaray İletişim Dergisi, Cilt: 1, Sayı 1: Ocak, 2019, s.41. <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/646337> (03.12.2019)

- 3 Ocak 2009 Akşam: Türkiye “Uluslararası Gözlemci Güç” önerdi. Türkiye, Gazze’de ateşkesin sağlanması için uluslararası güç önerisi ile Ortadoğu’da destek arıyor. Mısır’ın gündeme getirdiği ancak Mısır’ın Arap dünyasındaki imajının yara alması nedeniyle, Türkiye’nin inisiyatifi ile bölge ülkelerine sunulan plana göre, Gazze’ye gözlem amacıyla uluslararası güç yerleştirilecek. Türkiye’nin öncülüğünde, Müslüman ülkelerin temsilcilerinden oluşması öngörülen mekanizma, Gazze’deki geçiş noktalarında görev alacak.
- 5 Ocak 2009, Akşam: Gazze kan gölü. Gazze’ye yönelik “Dökme Kurşun Operasyonu”nun 8. Gününde kara harekâtı başlatan ve dün de hava, deniz ve karadan Gazze Şeridi’ne bomba yağdıran İsrail yine çoğu sivil 45 kişiyi öldürdü. 9 günde Gazze’de ölenlerin sayısı 515’i, yaralı sayısı 2300’ü buldu.
- 6 Ocak 2009, Akşam: Bu çocuklar da terörist mi? Gazzeli bebeklerin üstüne bomba yağıyor. İsrail ordusu aldırıyor. İsrail ordusu “hedefimiz Hamas” diyerek Gazze’ye ölüm yağıdırıyor. Ancak her savaşta olduğu gibi en ağır bedeli çocuklar ödüyor. Gazze’deki hastanelere getirilen ölü ve yaralıların 3’te 1’i çocuk. Hayatta kalanların da ekmeği ve suyu yok. İsrail, 10 günde 100 çocuk öldürdü. İsrail’in üç büyük operasyonunda 1679 kişi öldü.
- 7 Ocak 2009, Akşam: İsrail okulda katletti. BM’nin mülteciler için kurduğu 3 okul İsrail tanklarının hedefi oldu. Yaşlıların, kadınların ve çocukların sığınak olarak kullandığı BM okulları 40 kişiye mezar oldu.
- 9 Ocak 2009, Akşam: Fosfor bombası kullanan İsrail “savaş suçlusu”. Gazze’de beyaz fosfor bombası kullanıldığı kanıtlandı. The Times gazetesi bölgede çekilen bir fotoğraftaki bombanın kod numarasından yasak silahı belirledi. Toksik madde içeren bombanın sivillere karşı kullanılması savaş suçu.

- 11 Ocak 2009, *Akşam*. Emine Hanım'ın Gazze gözyaşları. *First Lady'ler "Gazze barış" için İstanbul'da buluşu. Emine Erdoğan öncülüğündeki toplantıya Ürdün kraliçesi Rania, Suriye'den Esma Esad, Katar emirinin eşi Şeyha, Kaddafi'nin kızı Aisha da katıldı.*
- 14 Ocak 2009, *Akşam*: Milli Eğitim Bakanı Çelik'in 81 ildeki ilköğretim ve liselere gönderdiği genelgeyle öğrenciler 'Filistin'de hayatını kaybedenler için bir dakika saygı duruşunda bulundu. Resim ve kompozisyon yarışması ise "Yahudi karışıklığı yayılır" korkusuyla iptal edildi.

İsrail'in Gazze'ye yönelik saldırıları, İsrail-Türkiye ilişkilerine olumsuz yansımıştır. Ocak 2009'da Davos'ta iki ülke arasında '**One minute**' olarak adlandırılan kriz yaşanmış, 2010 yılının ocak ayında ise İsrail, Davos'ta yaşananların rövanşı olarak lanse edilen '**alçak koltuk**' operasyonuna imza atmıştır.¹³² Başbakan Erdoğan'ın dünyayı sarsan '**One minute**' çıkışı, gazetelerin manşet ve sürmanşetlerinde haber olmakla kalmamış, gazetelerdeki neredeyse tüm köşe yazarları tarafından farklı yönleriyle ele alınmıştır.

Yazarların kurumsal ve kişisel politik duruşları bu yazılarda açıkça hissedilmektedir. Yazarlar, başbakanın bu çıkışını sonuna kadar destekleyenler ve doğru bulmayan yazarlar olarak ikiye bölünmüştür. Erdoğan'ın çıkışını doğru bulanlar, moderatörün haksızlık yaptığı tezini savunurken, doğru bulmayanların bu hareketin altında "Yahudi düşmanlığı" yattığını öne sürdükleri görülmektedir.¹³³

- 30 Ocak 2009 *Cumhuriyet*: "Diplomaside böyle bir üslup yok" Davos'ta gerginlik. Ortadoğu konulu panelde Peres'i sert biçimde eleştiren Erdoğan sözleri kesilince salonu terk etti.
- 30 Ocak 2009, *Milliyet*: Davos'ta şok. Erdoğan ağır eleştirdi, Peres sert yanıt verdi ve ortalık birden gerildi.

¹³² Fatma Sariaslan, Filistin Sorunu ve Türkiye: Bir Denge Siyaseti, *Filistin Araştırmaları Dergisi*, No.6, 2019, s.1-32.

¹³³ Emre Erdoğan, "Dış Politikada Siyasallaşma: Türk Kamuoyunun "Davos Krizi" ve Etkileri Hakkındaki Değerlendirmeleri", *Uluslararası İlişkiler*, Cilt 10, Sayı 37 (Bahar 13), s. 37. <https://www.uidergisi.com.tr/wp-content/uploads/2015/04/Erdogan-Dis-Politikada-Siyasallasma.pdf> (01.05.2020)

- 30 Ocak 2009, Posta: Biri bunları söylemeliydi. Erdoğan'dan Peres'e: Siz insan öldürmeyi iyi bilirsiniz.
- 30 Ocak 2009, Radikal: Davos'ta Kasımpaşa havası.
- 30 Ocak 2009, Sabah: Davos'ta tavır.
- 30 Ocak 2009, Star: tarihi Rest. Başbakan Erdoğan, Peres'in "Gazze'de saldıran biz değiliz" sözüne isyan etti: 'Siz öldürmeyi çok iyi bilirsiniz. Çocukları nasıl öldürdüğünüzü biliyorum.'
- 30 Ocak 2009, Vakıf: 'İsrail'e Osmanlı tokadı'.
- 30 Ocak 2009, Akşam: Erdoğan'dan Rest, Peres'ten Özür. Başbakan, İsrail liderine "Siz öldürmeyi çok iyi bilirsiniz" dedi ve paneli terk etti. Ajanslar, görülmemiş olayı 'acil' diye duyurdu. Moderatör eliyle bile devreye girdi. Oturumu yöneten gazeteci David Ignatius, Erdoğan'ın sözünü kesmek için nezaket kurallarını hiçe saydı. Eliyle dokunup sürekli uyardı. Ignatius'a sinirlenen Başbakan, 'Peres 25 dakika konuştu. Ben 12 dakika' dedi ve dosyalarını alıp gitti. Davos buz kesti.
- 30 Ocak 2009, Vatan: Peres tahrik etti, Erdoğan sert çıktı. Davos'ta Gazze krizi.
- 30 Ocak 2009, Bugün: Peres'e "tokat". Gazze'deki sivil katliamını savunan İsrail Cumhurbaşkanı Peres'e 25, kendisine 12 dakika söz verilmesini protesto eden Başbakan Erdoğan, rest çekerek salondan ayrıldı. Davos'a damgasını vuran olayın ardından Şimon Peres Başbakan Erdoğan'ı telefonla aradı. Üzücü olaydan dolayı özür diledi. Erdoğan da düzenlediği basın toplantısında tepkisinin Peres'e değil oturum yöneticisine olduğunu söyledi.
- 30 Ocak 2009, Hürriyet: Peres aradı Erdoğan'dan özür diledi. Peres, gerginliğin ardından Erdoğan'ı telefonla aradı. Dışişleri kaynakları, Peres'in "Sesimi yükseltmemin nedeni kulaklarımın az işitmesinden kaynaklandığı içindir. Özür diliyorum. İşbirliğimizin süreceğini umut ediyorum" dediğini bildirdi.

- 31 Ocak 2009, Akşam: Ayağa kaldırdı. Başbakanın yeni lakabı “Davos fatihi” oldu. Başbakan her yerde bayraklar ve “Davos fatihi” pankartıyla karşılandı.
- 31 Ocak 2009, Yeni Şafak: Issız Adam. BM kararlarını ve dostça uyarıları hiçe sayarak Gazze’de kadın ve çocukların üzerine haftalarca bomba yağdıran İsrail, Türkiye’nin Davos’taki sert çıkışıyla yapayalnız kaldı. İşte Türkiyesiz İsrail fotoğrafı.
- 1 Şubat 2009, Akşam: Ödüllü şiiriyle rest çekti. Başbakan Erdoğan “benim için Davos bitmiştir” resti sonrası düzenlediği basın toplantında ‘Yumuşak başlıyım ama uysal koyun değilim’ demişti. Bu sözler İstiklal Marşı şairi Mehmet Akif Ersoy’un “Zulmü alkışlayamam” şiirinden alıntı.
- 1 Şubat 2009, Milliyet, Kadri Gürsel: Şimdi Başbakan Erdoğan hakkında dünyanın iki farklı bölgesinde birbiriyle taban tabana zıt iki imaj yerleşmiştir... Başbakan, bir anda Ortadoğu sokaklarının yeni kahramanı olmuştur. Ancak Türkiye Ortadoğu’da bu sempati haresini kalıcı başarılarla dönüştürecek yaptırım gücüne sahip değildir. Erdoğan sevgisinin Türkiye’ye dişe dokunur bir fayda getirmeyeceği çok yakında anlaşılacaktır.
- 1 Şubat 2009, Hürriyet, Ahmet Hakan Coşkun: Fevrik bazen iyidir. NE yaptılar “600 çocuk ölüsü” karşısında? Söyleyin lütfen, ne yaptılar? “Toplumların vicdanı” sayılması gereken uluslararası kuruluşlar, vicdanları yaralamaktan başka bir iş yaptı mı? Uluslararası medya, “600 çocuk ölüsünü” görmezden gelip, sürekli İsrail Savunma Bakanlığı’na bağlanmadı mı? “Hepimizin umudu” biricik Obama’mız bile, Gazzeli çocuklar için “umut” değil de “kâbus” olacağının işaretlerini vermedi mi? Haksızlık... Eşitsizlik... Tarafgirlik... Adaletsizlik... Haramilik... Alıp başını gitmedi mi? Ve bütün bunlara karşı... Bu zamana kadar hep “Nezaket olmalı”, “Diplomasi olmalı”, “Ölçülü biçili hareket edilmeli” denilerek... Yutkunulmadı mı?

Eğer Tayyip Erdoğan, Davos'ta "Nezaket olmalı", "Diplomasi olmalı", "Ölçülü biçili hareket edilmeli" diyenlerin yolundan gitseydi... Ve yutkunsaydı... İddia ediyorum: Bugün bu memlekette hiç kimse, "Peres de çok saygısızdı" ya da "Moderatör de ayıp etti birader" demeyecekti... Eğer Uğur Dündar'dan Oktay Ekşi'ye kadar... Hepimiz ama hepimiz, "Peres de çok saygısızdı" ya da "Moderatör de ayıp etti birader" diyorsak... Bunu Tayyip Erdoğan'ın hesapsız kitapsız çıkışına, kıpkırmızı kesilen yüzüne, fevriliğine, küçücük bir adaletsizliği açık etmesine borçluyuz... Ve eğer... Ortadoğu'da Tayyip Erdoğan, bu minicik çıkışı nedeniyle... Neredeyse "beklenen Mehdi" muamelesine tabi tutuluyorsa... Bunun nedeni... İlk kez bir adaletsizliğin, yutkunmayla geçirilmemesidir. Düşünün: İnsanlarda öyle ağır bir adaletsizlik hissi yaratılmış ki... "Davos'u racon keserek terk etmek", neredeyse "Kudüs'ün fethi" ile eşdeğer tutuluyor...

- 3 Şubat 2009, Akşam: Erdoğan'a BM desteği. BM Genel sekreteri Ban-Ki Moon, dün Başbakan Erdoğan'ı telefonla aradı. Moon, "Davos'ta yaşananlardan üzüntü duyduğunu" belirterek "Haksız ve adaletsiz bir yönetimle kendinizi ifade etmenize izin verilmedi. Bölgenin size ihtiyacı var" dedi. İsrail'le ilişkimize özel önem veriyoruz. Hükümet sözcüsü Cemil Çiçek, Davos'ta yaşanan gerilimle ilgili "Türkiye'nin İsrail'i ve İsrail halkını hedef almadığını" vurgulayarak, Türkiye'nin İsrail ile ilişkisine özel önem verdiğini kaydetti.
- 4 Şubat 2009, Şalom: Başbakan Recep Tayyip Erdoğan ile İsrail Devlet Başkanı Şimon Peres Dünya Ekonomik Forumu kapsamında Gazze panelinde karşı karşıya geldi. Panel yöneticisinin yanlış tutumu, Başbakan Erdoğan'ın panelin sonunu beklemeden salonu terk etmesine neden oldu. Liderlerin mesajları tartışmalı üsluplarının gölgesinde kaldı.

- 11 Mart 2009, Hürriyet, Tufan Türenç: Sayın Başbakanımız her zaman haklıdır! BEN başbakanım adına size "One Minute... One Minute..." diyorum Sayın Amerikan Dışışleri Bakanı Hillary Hanım. "One minute... One minute..." Sayın Clinton kusura bakma ama sen kim oluyorsun da benim başbakanıma akıllar veriyorsun? Basına nasıl davranılacağını benim başbakanım senden mi öğrenecek ya... Yok, basına tahammül etmek gerekiyormuş, yok basınla politikacılar arasında oluşan gerginlik her zaman varmış. Bu olağanmış... Sen bu akılları kendine sakla Sayın Clinton... Sonra nedir o laik Türkiye mesajları? Benim başbakanım laikliğin ne olduğunu senden mi öğrenecek? Türkiye'nin ne olacağını sana mı soracak? Hele o "Türkiye'yi ılımlı İslam ülkesi olarak görmüyoruz" demek ne anlama geliyor ya. Benim başbakanım İslam'ın ılımlısı ılımsızı olmaz, İslam İslam'dır demedi mi? Sen benim başbakanıma hangi cesaretle laik demokratik Türkiye'den yana olduğunu söylüyorsun? Sen kim oluyorsun da benim başbakanıma ders vermeye kalkıyorsun. Benim başbakanım seninle daha konuşmaz. Haberin ola. Bunu da böyle bil.
- 20 Ekim 2009, Hürriyet, Hadi Uluengin: KİMSE yalan söylemesin ve de teville kalkışmasın. Yoksa Pinokyo burnu uzar! Uzar, çünkü hâlen İsrail'le yaşanmakta olan siyasi ve diplomatik krizin kökeninde, Türkiye'de kâh açık, kâh gizli hüküm süren "Yahudi husumeti" yatıyor. Ve bu husumet toplumun derin bilinçaltına uzanıyor ki, diğer bahaneler fasa fisodur... Tamam, İsrail siyasetine karşı çıktığım ve ahlaki olarak Filistin halkının yanında yer aldığım doğrudur ama şunlar da doğrudur. Bir; o İsrail'in güvenli sınırlar içindeki devlet varlığını tartışma konusu dahi yapmam. İki, söz konusu Filistinler başta, sorunun bugüne dek sürüncemede kalmasında Arapların da en az İsrailliler kadar sorumluluk taşıdığını gerçeğini görmezlikten gelmem. Üç; "Tel-Aviv'i

eleştirmek Yahudi düşmanlığıdır” şantajına metelik vermesem bile, nüansları saptamak kaydıyla, bu savın da doğruluk payı içerdiğini göz ardı etmem ve edemem.

- 7 Şubat 2009, Akşam. Türkiye, İsraili er Gilad’ı kurtarmak için devrede. Davos’taki krizle gerilen ilişkileri yumuşatma adımı. Hamas’ın 2.5 yıldır rehin tuttuğu İsraili er Gilat Şalit’in serbest kalması için Türkiye’den bir heyetin Şam’da temaslar yaptığı ortaya çıktı. Halid Meşal’in yardımcısıyla yürütülen görüşmeler olumlu sonuçlanırsa, rehin er İsrail’e teslim edilecek.
- 13 Şubat 2009, Akşam: Hamas’la diyalog görevi Türkiye’nin. Mübarek’in İstanbul temaslarında Filistin’de ulusal hükümet kurulması konusunda Mısır ile Türkiye arasında iş bölümü yapıldı. FKÖ ile Mısır, Hamas’la Türkiye diyalog kuracak.

İsrail- Filistin sorununun çözümü İsrail’in Dökme Kurşun Operasyonu ile çıkmaza girerken, Davos’ta yükselen “one minute” sesi ile İsrail-Türkiye arasında ipler iyice gerildi. Diplomatik sükûnet sağlanamadan 2009 yılının sonunda bu kez iki ülke arasında dizi krizi baş gösterdi.

Dizi ve Alçak Koltuk Krizleri:

“Davos Krizi” sonrası Türkiye-İsrail arasındaki ikinci gerilim, “Dizi Krizi” olmuştur. 15 Ekim 2009’da, Anadolu Kartalı Tatbikatının uluslararası bölümünün ertelenmesinden hemen sonra, Türkiye Radyo ve Televizyon Kurumu’nda yayınlanan “Ayrılık: Aşkta ve Savaşta Filistin” adlı dizide yer alan sahneler İsrail’in tepkisini çekmiş, iki ülke arasında karşılıklı açıklamalar gündem olmuştur.¹³⁴ Dizide tepkiye yol açan sahnelerde, İsrail askerlerinin, Filistinli bir bebeği öldürmesi ve bir kız çocuğunu katletmesi canlandırılmıştır.

- 17 Ekim 2009, Hürriyet: “Reyting 0.8 kriz yüzde 100.

¹³⁴ Uğur Gündüz, İdris Arıkan, "Türk-İsrail krizlerinin Türk medyasında temsil örneklerinin Fairclough'ın söylem analizi ile okunması", [Electronic Version] İNİF E-Dergi, 2018, Sayı:3(2), s.12.
<https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/602732> (24.07.2019)

- 17.10.2009, *Cumhuriyet*: *Türk elçiye uyarı!*
- 19.10.2009, *Cumhuriyet*: *Anadolu Kartalı tatbikatı ile oluşan ve TRT'deki Ayrılık adlı dizi ile büyüyen diplomatik kriz gittikçe büyüyor. .*

Dizi krizi çabuk atlatıldı. Ancak çok değil 2 ay sonra 13 Ocak 2010'da iki ülke bu kez "alçak koltuk" krizi ile karşı karşıya geldi. Bu krizin çıkış noktası da bir başka dizi oldu. İsrail Dışişleri Bakan Yardımcısı, Kurtlar Vadisi dizisindeki bir sahneyi gerekçe göstererek bakanlığa davet ettiği Türk Büyükelçisi Oğuz Çelikkol'u, alçak bir sandalyeye oturarak küçük düşürmeye çalıştı.¹³⁵ Ayalon, Çelikkol'un yanında gazetecilere yaptığı İbranice açıklamada "Buradaki önemli mesaj şudur: Görüyorsunuz, bizden aşağıda oturuyor, biz yüksekteyiz ve önüne tek bir bayrak koyduk (İsrail bayrağı). Ayrıca gülmüyoruz." dedi¹³⁶ Çelikkol'a tokalaşmayı reddeden Ayalon, görüşmenin yapıldığı salondaki masanın üzerine yalnızca İsrail bayrağı koydurttu.¹³⁷

Kriz, gazetelerin magazin eklerine bile konu oldu.

- 13.01.2010, *Hürriyet*: "One minute sayın bakan. "
- 13.01.2010, *Cumhuriyet*: *İsrail'le ipler kopuyor*
- *Cumhuriyet*, 14.01.2010: *İsrail 'özür mektubu' gönderdi. Başbakan Erdoğan "Diplomatik olarak istediğimiz yanıtı aldık" dedi.*
- 14.Ocak.2010, *Hürriyet/Kelebek*, Cengiz Semercioğlu: "Yerli diziler kendilerine garip bir misyon yüklenmeye başladılar. Önce TRT'nin Ayrılık dizisi, Gazze saldırıları nedeniyle yüklendi İsrail'e... Sonra Kurtlar Vadisi'nde Polat Alemdar daha da ileri gitti, İsrail Konsolosluğu'nu basıp herkesi öldürdü (...) Yabancı dizilerde Türklük ve Türkiye üzerine olumsuz bir şey

¹³⁵ *Hürriyet*, 13.01.2010

¹³⁶ Alçak Koltuk Krizi, 13.01.2010, <https://www.hurriyet.com.tr/dunya/alcak-koltuk-krizi-13460832> (12.09.2019)

¹³⁷ Türkiye ile İsrail arasında koltuk krizi, 13.10.2010, https://www.bbc.com/turkce/haberler/2010/01/100112_turkey_israel (12.09.2019)

gördüğümüzde sesimizi yükseltmiyor muyuz? İsrail'in de yaptığı bu..."

- 15.01.2010, *Cumhuriyet*: *Özüre Özel Formül*.
- 20 Ocak 2010 *Şalom*, Yakup Barokas: *Haaretz Gazetesi'nin Yayın Kurulu Üyesi Gideon Levy: "İlkel, ülkesinin hariciyesini zekâ yoksunu, İsrail halkının önemli bir bölümünü de mahcup duruma düşüren bir tavır*

M. Kırılma Noktası: Mavi Marmara Saldırısı (Türkiye- İsrail ilişkilerinin 11 Eylül'ü)

İsrail-Filistin meselesinde son 15 yılın en büyük sorunlardan biri İsrail'in Gazze'ye uyguladığı ambargodur. Adeta bir açık hava hapisanesi halindeki Gazze'de ambargo nedeniyle halkın %72'si açlık sınırında yaşamaktadır ve bu nüfusun %65'i çocuklardan oluşmaktadır. Birleşmiş Milletler bu durumu "*katlanılamaz*" olarak tarif etmektedir. Ablukanın neden olduğu kriz karşısında, bölgeye insani yardım ulaştırmak üzere Özgür Gazze Hareketi (Free Gaza Movement) isimli sivil toplum kuruluşu öncülüğünde, 36 farklı ülkeden uluslararası sivil toplum kuruluşlarının katıldığı ve içinde 700'ün üzerinde gönüllünün yer aldığı bir filo oluşturulmuştur.¹³⁸ "Rotamız Filistin Yükümüz İnsani Yardım" filosu, başta İHH İnsani Yardım Vakfı olmak üzere 6 uluslararası kuruluşun partnerliğinde organize edilmiştir.¹³⁹ Mavi Marmara, Sfendoni, Challenger I, Eleftheri Mesogios, Gazze I ve Defne Y adlı gemilerden oluşan filo, 31.05.2010 günü İsrail askeri güçlerinin silahlı saldırısıyla karşı karşıya kalmıştır.¹⁴⁰ İsrail'in 4 savaş gemisi, 30 civarında zodyak bot ve helikopterler kullandığı saldırıda **10 insani yardım gönüllüsü hayatını kaybetmiş, 56'sı ağır yaralanmıştır**. Ayrıca filodakilerin tamamı kelepçelenerek alıkonulmuş, yardım gönüllülerine işkence ve kötü muamelede bulunulmuştur.¹⁴¹

¹³⁸ Turgut Tarhanlı, İnsan Hakları Aktivizmi Işığında Mavi Marmara Vakası, Güncel Hukuk, Temmuz 2010, s. 38-39.

¹³⁹ Rotamız Filistin Yükümüz İnsani Yardım Filosu Özet

Raporu. https://www.ihh.org.tr/arsiv/uploads/2010/insaniyardim-filosu-ozet-raporu_tr.pdf (04.07.2019)

¹⁴⁰ Mavi Marmara Katliamı, 2010, <https://www.ihh.org.tr/mavi-marmara> (04.07.2019)

¹⁴¹ Mavi Marmara Katliamı, 2010, <https://www.ihh.org.tr/mavi-marmara> (04.07.2019)

- 1 Haziran 2010, Akşam: Gazze ağlıyor, Taksim ayakta. Korkulan oldu, Gazze'ye insani yardım götüren gemilere İsrail ordusu uluslararası sulara müdahale etti. En az 9 ölü, onlarca yaralı var. Türkiye ayağa kalktı, Filistin yas ilan etti, dünyadan tepki yağıyor. Akdeniz kan bulandı. Şili'de temaslarına başlamadan Türkiye'ye dönen Erdoğan, saldırı için "Uluslararası hukuka aykırı devlet terörü, tepkisiz kalamayız" dedi. Gemilerin ve gönüllülerin derhal serbest bırakılmasını istedi. BM güvenlik konseyi Türkiye'nin çağrısıyla olağanüstü toplandı. Davutoğlu konuşmasında, barbarlıkla suçladığı İsrail'in kınanmasını istedi.
- 1 Haziran 2010, Cumhuriyet: İsrail insanlığı vurdu. Arınç, İsrail saldırısının yanıtı kalmayacağını söyledi. Korsanlıkla eşdeğer. Erdoğan: "İnsanlık dışı devlet terörü karşısında sessiz kalmayız."
- 1 Haziran 2010, Güneş: Türk Gemisinde İsrail Vahşeti. Gazze'ye insani yardım götüren gemiye sabaha karşı helikopterle inen İsrail komandoları, yolculara kurşun yağdırdı. Gemi kan gölü, yolcular gözaltında. Yaralılara bile kelepçe taktılar.
- 1 Haziran 2010, Habertürk: "Siz adam öldürmeyi iyi bilirsiniz"
- 1 Haziran 2010, Hürriyet: Dünya Ayakta. Tepkisiz kalmayacağız.
- 1 Haziran 2010, Radikal: İnsanlığa kurşunlar. Açık denizde savaş suçu. İsrail, sivil yardım gemisinde ölüm saçtı. İsrail korsan, ölümler şehit.
- 1 Haziran 2010, Sözcü: Bile bile ölüme gönderdiler.
- 1 Haziran 2010, Star: Hesabını vereceksin. İsrail terörü Gazze'ye insani yardım taşıyan konvoyda 32 ülkeden 700 sivil uluslararası sulara vurdu. 9 kişi şehit oldu. Türkiye tarihinin en sert tepkisini gösterdi. Gazze'de çocukların üstüne misket bombası yağdıran İsrail ordusu bu kez barış gönüllülerini

katletti. Saldırıda 9 kişi şehit oldu, 16 kişi yaralandı. Davutoğlu, BM Güvenlik Konseyi'nde İsrail'e sert çıktı: Bu saldırı haydutluk ve korsanlıktır. Bunu Somalili korsanlar yapmadı.

- *1 Haziran 2010, Taraf: Gemiye ateş ederek indiler. Pişman edin. BM Başkanı: Kan banyosu. BM, Türkiye'nin çağrısıyla olağanüstü toplandı. Genel Sekreter Ban Ki Moon "Kan banyosunu kınıyorum" dedi.*
- *1 Haziran 2010, Tercüman: İsrail intihar etti. Gazze'ye yardım taşıyan konvoyu yapılan kanlı baskın, "İsrail'in uluslararası arenada intiharı" olarak değerlendirildi. Türkiye'nin tepkisi çok sert oldu. Büyükelçimizi geri çektik.*
- *1 Haziran 2010, Türkiye: Devlet Terörü. İsrail, kadın ve çocukların olduğu Türk bayraklı gemiye uluslararası sularda baskın düzenleyip ölüm kustu. Erdoğan, "Bu devlet terörüne sessiz kalmayız" dedi. İsrail, vahşi yüzünü bir defa daha gösterdi. Onlarca komandı, Filistin'e insani yardım malzemesi taşıyan 6 gemiye şafakta operasyon düzenledi. Helikopterlerin de desteklediği baskında özellikle Türk bayraklı gemi hedef olarak seçildi.*
- *1 Haziran 2010, Vatan: Alçaklık. İsrail, Müslüman'ı ve Hristiyan'ıyla 33 ülkeden 600 yardım gönüllüsünün bulunduğu Mavi Marmara gemisini basıp, büyük bir katliam gerçekleştirdi.*
- *1 Haziran 2010, Yeni Şafak: Hitler'in Çocukları. Mavi Marmara gemisine helikopterle indirme yapan İsrail komandoları, beyaz bayrak sallayan savunmasız barış gönüllülerine dakikalarca ateş açtı. 10 kişinin şehit düştüğü saldırıda, karartma yöntemiyle gemilerin dünyayla bağlantıları kesildi.*
- *1 Haziran 2010, Zaman: Bütün dünya ayakta. İsrail, İnsani yardım gemilerine saldırdı. 19 ölü.*
- *1 Haziran 2010, Milliyet: Devlet terörü.*
- *1 Haziran 2010, Anadolu'da Vakıf: "Siyonist Köpekler. Olmaz böyle vahşet."*

- 02.06.2010, *Hürriyet*: Erdoğan, "Zorbalık, haydutluk, korsanlık bile iltifat olur" dediği İsrail'i, "Dostluğumuz ne kadar kıymetliyse düşmanlığımız da o kadar şiddetlidir" sözleriyle uyardı.
- 02.06.2010, *Milli Gazete*: Dünya barışının önündeki tek engel Terörist İsrail.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

TÜRK BASININA YANSIYAN İSRAİL-FİLİSTİN HABERLERİNDE SÖYLEM

I. İSRAİL’İN RESMEN TANINMASINDAN ÖNCEKİ TABLO

İsrail’in Türkiye tarafından bir devlet olarak tanınmasına kadar geçen süreçte, Türk basını Filistin’deki Yahudi işgali sorununu yakından takip etmiş ve bu konudaki haberleri, dönemin hükümetlerinin konuya yaklaşımına paralel bir dille okuyucuya aktarmıştır. Bu haberlerde genellikle ABD ve İngiltere merkezli haber ajansları ile Anadolu Ajansı referans alınmıştır. Tezimizin varsayımı olan “Siyonizm ya da İsrail lehinde algı yönetimi yapıldığına” ilişkin haberler, nadiren ve batılı ajansların referansı ile ‘dolaylı aktarım’ şeklinde basına yansımıştır. Bu nedenle İsrail’in tanındığı 1949 yılı öncesine ilişkin haberlerde sadece dolaylı algı yönetimi örneklerine rastlanmaktadır. Bu haberlerde söylem, ABD ve Rusya gibi devletlerin dünya devletleri üzerindeki hegemonyası ve bölgede bir Yahudi devleti kurulması yönündeki girişimlerinin okuyucuya “destekleme, savunma ve mağduriyet oluşturma” yöntemleri ile yansıtılması şeklindedir.

Türk Musevilerin çıkardığı Şalom gazetesi ise, dönemin Türk hükümet ve basının hilafına, açıkça kurulacak/kurulmuş Yahudi devletine destek vermiştir. Bunu yaparken de Filistin halkına yönelik “olumsuz algı oluşturma, kötüleme, aşağılama, hatalı-eksik bilgi aktarımı” ile “yanıltıcı/yönlendirici dil kullanma” yöntemlerine başvurmuştur.

**A. Başlık: Yahudilerin Planı
(Destekleme, savunma)**

2 Ocak 1947, Cumhuriyet: “Yahudilerin Planı”. Londra1 (A.P.) Resmi bir İngiliz kaynağından bildirildiğine göre, 25 ocakta toplanacak olan Filistin konferansında Yahudiler, Filistinde müstakil bir Yahudi devletinin kurulması için bir plan teklif edecek olurlarsa, İngiltere bu planı dikkat ve ciddiyetle inceleyecektir, bu kaynak şunları ilave etmektedir: “Mamañih, İngilterinin Filistinde bağımsız bir Yahudi devletinin kurulacağını garanti ederek, konferansın neticesi hakkında şimdiden mütaaalalar yürüteceğı son derece zayıf bir ihtimaldir. Bale’de toplanan Yahudi Siyonist kongresi İngilterenin böyle bir garanti vermediğı takdirde Yahudilerin bu konferansa iştirak etmeyeceklerini kararlaştırmış bulunuyor.”

2 Ocak 1947 tarihli Cumhuriyet gazetesinde “Yahudilerin Planı” başlığıyla yer alan haber, bölünmeye giden süreçte dünyayı bu büyük değişime hazırlama amacını desteklemektedir. Haberde, ABD haber ajansı Associated Press’in Londra Ofisi tarafından, adı açıklanmayan bir İngiliz devlet adamına dayandırılarak verilen bilgi, İngiltere’nin, Filistin konferansında Yahudilerin teklifini dikkatle inceleyeceğini belirtmektedir. Aynı kaynak, “İngiltere’nin, Filistin’de bağımsız bir Yahudi devleti kurulacağını garanti edeceği” yönündeki söylentileri yalanlamamakta ancak bunun zayıf bir ihtimal olduğunu söylemektedir. Haberde verilen bu detay, “yönlendirici dil kullanımına” örnek teşkil etmektedir. Haberin sonunda verilen “Yahudi Siyonist Kongresi’nin İngiltere’den bu garantiyi almadan Filistin konferansına katılmayacağı” bilgisi ise Siyonist oluşumun üstü kapalı şekilde “savunulduğu” bir söylemi ortaya koymaktadır. Haberin, İsrail’in kurulmasını sonuna kadar destekleyen ABD ajansı tarafından servis edilmesi, kaynağın isminin açıklanmaması ve yakın gelecekte olacakların “ihtimal” adı altında kamuoyuna sunulması, bu ideolojik söylemin uluslararası ajanslar eliyle bütün dünyayı nasıl etkisi altına aldığıın göstergesidir. Cumhuriyet gazetesi o dönemde Filistin’in bölünmesine karşı politika izleyen CHP’nin

yayın organı olduğu halde, kendi kaynakları yetersiz olduğu için ABD referanslı bu haberle, algı yönetimine aracılık etmek durumunda kalmıştır.

B. Alev Makineleri

(Düşmanlık öğeleri içeren ifadelerin kullanılması, destekleme)

7 Ocak 1947, Cumhuriyet: Filistinde durum. Yahudiler İngilizlere karşı alev makineleri kullanıyorlar. Kudüs 6 (A.P.) İrgun Zvei Luimi adlı tedhiş teşkilatının gizli radyosu İngilizlere karşı yapılan mücadelelerde alev makineleri kullanıldığını bildirmiştir. Bu alev makineleri İngilizlerin meyva ağaçlarına ilaç sıkmak için kullandıkları püskürtme aletlerinin tadili suretile yapılmıştır. Radyo, bir gün zarfında bir İngiliz erinin öldürüldüğünü ve 20 İngiliz eri ile 6 polisin yaralandığını iftiharla anlatmıştır.

Filistin'deki durumu özetleyen iç sayfa haberi, uluslararası haber ajansı 'Ajans Press'ten alınmıştır. Ajans, haberini, 1931-1948 arasında Filistin topraklarında faaliyet gösteren Siyonist milis örgüt İrgun'un gizli radyosunda aktarılan bir bilgiye dayandırmaktadır. Radyonun iddiasına göre Filistin'deki Yahudiler, bölgedeki İngiliz güçlerine karşı alev makineleri kullanmaktadır. "Alev makinesi", o günün şartlarında "güçlü bir direniş" vurgusu yapmaktadır. Bu alev makinelerinin öldürücü olduğu ve sadece bir günde 1 İngiliz askerini öldürdüğü, 6 polis ile 20 İngiliz askerini de yaraladığı belirtilmektedir. Teyide muhtaç bu bilgi, zihinlerde "Yahudilerin İngilizler karşısında mücadeleyi kazanacak güçte oldukları ve hızla ilerledikleri" düşüncesini oluşturmaktadır. Alev makinelerinin zirai ilaçlama pompalarının dönüştürülmesiyle oluşturulduğu bilgisi ise Yahudilerin çok basit eşyaları bile kendi menfaatleri için ölümcül silahlara dönüştürebileceği, bunun bölgedeki diğer taraflarca düşünülemediği anlatılmaktadır.

Terörist gruba ait radyonun bütün bu bilgileri "iftiharla" anlatmış olması bölge Yahudilerinin içinde bulunduğu ruh halini de özetlemektedir. Gazete, Siyonist terör örgütünün radyo yayınına dayandırılan ve İngilizlere yönelik düşmanlık öğeleri içeren bu ajans haberini aktararak, dünyada oluşturulmaya çalışılan "güçlü, yenilmez, vaat edilen toprakları almaya kararlı Yahudi" algısını desteklemiştir.

C. Paraşütlü İşgal

(Yanılıcı dil kullanımı, savunma, mağduriyet oluşturma, mecaz)

Dönemin ilginç haberlerinden biri 4 Mayıs 1947 tarihli Cumhuriyet gazetesinde **“Filistine paraşütle Yahudi gençleri indirilecekmiş”** başlığıyla yer almıştır. ABD merkezli haber ajansı Associated Press mahreçli ve New York merkezli haber, ABD’de yayınlanan P.M. gazetesindeki bir ilana atıfla yapılmıştır. Haber metni şöyledir:

“New-York’ta çıkan PM gazetesinin bugünkü sayısında bir sahife tutan bir ilan neşredilmiştir. Bu ilanda Filistin hareketleri için kurulan komitelerin Filistine paraşütle binlerce Yahudi gencini indirmek istemekte oldukları söylenmektedir. İlanda şöyle söylenmektedir: “18 ile 35 yaş arasında bulunan binlerce Yahudi erkeği ve kızı halen Avrupada yetiştirilimekte ve pek yakında Filistine paraşütle indirilmeğe hazırlanmaktadır. İngiliz hükümeti tarafından asılan her Yahudiye mukabil, Filistin’e 1000 yahudi göndereceğiz” İlan masrafı 144 dolar tutmuştur. Filistin hakkında siyasi harekete geçme komitesi, Filistine muhacereti sağlamak için para toplayan bir Amerikan teşekkülüdür.”

Haber, ABD’deki bir Yahudi örgütünün yine ABD’de yayınlanan sol eğilimli ve resimli günlük Amerikan gazetesi PM’ye verdiği ilanı anlatmaktadır. Haberin kaynağı, Filistin’de kurulmaya çalışılan Yahudi devletine koşulsuz destek veren ABD merkezli uluslararası haber ajanslarından Associated Press’tir. Habere göre, PM’de yayınlanan gazete ilanında, Avrupa’da eğitim verilen çok sayıda Yahudi gencin Filistin’e paraşütle indirilmeye hazırlanıldığı belirtilmektedir. Bu ilanın hedefinde Filistinliler değil İngilizler vardır. *“İngiliz hükümeti tarafından asılan her Yahudi’ye mukabil”* ifadesi ilanın hedef kitlesi hakkında açık bir bilgi vermektedir. İlanda da ilanla ilgili haberde de Siyonist ifadesi kullanılmamış, bunun yerine Yahudi ifadesi tercih edilmiştir. Söz konusu gençlerin “asılan Yahudilere mukabil” indirileceği belirtilirken “mağduriyet oluşturma” yönteminden yararlanılmıştır. 18-35 yaş aralığındaki gençlerin kızılı erkekli olduğu bilgisi ise geleceğe vurgu yapmaktadır. Filistin’e gönderilecek bu gençlerin orada yerleşip çoğalabilecek yaş grubundan seçildiği, böylece bölgede kalıcı olacakları anlatılmak istenmiştir. “Paraşütle indirme” ise o dönemin şartlarında sadece güçlü devletlerin

yapabileceği bir durumdur ve binlerce gencin, normal yollarla gönderilmek yerine paraşütle indirileceğini belirtmek, gücün vurgulandığı, kelimelerle yapılmış bir gövde gösterisidir. Ayrıca “**bire bin genç**” denilerek özellikle dinî metinlerde sıklıkla rastlanan karşılaştırmalı anlatımlara “mecazi bir çağrışım” bulunmaktadır.

Haberde ilk bakışta anlamsız görünmekle birlikte ilanın fiyatı da verilmiştir. 144 dolar gibi yüksek bir rakamın tam sayfalık gazete ilanına ödenmiş olduğu bilgisi, yine zihinlerde oluşturulmak istenen “Yahudiler paraya hükmeder” algısının bir parçasıdır. “Din ile olumlama ve destekleme” yöntemlerinin kullanıldığı haberde ayrıca, bu parayı karşılayan kuruluşun “Filistin’e muhacereti sağlamak için para toplayan bir Amerikan teşekkülü” olduğu bilgisi verilmiş ve bu amaçla çalışan kuruluşların varlığı hatırlatılarak “Filistin’deki Yahudilerin yalnız olmadığı” bilgisi verilmiştir. Bu haberin makro ve mikro yapılarının incelemesi, algı yönetimi olarak değerlendirilebilecek çok sayıda unsuru ortaya koymaktadır ancak bu unsurların kaynağı, haberi yayınlayan gazete değil, gazetenin alıntı yaptığı küresel ajanstır. Ajans, bu reklamı haberleştirerek, normalde sadece o gazetenin okuyucuları ile sınırlı kalacak hedef kitleyi neredeyse bütün dünyaya iletmiştir. Cumhuriyet gazetesi ise haberi yorumsuz bir şekilde alıntılararak bu küresel algı oluşturma çabasına alet olmuştur. Haberde ardaan ve bağlam bilgisi de verilmemiştir.

Ayrıca, haberin yayınlanmasından 73 yıl sonra, bugün baktığımız noktada, bu ilanın ve dolayısıyla haberin gerçeği yansıtmadığını ve Filistin’e hiçbir zaman paraşütle kadınlı erkekli binlerce gencin indirilmediğini biliyoruz. Bu bilgi de gazeteye verilen ilanın ve bu ilanla ilgili ajans haberinin bir gerçeği duyurmayı değil, bölgeyi elinde bulunduran İngiltere’ye “yanıltıcı” mesaj vermeyi amaçladığını göstermektedir.

D. Birleşmiş Milletler’in Tarihi Kararı

(Düşmanlık, kötüleme, aşağılama, mağduriyet oluşturma, yanıltıcı dil kullanımı)

4 Aralık 1947, Şalom, Sami A. Kasuto:

Başlık: “Birleşmiş Milletlerin Tarihi Kararı”

Yahudilerin elde ettikleri şüphesiz ki hak ettiklerinden azdır... Bu karar, ilerde tevlit edeceği ve şimdiden kestirilmesi güç neticelere rağmen Yahudi tarihinde büyük bir dönüm noktasıdır. Çünkü, asır dide bir millet tekrar hayata kavuşuyor. Hayata susamış ve yaşama hakkı büyük olan bir milleti haktan mahrum etmeye

çalışmak nasıl tefsir edilebilir? Arapların bu karar karşısında feveran etmeleri ve bunun üzerine eski manevralarını kullanmaya, gülünç tehditlerini savunmaya başlamaları daima beklenen manasız hareketlerdendir. Fakat yaşamak için çarpışan ve ihtirasla çalışan bu ölümden kurtulmuş insanlara boş tehditler, korku değil azim verir kanaatindeyiz... Filistin Arapları da Yahudilerden memnundur, çünkü Arapları suya kavuşturdu. Onlara icabında bunlara sürülerini otlatacak çayırlar yetiştirdi, onları sıtmadan kurtardı ve insanlık kapılarını açtı. Fakir Arap köylüsü, sefil meskeninden Yahudi kolonilerine hayret ve gıpta ile bakar fakat Yahudi onu gurur ve kinle süzmez, onu sayar, çünkü asırlarca ızdırabı tanımıştır... Filistinde bugüne kadar Arap ve Yahudi münaferetini uyandırmış faktörlerin biri de Arap ağalarıdır. Bu zengin ve vasi arazi sahipleri, kendi menfaatlerini düşünerek her türlü propaganda vasıtasına müracaat eder ve bir ayrılık yaratır... Bir diğer garip nokta da şudur: Komşu Arapların Filistin Araplarını müdafaaya kalkışmaları. Acaba onların Filistin Araplarına şimdiye kadar ne faydası olmuştur...”

Şalom gazetesinde yayınlanan ve BM’nin taksim kararını olumlu ama yetersiz bulan bu değerlendirme yazısında, açık bir Arap “düşmanlığı” görülmektedir. Yahudilerin üstün ırk olduğu, Arapların fakir ve zavallı varlıklar olduğu, hatta insanlığı, topraklarını işgal eden Yahudilerden öğrendikleri iddia edilmektedir. “İrkçı söylem”, Avrupa’daki Yahudi katliamlarına gönderme yapmakta ancak bu katliamların sorumluları değil, Filistin’de toprağı gasp edilen mağdur Filistin halkı aleni bir şekilde “aşağılanmaktadır”. Yazar, sadece düşüncelerini paylaşmamakta, tarihi gerçeklerden habersiz okuyucuyu bu dezenformasyonla Arap dünyasına karşı tavır almaya zorlamaktadır. Metni cümle cümle okuduğumuzda karşımıza “ezilmiş, hak ettiği değeri görmemiş, muhteşem, medeni, düşünceli, nahif bir Yahudi halkı ile insanlıktan bihaber Arap/Müslüman halk” çıkmaktadır. Açıkça beyan edilmemekle birlikte Türk devletinin bu karara katılmayarak Yahudi karşıtı bir tutum izlediği belirtilmektedir. Dini/ideolojik/etnik nefret ve Siyonist işgali meşru gösterme çabası, her bir satırda kendini hissettirmektedir.

Yahudilerin elde ettikleri şüphesiz ki hak ettiklerinden azdır...

(Bu cümle “yanıltıcı bilgi” içermektedir. Yahudilerin işgal ettikleri topraklarda aslında hak sahibi oldukları iddiasındadır.)

Hayata susamış ve yaşama hakkı büyük olan bir milleti haktan mahrum etmeye çalışmak nasıl tefsir edilebilir?

(Bu cümleyle Yahudiler için “mağduriyet algısı” oluşturulmak istenmiştir. Cümleden çıkan anlam; “Yahudi halkı, Avrupa ve Rusya’da gördüğü zulüm ve katliamlar nedeniyle diğerlerinden daha fazla yaşam hakkına sahiptir. Filistin topraklarındaki varlıkları bu nedenle meşrudur. Bu topraklardan onlara pay vermemek, Yahudilerin yaşam hakkını elinden almaya çalışmaktır.” Şeklinde dir.

Arapların bu karar karşısında feveran etmeleri ve bunun üzerine eski manevralarını kullanmaya, gülünç tehditlerini savunmaya başlamaları daima beklenen manasız hareketlerdendir. Fakat yaşamak için çarpışan ve ihtirasla çalışan bu ölümden kurtulmuş insanlara boş tehditler, korku değil azim verir kanaatindeyiz...

(Bu cümle alay, kötöleme, aşağılama gibi olumsuz algı oluşturmaya yönelik yöntemlerin hemen hepsini içermektedir. Metne göre Araplar, anlamsız hareketlerde bulunan, boş tehditler savuran kötü bir millettir. Bu tehditleri kaale almaya dahi gerek yoktur)

Filistin Arapları da Yahudilerden memnundur, çünkü Arapları suya kavuşturdu. Onlara icabında bunlara sürülerini otlatacak çayırklar yetiştirdi, onları sıtmadan kurtardı ve insanlık kapılarını açtı. Fakir Arap köylüsü, sefil meskeninden Yahudi kolonilerine hayret ve gıpta ile bakar fakat Yahudi onu gurur ve kinle süzmez, onu sayar, çünkü asırlarca ızdırabı tanımıştır...

(“Kötöleme” ve “aşağılama”)

Filistinde bugüne kadar Arap ve Yahudi münaferetini uyandırmış faktörlerin biri de Arap ağalarıdır. Bu zengin ve vasi arazi sahipleri, kendi menfaatlerini düşünerek her türlü propaganda vasıtasına müracaat eder ve bir ayrılık yaratır...

(Suçlama, olumsuz algı oluşturma, yanıltıcı dil kullanımı)

Bir diğer garip nokta da şudur: Komşu Arapların Filistin Araplarını müdafaaya kalkışmaları. Acaba onların Filistin Araplarına şimdiye kadar ne faydası olmuştur...”

(Kötöleme, düşmanlık öğeleri içeren ifadeler kullanma)

İsrail devletinin resmen ilan edildiği Mayıs 1948’e kadar, Türk basınında Yahudi gazetesi Şalom ve birkaç dolaylı istisna dışında Siyonizm karşıtı tavır devam etmiş, bölgedeki son durumun aktarıldığı haberlerde Yahudilerin Filistin topraklarına yerleşme süreci hatırlatılmış, Filistin halkının topraklarının istila/gasp/işgal edildiği sık sık vurgulanmıştır. Türk basınında İsrail lehine algı yönetimi sayılabilecek örnekler, Türkiye’nin İsrail devletini resmen tanıması, Türkiye hükümetlerinin İsrail ile iyi ilişkiler

içine girmesi ve ABD'nin İsrail'e verdiği açık desteğin Türkiye'nin dış politikasında belirleyici unsur haline gelmesiyle başlamıştır. Bu dönemde, egemen ideoloji paralelinde hazırlanan haberlerin, İsrail'in Türk toplumunda kabul görme sürecini etkilediği hatta bu durumu doğrudan inşa ettiği görülmektedir.

II. 1949-1960 ARASI DÖNEM

Türkiye'nin 28 Mart 1949'da İsrail'i tanıyan ilk Müslüman ülke olması, iki ülke arasında hızlı bir ilişkiler sürecini başlatmıştır. Cumhurbaşkanı İsmet İnönü'nün TBMM'nin açılış konuşmasında ifade ettiği bu siyasi münasebet dönemi, 1950'de iki ülke ilişkilerine artan işbirliği olarak yansır. Önce karşılıklı diplomatik temsilcilikler açılır, ardından ABD ile sürdürülmesi hedeflenen iyi ilişkilerle paralel seyir devam eder. Bunda Türkiye'nin, İsrail'le iyi geçinerek Washington'daki Yahudi lobisinin desteğini alma çabası etkili olur. Her iki ülkenin de stratejik çıkarları doğrultusunda sürdürdüğü bu işbirliği, 1950'lerin ilk yarısında ekonomik ilişkilere de sirayet eder. Yapılan ticaret anlaşmalarının ardından iki ülke arasındaki ithalat ve ihracat artar. 1956'daki Süveyş Kriziyle büyük bir sarsıntı atlsa da Türkiye-İsrail ilişkileri, kısa süre sonra tekrar eski düzeyine yükselmeye başlar. Bu süreç 1960 yılına kadar devam eder.

A. İsrail Devleti'ni Tanıma Kararı

(Destekleme, savunma)

29 Mart 1949 tarihli Cumhuriyet gazetesi, *“İsrail Devletini resmen tanımaya karar verdik”* manşetiyle duyurduğu haberde, kararı, okuyucusuna geniş bir yorum ile aktarmıştır. Koyu harflerle yazılan alt başlıkta, haberin detayı yerine bir temenni cümlesi yer almaktadır. *“Bu devletin Ortaşarkta bir genişleme ve tecavüz unsuru değil, fakat sulh ve sükûn âmili olmasını temenni ederiz.”* İkinci alt başlıkta ise Hükümetin İsrail'i tanımakta geciktiği belirtilmekte ve bu gecikmenin nedenleri sıralanmaktadır. Haberin metnine baktığımızda ise Hükümetin İsrail'i tanıma yönünde aldığı kararın Cumhuriyet gazetesi tarafından benimsendiği ve takdir edildiği, gazetenin bu konuda hükümeti adeta *“temize çıkarma”* gayreti içinde olduğu görülmektedir. Haberde, İsrail devletinin kurulduktan neredeyse 10 ay sonra tanınması bir *“gecikme”* olarak nitelemekte, bu gecikmenin nedeni ise Türkiye'nin Arap devletlerine olan saygı ve sevgisi şeklinde açıklanmıştır. Haber, İsrail'in kuruluş sürecine ve işgale ilişkin hiçbir ardalın bilgisi vermemekle, bu devletin Filistin halkının işgal edilen toprakları üzerine kurulduğu

gerçeğini göz ardı etmiştir. Haberde defalarca Arap dünyasının hissiyatına vurgu yapılmış ancak topraklarından sürülen, evlerine el konulan Filistin halkının hissiyatına dair tek kelime bile edilmemiş olması, o güne kadar işgal ve İsrail karşıtı tutum izleyen basın, egemen güçlerin kararlarıyla bir anda farklı bir konumlanma içine girebildiğini göstermektedir. Haberde İsrail Devlet Başkanı Weizmann'ın. İsrail Bayrağı önünde kurucular meclisini selamlarken çekilmiş bir fotoğrafı kullanılmış, bu fotoğrafla haberin retoriği desteklenmiştir. Algı yönetimine matuf “Savunma ve destekleme” yöntemlerinin kullanıldığı haberin kaynağı, Türkiye Cumhuriyeti'nin resmi haber ajansı AA'dır.

29 Mart 1949 tarihli Hürriyet gazetesi ise **“Türkiye İsrail devletini tanımağa karar verdi”** başlıklı haberini Ankara'daki muhabirinden telefon vasıtası ile almış, haber metnine, iki hükûmetin yakında siyasi temsilciler belirleyeceklerini duyurarak başlamıştır. Haberin siyaset dünyasında genellikle olumlu karşılandığı bilgisi yine haberin ilk satırları arasında verilerek, okuyucuya, alınan kararın öncelikle *“normal ve beklenen bir karar”* olduğu çerçevesi çizilmiştir. Haberin devamında İsrail'in Amerika, İngiltere, Fransa ve Sovyetler Birliği gibi büyük devletler tarafından tanındığı hatırlatılarak, İsrail'i tanımanın büyük devlet olmanın da bir gereği olduğu ima edilmiştir. Ayrıca Türkiye'nin İsrail'i tanımakta geç kaldığı ve bu durumun nedeninin Türk hükûmetinin Arap memleketlerine karşı duyduğu yakın dostluk ve alakanın bir ifadesi olduğu belirtilmiştir. Bu haberde de Cumhuriyet gazetesinde olduğu gibi iktidarın kararının sonun kadar “desteklendiği” ve “savunulduğu” görülmektedir. Metinde ardalan bilgisi hiç verilmemiş, dolayısıyla İsrail'in bölgedeki işgalci pozisyonu ve Türkiye'nin o güne kadar izlediği İsrail karşıtı politikaları görmezden gelinmiştir. Haberden çıkan genel anlam; “Türkiye büyük devletleri yaptığı gibi İsrail'i tanımış ancak Arap devletleri ile olan ilişkileri nedeniyle bu tanıma işinde geç kalmıştır. Zaten olması gereken de İsrail'in tanınmasıdır.” Şeklinde dir.

Gazetenin bir sonraki nüshasında ise tam anlamıyla karar güzellemesi yapılmıştır. *“Biz kendi hesabımıza, hudutlarımızdan pek uzak olmayan bu devletin teşekkülünü memnurlukla kaydediyoruz.”* ifadesinin yer aldığı haber metninde *“...ortada hakikati kabul etmek zarureti vardır. Zamanla mevcut pürüzlerin halledileceğine şüphe yoktur. Çalışkan bir millet olan Yahudilerin ticarette olduğu kadar siyasette de muvaffak olacaklarına inanıyoruz. Arabistan çölünün ortasında modern bir mamure kurmak istemeleri ve buna da kısmen muvaffak olmuş olmaları âti için iyi ümitler beslememize*

müsaittir. Biz başta olmak üzere bütün devletlerin arzusu, Filistin'de nihayet sükûnun avdetinden ibarettir. Bu çalışkan komşumuzun yakın zamanda sa'yinin semeresini göreceğine ve Asya'da küçük bir İsviçre gibi verimli bir Devlet haline geleceğine eminiz.” denilmiştir. Haberde “destekleme” yöntemi ile Yahudilerin ‘çalışkanlığı, ticaretteki başarısı, çölün ortasında modern bir medeniyet kurmayı başardıkları’ gibi olumlu özelliklere vurgu yapılmış, “görmezden gelme” yöntemi ile de arka plandaki tarihsel süreçten ve işgalden tek kelimeyle bile bahsedilmemiştir..

Haber metni, İsrail’e yönelik övgülerle devam etmekte, İsrail “çalışkan bir komşu” olarak tanımlanmaktadır. İsrail ile Türkiye sınır komşusu değildir ancak özellikle seçilen **“çalışkan komşu”** ifadesi sadece coğrafi yakınlığı anlatmakla kalmıyor, okuyucuya, yeni gelen bir komşuya gösterilmesi gereken toplumsal nezaket ve sıcaklığı hatırlatıyor, “ahlaki değerleri kullanarak” İsrail’e yönelik tavrımızın yanı başımıza taşınmış bir komşu gibi olması gerektiği fikrini empoze ediyor. İsrail’in yakın zamanda Avrupa ülkesi İsviçre gibi verimli bir devlet olacağının ümit edildiği cümlesi ise bir başka zihin yönlendirme unsuru olarak haberde yer buluyor. Siyonist işgal sonucu kurulan devlet, Avrupa’nın tarafsızlığı ve gelişmişliğiyle bilinen devleti İsviçre’ye “benzetilerek” İsrail lehine algı çabası tamamlanıyor.

B. Türkiye İsrail’i Tanıyor (Destekleme)

Tasvir gazetesi, Türkiye’nin İsrail’i resmen tanımasına ilişkin haberi 29 Mart 1949 tarihli baskısının ilk sayfasının tam ortasında fotoğraflı bir duyuru haberi olarak vermiştir. Diğer gazeteler gibi Weizmann’ın İsrail bayrağı önündeki fotoğrafını kullanmış ve fotoğraf altında **“Türkiye İsrail’i tanıyor”**. *Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti, İsrail devletini resmen tanımağa karar vermiştir*” bilgisi yer almıştır.

Haberle ilgili hiçbir detay verilmemiş ve yorum yapılmamıştır. Haberin bu kadar kısa verilmesi, gazetenin CHP yanlısı çizgisi göz önünde bulundurulursa “baskıya yetiştirme sorunu” olduğunu düşündürmektedir. Nitekim gazete, bir sonraki gün haberin ayrıntılarını, diğer gazetelerle benzer bir dil kullanarak ilk sayfada vermiştir. Kararın “desteklendiği” haberde Türkiye’nin İsrail devletini tanımasının büyük bir ilgi ile karşılandığı belirtilmiş, bu kararlar birlikte iki ülke arasında ticari ilişkilerin hızla gelişmesinin beklendiğine vurgu yapılmıştır. “Ardalan bilgisi bulunmayan” metinde,

Ürdün ve Lübnan elçilerinin bu karardan duyduğu üzüntü belirtilmiş, Arap dünyasının hissiyatı bu iki isim üzerinden yansıtılmıştır.

C. Vatandaş Sandık Başına!

(Destekleme, savunma, yönlendirici dil kullanma)

Türkiye hükûmetinin İsrail'i tanınması, Şalom gazetesinde doğal olarak “sevinçle karşılanan çok önemli ve gecikmiş bir karar” olarak yer almıştır. Dönemin CHP hükûmetinin almış olduğu İsrail'i tanıma kararı gazete yönetimini öyle memnun etmiştir ki karar sonrası ilk seçimlerde Şalom okuyucuları CHP'ye destek olmaya davet edilmiştir. 10 Mayıs 1950 tarihli Şalom gazetesinde, Avram Leyon imzalı “*VATANDAŞ SANDIK BAŞINA!*” başlıklı çağrısı, ilk sayfada, başyazı olarak yer almıştır. Türkiye'nin İsrail'i resmen tanıyan ilk Müslüman ülke olduğu hatırlatılan yazıda, Türkiye'nin Arap devletlerinin ağabeyi pozisyonunda bulunduğu ve Arap devletlerinin politikalarına yön verdiği iddia edilmektedir. Metinde Türkiye'yi desteklemeye ve savunmaya yönelik ifadeler peş peşe sıralanmıştır. “...*Türkiye bugün Arap devletleri arasında bir ağabey mevkiindedir, şuna eminiz ki Türkiye tavasutta bulunursa Arap devletleri onun arzusunu yerine getirmemezlik edemezler, bütün bunlar C.H.P. hükûmeti tarafından yapılmış ve yapılacağına kanaatindeyiz. Böylece dünyanın bu parçası bir barut fıçısı olmaktan kurtulur ve Türkiyenin sayesinde rahata kavuşur.*” ifadeleri toplumda Araplara yönelik bir düşmanlık oluşturma amacı gütmektedir. Cümlelerin ardında “*dünyayı Arapların karıştırdığı ve bu yüzden bir barut fıçısına dönüştüğü*” anlamı yer almakta, Türkiye'nin de Arap ülkeleri üzerindeki nüfuzunu kullanarak bu durumu düzeltecek tek devlet olduğu belirtilmektedir. Yazıdaki “*Vatandaşlarımıza daha yukarıda da izah ettiğimiz veçhile, reyinizi kullanmadan evvel iyice düşünüp hangi partilere rey vereceğinize dikkat ediniz.*”¹⁴² Cümlesi ile de İsrail devletine desteğini sıklıkla dile getiren İsmet İnönü'nün, İzmir Musevi cemiyeti üyelerine iltifatlarda bulunduğu hatırlatılarak, okuyucu, seçimde oyunu CHP'ye vermek üzere açıkça yönlendirilmektedir.

III. BASINDA ARAP-İSRAİL SAVAŞI

Türkiye ile İsrail arasında ilk kez esen bu bahar rüzgârı kısa soluklu olmuş, 1956'daki Süveyş kriziyle gerilimli bir sürece girilmiş hatta bu gerilim büyükelçilerin

¹⁴² Şalom gazetesi, 10 Mayıs 1950, s.1.

geri çağrılmasına kadar büyümüştür. Türk basınındaki haberler, 28 Ağustos 1958’de, İsrail Başbakan’ı Ben-Gurion ile Adnan Menderes arasındaki gizli görüşme sonrası yeniden İsrail lehine şekillenmeye başlamıştır. 5 Haziran 1967’de patlak veren 6 gün savaşlarında Türkiye’nin tarafsız kalacağını açıklamasıyla, basın da bu yönde bir çizgi izlemeye çalışmıştır. Ancak bu kez İsrail’in, İslam’ın ilk kiblesi Mescid-i Aksa’nın bulunduğu Kudüs’ü alması ya da Gazze’yi işgal etmesi karşısında “Türkiye’nin Müslüman bir ülke olması hasebiyle” sergilenmesi beklenebilecek hassasiyet haberlere yansımamıştır.

A. Harp Büyüyor

(Taraf tutma, hatalı eksik bilgi aktarımı, yanıltıcı bilgi verme)

6 Haziran 1967 tarihli Akşam gazetesi, ilk sayfanın tamamını Ortadoğu’daki bu savaşa ayırmıştır. “*Harp büyüyor, İsrail ve Arap orduları üç cephe de çarpışıyor*” manşetli haberde, savaşın ilk gününe ilişkin gelişmeler detaylı olarak yer almıştır. Sayfanın sol üst kısmında, savaşın tarafları ve askeri güçlerinin yer aldığı bir harita yayınlanmıştır. Yine aynı sayfada bulunan “*Türkiye fevkalâde tedbirler almıyor*” başlıklı ikinci haberde ise savaş karşısında Ankara’nın pozisyonunu aktarılmış ve dönemin başbakanı Demirel’in açıklamasına yer verilmiştir. Sayfadaki daha küçük haberler ise Amerika’nın açıklamaları, Kahire ve Tel Aviv’in tutumu, Türkiye’nin askeri teyakkuz haline geçmesi gibi savaşa ilişkin diğer bilgileri içermektedir. Sayfada dikkat çeken şey tarihsel sürece hiç yer verilmemesidir. İslam âleminin kutsal kentlerinden Kudüs’ün top ateşine tutulması, sıradan bir gelişme gibi aktarılmıştır. Bununla birlikte Papa Paul VI’nın Kudüs’ün açık şehir ilan edilmesi yönündeki açıklaması tek cümlelik bir not olarak sayfada yer bulabilmiştir. Yine ilk sayfada yer alan Yorum köşesinde ise “Buhrandan savaşa” başlıklı bir yazı yer almış, yazıda kimin haklı olduğunun bir önem arz etmediği, önemli olanın bu savaşın bir an önce durdurulması olduğu ısrarla belirtilmiş, hükümete de Türkiye’deki NATO ve ABD üslerinin kullanımına izin verilmemesi yönünde çağrıda bulunulmuştur.

İlk sayfada başlayıp 7’inci sayfada devam eden haberin “*Kahire ve Tel Aviv olayları nasıl karşıladı*” başlıklı özel haber bölümünde ise ilginç bir şekilde haber dili değişmekte, “*Savaşın Yüku İsrail topraklarında*” denilmektedir. Haberde göze çarpan yoğun tarafgirlik “*İsraillinin sabır taşı nihayet dün sabah çatladı. 15 günden beri*

girişilen savaş hazırlığı, savaş havası ve savaş psikolojisi dün Mısır jetlerinin İsrail'i bombalaması ile canlı bir tablo gibi yaşandı. İsrail askerleri 15 günden beri sınırı beklerken o kadar heyecanlı ve sabırsızlardı ki zaman zaman isyan ediyor ve 'Çıkacaksa çıksın bu savaş. Düşmanın hücumu geçmesini beklemekten bıktık usandık' diyorlardı." satırlarıyla okuyucuya aktarılmış, ilk saldıranın hangi taraf olduğuna dair ajanslarda farklı iddialar bulunmasına rağmen, düşmanın İsrail'e karşı hücumu geçtiği bilgisi satır arasında okuyucuya kesin bir bilgi gibi servis edilmiştir. Nitekim aynı sayfadaki bir başka haberde, İsrail uçaklarının Kahire'deki bir askeri havaalanını bombalamasına ilişkin verdiği bilgi "ileri sürmek" fiiliyle yanıltıcı bir üslupla aktarılmıştır.

Haberde yer alan "*İsrail askerlerinin günlerdir sınırda düşmanın saldırmasını beklediği*" bilgisi ile okuyucuya "İsrail'in sadece kendini savunduğu" mesajı iletilmiştir. Haberde bu iki bilgi tekrar tekrar farklı cümlelerle yinelenmiş, İsrail'in bu harp için günlerdir hazırlık yaptığı, yiyecek stokladığı, çocuk ve yaşlıların sığınaklara indirildiği, kadın ve kızların da ellerinde silahlarla bilfiil savaşa katıldığı anlatılmıştır. Gazetede bu haberin oluşturduğu algı, İsrail'in bu harbe son derece hazırlıklı girdiği, ilk saldıran taraf olmadığı ve muhtemelen de savaştan galip çıkacağı şeklindedir.

B. İsrail Kuvvetleri Mısır'da İlerliyor

(Destekleme, öne çıkarma, taraf tutma)

1957 yılında el değiştirerek yayın politikasını sağdan sola kaydıran ve dönemin Demirel hükümetine muhalif bir çizgi izleyen Akşam gazetesi, bölgedeki savaşı ertesi gün de aynı yoğunlukta aktarmaya devam etmiştir. **7 Haziran 1967** tarihli gazetenin ilk sayfası yine tamamen savaş haberlerine ayrılmış, gazete "*İsrail kuvvetleri Mısırda ilerliyor*" manşetiyle çıkmıştır. Manşet haberinde düşürülen bir İsrail uçağının fotoğrafına yer verilirken, aynı sayfadaki diğer haberlerde İsrail savunma bakanı Moche Dayan ile İsrailli bir başka bakanın, Menacheim Begin'in fotoğrafları yayınlanmıştır. İlk sayfada savaşın Arap taraflarına ilişkin tek fotoğraf, Arap orduları lideri Cemal Abdülnasır'ın fotoğrafıdır. İlk sayfada yer alan "yorumsuz" karikatürde ise ellerindeki baltalarla Davut yıldızının 6 köşesini parçalayan 6 Arap temsil edilmiştir. Arapların amacının İsrail'i ortadan kaldırmak olduğunu ima eden bu karikatürde ve yer verilen diğer haberlerde İsrail'in bölgede işgalci bir devlet olarak kurulduğu bilgisi görmezden gelinmiştir.. Manşetin hemen yanında "*Türk asıllı İsraillilerde can kaybı yok*" başlıklı

dikkat çekici bir haber yer almaktadır. Tel Aviv'deki Türkiye Cumhuriyeti Maslahatgüzarı Sakip Beyaz'ın telefonla verdiği bilginin aktarıldığı haberde *“İsrailliler çok iyi teşkilatlanmışlar. Ne yiyecek ve ne de malzeme sıkıntısı çekilmiyor. Savaşın başladığı an hiçbir karışıklığa meydan verilmeden ve daha önceden planlanan şekilde görevliler cepheye sevk edildi. Bunun dışında geri cephedeki halk normal hayatını yaşıyor... Tel Aviv ve yakın şehirlerdeki Türk tabiiyetindeki Türkler ve İstanbullulardan yaralanan veya ölen yoktur. Biz Türk kolonisiyle yakından temas halindeyiz.”* Denilmektedir. Sakip Beyaz'dan aktarılan cümleler Türkiye'nin, İsrail'e göç eden Türk kökenli Yahudileri, yurtlarını terk etmelerine rağmen gözetip kolladığını göstermektedir.

Akşam Gazetesi'nin İsrail'den notlar başlığıyla aktardığı bir başka haberde ise yaşlı bir İsrail askerinin şu sözleriyle İsrail'i destekleyici mahiyette bir algı çalışması sürdürülmüştür:

‘12 yaşındayken meşhur Auswitz kampındaydım. Sonra kurtularak birçok Yahudiler gibi Güney Amerika'ya yerleştim. Orada rahat bir işim, kurulu bir düzenim vardı. Bize yaşamamız için bu toprakları verdiler. Vatan diyebileceğimiz bir toprağa sahip olmaktan sevinerek, gurur duyarak kalktık., buraya gelip yerleştik. Artık buradan bir yere gitmeyiz. Filistin bizimdir.’ Savaştan belki de geri dönmeyecek olan binlerce İsrailliden birisi olan bu yedek subayın sözleri aslında bütün İsraillilerin kalplerinde yatan emeli dile getiriyor: Filistin İsrail'indir.

Gazetenin yayınladığı röportaj çok çarpıcı bir mesajlar zinciriyle doludur. Yahudilerin Avrupa'da işkence ve katliama uğradıkları, daha sonra yerleştikleri ülkelerde çok çalışıp kendilerine saygın bir yer edindikleri, Filistin topraklarını aslında işgal etmedikleri, onlara vatan olarak burası gösterildiği için kalkıp geldikleri, bir daha bu topraklardan ayrılmayacakları ve Filistin'in artık İsrail'in olduğu bilgileri sırası ile okuyucuya iletiliyor. Peş peşe gelen cümleler, okuyucuya, Yahudilerin aslında bu toprakları olmayı hak ettikleri ve artık hak ettikleri yerde kalacakları mesajı vermektedir.

Haberin devamında **“Yaşama Hakkı”** başlığı ile başka İsraillilerin röportaj ve mesajları aktarılmış, hatta İsrail halkı ile cephedeki İsrail askerlerinin birbirlerine gazeteler aracılığıyla gönderdikleri notlara yer verilmiştir. Ancak neredeyse 2 tam sayfaya yayılan haberler zincirinde tek bir Filistinlinin veya savaşa katılan ülke halklarından tek bir Arap'ın dahi ne görüşü ne sözleri aktarılmıştır. Bu durum gazetenin

-İsrail'e göç etmiş olsalar bile- Türk kökenli Yahudilere pozitif, Araplara ise negatif ayrımcılık yaptığını göstermektedir.

İlk sayfada retorik son derece güçlüdür, haberlerin tamamı görsellerle ve çizimle desteklenmiştir. Sayfaya şöyle bir göz atan okuyucu, İsrail lehine bir yönlendirmeye maruz kalmaktadır. Haberlerde ardaan bilgisi çok kısıtlı olup, bölgenin yakın tarihindeki işgale ve yerleştirme politikalarına dair hiçbir ayrıntıya yer verilmemiştir. Sentaktik açıdan dikkat çeken başlık “Mısır-İsrail ilişkileri kesildi” haberine aittir. İlişkileri kesen taraf Mısır olduğu halde, manşette kullanılan pasif dil ve yanıltıcı bilgiler sayesinde iki tarafın karşılıklı kararı gibi yansıtılmıştır. ABD'nin güçlü devlet pozisyonuna “halel getirmeyecek!” bir ifade seçilmiştir.

C. Yahudi Amazonlar

(Mecaz, savunma, destekleme, metafor kullanımı)

6 gün savaşının İsrail tarafından kazanılmasının ardından, İsrail lehine algı yönetimine örnek gösterilebilecek haberlerden biri **23 Haziran 1967** tarihli **Cumhuriyet** gazetesinin 4. sahifesinde yer almıştır. Sayfanın sol üst köşesindeki haber “**Yahudi Amazonlar, İsrail ordusunda silah, aşk ve kadın aynı safta yürüyordu**” başlığını taşımaktadır. Gazetenin bölge muhabiri Sait Arif Terzioğlu'nun savaş izlenimlerini anlattığı haberde, Türk halkının görmeye alışkın olmadığı kadın askerlere özel bir bölüm ayrılmıştır. Haber başlığında kullanılan “Yahudi Amazonlar” ifadesi bir “metafor” olarak karşımıza çıkmaktadır. İsrailli kadın askerler antik çağlarda yaşadığına inanılan güçlü kadın savaşçılara benzetilerek “güç” vurgusu yapılmıştır. Haberde, İsrail'in, bekâr kadınları askeriyeinin birçok alanında istihdam ettiği anlatılmış, evlenen kadınların ise İsrail'in nüfusu arttırma politikası gereği derhal terhis edildikleri şu ifadelerle belirtilmiştir: “Arap-İsrail savaşında kadın askerlere büyük görevler yüklenmişti. İstihbarat işleri, haberleşme işleri, şoförlük, kamyon, otobüs, tank vesair vasıta şoförlüğü, sekreterlik, tamircilik, polislik, rehberlik, gazetecilik gibi konularda kadın askerlerden yararlanılmıştı. Kadınlar askerler bekâr kaldıkları sürece kıta hizmetine veya yardımcı hizmete çağrılıyorlardı. Evlenen kadın asker derhal terhis ediliyordu.”

Haberin “Silahlı aşk” ara başlığında “*İsrail ordusunda silah, aşk ve kadın aynı safta yürüyor ve belki de başarı bundan dolayı kolay sağlanıyordu. Savaşan birliklerin muzaffer olanında daha çok kadın bulunduğuna işaret eden subaylar, erkeklerin*

kadınların yanında daha savaşkan olduklarını ileri sürdü. Evli erkeklerin geceleri, eğer birlikleri yakın ise evlerine gitmelerine müsaade olunmaktadır. Bu gidişler sırasında askerler ve subaylar silahlarını birlikte götürmekte, sabahleyin yine silahı ve cephanesiyle kıtasına dönmektedir. Bundan dolaydır ki, sırtında bir otomatik silah taşıyan asker, plajda, yolda, pastaneye eşiyle, sevgilisiyle baş başadır. Çok zaman geceleri Tel Aviv yakınlarındaki kumsalda silahları kucaklarında genç asker ve kızların kucak kucağa seviştiklerini görürsünüz. Onları kimse rahatsız etmez.” İfadeleri yer almıştır.

Haber, aktarım şekliyle İsrail ordusuna yazılmış bir “destekleme ve savunma” metni gibidir. Erkek askerlerin sosyal hayattan hiç kopmadığı, aile ilişkilerinin devam ettiği, gençlerin ise –aslında her iki toplumun da dini ve kültürel değerlerine ters olmasına rağmen- umuma açık ortamlarda özgürce flört ettiği bir özgürlükler ülkesi tablosu çizilmiştir. Bu pembe tablo, kanlı savaşın İsrail’de hiçbir olumsuzluğa yol açmadığı, değil İsrail halkının, İsrail askerlerinin dahi bu savaştan hiç olumsuz etkilenmediklerini anlatmaktadır.

Haberde kadın askerlerin fotoğrafı bulunmamakta, bunun yerine izlenimlerini anlatan muhabirin Gazze’yi işgal eden İsrail tanlarından birinin önünde poz verdiği fotoğraf yer almaktadır. Fotoğrafın herhangi bir yerde değil, İsrail tankının önünde çekilmiş olması da okuyucuya verdiği “kazanan tarafta olma” mesajı açısından dikkate değerdir.

IV. 70’Lİ YILLARDAN 2010’A

Sonraki yıllarda İsrail ile Türkiye arasında soğuk rüzgârlar esmeye devam etmiş, 1973 Arap-İsrail savaşında İsrail karşıtı tutum alan ve ABD’nin İsrail’e yardım etmek için Türkiye’deki NATO üslerini kullanmasına izin vermeyen Türkiye, 1975 yılında FKÖ’yü tanıımış, 4 yıl sonra FKÖ’nün Türkiye’de temsilcilik açmasına izin vermiş, İsrail’in 1980 yılında Doğu Kudüs’ü başkent ilan etmesi üzerine bu ülke ile temsilcilik düzeyini 2. kâtip seviyesine kadar düşürmüştür. Bütün bu süreçte Türk basınında İsrail lehine algı yönetimi çabası olarak değerlendirilebilecek haberler, sağ, sol ve liberal basın fark etmeksizin neredeyse sıfırlanmıştır. 1987 yılında başlayan intifada sürecinde de Türk basını açık bir şekilde Filistin halkından yana tavrını sürdürmüştür. İki ülke arasındaki ilişkiler 1991 yılı sonunda kısmi olarak normalleşmeye başlamış, 1994 yılında Tansu

Çiller'in İsrail'i ziyaret eden ilk başbakan olmasıyla Türk basınında çizilen İsrail profili olumlu seyir içine girmiştir.

A. Türkiye, Ortadoğu ve Batı

(Destekleme, savunma, yanıltıcı dil kullanma)

7 Kasım 1994 tarihli Milliyet Gazetesinde yayınlanan Coşkun Kırca imzalı köşe yazısı, ilişkilerin seyri ve basındaki değişimi göstermesi açısından ele almaya değerdir. “Türkiye, Ortadoğu ve Batı” başlıklı yazıda Kırca, dönemin başbakanı Tansu Çiller'in İsrail gezisini şu ifadelerle değerlendirmiştir:

Türkiye Ortadoğu’da düşmanca bir siyasi ve askeri çevrenin içindedir. Bu gözlemin tek istisnasının İsrail olduğunu belirtmek gerekiyor... İsrail, Türkiye için bir başka açıdan da büyük önem taşır. İsrail, Amerika’da diğer her etnik lobiden ve onların toplamından çok daha üstün bir lobi sahibidir. Bu lobi ne zaman lehimizde çalıştırılırsa, Türkiye’nin çıkarları Amerika’nın kendi budalalarına karşı en mükemmel biçimde korunabilmiştir. Türkiye ile İsrail arasındaki ilişkilerin gelişmesi ve fiili ittifakın resmileştirilmesi, bu lobiyi devamlı ve faal olarak yanımıza alacaktır. Sadece bu, Türk-Amerikan ilişkilerinde Türkiye’nin hayati çıkarlarına uygun gelişmeleri getirmek için yeterli olacaktır. Ayrıca, İsrail, savunma sanayimizin kurulması ve geliştirilmesi bahsinde en üstün teknolojiyi Türkiye’ye sağlayabileceği gibi, Silahlı Kuvvetlerimizin silah gücünü Amerikan kongresinin ikide bir tutan insan hakları bunalımlarının saçma etkilerinden sıyrılmasını da geniş ölçüde sağlayacaktır.

Yazar, köşesindeki bu ifadelerle, İsrail dışındaki bütün Ortadoğu ülkelerinin Türkiye’ye düşmanca duygular beslediğini ileri sürmekte, İsrail’in ise böyle bir tavrı olmadığını iddia etmektedir. Ancak bu iddiasına herhangi bir dayanak göstermemektedir. Türkiye’nin İsrail ile yakınlaşması gerektiğini savunan yazar, buna gerekçe olarak da ABD’deki İsrail lobisinin gücüne vurgu yapmakta, Türkiye’nin çıkarları gereği bu “çok güçlü” lobiyi yanında tutması gerektiğini belirtmektedir. Bu cümleden çıkan anlam, ABD’deki İsrail lobisinin, neredeyse bütün dünyayı yönetecek güce sahip olduğu ve Türkiye’nin de bu olağanüstü güce boyun eğme zorunluluğudur.

Yazar, İsrail’in Türkiye’nin askeri gücünde de belirleyici unsur olduğunu belirterek, bir anlamda Türkiye’nin geleceğinin İsrail’in iki dudağı arasında olduğunu savunmaktadır.

Yazıda Türk-İsrail ilişkilerinin geçmişine ilişkin bilgi bulunmamakta, özellikle askeri güç ilişkilerine vurgu yapılırken İsrail'in çok değil 10 yıl önce, Türkiye'nin tank yapma girişimlerini engellemeye çalıştığı¹⁴³ hatırlatılmamaktadır. Bu durum “yanıltıcı dil kullanımına” örnek teşkil etmektedir.

B. Filistinli Sivrisinekler

(Metafor, ironi, yanlış bilgi verme, yanıltıcı dil kullanma, düşmanlık öğeleri içeren dil kullanma, kötüleme, asparagas haber)

Filistin aleyhinde dolayısıyla İsrail lehinde algı yönetimine örnek teşkil edebilecek bir başka haber, Doğan Medya grubuna bağlı **Milliyet gazetesinde 02. 01.2003 tarihinde** yayınlanmıştır. 18. Sayfadaki haberin başlığı **“Filistinli sivrisineklere karşı biyolojik savaş.”**

Gazetenin dış haberler servisi tarafından hazırlanan haberin öncelikle zamanlaması önemlidir çünkü haber, Türkiye'nin İsrail'in ev sahipliğinde ve ABD ile birlikte Akdeniz'de katıldığı ‘Güvenilir Denizkızı 5’ adlı deniz tatbikatının ikinci gününde, bir başka deyişle İsrail ile ilişkilerin “askeri ortaklık” düzeyinde iyi olduğu bir dönemde yapılmıştır. Haberde kullanılan dil tamamen metafor, ima ve yönlendirmelerle doludur. Söz konusu haber metni şu şekildedir:

“Filistinli sivrisineklere karşı biyolojik savaş. (Dış haberler servisi.) İsraililer sadece topraklarına sızan Filistinli canlı bombalardan mustarip değil. Filistin yönetimine bağlı El-Halil civarındaki Yahudi yerleşim birimlerinde oturanlar uzun zamandır Filistin tarafından gelen “işgalci” sivrisineklerden yaka silkiyor. Maariv gazetesinin haberine göre İsrail Çevre Bakanlığı çareyi “Filistinli sivrisineklere” biyolojik savaş açmakta buldu. İsrail'in güneyindeki Beerşeba, Omer ve Negev belediyeleri uzun zamandır El-Halil'deki yetkililerden kanalizasyon sularını İsrail tarafına akıtmamalarını istiyordu. Ancak Filistinli yetkililer, sivrisineklerin çoğalmasına yol açan bu soruna bir türlü önlem alamadı. Çevre Bakanlığının yeşil ışık yaktığı biyolojik savaş programının “kahramanı” ise özel bir tür mikrop. Ben Gurion Üniversitesi'ndeki bilim adamları tarafından keşfedilen mikrobun bulaştığı sular, sivrisineklere çok çekici geliyor ancak bu mikroba maruz kalan sivrisinekler hemen ölüyor proje kısa süre sonra hayata geçirilecek.”

¹⁴³ **Milliyet**, Özal “Leopard” için kardeşini görevlendirdi, 12.09.1984, s.3.

Milliyet gazetesinin bu haberi, gazetenin ilerleyen sayfalarından birinde küçük bir haber olarak yer almakla birlikte, algı yönetimi açısından üzerinde özel çalışılmış bir haber olduğu ortadadır. “Filistinli sivrisineklere karşı biyolojik savaş” ifadesinde “mecaz ve kötöleme” yöntemleri ile birden fazla algı oluşturma çabası göze çarpmaktadır.

Bunlardan ilki sivrisineklerin “Filistinli” olarak nitelenmesidir. Sivrisinek, kan emici, sevilmeyen, zararlı bir hayvandır ve dünyanın her yerinde bulunur. Bir milleti, yaşadığı özel bir bölge yoktur. Yani sivrisinekleri yaşadıkları ülkeye göre değerlendirilmez. Ancak haber başlığında bu zararlı hayvan türü için “Filistinli” denmesi, okuyucunun zihninde Filistin ile sivrisinek arasında bir bağ olduğunu düşündürmeye yöneliktir. Başlıkta kullanılan “biyolojik savaş” ifadesi de zaten onlarca yıldır işgal altında yaşam savaşı veren Filistinlilerin “bir sivrisinek gibi mücadele edilmeyi hak eden varlıklar” olduğu algısı yaratmaya yöneliktir.

Başlıkta olduğu gibi haberin metninde de hemen hemen bütün kelimelerin algı oluşturmak üzere özenle seçildiği görülmektedir. Haber metninin ilk cümlesi olan “İsraililer sadece topraklarına sızan Filistinli canlı bombalardan mustarip değil” cümlesinden çok sayıda anlam çıkmaktadır. Bunları şöyle sıralamak mümkündür:

- İsraililer çok sayıda sorun yaşamaktadır.
- İsraililer bu sorunları “kendi topraklarında” yaşamaktadır.
- İsraililerin önemli sorunlarından biri topraklarına “sızan” yani gizlice veya illegal yollarla giren Filistinli canlı bombalardır.
- Filistinliler İsraililere acı çektirmektedir.

Haber metninde İsrail için kullanılan “topraklarına sızan” tanımı “yanıltıcıdır.” Habere konu olan mekân BM kararlarına göre resmen Filistin toprağı olmakla birlikte, İsrail bu toprakları da tamamen işgal ve ilhak etme çalışmalarını sürdürmektedir. Halen, İsrail tarafından işgal edilerek üzerine yerleşim alanları kurulmuş¹⁴⁴ çok miktarda Filistin toprağı bulunmaktadır ve bu yerleşim alanlarında, uzun namlulu otomatik silahlar taşıma

¹⁴⁴ Semanur Sönmez Yaman, “Filistin’de Yerleşimci Gerçeği”, <https://www.youtube.com/watch?v=sA8MmUEPKsY> (02.02.2020)

hakkı bulunan işgalci Yahudiler oturmaktadır. Yani haberde sözü edilen İsraililerin sivrisinek sorunu yaşadığı yer, İsrail toprakları değil, resmen işgal altındaki Filistin toprağıdır.

Yanılıcı dil kullanımı, Filistinli canlı bombaların “İsrail topraklarına” sızdığı iddiasıyla devam etmektedir. İsrail’in “kendi toprağı” ilan ettiği toprakların büyük bölümü BM kararlarına göre Filistin toprağıdır. Yani bu topraklardaki Filistinliler herhangi bir yere sızmamakta, kendi topraklarına girmektedir. Ayrıca, İsrail vatandaşı çok sayıda Filistinli Arap vardır ve bu canlı bomba eylemlerinin bir kısmı da bu Filistinliler tarafından gerçekleştirilmiştir. Oysa haberdeki ifadede “sınır ötesi tehdit” anlamı çıkmaktadır. Kaldı ki bu haberin yapıldığı 2003 yılında, Gazze işgal altında olmakla birlikte abluka altında değildir. Yani sızma kelimesinin bölgede karşılığı bulunmamaktadır.

Cümlede İsraililerin durumunu anlatmak için seçilen “muzdarip” kelimesi ise acı çeken anlamına gelmektedir. Bu ifade de bölgede acı çeken tarafın İsrail, acı çektiren, zalim tarafın ise Filistin olduğunu ima etmektedir. Burada da taraflı ve yanılıcı bilgi aktarımı söz konusudur.

Haberin ikinci cümlesi aslında kendi içinde ilk cümleyi yalanlar niteliktedir ancak okuyucunun bu çelişkiyi anlaması, bölge coğrafyasına ve kısmen tarihine hâkim olmadığı sürece mümkün değildir. Cümlede, “Filistin yönetimine bağlı El-Halil civarındaki Yahudi yerleşim birimlerinde oturanlar uzun zamandır Filistin tarafından gelen “işgalci” sivrisineklerden yaka silkiyor.” Denilmektedir. Bu cümleden çıkan anlamlar da şu şekildedir.

1. El-Halil civarındaki Yahudi yerleşim birimleri Filistin yönetimine bağlıdır.
2. Sivrisinekler Filistin tarafından İsrail tarafına gelmektedir.
3. Sivrisinek sorunu uzun süredir yaşanmaktadır ve sadece Yahudi yerleşim birimlerinde oturanları rahatsız etmektedir.
4. Sivrisinekler “işgalcidir”, yerleşim birimleri legaldir.
5. Yerleşim birimlerindeki Yahudiler bu durumdan bıkmış, usanmış, çaresiz kalmıştır.

Okuyucuya bu anlamları sunan cümleyi “doğru” anlamak için bir başka açıdan bakmak gerekmektedir. El Halil, Filistin kentlerinden biridir ve Filistin yönetimine bağlıdır. İşgal politikasını on yıllardır sürdüren İsrail, Filistin şehri El-Halil’de büyük toprak gaspları yapmış ve gasp ettiği bu topraklara Fanatik Yahudileri iskân etmek üzere, yüksek güvenlikli devasa siteler inşa etmiştir. Silahlı İsrail askerleri tarafından korunan bu izole siteler, bölgedeki Filistin halkının günlük hayatını çekilmez hale getirmekte, özellikle ulaşım, güvenlik, eğitim gibi günlük hayatın işleyişini tamamen aksatmaktadır. Çocukların okul yollarının kapatılması, yakın çevrede tarım faaliyetlerinin engellenmesi ve bu yerleşim alanlarında oturan silahlı fanatik Yahudilerin, Filistinli sivillere saldırıları nedeniyle Filistinliler bu “işgalci” Yahudilerden yaka silkmektedir.

“Maariv gazetesinin haberine göre İsrail Çevre Bakanlığı çareyi “Filistinli sivrisineklere” biyolojik savaş açmakta buldu.” Cümlesinde sivrisinekler için Filistinli ifadesi bir kez daha kullanılmış, okuyucunun Filistinli ve sivrisinek arasında kurduğu zihinsel bağı pekiştirmek hedeflenmiştir. İsrail çevre bakanlığının “çareyi” biyolojik savaşta bulması ise İsrail’in başka çıkar yol bulamadığı için “savaşmak zorunda kaldığı”, mecbur olmasa savaşmayı tercih etmeyeceği anlamına gelmektedir.

Devam eden cümlelerde *“İsrail’in güneyindeki Beerşeba, Omer ve Negev belediyeleri uzun zamandır El-Halil’deki yetkililerden kanalizasyon sularını İsrail tarafına akıtmamalarını istiyordu. Ancak Filistinli yetkililer, sivrisineklerin çoğalmasına yol açan bu soruna bir türlü önlem alamadı.”* denilmiştir. Bu cümlelerde de algıya uygun ama mantığa aykırı ifadeler vardır. Filistin topraklarının neredeyse tamamı ya işgal altında ya da işgal altındaki bir toprak parçası ile çevrilidir. Yani Filistinli yetkililerin kanalizasyonu Yahudilerin bulunmadığı bir yöne akıtması teknik olarak mümkün görülmemektedir. Haberde sözü geçen yerleşim alanı ise bu kentlerde değil Filistin toprağındadır.

“Çevre Bakanlığının yeşil ışık yaktığı biyolojik savaş programının “kahramanı” ise özel bir tür mikrop. Ben Gurion Üniversitesi'ndeki bilim adamları tarafından keşfedilen mikrobun bulaştığı sular, sivrisineklere çok çekici geliyor ancak bu mikroba maruz kalan sivrisinekler hemen ölüyor. Proje kısa süre sonra hayata geçirilecek.” Haberin sonunda “Filistinli sivrisineklerle” savaşacak mikrop türünden “kahraman”

olarak bahsediliyor. Kahramanlık mesajı, kelime tırnak içine alınarak okuyucuya görsel olarak da aktarılıyor. Haberin sonunda ise bu Filistinli sivrisineklerle savaşacak mikrobun henüz proje aşamasında olduğu ve hayata geçirilmediği bilgisi yer almaktadır.

Haberde hiçbir arka plan bilgisine yer verilmemiş, konuyu ve bölge coğrafyasını bilmeyen okuyucunun kolaylıkla yanıltılabileceği bir üslup kullanılmıştır. İsrail lehine olumlu algı oluşturma çabası Filistin halkına yönelik kötüleme dili, başlıktan son cümleye kadar haberin tamamına hâkimdir. Ayrıca aradan geçen yıllara rağmen bu kahraman mikrobun halen kullanılacak aşamaya gelmemesi. haberin “**asparagas**” olma ihtimalini güçlendirmektedir.

C. Recai Büyüyünce Militan Olacak

(Olumsuz algı oluşturma, yanıltıcı dil kullanma, düşmanlık öğeleri içerme)

7 Haziran 2004 günü yayınlanan Milliyet gazetesi, Filistinli çocuklarla ilgili bir izlenim haberine yer vermiştir. İlk sayfada, haberin duyurusu niteliğindeki fotoğrafın altında iri puntolarla “**Recai büyüünce militan olacak**” yazmaktadır. Hemen yanındaki açıklamada ise Filistinli çocukların İsrail askerlerine meydan okuduğu bilgisi verilmektedir. Gazetenin 19. sayfasında yayınlanan izlenim haberinin başlığı ise tırnak içinde yazılmış “**Onlar bizi öldürüyor, boğazlarını kesmeliyiz.**” Şeklinde. Elinde sapan bulunan küçük bir çocuğun fotoğrafının hemen üzerinde yer alan cümle, içerdiği düşmanlık öğeleri ile Filistinli çocuklara karşı olumsuz bir algı oluşturmaktadır. Fotoğrafın yanında ise “Geçtiğimiz hafta Filistinli bir gencin öldürüldüğü çatışmada İsrail askerlerine taş atanlar arasındaki Recai, büyüünce militan olmak istediğini söylüyor” cümleleri yer almaktadır.

Fotoğraf altındaki yorumda, “Filistinli çocuklar için ölüm ve İsrail’den nefret etmek, yaşamın bir parçası haline gelmiş. Başlıktaki cümle, bir militanın değil 6 yaşında bir çocuğun dudaklarından döküldü.” yazıyor. Haber, Ayça Atay adlı muhabirin Filistin’in yönetim kenti Ramallah’ta bulunan iki ayrı okuldaki izlenimlerinden oluşuyor. Haberde öne çıkarılan cümleler şu şekilde: Zengin çocukları da kin ve nefret dolu, Hamas’ın gıdası yoksulluk, büyüünce militan olacağım, korkutan yanıt, Güne Fatiha’yla başlıyorlar...

Haber, İsrail saldırılarının Filistinli çocukları nasıl etkilediğini anlatıyor gibi görünse de öne çıkarılan cümleler ve o cümlelerin sayfada yer alma şekli “Filistinli çocukların ne kadar kin ve nefret dolu olduğunu, zenginlerinin bile İsraillilere düşman olduğu, vahşice hayalleri bulunduğu” mesajı veriyor.

Kız öğrencilerin eğitim aldığı okulda öğrencilerin güne Fatiha ile başlaması ve okuldaki kız öğrencilerin çocuğunun başörtülü olması ise çok garip bir durumdan bahsedilir gibi yansıtılıyor. (Olumsuz algı oluşturma)

Haberde aynı zamanda askeri kanadı da bulunan siyasi parti Hamas yaftalanıyor ve siyasi oluşuma “terör örgütü” muamelesi yapılıyor. (Yanılıcı dil kullanma) Haberde bu konunun ele alındığı bölüm, *“Filistin’de şiddet, çocukların gündelik yaşamının parçası olmuş. Kalandiya yakınlarındaki mülteci kampının duvarları, sloganlar ve çatışmalarda ölen silahlı örgüt militanlarının fotoğraflarıyla süslü. Sadece bu kampta değil, bütün Filistin sokaklarında aynı fotoğraf ve sloganlar var. Hamas örgütü de özellikle yoksulluk ve işsizliğin yoğun yaşandığı mülteci kamplarında güçlü.”* cümleleriyle yer alıyor. Ramallah BM kararları ile tamamen Filistinliler’e ait bir bölge olmasına hiçbir vurgu yapılmadığı gibi, topraklarını işgalci İsrail askerlerinden korumaya çalışan gençlerden “silahlı örgüt militanları” olarak bahsediliyor. (Olumsuz algı oluşturma) Haberin bir kısmında İsrail askerlerinin saldırılarında can veren Filistinli çocuklara ilişkin Filistin İzleme Örgütü tarafından açıklanan istatistiki bilgiler bulunuyor. İsrail askerlerinin öldürdüğü çocuklarla ilgili bilgilerde kesinlikle fail bilgisi verilmiyor. Çocukların ölüm bilgileri “527 Filistinli çocuk öldürüldü” başlığında olduğu gibi edilgen cümlelerle, İsrail’den ve İsrail askerlerinden asla söz etmeden aktarılıyor. 7 bin çocuğun yaralandığı, 500 çocuğun sakat kaldığı olaylarda, cinayetlerin sorumlularına ilişkin hiçbir bilgi yer almıyor.

Sonuç olarak, Filistin’de çalışılan bu izlenim haberi aslında Filistinli çocukların dramını anlatıyor gibi görünse de okuyucuya tam tersi bir mesaj veriyor. Haber; görsel ve başlıkların son derece güçlendirdiği bir retorikle, “Filistinli çocuklar aslında nefret dolu, her biri büyüyünce silahlı bir örgüt üyesi olmaya hatta düşmanlarının boğazını kesmeye aday korkunç bir nesil” olarak lanse ediliyor.

Haberin bu mesajla kurgulandığı dönemde gazetenin sahibi olan Aydın Doğan'ın, İsrail ile ilişkileri sıklıkla gündeme gelmiş, Doğan'ın Almanya'da yayın ilkesini "İsrail'in çıkarlarını bütün dünyada korumak" olarak ilan eden medya devi Axel Springer'le yaptığı ortaklık da Doğan-İsrail ilişkisinin belgesi olarak haberlere konu olmuştur.¹⁴⁵ Habere bu açıdan baktığımızda okuyucunun tam bir algı yönetimine muhatap olduğunu görebilmekteyiz.

D. Füzeli Katliam

(Olumsuz algı oluşturma, mağduriyet oluşturma)

28.12.2008 tarihli Hürriyet Gazetesi'nin, İsrail'in 27 Aralık'ta Gazze'ye yönelik hava saldırısıyla ilgili haberi iyi çalışılmış bir algı yönetimi haberi olarak karşımıza çıkmaktadır. Gazete, neredeyse tamamı sivil 225 kişinin öldüğü, 700 kişinin de yaralandığı hava saldırısını "**Füzeli Katliam**" manşetiyle duyurmuştur. Haberin görselinde yerle bir olmuş bir binanın enkazında, bir battaniyeye koydukları yaralı ya da ölüyü taşıyan Filistinli siviller ve bir kenarda eli silahlı bir erkek görülmektedir.

Bütün gazetelerin "katliam" olarak duyurduğu haber ilk bakışta bu saldırıyı eleştiriyor gibi görünse de fotoğraf altı yazısında verilen mesaj olumsuz algı oluşturmaya yöneliktir. Zira fotoğrafın altında "İsrail savaş uçakları, iki günde 200 Katyuşa roketi atan HAMAS'ı dün yoğun hava saldırılarıyla yerle bir etti. 230 kişi öldü, 700 kişi yaralandı." Bilgisi yer almaktadır. İç sayfalarda ise kanlı saldırı için "Katyuşa katliamı" ifadesi kullanılmaktadır. Bu iki ifadenin okuyucuya verdiği mesajlar açıktır:

- Hamas İsrail'e roket attığı için Gazze halkı bu saldırıyı hak etti, İsrail kendini savundu.

- Hamas da benzer bir şekilde İsrail'de katliamlar yapmaktadır. (İsrail Hamas karşısında mağdurdur.)

Filistin yanlısı bir haber yapmış gibi görünerek okuyucuya bu mesajı veren gazete, Katyuşa'ların maksimum 9 kilometre menzilli ve tahrip gücü düşük füzeler olduğu ve İsrail'in yüzlerce Filistinli sivili öldürmek suretiyle misilleme yaptığı Hamas saldırılarında sadece 1 İsraillinin öldüğü bilgisini okuyucudan gizlemektedir. Ayrıca

¹⁴⁵ Doğan'ın İsrail yanlılığı bundan mı? <http://www.haber7.com/medya/haber/376917-doganin-israil-yanliligi-bundan-mi> (18.12.2019)

İsrail'in, Hamas'ın saldırılarının faturası olarak Filistinli bebekleri ve sivil halkı katletmesini gizli bir dille onaylamaktadır.

Haberde Hamas'ın 2 günde attığı roket sayısı verilirken, İsrail'in bu katliam için kaç roket kullandığı hakkında bilgi yer almamaktadır. Haberin ilk bakışta İsrail'i eleştiren bir haber gibi görünmesi, algı yönetimindeki gücünü artırmakta ve okuyucuyu yanıltıcı etkisi çok daha büyük olmaktadır.

Haberde arka plan bilgisi bulunmamakta, İsrail'in Gazze'yi işgali, 2006 yılında başlayan abluka ve İsrail ablukası altında varoluş mücadelesi veren Filistin halkının dramına ilişkin bilgi yer almamaktadır. Hamas'ın siyasi bir parti olduğu ve Gazze'de seçimle yönetime geldiği bilgisine de yer verilmemiştir.

E. Hamas Lideri 4 Eşyle Öldürüldü (Olumsuz algı oluşturma çabası)

2 Ocak 2009 tarihli Akşam gazetesi, 15. Sayfanın yarısını, İsrail roketleri tarafından vurulan Hamas siyasi lideri Nizar Rayan'la ilgili habere ayırmıştır. Gazete, haberi "Hamas lideri 4 eşyle öldürüldü" manşetiyle vermiştir. Haberin spotunda ise "Hamas siyasi liderlerinden Nizar Rayan'ın 4 katlı evi 2 İsrail jetinden atılan füzelerle yıkıldı. Örgütün 10 tepe isminden olan Rayan, 4 eşi ve 2 çocuğu can verdi." denilmektedir.

Haber metninde ise öldürülen siyasi lider için, *"intihar saldırılarının tekrar başlamasının ateşli savunuculuğunu yapan", "İsrail'e yönelik intihar saldırılarının akıl hocası olan", "ilk günden beri sığınaklarda saklanan Hamas liderlerinin tavsiyelerine aldırmayan", "İslam üniversitesinde şariat dersleri veren", "Hamas'ın silahlı kanadı El Kassam Tugayları ile yakın ilişkisi bulunan"* ifadeleri ile okuyucu, Hamaslı siyasetçinin katledilmeyi hak ettiğini düşünmeye yönlendirilmiştir.

Haberin manşetine çekilen 4 katlı ev ve 4 eş bilgisi ise hem ilgi çekmeyi hem de öldürülen şahısla ilgili olumsuz yargı oluşturmaya amaçlamaktadır. Gazze, diğer eşlerin izin vermesi halinde çok eşliliğin yasal olduğu bir bölgedir. Manşete çekilen bu cümle ile ayrıca Rayan'ın eşi ve çocuğu olmanın da bir bedeli olduğu hissettirilmekte, aile fertlerinin katledilmesi zihinlerde normalleştirilmektedir.

Haberde dikkat çeken bir başka algı yönetimi unsunu, saldırıya ilişkin pasif ifadeler kullanılmasıdır. “İsrail jetinden atılan füzelerle yıkıldı” ifadesinde yıkımın faili edilgen fiille geri plana atılmıştır.

Gazete, haberle ilgili 2 fotoğraf kullanmıştır. Fotoğraflardan biri öldürülen siyasetçinin evine aittir ve enkaz başında toplanan kalabalığı göstermektedir. Bu fotoğrafın üzerinde iri puntolarla “intikam yemini ettiler” cümlesi verilmiştir. Diğer fotoğrafta ise hedefteki Filistinli siyasetçi, elinde bir silah ve etrafında silahlı korumalarla birlikte yer almaktadır. Bu fotoğraf da siyasetçinin aslında silahlı bir savaşçıdan farkı olmadığı mesajıyla, İsrail’in bu saldırıda 2’si çocuk 4’ü kadın 9 sivil katlettiği gerçeğini geri plana itmektedir.

F. Davos’ta Kasımpaşa Havası

(Olumsuz algı oluşturma, metafor kullanma, mecaz, hatalı/eksik bilgi aktarımı)

30 Ocak 2009 tarihli Radikal gazetesi, dönemin başbakanı Recep Tayyip Erdoğan’ın Davos’ta İsrail Cumhurbaşkanı Şimon Peres’le birlikte katıldığı panelde bütün dünyanın gündemine bomba gibi düşen ve kısaca “one minute” olarak adlandırılan çıkışını ilk sayfadan **“Davos’ta Kasımpaşa Havası”** manşetiyle duyurmuştur. Kasımpaşa, İstanbul’da Başbakan Recep Tayyip Erdoğan’ın doğup büyüdüğü semt olmasının yanı sıra kabadaylarıyla ünlüdür. Başkan Erdoğan’ın Davos’taki tavrı mecazi olarak bir kabadayının tavrına benzetilmiştir.

Haberin alt başlıklarında ise “Erdoğan Peres’e köpürdü, Davos’a daha gelmem dedi. Erdoğan, Gazze konuşulurken öfkeyle Peres’e “Siz öldürmeyi çok iyi bilirsiniz” dedi, az süre verildiği için paneli terk etti” denilmektedir. Haberle ilgili olarak Erdoğan’ın Peres’in koluna dokunduğu ve moderatörün elle müdahalesine karşılık elini tuttuğu iki kare ve ayağa kalkarak paneli terk etme anına ilişkin fotoğraflar kullanılmıştır.

Manşet, alt başlıklar ve fotoğraflarla ortaya çıkan tablo “Erdoğan’ın panelde Gazze mevzuu açılınca durup dururken Peres’e öfkelenip bağırduğu (köpürdüğü), bununla yetinmeyip hem Peres’e hem moderatöre eliyle müdahale ettiği ve sonra da bir kabadayı gibi paneli terk ettiği” şeklindedir. (Hatalı/eksik bilgi aktarımı)

Manşette sadece bir metafor yer almamakta, “Kasımpaşalı” ifadesi ile dönemin medya ve iç politika polemiklerine de bir göndermede bulunmaktadır.

Haberin devamında ise Başbakan Erdoğan'ın İsrail Cumhurbaşkanı Peres'e yönelik tepkisinin Dünya Ekonomik Forumu'na damga vurduğu. Erdoğan'ın bu oturumda "Gazze'ye operasyonu" eleştirip Hamas'la masaya oturulması gerektiğini söylediği yazılmıştır. İsrail'in Gazze'ye yönelik saldırıları ve onlarca sivilin bombalanarak katledildiği saldırıları, İsrail gazetelerinde yer aldığı gibi "operasyon" olarak nitelenmiştir. Haberde Erdoğan'ın ardından Peres'in konuştuğu ve sözlerinin "bol alkış aldığı" belirtilmiş, Erdoğan'ın söz istediği ama "moderatörün Erdoğan'ı uyardığı" yazılmıştır.

Haber boyunca sık sık "Öfkelenen Erdoğan" vurgusu yapılmış, haberin sonunda ise Peres'in Erdoğan'ı arayarak ses tonu için özür dilediği belirtilmiştir. Haber kurgusu "Erdoğan'ın öfkesi ve fevriliği" üzerine inşa edilmiş, İsrail'in Filistin halkını hedef alan saldırılarından bahsedilmediği gibi, Erdoğan'ı öfkelenerek paneli terk etmesine neden olan süreç de görmezden gelinmiştir. Haberde okuyucuya verilen mesaj, "Türkiye başbakanının öfkesini kontrol edemeyen bir kabadayı gibi olduğudur.

Aydın Doğan'ın sahibi olduğu **Doğan Medya Grubu'na** bağlı Radikal gazetesi, bu manşeti ile aynı gruptaki diğer gazeteler gibi Erdoğan'ın çıkışını açık bir İsrail yanlısı tutumla, okuyucuyu İsrail'in saldırılarını eleştiren Erdoğan'ın haksızlığına inandırmayı hedefleyen bir üslupla haberleştirmiştir.¹⁴⁶

G. Erdoğan'dan Rest, Peres'ten Özür

(Olumsuz algı oluşturma, bu amaçla mecaz kullanımı, kötüleme)

Davos'ta yaşanan kriz, Akşam Gazetesi'ne de "negatif bir algı oluşturacak şekilde" manşet olmuştur. 30 Ocak 2009 tarihli gazete, "*Erdoğan'dan rest, Peres'ten özür*" manşetiyle çıkmıştır baskıdan. Manşet, Başkan Erdoğan'ın oturumu terk ederken çekilmiş, neredeyse yarım sayfayı kaplayan fotoğrafının üzerine atılmıştır. Logonun hemen sağına ise şu mecazi not düşülmüştür: "İşte Davos'ta dünyanın buz kestiği tarihi gerilim anı."

Fotoğraf altında ise iri puntolarla tek bir cümle yer almaktadır. "***Başbakan, İsrail liderine 'Siz öldürmeyi çok iyi bilirsiniz' dedi ve paneli terk etti.***" Haberin ilk sayfadaki alt başlıklarında ise "Emine Hanım sinirden ağladı", "Moderatör eliyle bile devreye

¹⁴⁶ Bkz. **Hürriyet:** Davos Ruhu öldü, **Milliyet:** Davos'ta şok, **Referans:** Diplomat değil Kasımpaşalı, **Sözcü:** Davos'ta bir Kasımpaşalı

girdi”, “Ajanslar, görülmemiş olayı acil diye duyurdu” cümleleri sıralamaktadır. Davos’ta neler yaşandığını hiç bilmeyen bir okuyucunun gazeteye ilk bakışta edineceği izlenim, Erdoğan’ın durup dururken gösterdiği abartılı tepki ile Peres’in alçakgönüllü özrü olmaktadır.

Alt başlıklarla birlikte verilen mesaj ise özetle, “Türkiye başbakanının hareketi öyle gariptir ki dünya bu durum karşısında buz kesmiştir. Moderatör, Erdoğan’a -eliyle bile- müdahale etmek zorunda kalmıştır. Ortada tarihi bir kriz vardır ve bu krizin müsebbibi Erdoğan’dır.” şeklindedir.

Davos’ta neler olup bittiğini doğru şekilde anlayabilmek için haberin ayrıntılarını okumak gerekmektedir. Haber metninde, oturumda yaşananlar manşet ve başlıklara nispeten daha tarafsız bir dille aktarılmıştır. Buna rağmen Erdoğan’ın tepkisi için “meydan okuma” kelimeleri kullanılmış, Erdoğan’ın çıkışının “AKP’ye bayram ettirdiği” ifadesi ile durumun aslında Türk halkında karşılığı olmadığı, sadece partilileri memnun ettiği ima edilmiştir.

Haberde Erdoğan’ın gösterdiği tepkinin asıl nedenine, yani İsrail’in Filistin halkını hedef alan saldırılarına ve aralarında bebeklerin de bulunduğu yüzlerce sivil katletmesine değinilmemiştir. Bu bilginin aktarılmaması, okuyucuda, Erdoğan’ın habere konu olan çıkışının ve öfkesinin tek nedeninin “salondaki konuşma süresinin kısıtlanması” olduğu izlenimi yaratmaktadır. Bu eksik bilgi, okuyucuyu, olayın ana fikrinden uzaklaştırıp “Erdoğan’ın sadece kendisine süre verilmemesine öfkelenildiği ve olayı kişiselleştirerek böyle bir çıkış yaptığı” algısı oluşturmaktadır. Yine başbakanın tepkisi için kullanılan “patladı” fiiliyle de “kontROLSÜZ bir tepkiye” işaret edilmekte ve cümleye, “başbakanın diplomatik davranmaktan ve kendini kontrol etmekten uzak olduğu” anlamı yüklenmektedir. (Olumsuz algı oluşturma çabası)

Haberin devamı okuyucuya gazetenin dünya haberlerini verdiği 15. sayfada aktarılmıştır. 15. Sayfanın dizaynı ilginç bir şekilde gazetenin ilk sayfası ile büyük bir benzerlik içindedir. Sayfanın başında Erdoğan’ın paneli terk ederken çekilmiş fotoğraflarından birine yer verilmiş, manşet haberinde fotoğraf üstünde yer verilen “buz kesti” ifadesi bu kez “Davos buz kesti” cümlesi ile başlığa dönüştürülmüştür. İç sayfadaki haber metninde daha objektif bir dil göze çarpmaktadır. Ancak ilk sayfada olduğu gibi iç sayfada da son derece olumsuz bir genel tablo vardır. Dikkat çekici mahiyetteki kırmızı zeminli dişi yazılarda; “Erdoğan rest çekti, Şimon Peres özür diledi”, “Türkiye şokta”,

“İstanbul’a roketler düşse siz de aynı şeyi yaparsınız”, “Ajanslar acil koduyla geçti” ve “Sarkisyan görüşmesi gölgede kaldı” cümleleri göze çarpmaktadır. “Türkiye şokta” başlığı altında dönemin ana muhalefet partisi CHP Milletvekili Onur Öymen’in Erdoğan’ı eleştirdiği sözlere yer verilmiştir. “İtibarımız beş paralık oldu” başlığı altında Öymen’in *“Terör örgütü olarak kabul ettiğiniz Hamas’ın sözcülüğünü yapıyorsunuz. Siz Filistin halkının çilesini dile getirirseniz herkes sizi alkışlar. Siz, İsrail’i haritadan silmek isteyen, Filistin’de din devleti kurmak isteyen birinin sözcülüğünü savunuyorsunuz. Benim için Davos bitmiştir diyorsunuz. Aslında Davos için ve medeni dünya için Erdoğan bitmiştir. Böyle yaparsanız Türkiye’nin başbakanı olarak medeni dünyada beş paralık değeriniz kalmaz. Erdoğan Türkiye’nin itibarını beş paralık etmiştir.”* Cümlelerine yer verilmiştir.

Hemen bu eleştirinin altında bir başka başlık dikkat çekmektedir: *“Araplar o sözleri ayakta alkışladı.”* Başlık, Erdoğan’ın sözlerinin Türkiye’de ve batıda değil ama Arap dünyasında bir karşılık bulduğunu söylemektedir. Hâlbuki Araplar Türkiye kamuoyunda ne yazık ki olumsuz bir imaja sahiptir ve Erdoğan’ı Arapların alkışlaması da Erdoğan adına olumsuz bir mesaj içermektedir. Olumsuz mesaj içeren bu başlığın altında ise El Cezire Türkiye temsilcinin Erdoğan’la ilgili olumlu sözleri yer almaktadır.

Sayfadaki bir başka fotoğraf, Başbakan Erdoğan’ı karşılamak için ellerinde “Hoş geldin dünya lideri” yazılı dövizlerle havalimanına giden vatandaşlara aittir. Bu fotoğraf, “bayrağı alan havaalanına koştu” başlığı ile habere eklenmiştir.

Sayfanın sol sütununda ise gazeteci Hüsnü Mahalli’nin Davos’taki olayı konu alan “Tarih böyle yazılır” başlıklı yazısı vardır. Haberdeki genel havanın aksine, köşe yazısında Erdoğan’ın Davos’taki tepkisi baştan sona olumlu bulunarak desteklenmektedir. Özetle, gazetenin bu haberi aktarırken, Erdoğan’ın İsrail karşıtı tavrı için özellikle ilk sayfada “örtülü eleştirel” bir söylem tercih ettiği ve bunu ustalıkla manşete, haber metnine ve fotoğraflara yansıttığı görülmektedir.

SONUÇ

“Türk basınında İsrail-Filistin meselesi ve algı yönetimi” konulu bu çalışmada, “Türk basınındaki bazı haberlerin İsrail lehine bir algı yönetimi oluşturulmasına aracılık ettiği” varsayımından yola çıkılmış ve 1947 yılından itibaren Türk basınında yer alan haberler taranarak varsayımın doğru olduğu belirlenmiştir.

Arşivlerde yer alan haberler, Türkiye’de basının, İsrail’in kuruluşundan 1980’lerin ilk yarısına kadar, hem İsrail-Filistin meselesini yakından takip ettiğini hem de Türkiye ile İsrail arasında inişli çıkışlı ancak kesintisiz şekilde süren ilişkileri takip ederek kamuoyuna aktardığını göstermektedir.

Basında yer alan haberler -özellikle soğuk savaş yıllarına denk gelen dönemde- Türkiye’nin soruna bakışında ve İsrail ile ilişkilerinde belirleyici unsurun, hükümetlerin dış politikası olduğunu göstermektedir. Türkiye, Filistin topraklarının bölünmesine ve İsrail’in kurulmasına, başlangıçta Arap ülkelerinin yanında yer alarak karşı çıkmış ancak çok değil sadece bir yıl sonra, 1949 yılında İsrail’i “defacto” tanıyan ilk Müslüman ülke olmuştur. İsrail’in tanınmasına kadar geçen süreçte, birkaç istisna dışında tamamen Filistin yanlısı haberler yapan Türk basını, bu tarihten itibaren farklılaşmış, kullanılan haber dili, hükümet politikalarıyla paralel bir değişkenlik göstermiştir. Özellikle hükümete yakın basın kuruluşları, yüzünü batı dünyasına çeviren dönemin hükümetiyle birlikte, haber anlayışını, **“İşgalci İsrail ve toprakları işgal edilen Filistin”** den, **“Birlikte yaşadıkları topraklarda eşit hak sahibi iki halk”** yaklaşımına evirmiştir. Yıllar boyu **“Yahudi sorunu”** olarak adlandırılan kriz de zamanla **“Filistin sorunu”**na dönüşerek haber diline yerleşmiştir.

Haber söylemi, siyasi, ekonomik ve ideolojik güçten bağımsız olamamıştır.

İsrail ile ilk ilişkilerin kurulduğu ve sonrasında ivme kazandığı CHP ve DP iktidarları döneminde Türk basını, bölgedeki çatışmaları yakından takip etmiş, haberleri genel olarak tarafsız bir dille aktarmaya çalışsa da batılı devletlere ait küresel haber

ajanslarının etki ve yönlendirmelerinden uzak kalamamıştır. Türk basında İsrail lehine ilk haber örneklerine de -Türk Musevilerine ait Şalom gazetesi hariç- bu dönemde rastlanmaktadır.

1956 Süveyş Kanalı sorunununda Türkiye, İngiltere ve Fransa'nın yanında yer almıştır. İlişkiler AP hükümeti döneminde inişe geçmiş, İsrail'in Doğu Kudüs'ü ilhakı ve Mescid-i Aksa'ya yönelik saldırılar gibi İslam'ın kutsallarına yönelik olumsuzluklar da Türk basınında İsrail'e yönelik eleştirel bir üslupla değerlendirilmiştir.

İsrail-Filistin meselesine ilişkin haberler, İsrail'in Türkiye'ye istihbarat desteği verdiği ve askeri anlaşmaların imzalandığı dönemlerde olumlu bir seyir izlerken, İsrail'in Filistin halkına ve özellikle masum sivillere yönelik saldırı ve katliamları sırasında eleştirel bir dil kullanılmıştır.

90'lı yıllarda ise haberlerin ideolojik formunu belirleyen tek şey, dış politika ve sermaye sahiplerinin hükümetle ilişkileri olmaktan çıkmış, küresel sermaye ortaklıklarının bir yansıması olarak basında İsrail yanlısı habercilik, açıkça gözlenmeye başlamıştır. Özellikle Türkiye'nin medya karteli eliyle yeniden şekillendirilmeye çalışıldığı dönemde bu durum daha net gözlenmektedir.

“Yahudi halkını ve İsrail'in var olma hakkını desteklemeyi” kendine öncelikli ilke edinen ve 30'un üzerindeki ülkede 150'den fazla gazete ve dergiye sahip olan Axel Springer Medya Grubu, Ocak 2007'de Doğan Medya Grubunun da dörtte bir hissesini alarak Türkiye'de geniş bir medya yelpazesinde etkin hale gelmiştir. Bu dönemde Doğan Medya grubuna ait gazetelerde İsrail-Filistin meselesiyle ilgili haber söyleminde, ardalan bilgisi verilmemesi, abartma, sebep-sonuç ilişkilerinin görmezden gelinmesi, görüşüne başvuru kişilerin seçimi, kelime oyunları ve mecazlarla Filistin halkını aşağılama yahut haber niteliği taşıyan olayları hiç görmeme gibi yöntemler kullanılarak “algı yönetimine başvurulduğu” görülmektedir.

Bazen de gazeteler, izledikleri iktidar karşısı yayın politikaları nedeniyle, özellikle Ak Parti hükümetlerinin Filistin yanlısı duruşlarını eleştirmiş ve dolaylı olarak İsrail lehine haberlere imza atmışlardır.

Türk medyasının genelinde dış haber referanslarının “batılı ajanslar” olması sorunu bu dönemde de devam etmiştir. Algı yönetimine aracı kılınan basın yayın organları, birincil tanımlayıcı olan akredite kaynakların söylemini yayan ikincil tanımlayıcı durumuna düşmüştür. Çalışma, dönemsel olarak bu tür haberlere aracılık eden

gazetelerde nesnel bir haber söylemi üretilmediğini ortaya koymuştur. Yasama, yürütme ve yargıdan sonra 4. güç olma işlevi atfedilen medya profesyonelleri objektif davranma kapasitesine sahip, özerk ve mantıklı bireyler olarak görülmektedir. Ancak, algı yönetimine aracı olan haberlerde imzası bulunan muhabirden editöre kadar, haberi oluşturan bütün ekibin özgür iradeleri yahut ideolojik/ekonomik baskılar doğrultusunda bu algıların oluşmasına katkıda bulunduğu anlaşılmaktadır. Her şeye rağmen bu medya organlarında ve İsrail lehine oluşturulan haberlerde mesaj, ideal habercilik yapıldığı imajı korunarak kamuoyuna iletilmiştir.

Son olarak, algı yönetimine baş vurulan haberlerin büyük bölümünün “geniş halk kitlelerine ulaşmak amacıyla” ana akım medyada yer aldığı varsayımı da tamamlanan çalışma ile doğrulanmıştır.

Çalışmanın tamamından çıkarılabilecek sonuç özetle şudur: Türk basını, İsrail-Filistin meselesiyle yakından ilgilenmiş ve bölgede yaşananları olabildiğince detaylı bir şekilde okuyucusuna aktarmıştır. Basında, bazı çevrelerin iddia ettiği gibi İsrail lehine bir algı yönetimi çalışmasının örneklerini görmek mümkündür. Ancak bu, basının geneline yayılmış bir durum değildir. Kurumsal ideolojilere göre farklılık göstermektedir. Özellikle Doğan medya grubunda örneklerini gördüğümüz İsrail yanlısı haberler ise son derece ustalıkla hazırlanmış ve -tam da algı yönetiminde hedeflendiği gibi- okuyucuyu kendi doğrularına yönlendirecek şekilde kamuoyuna sunulmuştur. Algı yönetimine örnek teşkil eden haberlerin, daha çok liberal, yüksek tirajlı ve hatta magazin ağırlıklı gazetelerde yayınlanması, verilmek istenen mesajın geniş halk kitlelerine ulaşmasını kolaylaştıran bir unsur olmuştur. Son 10 yılda ise yazılı basın, algı yönetimi için birincil mecra olmaktan çıkmış, algı yönetiminde hedef kitleye ulaşmanın yeni ortamı dijital medya haline gelmiştir.

EKLER

Ek 1: Resmî Gazete

T. C.
BAŞBAKANLIK
HUKUKİ İŞLER MÜDÜRLÜĞÜ
Karar No: 1042
1042

KARAR

İsrail Devletinin derhal tanınması ; Dışişleri Bakanlığı
tarafından 24/3/1948 tarihli ve 36970/115 sayılı yazısı üzerine, Bakanlar
Kurulunun 24/3/1948 tarihli toplantısında kararlaştırılmıştır.

CUMHURBAŞKANI

İsmet İnönü

Başbakan <i>S. G. İnönü</i>	Dışişleri Bakanı <i>M. F. Ak</i>	Dışişleri Bakanı <i>M. F. Ak</i>	Dışişleri Bakanı <i>M. F. Ak</i>
Millî Savunma Bakanı <i>M. F. Ak</i>	İçişleri Bakanı <i>E. R. İsmail</i>	Dışişleri Bakanı <i>N. Sadık</i>	Millî Savunma Bakanı <i>M. F. Ak</i>
Millî Eğitim Bakanı <i>T. B. Bayraktar</i>	Adalet Bakanı <i>S. C. C.</i>	Em. ve T. İşleri Bakanı <i>M. F. Ak</i>	Em. ve T. İşleri Bakanı <i>M. F. Ak</i>
C. ve T. İşleri Bakanı <i>D. T. B. B.</i>	Ticaret Bakanı <i>C. C. C.</i>	Ulaştırma Bakanı <i>M. F. Ak</i>	Ulaştırma Bakanı <i>M. F. Ak</i>

118 102 3

EK 2: Bakanlar Kurulu İmzalar

<i>Mare ve yarı işleri için</i> <i>Başbakanlık Neşriyat ve Müdâveresi</i> <i>Umumî Müdâriyyetine</i> <i>müracaat olunur</i>	1 NISAN 1949 CUMA	Sayı : 7171
---	--------------------------------------	--------------------

Bakanlar Kurulu Kararları

³
Karar Sayısı: 8926

Erzincan iline bağlı Tercan İlcesinin dış topraklı bölge olarak tes-
biti; Tarım Bakanlığının 16/3/1949 tarihli ve 3707-1/197-1629/12908
sayılı yazısı üzerine, 4763 sayılı kanunun 15 inci maddesine göre, Ba-
kanlar Kurulunca 21/3/1949 tarihinde kararlaştırılmıştır.

21/3/1949

CUMHURBAŞKANI
İSMET İNÖNÜ

Başbakan S. GÜNALPAY	Devlet Bakanı Başbakan Yardımcısı N. ERİM	Devlet Bakanı N. SUMER	Adalet Bakanı F. SİRMEN
Millî Savunma Bakanı H. ÇAKIR	İçişleri Bakanı E. ERİŞİRGİL	Dışişleri Bakanı N. SADAĞ	Maliye Bakanı İ. R. AKSAL
Millî Eğitim Bakanı T. BANGUOĞLU	Bayındırlık Bakanı Ş. ADALAN	Ekö. ve Tisaret Bakanı C. S. BARLAS	Sağ. ve S. Y. Bakanı Dr. K. BAYİZİT
G. ve Tekel Bakanı Dr. F. S. BÜRGE	Tarım Bakanı C. ORAL	Ulaştırma Bakanı Dr. K. SATIR	Çalışma Bakanı R. S. SİRER

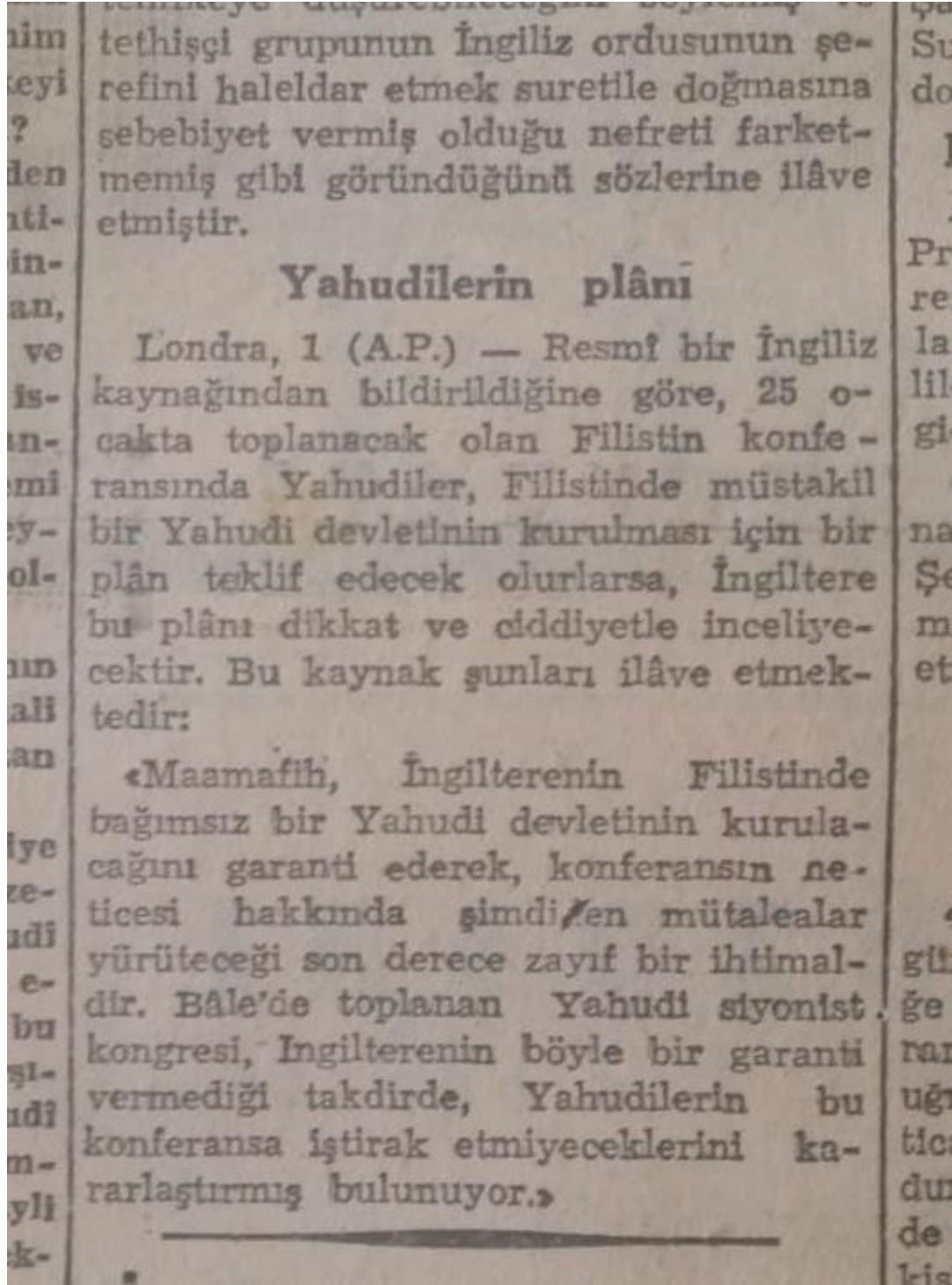
³
Karar Sayısı: 8942

İsrail Devletinin derhal tanınması; Dışişleri Bakanlığının 24/3/1949
tarihli ve 35970/115 sayılı yazısı üzerine, Bakanlar Kurulunun 24/3/1949 ta-
rihli toplantısında kararlaştırılmıştır.

24/3/1949

CUMHURBAŞKANI
İSMET İNÖNÜ

Başbakan S. GÜNALPAY	Devlet Bakanı Başbakan Yardımcısı N. ERİM	Devlet Bakanı N. SUMER	Adalet Bakanı F. SİRMEN
Millî Savunma Bakanı H. ÇAKIR	İçişleri Bakanı E. ERİŞİRGİL	Dışişleri Bakanı N. SADAĞ	Maliye Bakanı İ. R. AKSAL
Millî Eğitim Bakanı T. BANGUOĞLU	Bayındırlık Bakanı Ş. ADALAN	Ekö. ve Tisaret Bakanı C. S. BARLAS	Sağ. ve S. Y. Bakanı Dr. K. BAYİZİT
G. ve Tekel Bakanı Dr. F. S. BÜRGE	Tarım Bakanı C. ORAL	Ulaştırma Bakanı Dr. K. SATIR	Çalışma Bakanı R. S. SİRER

Filistinde durum

Yahudiler, İngilizlere karşı alev makineleri kullanıyorlar

Kudüs 6 (A.P.) — İrgun Zvei Leumi adlı tedbiş teşkilâtının gizli radyosu İngilizlere karşı yapılan mücadelelerde alev makineleri kullanıldığını bildirmiştir. Bu alev makineleri İngilizlerin meyva ağaçlarına ilaç sıkmak için kullandıkları püskürtme âletlerinin tadili suretile yapılmıştır.

Radyo, bir gün zarfında bir İngilizlerinin öldürüldüğünü ve 20 İngiliz eri ile 6 polislin yaralandığını iftiharla anlatmıştır.

**Filistine paraşütle
Yahudi gençleri
indirilecekmiş**

New-York 3 (A.P.)— New-York'ta çıkan «P.M.» gazetesinin bugünkü sayısında bir sahife tutan bir ilân neşredilmiştir.

Bu ilânda, Filistin hareketleri için kurulan komitelerin Filistine paraşütle binlerce Yahudi gencini indirmek istemekte oldukları söylenmektedir.

İlânda şöyle denilmektedir: «18 ile 35 yaş arasında bulunan binlerce Yahudi erkeği ve kızı halen Avrupada yetiştirilmekte ve pek yakında Filistine paraşütle indirilmeğe hazırlanmaktadır.

İngiliz hükûmeti tarafından asılan her Yahudiye mukabil, Filistine 1000 Yahudi göndereceğiz.»

İlân masrafı 144 dolar tutmuştur.

Filistin hakkında siyasi harekete geçme komitesi, Filistine muhacereti sağlamak için para toplayan bir Amerikan teşekkülüdür.

Birleşmiş Milletler Kurulunda

Flushing Meadows 3 (a.a.) — Bir karara varılmak için siyasi komisyonda asamble tarafından dinlenilmesi hakkında Yahudi ajansı tarafından ileri sürülen isteğin reddine dair Amerikan teklifi Birleşmiş Milletler genel kurulu bürosu tarafından kabul edilmiştir.

EK 6: Şalom Gazetesi (4 Aralık 1947)

ferensya
Yildiz

en el Palet
ayyo la Kan
mayorala del
aso i Meliyo
en deshozo de
de los Ecos
Elbeleya

a esta Konfe
ados del Irak
ipto i de la

payres man
ferensya ob
rtas organiz
onales manda
les.

ya va escapar
mes vendiero

seran
para
el orden

a tomar moy
kontra los ho
nos ke turvan
e las kayes.

mas de 205
hanes) van a
en Beyoglu
rmetres mas a
i bakales de
to beyandas
en sus buti-

la polisiya
i a entregar
del estado
dneim) todos
eya enkontra

polisiya bug
suspekta
ke algano
yendo armas
diyala, el es
pado a los tri
do de asedyo.

religiyoza
ehila
ayim

imó numero
to, ke om
tendra lugar
e las oras
en mizra
en anamente
on un muy
organizado
nara Cadiya
rey.

roksemo de
eviniremos
ia.

İÇİ
ERLEME
Sİ

Levazimat

A SIZI
BİLİR

Arpacılar
benbol

İOS

ek 230

kuş 5-

Şalom

ש ל ו מ

A lo tuerto tuerto, a lo derecho derecho

VII, 1 — Sayı 6 — 4 Aralık 1947 — 21 Kışev 5708 — Pergine Günlük Çıkar Halklık Siyasal İktimal Edebi TÜRKÇE-MUSEVİCE GAZETE. — Sayısı Her yerde 10 Kuruy

Graves esidenten provokados de los Arabos en Palestina

Müjde

En solo kon el polo de alimpyar

SUDZIT

ke poudres alimpyar i azer buir stolas,
upetes, solafes, perles, vusimferilas en
rayon, lana o seda, blaketiya, kruta
leriya, camos, fayansa, todo modo de
boyas. En mismo tyempo SUDZIT les
are dispafeset un guerno dezagradable.

Türk dilinin museviler arasında yayılması

Türk Musevilerinin aralarında Türkçe konuşmaları bir kaç sene evvel, Türkler arasında bir hayli asabiyet doğurmuştu. Her milletin hayatında husula büyük felaketlerden sonra, bazan ifratı şıpan milliyetlik cereyanları vücut bulur. Bundan on bir sene evvel gazeteler Türkçe dilinin azınlıklar arasında konuşulmaması konusunda birçok makaleler yazılmış olduğundan, bazı kimseler tramvayda, vaporda, kahvede Türkçeden başka bir dilde konuşarlara karşı "Vatandaş Türkçe konuş" diye sert hitaplarda bulundukları vakti idi.

Bu hitap bir vatandaşın diğer vatandaşına karşı, kardeşçe izah edilmiş bir temenni suretinde olduğu müddetçe bir şikâyet zeminini oluşturmaz. Bir tahakküm şeklinde olduğu vakit, azınlıklar tahakkümü duyardı.

Musevilerin Türkçe konuşması meselesi o vakittenberi başka bir sayfaya girdi. On beş seneberi Yahudi çocukları Türk mekteplerine seve seve gidiyorlar. Bu mini minilerin konuşmaları İslam kulaklarına gayet ahenkdar geliyor. Talifhazirinde zerre kadar pürüz yoktur. Evlerinde baka ve anneleli İspanyolca ve Fransızca konuşmaları halde, yeni neşle mensup olan Musevi çocukları, evlerinde aurf Türkçe konuşulan. Müslüman Türk çocuklarından güzel İslamî konusurken hiç bir fark, hiç bir aksaklık sezilmiz.

Simdi, yarı otuzun aşkın olan Türk Musevilerine büyük bir vazife düşüyor: O da, bu kadar güzel şartlar altında büyüyün, Türk hararı için de fevza, bulan genç neşle yardım etmek. Bu gaye, evlerinde bol bol Türkçe kitap, mecmua, gazete bulundurmakla temin edilir. Bu gayede her ailenin bağında bir Türk çocuğu hasil olur. Bu gün on sene içinde sevgili Türkiye'de çok kıymetli eserler telif ve tercüme edilmiştir. Türkçe kitaplar, en-nihai kitaplara nispetle çok daha ucuzdur. Gençler, zaten aralarında Türkçe konuşmaya başlamışlardır. Türk İslamî gündün güne zenginleşiyor, inuceleri, mükemmel bir ifade aleti oluyor. Çocuklarınıza tavsiye ediniz. Her yerde Türkçe konuşun. Fakat vaptırda, obustide diğer yıllar kadar hâdisse çıkarmamak için değıl. Siz kendiniz, bu güzel İslamî sevgi için ve intikal devresini kısaltmak için konuşun. Tabakkim altında İslam yayılmaz.

Yeniden Türk cemiyetinin medeniyet hamleleriyle Türkçemizin, bütün azınlıklar arasında süratle ve sevinçle yayılacaktır.

ZİFA NIKSEL

En los payiz Arabos

Para protestar kontra el espartimiyento de la Palestina, los Arabos se metieron en gerra por 3 dias empezando de matos pasado. A esta ekazyon eyos empozaron azer manifestasyones mientras las kralas eyos desparjaron azer manifestasyones cudyos de Yerushalayim.

Los cudyos kramon el mas grande sinca arabos, el Reks. Las fozeras amadas inglezas tomaron todas las mizras para ke non ayga algun enkontro entre arabos i cudyos. La Pazantib kono todas las mizras ingrezas tofa poudyos la vida i los byenes de todos los cudyos de Palestina. Una shidat enteramente arabu serka Telaviv fue vaziyada de sus miradores.

En el Egipto uno manifestasyon de los arabos kontra los inglezas, amerikans i cudyos.

En la Siria, Damas i Halep uno manifestasyon kontra los cudyos, i uno shofos danyos materyales. Ma las otoidas shofas tomaron todas las mizras para protejer los knayeres cudyos.

En Amman (Rabat hamon) kanitla de la Transjordan (Amman umay) los manifestantes se alakaron al Direktor de la Kompanya de Petrol amerikana i kemaron sus olomobiles i mobilya.

Manifestasyones de alegria

Al trevivo de la nuvela si-gua la kuala la ONU voto por el despartimiyento de la Palestina en dos Estados: uno Cudyos i uno Arabo, grandes manifestasyones de alegria buyeron lugar entre los Cudyos de Yerushalayim i de Tel Aviv la noche entera.

Manifestasyones de alegria

Al trevivo de la nuvela si-gua la kuala la ONU voto por el despartimiyento de la Palestina en dos Estados: uno Cudyos i uno Arabo, grandes manifestasyones de alegria buyeron lugar entre los Cudyos de Yerushalayim i de Tel Aviv la noche entera.

Atako

Un otobus ke pasava Serka de Lud (Llida), onde se topa el mas grande aerodrom sivil de Palestina, fue atakado a golpes de fuzgo. Kuatro cudyos dentro los vijayafores ke se topavan en el otobus fueron matados.

del 29 al 30 Noviembre pasado.

Presat turka

Despues de la desizyon del espartimiyento de la Palestina

Se topen entre los emigrantes ke van a venir.

Por los Arabos, yo esto konvencido ke eyos non van a shivlar nunka ke eyos de veyo mueno a la ONU de la kuala eyos van parte i ke non les es povide de opozaron kon las armas a sus desizyones.

Koando se hukla la shofsyon de una keyson todos los modis de luca son tolerados, ma koando la keyson ya se arango legalmente i signa la veluntad enterasosionala, seria tufut ke un Fevzi Kavukcu menezse se espada konso si ki-jera konfektar el mundo entero.

En el Payiz

El Kongreso (Kuraltay) del Partido Republikano Populyaryo kuti konbunando sus hoversos en Ankara. Este Kongreso tyene un empozasya shofsyon, syendo ke el etia shofsyando los trokemyentlos ke desinyeron endispensables de traer a los shofsyos i regulimiyentlos del diçlo Partido.

Si sera verdad, ke pensar?

Nos raportan ke un korrefejonyo nombrado Surijon muyo Şabat pasado en el espial aerodromo de Yedidale, Su famiya se adreto en vista a la komunidad de Galata, a ke se agan los funeryos menezseforos al signado diyta ke era aliado. Se diu ke le fuere respondido ke era empozible de azer en este diyta el fiyo del defonto, syendo ke todos los shofsyos del kailo estavan okupados kon las selebrasyones de las mungas bodas ke alyan en la Kehila Zalfala.

La famiya Respondyó a esto ke los funefayes se azen en la Kehila de Keneseth Yisrael. I a esto se le respondyó ke Keneseth Yisrael en para los riles, bulgrado ke la famiya keta pagar los gades.

De esta manera el shofsyof Seftiyos uen fue matado en tyerra ke mungo mas de 48 Oyas despues de su muerte.

Tepemos la entiyasyon de revendir sefve este sujetto, despues de azer una enkuesia emparsayala para konvencemnos komo se pafuson los faktos efektivamente.

Ne gariptir ki...

Mermurlar'dan bir parça:
«Gelin celim telif edelim, millet olmasınlar
Ta ki İsrailin ismi artık anılmasın dediler».

Tarihin ilk çağlarını yaşayan Edom, İsmaililer, Moav, Hacerler, Orbel, Ammon ve Amlek aşiretlerinin Yahudiler hakkında füzleri bu ki,

Ne gariptir ki; aradan binlerce yıl geçtiği halde ve insan fikrinin, güncel ay ve yıldızlarla mücadele ederek kodlar tekemmi ettiği bir devirde, Arap dünyasının manşu, bu ilk insanlar gibi, Yahudilerin bir millet olmasına tahammül etmeyiyor.

Vine ne gariptir ki; Arap Emini kabir bu eğerlokluk kabul edilen bir karar tamamıyör ve Birleşik Milletler kurulusu, fitma karşısında toristan yapan bir kaplana besemek gafiye deşilyör ve karatun geri alacak zamanle, etrakı nihayışlet letip edilyör.

Ve yine ne gariptir ki; bu Arap İslamî demokrasizmi ve hakkin hamisi Amerikan bayrağını şırtaç kadar ona layık olmayan cerefisi bir cesaret gösteriyor.

Ve nihayet ne gariptir ki; Arap Aleminin bütün bu muhakelâlar ve gayretine rağmen, şimdi, Filistinê bir ve mî-aklı Yahudi bayrağı dalgalanyör.

İZİDOR LEVI

PAZAR
16
MAYIS
1948
OKURLARINIZ

Yeni Yurt	1000
Yeni Dünya	1000
Yeni Halk	1000
Yeni Zaman	1000
Yeni Yurt	1000
Yeni Dünya	1000
Yeni Halk	1000
Yeni Zaman	1000

ULUS

ADIMIZ ANDIMIZDIR

Yenişehir Sağlık Yurdu
Nasrettin Ziya Paşa Hastahanesi
Nispetiye, İstanbul - 1948

Mısır kıtaları Filistin'de ilerliyor

Kırıkkanadlar günü

Dün aziz hava şehitlerimizi saygı ile andık

Ankara'daki tüzene B. M. Meclisi Başkanı, Başbakan, Bakanlar, Genelkurmay Başkanı, Hava Kuvvetleri Komutanı ve Amerikan Yardım Heyeti Hava Grubu Başkanı G. H. Hoag da iştirak ettiler

Manda kalktıktan sonra

Filistine büyük bir Yahudi akını başladı

Amerika'nın Yahudi Devletini tanınması Arap âleminde hayret ve infiale karşındı

Filistin çıkmazı

Filistin, bütün dünya için bir sorun haline gelmiştir. Bu sorun, sadece Filistinlilerin değil, bütün insanlığın sorunudur. Çünkü Filistin, bir taraftan Yahudi akını, diğer taraftan Arap direnişiyle karşı karşıyadır. Bu durum, Filistin'in geleceğini belirleyecektir. Eğer bu sorun çözülmezse, Filistin, bir kanlı çöl haline gelecektir. Bu nedenle, dünya barışının sağlanması için Filistin sorunu çözülmelidir.

16. 5. 1948. Filistin'de Mısır kıtaları ilerliyor. Arap direnişiyle karşılaşarak ilerleyen Mısır askerleri, Filistin'in batı kıyılarını ele geçirdi. Bu durum, Filistinlilerin büyük üzüntüsüne neden oldu. Çünkü Filistinliler, bu toprakları kendilerinin yaşadıkları yer olarak görmekteydi. Ancak, dış güçlerin müdahalesiyle, Filistin, bir savaş alanı haline geldi.

Yahudi akını, Amerika'nın Filistin Devletini tanımasıyla hızla arttı. Bu akın, Arapların direnişine karşıdır. Araplar, Filistin'in kendilerinin yaşadıkları yer olduğunu savunmaktadır. Ancak, Yahudiler, Filistin'in kendilerinin yaşadıkları yer olduğunu iddia etmektedir. Bu durum, Filistin'in geleceğini belirleyecektir.

DÜN GALİP GELDİK

Bizim ordumuz, Filistin'de büyük başarılar elde etti. Mısır kıtaları, Filistin'in batı kıyılarını ele geçirdi. Bu, bizim için büyük bir zaferdir. Çünkü bu, Filistinlilerin direnişine karşıdır. Bizim ordumuz, Filistinlilerin direnişini kırarak, Filistin'in batı kıyılarını ele geçirdi.

C. H. P. İstanbul İl Kongresi toplandı

Delegeler geçen yıl çalışmalarını ve raporunu takdiriyle karşıladılar

Şeker satışı

Nüfus başına 1 kilo hesabiyle ve kuponla tevziat yapılacaktır

Dün iki toplantı yapılarak toplantı hazırlar tesbit edildi, para/ödemeciler bugün bu li olacak

Zeytinyağı ve prina ihracı için

Ticaret Bakanlığı, zeytinyağı ve prina ihracatı için lisans vermiştir. Bu, zeytinyağı ve prina ihracatı için bir teşvikdir. Çünkü bu, zeytinyağı ve prina ihracatı için lisans vermiştir. Bu, zeytinyağı ve prina ihracatı için bir teşvikdir.

Kocaeli C. H. P. Kongresinde

B. Nihat Erim dış politikamıza dair önemli bir konuşma yaptı

Kocaeli Milletvekili, dış politikamızın C. H. P. Partisi'nin çıkarlarına bağlı olduğunu belirtti. Dış politikamızın, C. H. P. Partisi'nin çıkarlarına bağlı olduğunu belirtti. Dış politikamızın, C. H. P. Partisi'nin çıkarlarına bağlı olduğunu belirtti.

Harriman Newyorkta

Büyükelçi 16 lar Komisyonu çalışmalarından memnun

Büyükelçi Harriman, New York'ta 16 lar Komisyonu çalışmalarından memnundur. Çünkü bu, 16 lar Komisyonu çalışmalarından memnundur. Çünkü bu, 16 lar Komisyonu çalışmalarından memnundur.

Demirpazı Ütesinde seçim sonuçları

Demirpazı Ütesinde seçim sonuçları, C. H. P. Partisi'nin lehine çıkmıştır. Çünkü bu, C. H. P. Partisi'nin lehine çıkmıştır. Çünkü bu, C. H. P. Partisi'nin lehine çıkmıştır.

Siboney uçak gemisi geldi

Siboney uçak gemisi, İstanbul'a geldi. Çünkü bu, Siboney uçak gemisi, İstanbul'a geldi. Çünkü bu, Siboney uçak gemisi, İstanbul'a geldi.

Rus notasına Yunanistan cevap hazırlıyor

Rus notasına Yunanistan cevap hazırlıyor. Çünkü bu, Rus notasına Yunanistan cevap hazırlıyor. Çünkü bu, Rus notasına Yunanistan cevap hazırlıyor.

Sinir Toprakları Ankara yolunda

Sinir Toprakları Ankara yolunda. Çünkü bu, Sinir Toprakları Ankara yolunda. Çünkü bu, Sinir Toprakları Ankara yolunda.

Türkiye İsrail devletini tanımağa karar verdi

İki hükûmet yakında siyasî temsilciler teati edecekler

Ankara, 28 (Telefonla) — Resmen bildirildiğine göre, Türk hükûmeti, İsrail devletini tanımaya karar vermiş, karar Anadolu Ajansı vasıtasıyla ilân edilmiştir.

Bu haber siyasî mahfide umumiyetle müsaîf karşılanmıştır. Başta Amerikan, İngiltere, Fransa ve Sovyetler olduğu halde, birçok memleketler tarafından tanınan İsrail devletinin, tarafımızdan da tanınması için biraz geç kalmış olmasını, siyasî mahafil, evvelce bildirdiğim gibi, Türk hükûmetinin Arap memleketlerine karşı duyduğu yakın dostluk ve alâkanın bir ifadesi olarak mütalâa etmektedirler. Yakında karşılıklı temsilciler gönderilecektir.

Tel-Aviv, 28 (A.A.) (Afp) — Birleşik Amerikanın İsrail devleti nezdinde (Devamı: Sa. 4, Sü. 1. de)

Türkiye İsrail'i tanımağa karar verdi

(Baş tarafı 1. incede)

dindeki ilk Büyük Elçisi Mac Donald, bu sabah Başkan Weizman'a kimatnamesini takdim etmiştir.

Mısır'da kartma kaldırıldı

Kahire, 28 (AP) — Dün bir hükûmet sözcüsü tarafından bildirildiğine göre, Mısır hükûmeti dün gece, Arap - Yahudi savaşı münasebetiyle memlekette ilân edilen karartma tedbirlerinin kaldırılmasına karar vermiştir.

Stern grubu siyaset sahnesinden çekildi

Tel-Aviv, 28 (A.A.) (Afp) — Dün akşam sona eren ilk kongre neticesinde "Stern grubu", İsrail siyaset sahnesinden kat'i olarak çekilmekte ve bunun yerine resmen "İsrailin Kurtuluşu İçin Savaşanlar Partisi", almaktadır.

Delegeler büyük bir çoğunlukla Sovyetler lehinde bir siyaset takibini terketmeğe ve "Histadrout (Merkezî Sendika) çerçevesi dahilinde emperyalizm aleyhtan sosyalist, bir program kabulüne karar vermişlerdir.

27.11.1956, Milliyet, Sayfa 1

ADRES : Cağaloğlu, Mollafenari sokak No. 1 - İSTANBUL
TELGRAF : MİLLİYET, İstanbul
POSTA KUTUSU : 492, İstanbul
TELEFON : 27 42 10 (Santral)

YIL: 7 - SAYI: 2247

BUGÜN
6
SAYFA
15
KURUŞ

Milliyet
Halk Gazetesi

KURUCUSU: ALİ NACİ KARACAN

LONDRA'YA
Hafıza
7 Servis

KLM

SALI
27
KASIM
1956

HARİCIYE VEKÂLETİ ŞAYIALARI RESMEN TEYİT ETTİ:
İsrail Elçimizi geri çağırdık
Yayınlanan tebliğde Filistin meselesinin haline kadar Elçimizin geri dönmiyeceği açıklanıyor

GERİYE ÇAĞIRILAN İSRAİL BEYK
ELÇİMİZ ŞEFKATİ İSTİNYELİ

**Kanal
süratle
tahliye
ediliyor**
B.M. Kuvvelleri
Perşembe günü
Port-Saïde girecek
(MİLLİYET RADYO SERVİSİ)

Hariciye Vekâleti dün Anadolu Ajansı vasıtasıyla yayınladığı tebliğde İsrail'deki elçimizin geri çağırıldığını resmen açıklamıştır.

Tebliğin metni aşağıdadır.
"Türkiye hükümeti, Filistin meselesinin Birleşmiş Milletler Assamblesinin kararları dairesinde halledilmesini istediğimizi desteklemiş ve bu yolda gerek Birleşmiş Milletler teşkilatı içinde, gerek dışında devamlı gayretler sarfetmiştir.
Yakın Şark'ta çok esası bir huzursuzluk ve tehlike unsuru olmakta devam eden bu meselemin el'an halledilememiş olmasını e-selle kaydeden Türkiye hükümeti, Filistin işi adillane ve nihai surette bir hal sek-line raptedilinceye kadar vazifesi başına avdet etmemek üzere, Tel - Aviv'deki elçisini geri çağırmağa karar vermiştir."

Macar elbisesi giyen Ruslar

Görüntülediginiz Sayfa / Günlük Sınırnız: 10 / 20

SAHİFE DORT

İsrail ordusunda silâh, aşk ve kadın aynı safta yürüyordu

Gazze şehrinin alınmasından sonra sokakları İsrail tankları tarafından kontrol altına alınmıştır. Fotoğrafta Gazze sokaklarındaki tanklardan biri ve arkasındaki görülmektedir.

Yahudi Amazonlar

İki buçuk milyonluk bir nüfusa sahip olan İsrail devletinde yediden yetmişe kadın ve erkek herkes asker. Askerlik çağına giren kız ve erkekler hiç bir dünya ordusunda bulunmayan bir sistem takip etmek suretiyle hem askerlikle rini yapıyor ve hem de İsrail kalkınma gücüne yardımcı oluyorlar.

Bu savaşta yaş farkı gözletilmek sizin silâh altına alınan İsraili savaşırlardan çoğu (ihtiyat) olmaları na rağmen başarılı savaşlar verdiler.

Ürdün nehrinin batı bölgesindeki savaşı yöneten General ve onun yardımcısı albay savaşı öncesinde birer iş sahibi idiler. Önceden bildikleri kıtalara radyonun çağrısı üzerine gitmişlerdi. Başarı ile sonuçlanan savaştan sonra hemen yerlerini muvazzaf subaylara terkedip işlerinin başına döndüler.

Savaş, İsrail'in günlük hayatında önemli değişikliklere, hele aksaklıklara sebep olmadı. Her türlü ihtimal önceden tasarlanmış ona göre gerekli tedbirler alınmış olduğu için otobüs işletmesi, posta hizmetleri, benzeri hizmetler aksamadı. Çoğu yerde posta dağıtım işlerini 10-12 yaşlarındaki çocuklar yürüttü.

Söförlerin tamamı askere alındığı için otobüsler garajlara çekildi yerine özel vâstalar günlük işleri yürütüp halkın vâsta ihtiyacını karşıladılar.

Arap - İsrail savaşında kadın askerlere büyük görevler yüklenmişti. İstihbarat işleri, haberleşme işleri, şoförlük, kamyon, otobüs, tank vesair vâsta şoförlüğü, sekreterlik, tâmircilik, polislik, rehberlik, gazetecilik, gibi konularda kadın askerlerden yararlanılmıştı.

Kadın askerler bekâr kaldıkları sürece kıta hizmetine veya yardımcı hizmete çağrılıyorlardı. Evlenen kadın asker derhal terhis ediliyordu. Böylece nüfusun artışı çabası içinde bulunan İsrailde evlenmeye büyük önem veriliyordu.

Mose Dayan, Sina gölünde verdiği bir demeçte başta kadın askerler olmak üzere gençlerin on sene öncekilere nazaran daha iyi savastıklarını belirtmiş ve övünmüştü.

Silâhlı aşk

İsrail ordusunda silâh, aşk ve kadın aynı safta yürüyor ve belki de başarı bundan dolayı kolay sağlanıyordu. Savaşan birliklerin muzafer olanında daha çok kadın bulunduğuna işaret eden subaylar, erkeklerin kadınların yanında daha savaşkan olduklarını ileri sürdü. Evli askerlerin geceleri, eğer birlikleri yakın ise evlerine gümelerine münasade olunmaktadır. Bu gidişler sırasında askerler ve subaylar silâhlarını birlikte götürmek te, sabahleyin yine silâhı ve cepha nesile kıtasına dönmektedir.

Bundan dolayıdır ki, sırtında bir otomatik silâh taşıyan asker plâjda, yolda, pastahanede eşile, sevgiliyle, başbaşıdır.

Çok zaman geceleri Tel Aviv yakınılarındaki kumsalda silâhlı kucaklarında genç asker ve kızların kucak kucak sevgi dolu görüşür nüz. Onları kimse rahatsız etmez.

Savaş için silâh altına alınan askerler sıralarını sınırlara dayadılar derhal evlerine, işlerinin başlarına dönerler. Esasen her İsrail vatandaşı senede iki ay, yeni silâh

ve vâstaları öğrenmek, satmalarını tatbik etmek üzere çağrılmaktadır. Bu defak katılan askerler aynı yıl ikinci bir defa tatbikat için çağrılmayacaklar. Çünkü otomatik silâhın sürelerinin bir böylece geçiştirmiş sayılıyorlar.

Seferberlik edilmedi

Nâsırı ve diğer Arap silâhı yeniliği uğratan seferberliği de İsrail'in seferber etmemiş olmasıdır.

İsrail Genel Kumandanı kibikat için veya sefer için birliğe katılacağını önceden imiş ve kendilerine verdi talmatta toplanma mahallini belirtmiştir.

Adetlere göre, radyo yoluyla yapılan çağrılarda silâh altına cık eratin bazı kolları sığın yolları bildirilmekte, mahallerine en geç 36 saat varmaları istenmektedir. Bu defa yapılan çağrılar bir tatbikat yapılacağı ve çıkılmış herkesin toplanma mahallerinde bulunması istenmiştir.

Nâsırın tutumunu yakıyen İsrailiiler bu defa da hareket etmiş ve 12 il içinde toplanma mahalleri lar, derhal cepheye sevkoldir. Böylece Nâsırın istili kiliti bir defa daha yenilmiştir.

Kollar, frekal biliniyordu

Her konuda organize nem veren İsraili o kilitleri istihbarat teşkilatı işletmişlerdir.

İsrail istihbarat teşkilatı kın basamandırı' sehvısı

07.11.1994, Milliyet, Sayfa 26

COŞKUN
KIRCA

Türkiye, Ortadoğu ve Batı

SAYIN Tansu Çiller, İsrail'i ziyaret eden ilk Türk Başbakanı olmuştur. Bu resmi ziyaret, İsrail'le Filistin Kurtuluş Örgütü arasında bir barış andlaşmasının imzalanması sayesinde mümkün olmuştur. Fakat, gerçekleştirilmesi gereği çok daha öncelerden beri vardı. Türkiye'nin İsrail'le ilişkilerinin önemini anlayabilmek için ülkemizin Ortadoğu'daki stratejik konumunu ve bu konumun Batı'yla olan ilişkilerimizdeki rolünü iyi tahlil etmek lazımdır.

Türkiye Ortadoğu'da düşmanca bir siyasi ve askeri çevrenin içindedir. Bu gözlemin tek istisnası-

07.11.1994, Milliyet, Sayfa 26

mek lazımdır.

Türkiye Ortadoğu'da düşmanca bir siyasi ve askeri çevrenin içindedir. Bu gözlemin tek istisnasının İsrail olduğunu belirtmek gerekiyor.

İran, liderliği hangi ideolojiye sahip olursa olsun, iki temel sebepten ötürü Türkiye'yle bağdaşmaz bir çıkar ilişkisi içindedir. İran'da Türkler nüfusun çoğunluğunu oluşturmaz; ama bu ülkenin en büyük etnik topluluğudur. Bu ülkede Türk unsuru Türklük bilincine her zaman kuvvetle sahip olmuştur. Onları Anadolu'daki Türk topluluğundan ayıran başlıca unsur, sünni - şii ayrılığı olmuştur. Diğer temel sebep, İran'ın her dönemde Ortadoğu'da lider rolünü üstlenme hevesini yaşatmasıdır.

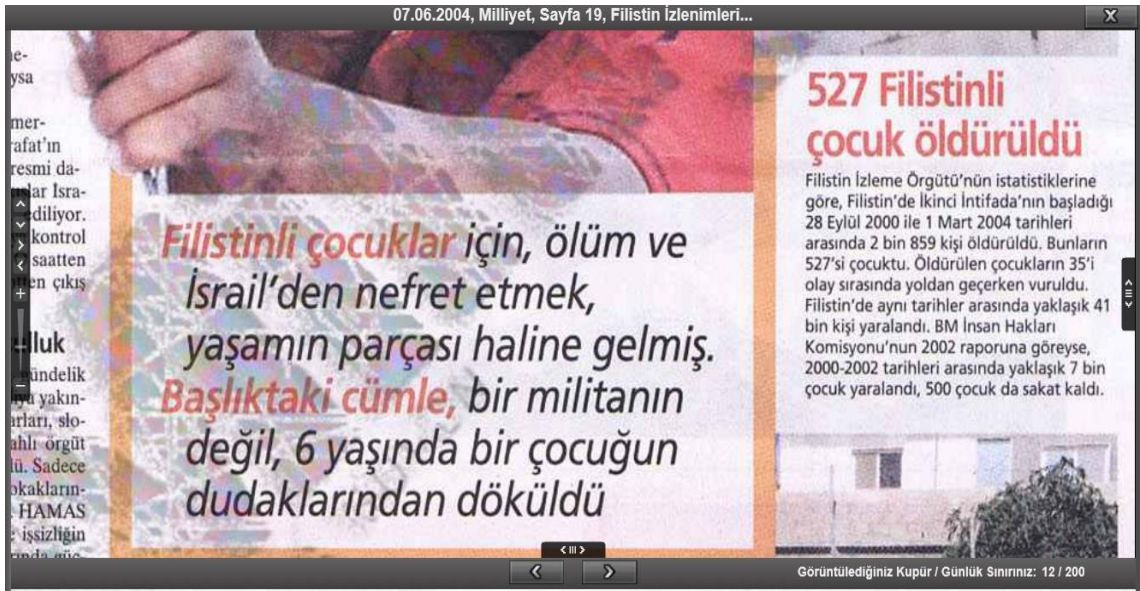
Türkiye, Suriye ve Irak'la da onlardan kaynaklanan hasmane bir jeo - politik ortam içindedir. Suriye, Türkiye'den Hatay'ı ve Arap saydığı başka bölgeleri istiyor. Irak da kendi sınırının beri tarafındaki bölgelerimizde aynı hevesler peşindedir. Körfez savaşı sonucunda Irak'ın askeri gücü ve özellikle füze gücü çok büyük ölçüde kırılmıştır. Türkiye'nin çıkarı, bu gücün yeniden kurulamamasındadır. Fakat, Türkiye, Irak'ın toprak ve devlet yapısı olarak bütünlüğünü savunmakta Bağdat'la aynı çıkarları taşır. Türkiye'nin çıkarı, Irak'ın fazla güçlenmemesi ve herhalde Ortadoğu'ya ve Arap Yarımadasına hâkim hale gelmemesidir. Çünkü, bu takdirde, Irak Türkiye'ye karşı dönecektir. Irak böyle bir güc seviyesine **< III >** sizin toprak bütünlü-

Filistinli sivrisineklere karşı biyolojik savaş

DIŞ HABERLER SERVİSİ

İsrailliler sadece topraklarına sızan Filistinli canlı bombalardan mustarip değil. Filistin yönetimine bağlı El Halil civarındaki Yahudi yerleşim birimlerinde oturanlar uzun zamandır Filistin tarafından gelen "işgalci" sivrisineklere yaka silkiyor. Maariv gazetesinin haberine göre, İsrail Çevre Bakanlığı çareyi "Filistinli sivrisineklere" biyolojik savaş açmakta buldu.

İsrail'in güneyindeki Berşeba, Omer ve Negev belediyeleri uzun zamandır El Halil'deki yetkililerden kanalizasyon sularını İsrail tarafına akıtmamalarını istiyordu. Ancak Filistinli yetkililer, sivrisineklerin çoğalmasına yol açan bu soruna bir türlü önlem alamadı. Çevre Bakanlığı'nın yeşil ışık yaktığı biyolojik savaş programının "kahramanı" ise özel bir tür mikrop. Ben Gurion Üniversitesi'ndeki bilim adamları tarafından keşfedilen mikrobun bulaştığı sular sivrisineklere çok çekici geliyor, ancak bu mikroba maruz kalan sivrisinekler hemen ölüyor. Proje kısa bir süre sonra hayata geçirilecek.

Radikal

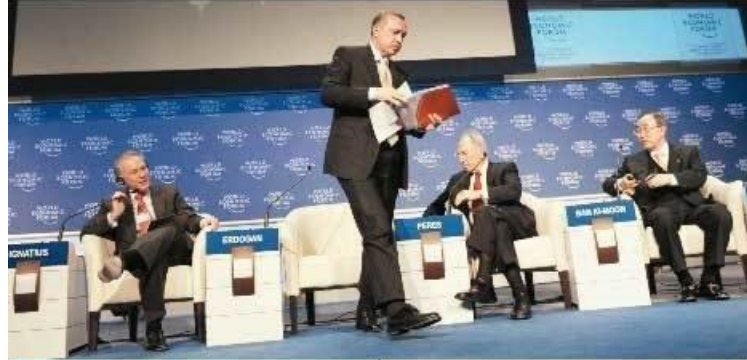
30 OCAK 2009 CUMA - YIL: 13 - SAYI: 4493 - 50 Kr (Kıbrıs fiyatı 1.5 TL) <http://www.radikal.com.tr>

'Zafir ve Gınnar' Gavin O'Gannan'ın. 'Kırpı' ile Mazhar Alanson ve Güven Kurş var. 'Prinses Lissi ve Kar Adama Yeti' animasyon. **ÜÇÜN YARDAN 23. SAYFADA**

Erdoğan, Peres'e köpürdü, 'Davos'a daha gelmem' dedi

Davos'ta Kasımpaşa havası

Erdoğan, Gazze konuşulurken öfkeyle Peres'e 'Siz öldürmeyi çok iyi bilirsiniz' dedi, az süre verildiği için paneli terk etti

Erdoğan söz istedi

Davos'taki Dünya Ekonomik Forumu'na Başkan Erdoğan'ın İsrail Cumhurbaşkanı Peres'e tepkisi dargısını vurdu. Erdoğan, Ortadoğu'yla ilgili oturumda Gazze'ye operasyonu eleştirip Hamas'la masaya oturulması gerektiğini söyledi. Ardından konuşan Peres ise yüksek sesle Erdoğan'a yantı verildi, Hamas'ı suçladı. Peres'in bölgeleşen sözleri üzerine, Erdoğan söz bitti ama moderatör uyandı.

Peres sonra telefon etti

Öfkelenen Erdoğan, Peres'e 'Rendeleri yağlam. Senin gözün kışkık gıyır, suçluluğu paktıvıların gereği. Siz öldürmeyi çok iyi bilirsiniz' dedi ve ekledi: 'Zalime alması utanırlarım'. 11 Ocak'ta 12, Peres'in 25 dakika konuşmasına sözleyen Erdoğan, 'Daha Davos'a gelmemi' diyerek güldü. Peres ise Erdoğan'ı arayarak ses tonu için özür diletti.

9. SİYASET

Erdoğan'dan Obama'ya: Terör ve terör örgütlerinin tanımını yeniden yap

9'DA

İshodi gazeteci David Ignatius'un (solda) yönettiği oturuma Erdoğan, Peres, BM Genel Sekreteri Ban (üstte sağda) ve Azap Bülüğü Genel Sekreteri Emir Musa katıldı. Erdoğan, Peres'in 25. kendisinin 12 dakika konuşulmasını protesto ederek paneli terk etti.

Öfkeyle kalkan

'Kriz bizi teğet geçer'

Töre hayat kararttı

N. G., ancasının viftağı'nı ıvırtı viltahıyla evlendirdi. Dışık yedi, kaçtı. A.İ.

REYTING 0.8 KRİZ %100

TRT'de yayınlanan İsrail askerlerinin Gazze'de uyguladıkları şiddeti yansıtan Ayrılık dizisi, yüzde 0.8 reytingine karşılık, İsrail'le Türkiye arasında yüzde 100'lük bir kriz yarattı.

Kanal 7 Televizyonu önünde aramanın bitmesini bekleyen gazetecilere içeriden çay servisi yapıldı.

13 ay sonra Fener baskını

Almanya'daki Deniz Feneri e.V. davasında mahkûmiyet kararının çıkmasından ve savcının "Asil failler Türkiye'de" demesinden bu yana tam 13 ay geçti.

Türkiye'de sürdürülen soruşturma sonucunda, polis dün İstanbul'da Kanal 7 Televizyonu'nun yöneticisi ve çalışanı 16 kişinin ev ve şirketlerine operasyon düzenleyip arama yaptı.

15 ayrı adrese baskın yapılırken, Kanal 7 binasındaki aramada Yönetim Kurulu Başkanı Zekeriya Kararman'a alt bilgisayar hard-disklerine ve bazı belgelere el konuldu. »27'de

Netanyahu: Dizi tam düş kırıklığı

İsrail, "Kışkırtmalara tepkisiz kalamayız" diye nota verdi. "Dizide eli kanlı denen askerler, 1999 depremde yardımınıza koştu" dedi. Başbakan Netanyahu konuştu: "Düş kırıklığına uğradım. Birlikte çalışmaya döneceğimizi umuyorum."

Davutoğlu: Türkiye sessiz kalamaz

Dışişleri Bakanı Davutoğlu notaya sert yanıt verdi: "Gazze'deki saldırılar karşısında Türkiye sessiz kalamaz. Trajedinin bitmesini istemek, İsraili karşıt olarak görülemez. TRT özerk bir kurum. Sansüre dayalı ülke değiliz."

Gül: İlişkilerin özüne zarar vermez

Cumhurbaşkanı, "Eminim ki konuları hükümet en dikkatli biçimde zaten götürecektir. Zaman zaman bu tip şeyler olabilir ama bunlar ilişkilerin özüne zarar vermez" dedi. Annç ise "İsraililere niyetimizi anlatacağız" dedi. »24-25

BM: İsrail de, Hamas da suçlu

Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Konseyi, hem İsrail hem de Filistinli Hamas örgütünü, Aralık Ocak aylarındaki çatışmada savaşı suçlu işlemekle suçlayan Goldstone Raporu'nu onayladı. Karar, İsrail için büyük bir çök oldu. »24. sayfada

17 Ekim 2009 Cumartesi

Hürriyet gündem

İşte İsrail'in sert notası: Eli kanlı denilen askerler, 1999'da yardımaınıza koştı

İsrail, TRT'de yayına giren "Aynlık" dizisinden duydukları rahatsızlığı dün Dışişleri Bakanlığı'na çağırılan Türkiye'nin Kudüs Maslahatgüzarı Ceylan Özen'e ilettili. Görüşmede, Türkiye ile ilişkilere büyük önem verse de, İsrail'in bu tür bariz kışkırtmalara karşı tepkisiz kalamayacağı mesajı verildi ve "Dizide soğukkanlı katiller olarak gösterilen İsrail askerlerinin bir kısmı, 1999 depremi sonrasında Türkiye halkının yardımına koştı" denildi.

DİŞ HABERLER

TATBİKAT krizinden sonra yaşanan dizi kriziyle ilgili Türkiye'ye protesto mesajı sunan İsrail, ekranda askerlerinin çocuk öldürmekten zevk alan üstün ırk mensupları olarak verilmesine, İsrail ajanlarının bölgeye hakim olmaya çalışması gibi en karanlık etnik klişelerin kullanılmasına tepki gösterdi. İsrail Dışişleri Bakanlığı Batı Avrupa Dairesi'nin Direktör Yardımcısı Naor Gilan, Türkiye'nin Kudüs Maslahatgüzarı Ceylan Özen'e, TRT'de yayına giren "Aynlık" dizisinden duydukları rahatsızlığı dünki görüşmeyle ifade etti.

'Fiziki saldırıya dönebilir'

Görüşmede, "İsrail, Türkiye ile ilişkilere büyük önem verse de, İsrail ve ordusuna yönelik bu tür bariz kışkırtmalara karşı tepkisiz kalamaz. Bu tür tahrikler, Yahudi ve Türkiye'yi ziyaret eden İsraili turistlere yönelik fiziksel saldırılara neden olabilir" mesajı verildi.

Yetişkin ve çocukların izlediği dizilerde nefret mesajları verilerek bölge ve dünya barışına hizmet edilemeyeceğinin altı çizilirken, dizide soğukkanlı katiller olarak gösterilen İsrail askerlerinin bir kısmının, 1999 depremi sonrasında zor saatler yaşayan Türkiye halkının yardımına koştığı da hatırlatıldı.

'Türk diplomasisinin yönü, soru işareti'

İSRAİL Başbakanı Binyamin Netanyahu, Türkiye'de TRT'de yayınlanan "Aynlık" adlı diziyi "kışkırtıcı" olarak nitelendirerek, soru konusunu dizinin yayınlanması nedeniyle "dış konukluğuna uğradığını" söyledi.

Netanyahu, "Bu, elbette Türk diplomasisinin aldığı yön konusunda soru işaretleri yaratıyor. Umuyoruz ki bu doğrultu, fanatikleri değil, barış güçlendirme yönündedir" diye konuştu.

'Türkiye önemli ülke'

Netanyahu, sözlerini şöyle sürdürdü: "Umut ediyorum ki bugün görüşüyoruz, Türkiye'nin 12 yıl öncesine dek izlediği rotadan ciddi bir sapmanın işareti değildir. Yeriden bölgemizde barış, güvenlik ve refah

İçin birlikte çalışmaya dönmeyeceğimizi umuyoruz. Çünkü Türkiye önemli bir ülkedir ve bu ülkelerle ilişkiler, barış için büyük önem taşımaktadır."

Başbakan artık 'açılım'ı açmalı!

BAŞBAKAN Recep Tayyip Erdoğan ile CHP Genel Başkanı Deniz Baykal'ın "Kürt açılımı-demokratik açılım"ı baş başa görüşmeleri artık mucizelere kalmış görünüyor.

Baykal görüşmenin kamera kaydına alınmasını istiyor. Başbakan kamera olursa gitmem diyor.

Bundan sonrasının nasıl gelişebileceğini tahmin etmek de zor değil.

İki taraf da birbirini görüşmekten kaçınmakla suçlayacak.

Koroya parti yetkilileri de katılacak ve epeyce süre yine ortaklık toz duman olacak.

Bu süre içinde küçük çocuklarımızı televizyon haberlerinden uzak tutmamızı öneririm. Çünkü seviyenin nereye kadar düşebileceğini kestirmek, geçmiş örnekleri hatırlayınca oldukça zor.

Sonunlanın çözünürlüğü seçip TBMM'ye gönderdiğimiz temsilcilerimiz, oturup bir önemli meseleyi bile doğru dürüst konuşamıyorlar.

Ne yazık ki böyle bir ülkede yaşıyoruz.

Sonun, Başbakan'ın en başında ana muhalefet partisi lideri ile görüşmeye içişleri Bakanı'nı göndermek istemesiyle başladı.

Ve Baykal'ın "Kamera da olsun" ısrarıyla bu noktaya kadar geldi.

Şimdi artık top Başbakan'da!

Belli ki muhalefet partileri bunu öğrenmek konusunda pek istekli değil.

Madem muhalefet liderleri kendisiyle görüşmüyor, bu konuda ne düşündüğünü kamuoyu ile paylaşmak Başbakan'ın görevi ve sorumluluğunun gereğidir.

Şu "açılım" neye benziyor, ne tür yasal değişiklikler yapılacak, açıklamalı ki bizler de öğrenelim.

'Neo Osmanlı hevesi'

TÜRKİYE ile İsrail arasında yaşanan son dizi kriziyle ilgili batı ve İsrail basınındaki yorumlar da şöyle:

■ THE TIMES:

İsrail-Türkiye

İkinci protesto Ankara'da

TÜRKİYE'nin Tel Aviv Büyükelçiliği Maslahatgüzarı Ceylan Özen'in İsrail Dışişleri Bakanlığı'na çağırılmasından ardından dün de İsrail'in Ankara Büyükelçisi Gabby Levy, Türkiye Dışişleri Bakanlığı'na gitti. Büyükelçi Levy, Ortadoğu Dairesi Genel Müdürü Ömer Şolendil ile yaptığı görüşmede ülkesinin "Aynlık" dizisi nedeniyle diplomatik protestosunu sözlü olarak ilettili. Levy bu girişiminde, İsrail Devleti'nin "Aynlık" dizisinde gerçekle bağdaşmayan görüntüleri korkunç ve tahrik

edici bulunduğunu vurguladı. İsrail halkına yönelik kin ve nefret saçan görüntülerin devlet bir yayın kurumundan yayınlanmasının anlaşılır bir tutum olmadığını belirtti. Levy, İsrail yönetiminin, "Dizinin yayından kaldırılmasını beklemediği" mesajını verdi. Levy, gazetecilere, "İsrail halkı ve ordusunu şeytani gösteren dizi hakkındaki endişe ve hayal kırıklığımızı ifade ettik. Bu protesto, İsrail'de Türk maslahatgüzarına iletilen protestonun devamı niteliğindedir" dedi. ■ Uğur ERGAN / ANKARA

KAYNAKÇA

KİTAPLAR:

Apak, Dilhan. **Soğuk Savaş Döneminde Algı Yönetimi ve Haber Propaganda İlişkisi**, İstanbul: Kriter Yayınları, 2018.

Armaoğlu, Fahir. **Filistin Meselesi ve Arap-İsrail Savaşları (1948-1988)**, 4. Baskı, İstanbul: Kronik Kitap, 2017.

Arsan, Esra v Savaş Çoban, **Medya ve İktidar**, İstanbul: Evrensel Basım Yayın, 2014.

Ben-Haim, Ruth, **İsrail Hakkında Gerçekler**, Kudüs: Keter Pres, 2008.

Bileydi Koç, Malike. **İsrail Devleti'nin Kuruluşu ve Bölgesel Etkileri 1948-2006**, İstanbul: Günizi Yayıncılık, 2006.

Chomsky, Naom. **Kader Üçgeni**, İstanbul: İthaki Yayınları, 2017.

Coşkun, Bezen Balamir. **“İran-İsrail Ekseninde, Türk Dış Politikasının Analizi”**, Cüneyt Yenigün, Ertan Efegil (Ed.), Türkiye'nin Değişen Dış Politikası, İstanbul: Nobel Yayın Dağıtım, 2010.

Çoban, Savaş. **Hegemonya Aracı ve İdeolojik Aygıt Olarak Medya**, İstanbul: Parşömen Yayıncılık, 2013.

Devran, Yusuf. **Haber Söylem İdeoloji**, 1. Baskı, İstanbul: Başlık Yayın grubu, 2010.

Dursunoğlu, Alptekin. **Stratejik ittifak: Türkiye-İsrail ilişkilerinin öyküsü**, 4. Baskı, İstanbul: Anka yayınevi, 2005.

Erkmen, Sait. **Türkiye-İsrail İlişkileri: Stratejik İşbirliğinden Sorunlu ya da Zorunlu İlişkiye**, Ankara: USAK Yayınları, 2011.

Foerstel, Lenora. **Medya ve Savaş Yalanları, Gerçekler Nasıl Karartılıyor**, 1. Basım, İstanbul: Yordam Kitap, 2007.

Garaudy, Roger. **İsrail Sorunu**, 1. Baskı, İstanbul: Türk Edebiyat Vakfı Yayınları, 2017.

Gencer Özcan, **Türkiye İsrail İlişkilerinde Dönüşüm: Güvenliğin Ötesi**, 1. Baskı, İstanbul: TESEV Dış Politika Yayınları, 2005.

Gültekin, Mücahit. **Algı Yönetimi ve Manipülasyon**, 2. Baskı, İstanbul: Pınar Yayınları, 2017.

İHH İnsani Yardım Vakfı. Filistin, Ortadoğu’da bitmeyen varoluş mücadelesi. İstanbul: İHH Yayınları, 2006.

İnceoğlu, Metin. **Tutum, Algı, İletişim**, 1. Basım, Ankara: V Yayınları, 1993.

Kardaş, Şaban. "Türk-İsrail Krizi: Moral Politikadan Çatışmaya", Görüş dergisi, Sayı.70, Ekim 2011.

Karpat, Kemal. **Ortadoğu'da Osmanlı Mirası ve Ulusçuluk**, 1. Baskı, İstanbul: İmge Kitabevi Yayınları, 1990.

Kur’an-ı Kerim, İsrâ suresi: 1.

Kut, Şule. **Ortadoğu Sorunları ve Türkiye (Filistin Sorunu ve Türkiye)**, Ankara: Türkiye Sosyal Ekonomik Siyasal Araştırmalar Vakfı Yayınları, 1991.

Küçükylmaz, M.Mücahit ve Hakan Çopur, **Türk Basınında Dış Habercilik**, Ankara, SETA: 2013.

Mora, Necla. **Medya Çalışmaları Medya Pedagojisi ve Küresel İletişim**, İstanbul: Alt Kitap, 2008.

Öztürk, Kazım. **Cumhurbaşkanlarının Türkiye Büyük Millet Meclisini Açış Nutukları**, Ak Yay., İstanbul, 1969.

Paçacı, İrfan. **Küresel İletişim Medya ve Gözetimin Politikası (İletişim Demokrasisi)**, 1. Baskı, İstanbul: Doğu Kitabevi, 2019.

Saleh, Mohsen Moh’d. **Filistin Meselesi Tarihi Arka Plan ve Güncel Gelişmeler**. 1. Baskı, İstanbul, Yurtdışındaki Filistinli Alimler Derneği, 2016.

Saydam, Ali. **Algılama Yönetimi**, İstanbul: Rota Yayınları., 2005.

Schiller, Herbert. **Zihin Yönlendirenler**, 2. Basım, İstanbul: Pınar Yayınları, 2018.

Scott, J.C. **Direnış Sanatları**, (Çev. Alev Türker), 2. Basım, İstanbul: Ayrıntı Yayınları, 1995.

Sönmez, Mustafa. **Türkiye Ekonomisinde Bunalm- 12 Eylül ve Sonrasının Ekonomi Politikası**, 2. baskı, İstanbul: Belge, 1986.

Taylor, Alan R. **İsrail’in Doğuşu 1897-1947 Siyonist Diplomasinin Analizi**. 2. Baskı, İstanbul: Pınar Yayınları, 2000.

TESEV Dış Politika Programı, **Türkiye-İsrail İlişkilerinde Dönüşüm: Güvenliğin Ötesi**, Kasım 2005, s.23-24.

Ulutaş, Ufuk ve Diğerleri, **İsrail Siyasetini Anlama Kılavuzu**, 1. Basım, Ankara: SETA, 2012.

Yarar, Erhan. **Tarihsel Dönüşüm: Filistin Sorunu Temelinde Türk Dış Politikası ve İsrail Devletini Tanıma Süreci**, Ankara: Siyasal Kitabevi, 2006.

Yaşar, Fatma Tunç, Sevinç Alkan Özcan, Zahide Tuba Kor. **Siyonizm Düşünden İşgal Gerçeğine Filistin**, Baskı 7, İstanbul: İHH Yayınları. 2010.

Yavuz, M. Hakan. **İkicilik (Duality): Türk-Arap İlişkileri ve Filistin Sorunu**, der. Faruk Sönmezoglu, Türk Dış Politikasının Analizi, İstanbul: Der Yayınları, 1998.

SÜRELİ YAYINLAR VE ANSİKLOPEDİLER:

Asalya, İslam. **Aksa İntifadası: Bir Halk Ayaklanmasının Muhasebesi**, Araştırma 106, İNSAMER, Ekim 2019.

Denk, Erdem. Ankara Üniversitesi, SBF, Uluslararası İlişkiler Bölümü **Akademik ORTA DOĞU**, Cilt 4, Sayı 1, 2009.

Erhan, Çağrı. “Türkiye'nin İsrail İle İlişkileri (1948-2001)”, **Türkler Ansiklopedisi**, Cilt 17, Ankara: Yeni Türkiye Yay. 2002.

Karaköse, Hasan. Filistin ve Kudüs Meselesine genel bir bakış (XIX. Yüzyılın ortasından XX yüzyıl ortasına kadar), **Ahi Evran Üniversitesi SBE Dergisi**, 2018, 4(2).

Karaman, Muhammet Lütfullah. “Tebliğler”, **Uluslararası Yaşayan Filistin Sempozyumu Mayıs 2009**” İstanbul, İDSB ARGE YAYIN BİRİMİ, 1. Baskı, FORART, 2009.

Özer, Mehmet Akif. Bir Modern Yönetim Tekniği Olarak Algılama Yönetimi ve İç Güvenlik Hizmetleri, **Karadeniz Araştırmaları**, Bahar 2012.

Özer, Ömer. “İletişim”. **Gazi Üniversitesi İletişim Fakültesi Akademik Dergisi**, Kış 99/1, Ankara: G.Ü. İletişim Fakültesi Basımevi, 1999.

Sarıaslan, Fatma. Filistin Sorunu ve Türkiye: Bir Denge Siyaseti, **Filistin Araştırmaları Dergisi**, sayı 6, 2019.

Sırım, Veli. Türkiye-Orta Doğu Ülkeleri Arasındaki İlişkilerde Filistin Meselesinin Yeri, **Anemon Muş Alparslan Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**, Cilt 7, Sayı 1, 2019.

T.C. Dışişleri Bakanlığı, **Dışişleri Belleteni**, Ankara, 1967.

Tarhanlı, Turgut. İnsan Hakları Aktivizmi Işığında Mavi Marmara Vakası, **Güncel Hukuk**, Temmuz 2010.

Tekdal Fildiş, Ayşe. *Birleşmiş Milletler'in Taksim Kararı ve İsrail Devleti'nin Yaratılışı*, **Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**, Haziran 2012.

Turgay, Murat. İsrail Devletinin Kuruluşu ve Türk Basınına Yansımaları, **Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**, Cilt:29, Sayı:2, Temmuz 2019.

Uzer, Umut. Türkiye-İsrail İlişkilerinde Bunalım, **Ortadoğu Etütleri**, Cilt 2, Sayı 2, Ocak 2011.

Yılmaz, Türel. Türkiye-İsrail İlişkiler: Tarihten Günümüze, **Akademik Ortadoğu**, 5(1), 2010.

AKADEMİK ÇALIŞMALAR:

Becerikli, Sema. *İletişim Araştırma Metodları*, **Doktora Tezi**, Ankara Üniversitesi, 2004.

Bileydi Koç, Malike. “İsrail Devleti'nin Kudüs'ü başkenti ilan etme kararının Türk basınında yansımaları”, **Proceedings of ADVED 2019- 5th International Conference on Advances in Education and Social Sciences 21-23 October**, İstanbul, 2019.

Demirkollu, Ceyhan. “1948-1983 Dönemi Türkiye İsrail Siyasi ilişkileri”, **(Yayınlanmamış Doktora Tezi**, Celal Bayar Üniversitesi SBE), 2016.

Ertosun, Erkan. “Türkiye'nin Filistin Politikası 1979-2009”, **(Yayınlanmamış Doktora Tezi**, Ankara Üniversitesi SBE), 2012.

Özarslan, Melike Zeynep. “Kitleleri Harekete Geçirme Aracı Olarak Sosyal Algı Yönetimi”, **YL Tezi**, Eylül 2014,
<http://acikerisim.ticaret.edu.tr/xmlui/bitstream/handle/11467/2218/59124.pdf?sequence=1&isAllowed=y> s.31, (20.01.2019)

Poyraz, Bedriye. Küreselleşme ve Bölgeselleşme Çerçevesinde Türkiye-İsrail İlişkilerinin Türkiye'deki Basına Yansıması, **(Yayınlanmamış Doktora Tezi**, Ankara Üniversitesi SBE), 2001.

Tellioğlu, Ömer. Filistin'e Musevi göçü (1880-1914), **(Yayınlanmamış Doktora Tezi**, İstanbul Üniversitesi SBE), 2014.

Tellioğlu, Ömer. “**Filistin'e Musevi Göçü ve Siyonizm (1880-1914)**”, 2. Baskı, İstanbul: Kitabevi Yayınları, 2018.

Yüksel, Yusuf. *İletişim Araştırma Metodları*, **Doktora Tezi**, Ankara Üniversitesi, 2004.

GAZETELER:

Cumhuriyet, “Dışişleri Bakanı Düşürüldü”, 6 Eylül 1980.

Cumhuriyet, “İsrail ile İlgili Kararın Yankıları Sürüyor”, 4 Aralık 1980.

Ergin, Sedat. “İsrail’le İlişkiler Donduruluyor,” **Cumhuriyet**, 2 Aralık 1980.

Kinzer, Stephen. Quake Relief Shows Israel Feels Deeply For Turkey, **New York Times**, 28 Ağustos 1999.

Sabah, “İsrail Gazze’ye füze saldırısı düzenledi”, 27.12.2008.

ONLİNE KAYNAKLAR:

“İsrail 2005”, Türkiye, s.14.

https://ormer.sakarya.edu.tr/uploads/files/06_israil_2005.pdf (20.02.2002)

Akgün, Mensur ve Sabiha Senyücel Gündoğar ve Aybars Görgülü, “**Zor Zamanda Siyaset: İsrail-Türkiye İlişkileri**”, TESEV Dış Politika Programı,

https://www.tesev.org.tr/wp-content/uploads/rapor_Zor_Zamanda_Siyaset_Israil_Turkiye_Iliskileri.pdf (9.02.2020)
Alçak Koltuk Krizi, 13.01.2010, <https://www.hurriyet.com.tr/dunya/alçak-koltuk-krizi-13460832> (12.09.2019)

Weir, Alison. **New York Times Distortion Up Close and Personal**, <https://ifamericansknew.org/media/nyt-misrep.html> (05.01.2020)

Anadolu Ajansı, “İsrail’in üç büyük operasyonunda 1679 kişi öldü”, 10.07.2014, <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/israilin-uc-buyuk-operasyonunda-1679-kisi-oldu/142698> (09.02.2020)

Atılğan, Ali. **Algı Üzerine Kurulu Yönetmel Bir Anlayış: Algının Yönetimi, Idea Studies**, 31.10..2017, sayı:3

<https://pdfs.semanticscholar.org/a071/7ffa46408eea525ee9a075210c139c4ac583.pdf>, s.233. (19.01.2020)

Boşa Geçen Yıllar, <https://www.ogunhaber.com/siyaset/bosa-gecen-yillar-693928h.html> (20.02.2020)

Boyras, Turgut Alp. **Filistin davasının sembol ismi 'Yasir Arafat'**, Anadolu Ajansı, 2017. <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/filistin-davasinin-sembol-ismi-yasir-arafat/962446> (08.02.2020)

Bozpınar, Ş. Tufan. **II. Abdülhamid Döneminde Filistin’e Yahudi Göçü Meselesi (1878-1908)**, <https://www.altayli.net/ii-abdulhamid-doneminde-filistine-yahudi-gocu-meselesi-1878-1908.html> (05.11.1919)

Bölükbaşı, Süha. **“Behind the Turkish-Israeli Alliance; A Turkish view”**, Journal of Palestine Studies, Cilt. XXIX, No. 1, Sonbahar, 1999.s.30-31.

(https://www.orsam.org.tr/d_hbanaliz/6umutUzer.pdf) (12.01.2020)

Veysel Çakmak, “Uluslararası İletişim Ve Ötekilikler Bağlamında Tarihsel, Düşünsel Ve Pratik Unsurlarıyla Türkiye-İsrail İlişkileri Ve Krizleri”, **Aksaray Üniversitesi İletişim Fakültesi Aksaray İletişim Dergisi**, Cilt: 1, Sayı 1: Ocak, 2019, s.41.

<https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/646337> (03.12.2019)

Doğan'ın İsrail yanlılığı bundan mı? <http://www.haber7.com/medya/haber/376917-doganin-israil-yanlilik-bundan-mi> (18.12.2019)

Erdoğan Yad Vaşem Soykırım Müzesi'ni gezdi, 1 Mayıs 2005,

<http://arsiv.sabah.com.tr/2005/05/01/gnd92.html> (01.02.2020)

Erdoğan, Emre. **“Dış Politikada Siyasallaşma: Türk Kamuoyunun “Davos Krizi” ve Etkileri Hakkındaki Değerlendirmeleri”**, Uluslararası İlişkiler, Cilt 10, Sayı 37 (Bahar 13), s. 37. <https://www.uidergisi.com.tr/wp-content/uploads/2015/04/Erdogan-Dis-Politikada-Siyasallasma.pdf> (01.05.2020)

Filistin Direniş Tarihi: Birinci İntifada, <http://bdsturkiye.org/filistin/filistin-direnis-tarihi-birinci-intifada/> (12 Şubat 2020)

Filistin Ulusal Yönetimi Başkanı Mahmoud Abbas ile İsrail Başbakanı Ariel Sharon'un Sharm El Sheikh'de Gerçekleştirdikleri; Zirve Hk., http://www.mfa.gov.tr/no_18---8-subat-2005_-_filistin-ulusal-yonetimi-baskani-mahmoud-abbas-ile-israil-basbakani-ariel-sharon_un-sharm-el-sheikh_de-gerceklestirdikleri_zirve-hk_.tr.mfa (20.02.2020)

Gültekin, Deniz. Kuruluşundan Günümüze İsrail-Türkiye, https://www.academia.edu/35576843/KURULUŞUNDAN_GÜNÜMÜZE_İSRAİL-TÜRKİYE (09.12.1019)

Gündüz, Uğur ve İdris Arıkan. **“Türk-İsrail krizlerinin Türk medyasında temsil örneklerinin Fairclough’ın söylem analizi ile okunması”**, [Electronic Version] İNİF E-Dergi, 2018, Sayı:3(2), s.12. <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/602732> (24.07.2019)

İhh, **Rotamız Filistin Yükümüz İnsani Yardım Filosu Özet Raporu**, İstanbul, 2010, https://www.ihh.org.tr/arsiv/uploads/2010/insaniyardim-filosu-ozet-raporu_tr.pdf (04.07.2019)

İsrail Hakkında Gerçekler, Türkiye Cumhuriyeti Telaviv Büyükelçiliği Resmi internet sitesi, 2020. <http://telaviv.be.mfa.gov.tr/Mission/MissionChiefHistory> (25.01.2020)

Kitabı Mukaddes, Mezmurlar, 137: 5-6. <https://incil.info/kitap/psa/137> (02.05.2019)

Kitabı Mukaddes, Tekvin: 11-31 <https://incil.info/YC2009/arama/Yaratilis+11:31>
(04.04.2020)

Küçükyılmaz, M. Mücahit ve Hakan Çopur, “**Türk Basınında Dış Habercilik**”, Ankara, SETA:2013.http://file.setav.org/Files/Pdf/20130118130054_turk_basininda_dis_habercilik_2_baski_web_low_res.pdf (05.12.2018)

Mavi Marmara Katliamı, 2010, <https://www.ihh.org.tr/mavi-marmara> (04.07.2019)

Muhammed Durra: Babasının kucağına düşen şehit,
<https://www.youtube.com/watch?v=I7oLqff2Qxc> (18.02.2020)

Özer, Mehmet Akif “Bir Modern Yönetim Tekniği Olarak Algılama Yönetimi ve İç Güvenlik Hizmetleri” **Karadeniz Araştırmaları**, Bahar 2012, Sayı 33
http://www.karam.org.tr/Makaleler/659211216_012%20ozer.pdf ((20.02.2020)

Özer, Ömer. “Haberde Egemen Söylemin Yeniden Üretimi: Türk Basınında Türkiye'deki İranlı Muhafiflerle İlgili Haberler”, **Kültür ve İletişim Dergisi**, Yaz 2000, Sayı 3 https://www.academia.edu/39272568/%C3%96mer_%C3%96zer_-_Haberde_Egemen_S%C3%B6ylemin_Yeniden_%C3%9Cretimi_T%C3%BCrk_Bas%C4%B1n%C4%B1nda_T%C3%BCrkiyedeki_%C4%B0ranl%C4%B1_Muhafiflerle_%C4%B0lgili_Haberler (03.01.2020)

Serbest, M. Bürkan. “Süveyş Kanalı’nın Ulusallaştırılması Sorunu ve Süveyş Bunalımı”, [Electronic Version] **MANAS Sosyal Araştırmalar Dergisi**. 2017, Cilt. 6, Sayı.4, s.705-706. <http://journals.manas.edu.kg/mjsr/myimages/6294.pdf> (24.01.2020).

Sönmez Yaman, Semanur. **Filistin’de Yerleşimci Gerçeği**,
<https://www.youtube.com/watch?v=sA8MmUEPKsY> (02.02.2020)

Türkiye Büyük Millet Meclisi Genel Kurul Tutanağı, 20. Dönem, 2. Yasama Yılı, 10. Birleşim, 22 Ekim 1996 Salı
https://www.tbmm.gov.tr/develop/owa/tutanak_b_sd.birlesim_baslangic_yazici?P4=138&P5=B&page1=44&page2=44 (11.09.2019)

İslam İşbirliği Teşkilatı (İİT), Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı resmî sitesi,
<http://www.mfa.gov.tr/islam-isbirligi-teskilati.tr.mfa> (07.02.2020)

Türkiye ile İsrail arasında koltuk krizi, 13.10.2010,
https://www.bbc.com/turkce/haberler/2010/01/100112_turkey_israel (12.09.2019)

Türkiye-İsrail Siyasi İlişkileri, <http://www.mfa.gov.tr/turkiye-israil-siyasi-iliskileri.tr.mfa> (13.02.2020)

Yıldız, Sümeyra. **İsrail’in UNESCO Kararı Tepkisi: “Mescid-i Aksa” Mescid-i Aksa Değildir**, https://setav.org/assets/uploads/2016/12/153_Prspktif_.pdf (18.02.2020)